

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI
KAMU HUKUKU
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

TÜRK CEZA MUHALEMESİNDE KAMU DAVASININ
HAZIRLANMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
SEÇİL YARGICI

ANKARA - 2020

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI
KAMU HUKUKU TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

TÜRK CEZA MUHALEMESİNDE KAMU DAVASININ
HAZIRLANMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

SEÇİL YARGICI

TEZ DANIŞMANI

DOÇ. DR. EZGİ AYGÜN EŞİTLİ

ANKARA - 2020

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS / DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Tarih: 29/07/2020

Öğrencinin Adı, Soyadı:Seçil YARGICI

Öğrencinin Numarası:21810490

Anabilim Dalı:Kamu Hukuku

Programı:Tezli Yüksek Lisans

Danışmanın Unvanı/Adı, Soyadı:Doç. Dr. Ezgi AYGÜN EŞİTLİ

Tez Başlığı:Türk Ceza Muhakemesinde Kamu Davasının Hazırlanması

Yukarıda başlığı belirtilen Yüksek Lisans/Doktora tez çalışmamın; Giriş, Ana Bölümler ve Sonuç Bölümünden oluşan, toplam 182 sayfalık kısmına ilişkin, 29/07/2020 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 19'dır. Uygulanan filtrelemeler:

1. Kaynakça hariç
2. Alıntılar hariç
3. Beş (5) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

"Başkent Üniversitesi Enstitüleri Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Usul ve Esaslarını" inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Öğrenci İmzası:.....

ONAY

Tarih: 29 / 07 / 2020.

Öğrenci Danışmanı Unvan, Ad, Soyad, İmza:

Doç. Dr. Ezgi AYGÜN EŞİTLİ

TEŞEKKÜR

Değerli yardım ve katkılarıyla beni yönlendirerek çalışmamın sonuca ulaştırılmasında ve karşılaşılan güçlüklerin aşılmasında her zaman yardımcı ve yol gösterici olan tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Ezgi AYGÜN EŞİTLİ'ye içtenlikle teşekkür ederim.

ÖZET

Seçil YARGICI

TÜRK CEZA MUHAKEMESİNDE KAMU DAVASININ HAZIRLANMASI

Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü

Kamu Hukuku Anabilim Dalı

2020

5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunumuzun yürürlüğe girdiği 01/06/2005 tarihinden bugüne kadar geçen süredeki kanun değişiklikleri ile ceza muhakemesi hukukumuzda köklü değişiklikler ve yenilikler getirilmiştir. Çalışmamızda soruşturma evresinde suçun işlendiğini çeşitli yollardan öğrenen Cumhuriyet Savcısının yapması gereken işlemler ile toplanan deliller ışığında verebileceği kararlar, ceza muhakemesi hukukumuzun benimsemiş olduğu kural olan mecburilik ilkesinin istisnası olan maslahata uygunluk ilkesi kapsamında, davanın açılmasının suçlunun cezasız kalmasından daha büyük zararlar doğurması halinde, kamu davasını açmak için gerekli ve yeterli şüphenin varlığına rağmen takdir yetkisi çerçevesinde *Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar* verilebilecek haller ve kamu davasının hazırlanması aşamasında iddianame düzenlenirken dikkat edilmesi gereken hususlar, iddianamenin iade nedenleri ile iade kararına karşı başvuru yoluna değinilmiştir. Ayrıca Yargıtay kararları ışığında uygulamada iddianamenin iadesi nedeni sayılmayan ve iddianamenin iadesi nedeni sayılan haller de incelenmiştir.

24/10/2019 tarihinde 30928 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren ve kamuoyunda birinci yargı reformu paketi olarak adlandırılan, 7188 Sayılı “Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile ceza yargılaması hukukumuzda seri yargılama ve basit yargılama usulleri kazandırılmış olup, her iki yargılama usulüne ait hükümlerin 01/01/2020 tarihinde yürürlüğe gireceği ve yürürlük tarihi itibarıyla kesinleşmiş hükümlere ilişkin suçlardan dolayı uygulanmayacağı hüküm altına alınmıştır. Bu kapsamda, seri muhakeme usulünün uygulanabileceği suçlar, uygulanamayacağı durumlar, uygulanma koşulları ve uygulanma süreci de açıklanmıştır.

Kanaatimizce, Cumhuriyet Savcısı önüne gelen uyuşmazlıkta somut olaya göre müsnet suçun unsurlarının gerçekleşip gerçekleşmediğini araştırmak durumundadır. Buna göre, suçun unsurlarının tam olarak gerçekleştiği kanaatine varması halinde veya suçun unsurlarının gerçekleştiği hususunda tereddüt hâsıl olması halinde iddianame düzenleyecektir. Ancak suçun unsurlarının kesin olarak gerçekleşmediği ya da takdir yetkisine ilişkin hükümlerin uygulanabileceği kanaatine varması halinde veya muhakeme şartındaki eksikliğin giderilemeyeceğinin anlaşılması halinde *Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar* verecektir.

Anahtar Kelimeler : Soruşturma işlemleri, İddianame, Seri muhakeme usulü.

ABSTRACT

Seçil YARGICI

PREPARATION OF THE PUBLIC CASE IN TURKISH CRIMINAL PROCEDURE

Başkent University – Institute of Social Sciences

Department of Public Law

2020

With the law amendments since the date of 01/06/2005, when our Criminal Procedure Law No. 5271 came into force, radical changes and novelties have been brought to our criminal procedure law. Our study discusses the procedures to be followed and decisions to be taken by the Public Prosecutor in the light of the evidence gathered, who learned in various ways that the crime was committed during the investigation phase, and the conditions in which the “*Decision on No Prosecution*” can be given within the framework of discretionary power despite the existence of necessary and sufficient suspicion to open the public case if opening the case causes greater harm than the criminal’s impunity, within the scope of the principle of compliance with the charge, which is the exception of the compulsory principle, which is the rule adopted by our criminal procedure, as well as the issues to be considered while preparing the indictment during the preparation of the public case, and the reasons for the return of the indictment, besides the ways to appeal against the return decision. In addition, in light of the Supreme Court decisions, the study also examines the cases that are not considered as reasons for the return of indictment as well as cases that are considered to be reasons for the return of indictment.

Having become effective upon being published in the Official Gazette numbered 30928 on 24.10.2019 and named as the first judicial reform package in the public, the “Criminal Procedure Law and Law Amending Certain Laws” numbered 7188 has introduced our criminal procedure law with serial procedure and simple case proceedings;

however, it has been stipulated that provisions of both proceedings will come into force on 01.01.2020 and will not apply due to crimes related to finalized judgements as of the effective date. In this context, the crimes to which the serial procedure can be applied, the situations that cannot be applied, the application conditions and the application process are also explained. In our opinion, the public prosecutor has to investigate whether the elements of the criminal offense have taken place according to the concrete case in the dispute that comes before him/her.

Accordingly, the public prosecutor finds that the elements of the crime have been fully realized or thinks that the elements of the crime are not realized he/she will issue an indictment. However the public prosecutor is hesitant that the elements of the crime have not taken place or the provisions regarding discretion can be applied or that the lack of reasoning cannot be eliminated, he/she will make a “*Decision on No Prosecution*”.

KeyWords : Investigation proceedings, Indictment, Serial reasoning procedure.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	vi
KISALTMALAR.....	x
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM GENEL OLARAK SORUŞTURMA EVRESİ

1.1) SORUŞTURMA EVRESİNİN İŞLEVİ VE ÖNEMİ.....	3
1.2) SORUŞTURMA EVRESİNE HAKİM OLAN İLKELER.....	5
1.3) SORUŞTURMA EVRESİNDE GÖREV ALAN SÜJELER.....	18
1.3.1) Cumhuriyet Savcısı.....	19
1.3.1.1) Genel olarak.....	19
1.3.1.2) Cumhuriyet savcısının ceza muhakamesi kanununa göre konumu.....	19
1.3.1.3) Sulh ceza hakimliği kararı istemi.....	23
1.3.2) Adli Kolluk.....	24
1.3.2.1) Genel olarak.....	24
1.3.2.2) Re'sen kolluk tahkikatı.....	26
1.3.2.3) Cumhuriyet savcısının emri ile kolluk tahkikatı.....	28
1.3.2.4) Diğer kolluk görevlilerinin adli kolluk görevi.....	29
1.3.2.5) Adli kolluğun soruşturma yöntemleri ve görevde aykırılıkları.....	29
1.3.3) Sulh Ceza Hakimliği.....	32
1.3.3.1) Genel olarak.....	32
1.3.3.2) Soruşturma işlemlerinin sulh ceza hakimince yapılması.....	33

İKİNCİ BÖLÜM

SORUŞTURMA EVRESİNİN YÜRÜYÜŞÜ

2.1) SORUŞTURMA EVRESİNİN BAŞLAMASI.....	36
2.1.1) Genel Olarak.....	36
2.1.2) Soruşturma Evresini Başlatan Şüphe Seviyesi.....	37
2.1.3) Suçun Öğrenilmesi Yolları.....	38
2.1.3.1) Şikayet yoluyla öğrenilmesi.....	39
2.1.3.2) İhbar yoluyla öğrenilmesi.....	42
2.1.3.3) Re'sen öğrenilmesi.....	43
2.1.3.4) Tutanakla öğrenilmesi.....	44
2.1.3.5) Diğer yollarla öğrenilmesi.....	45
2.1.3.5.1) Talep.....	45
2.1.3.5.2) Yabancı devletin şikayeti.....	46
2.1.3.5.3) Müracaat (yazılı başvuru).....	46
2.1.3.5.4) Mütalaa.....	48
2.1.3.6) Soruşturmaya yer olmadığına dair karar.....	49
2.2) CUMHURİYET SAVCISININ MADDİ GERÇEĞİ ARAŞTIRMA	
YÜKÜMLÜLÜĞÜ.....	51
2.2.1) Deliller.....	53
2.2.2) Hukuka Aykırı Deliller.....	57

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KOVUŞTURMAYA YER OLMADIĞINA DAİR KARAR, SERİ MUHAKEME

USULÜ VE TALEPNAME

3.3) KOVUŞTURMAYA YER OLMADIĞINA DAİR KARAR.....	68
3.3.1) Genel Olarak.....	68
3.3.2) Yeterli Şüphe Oluşturacak Delil Elde Edilememesi.....	71
3.3.3) Kovuşturma Olanığının Bulunmaması.....	72
3.3.3.1) Genel olarak.....	72
3.3.3.2) Şahsi cezasızlık sebebinin bulunması veya etkin pişmanlık hükümleri uygulanmasını gerektiren koşulların varlığı.....	73

3.3.3.2.1) Etkin pişmanlık hükümleri uygulanmasını gerektiren koşulların varlığı.....	74
3.3.3.2.2) Şahsi cezasızlık sebebinin bulunması.....	77
3.3.3.3) Muhakeme şartlarının gerçekleşmeyeceğinin anlaşılması.....	79
3.3.3.4) Uzlaştırma.....	80
3.3.3.5) Ön ödeme.....	90
3.3.3.6) Kamu davasının açılmasının ertelenmesi.....	93
3.3.3.6.1) Erteleme koşulları.....	93
3.3.3.6.2) Erteleme kararına karşı kanun yolu.....	96
3.3.3.6.3) Ertelemenin sonuçları ve kaldırılması.....	97
3.3.3.6.4) Ertelemenin kaydedilmesi.....	98
3.3.3.6.5) Erteleme kararı verilemeyecek suçlar.....	98
3.4) SERİ MUHAKEME USULÜ VE TALEPNAME.....	99
3.4.1) Genel Olarak.....	99
3.4.2) Seri Muhakeme Usulünün Uygulanabileceği Suçlar.....	101
3.4.3) Seri Muhakeme Usulünün Uygulanma Koşulları.....	102
3.4.4) Seri Muhakeme Usulünün Uygulanamayacağı Durumlar.....	104
3.4.5) Seri Muhakeme Usulünün Uygulanma Süreci.....	105

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İDDİANAME

4.1) GENEL OLARAK.....	111
4.2) İDDİANAMENİN UNSURLARI.....	114
4.2.1) Suçun İşlendiğine Dair Yeterli Şüphenin Varlığı.....	114
4.2.2) İddianamede Bulunması Gereken Diğer Unsurlar.....	115
4.2.2.1) Görevli ve yetkili mahkemenin gösterilmesi.....	116
4.2.2.2) Taraflara ilişkin kimlik bilgileri.....	117
4.2.2.3) Suça ilişkin bilgiler.....	119
4.2.2.3.1) Suçun işlendiği yer, tarih ve zaman dilimi.....	119
4.2.2.3.2) Şikayetin yapıldığı tarih.....	121
4.2.2.3.3) İsnat edilen suçun unsurlarına ilişkin bilgiler.....	121
4.2.2.3.4) İsnat edilen suça uygulanması gereken kanun maddeleri.....	123
4.2.2.3.5) Suçun delilleri.....	123

4.2.2.4) Gözaltına alma ve tutuklama tarihleri ile bunların süreleri.....	124
4.2.2.5) İddianamenin sonuç kısmında yer alması gereken hususlar.....	126
4.2.2.6) Cumhuriyet savcısının imzası.....	127
4.2.3) İddianamede Yer Almaması Gereken Hususlar.....	127
4.2.4) Hukuka Aykırı Delillerin İddianameye Etkisi.....	130
4.2.5) Ek İddianame Sorunu.....	132
4.2.6) İddianamenin Mahkeme Tarafından İncelenmesi.....	134
4.2.6.1) Genel olarak.....	134
4.2.6.2) Mahkemenin iddianameyi inceleme süresi.....	135
4.2.6.3) İddianamenin kabulü.....	136
4.2.6.4) İddianamenin iadesi.....	137
4.2.6.4.1) İddianamenin iadesini yapacak makam.....	138
4.2.6.4.2) İddianamenin iadesi nedenleri.....	139
4.2.6.4.3) İddianamenin iadesi yasağı.....	148
4.2.6.4.4) İddianamenin iade edilmesi üzerine cumhuriyet savcısının yapacağı işlem.....	155
4.2.6.4.5) İddianamenin iade edilmesi kararına karşı itiraz kanun yolu.....	156
SONUÇ.....	159
KAYNAKÇA.....	163
ÖZGEÇMİŞ.....	172

KISALTMALAR

CMK Ceza Muhakemesi Kanunu

CMUK Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu

CK Ceza Kanunu

TCK Türk Ceza Kanunu

YTCK Yeni Türk Ceza Kanunu

HSYK Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu

Yarg Yargıtay

E Esas

K Karar

m Madde

f fıkra

C cilt

S sayı

s sayfa

Y Yıl

T Tarih

AİHS Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

AİHM Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

CYY Ceza Yargılama Yasası

CD Ceza Dairesi

CGK Ceza Genel Kurulu

SYOK *Soruşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar*

KYOK *Kovuşturmayaya Yer Olmadığına Dair Karar*

bkz Bakınız

vb ve benzeri

vd ve devam, ve diğerleri

çev Çevirmen

dn Dip not

GİRİŞ

Ülkemizde gerçekleşen kanun değişiklikleri çerçevesinde, 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri ve Usulü Kanunu'nun yürürlükte olduğu süreçte soruşturma işlemlerindeki eksiklikler, iddianamedeki eksiklikler, yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilmeksizin başlangıç şüphesi ile iddianame düzenlenmesi suretiyle lekelenmeme hakkının ihlal edilmesi, sürüncemede kalan kovuşturma aşaması ile şüpheli veya sanığın hak ve özgürlüklerinin ihlal edilmesi, savunma hakkının kısıtlanması gibi olumsuzluklar yeni bir ceza muhakemesi kanunu hazırlanmasına ortam sağlamıştır.

Bu kapsamda, toplumun değişen dinamiklerine uygun şekilde, bireyin hak ve özgürlüklerini güvence altına alan, adil yargılanma hakkı ile makul sürede yargılanmayı sonlandırma imkanı sağlayan, demokratik ve uluslararası sözleşmelerle uyumlu yeni bir ceza muhakemesi kanununa duyulan gereksinim ile hazırlanan ve 01/06/2005 tarihinde yürürlüğe giren 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunumuzda, 1412 Sayılı Ceza Muhakemeleri ve Usulü Kanununda yer almayan birçok yeni kuruma yer verilmiş olup, CMUK dönemindeki eksikliklere çözüm olabileceği düşünülen yeni kurumların yanı sıra soruşturma evresinin önemine binaen Cumhuriyet Savcısı da daha aktif konuma getirilmiştir.

Tez çalışmasının konusunu genel olarak soruşturma evresinin işlevi ve önemi, soruşturma evresine hakim olan ilkeler, soruşturma evresinde görev alan süjeler ile ceza yargılamasının gerçekleşebilmesi için suç isnadının yargı makamlarının önüne taşınması anlamına gelen kamu davasının hazırlanması aşamasında dikkat edilmesi gereken hususlar ile kamu davasının hazırlanması kapsamında soruşturma evresinin başlaması, yürüyüşü ve sona ermesi oluşturmaktadır.

Bu kapsamda; çalışmanın ilk bölümünde, soruşturma evresinin işlevi ve önemi, soruşturma evresine hakim olan ilkeler ile soruşturma evresinde görev alan süjeler incelenmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde, kamu davasının hazırlanması kapsamında soruşturma evresinin başlaması ile soruşturma evresinin devamında Cumhuriyet Savcısının maddi gerçeği araştırma yükümlülüğüne değinilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, Cumhuriyet Savcısınca hangi hallerde *Kovuşturmayaya Yer Olmadığına Dair Karar* verilebileceği, ihtiyarılık sisteminin ceza muhakemesi kanunumuzdaki bir yansıması olan şahsi cezasızlık sebebinin bulunması veya etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasını gerektiren koşulların varlığı halleri ile kamu davasının açılmasının ertelenmesi kurumu, 24/10/2019 tarihli 7188 sayılı Kanun ile 5271 sayılı CMK'nda dahil edilen yeni bir kurum olan seri muhakeme usulünün hangi suçlar bakımından uygulanacağı, uygulanma şekli ve seri muhakeme usulü sonunda düzenlenecek talepname ile talepnamele bulunması gereken unsurlar incelenmiştir.

Çalışmanın dördüncü bölümünde ise, genel olarak iddianame ve iddianamede bulunması ve bulunmaması gereken unsurlar ile kamu davasının hazırlanması sürecinde toplanan delillerin hangilerinin iddianameye yansıtılacağı, hukuka aykırı olan delillerin veya özel hayata ilişkin olan bilgilerin ne kadarına iddianamede yer verilmesi gerektiği, ek iddianame kurumu, iddianamenin mahkeme tarafından incelenmesi ile kabul veya iadesi kurumu, Yargıtay kararları ışığında iddianamenin iadesi sebebi sayılabilecek ve sayılamayacak haller, iade kararına karşı Cumhuriyet Savcısının ne şekilde hareket edebileceği ve başvurulabilecek kanun yolları üzerinde durulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL OLARAK SORUŞTURMA EVRESİ

1.1) SORUŞTURMA EVRESİNİN İŞLEVİ VE ÖNEMİ

Ceza muhakemesinin işlevi, ulusal mevzuatımız ve uluslararası sözleşmelerle koruma altına alınan kişi hak ve özgürlüklerini ihlal etmeden maddi gerçeğe ulaşmaktır. Bu kapsamda, kamu davasının açılmasını gerektirecek yeterlilikte delil elde edilmesi halinde Cumhuriyet Savcısı tarafından açılan kamu davası sonucunda sanığın cezalandırılması ile suçun işlenmesi ile bozulan kamu barışı yeniden sağlanacaktır. Aynı şekilde şüphelinin eyleminin suç olmadığı veya eylemi işlemediği ortaya konularak ise adalet sağlanmış olacaktır.¹

Soruşturma, toplum adına devletin gücüyle Cumhuriyet Savcılığı tarafından yapılan adli bir işlemdir. Soruşturma, uyuşmazlığın taraflarının temel hak ve özgürlüklerine uyularak maddi gerçeğe ulaşmak adına atılan ilk adımdır.² Yetkili makamlar tarafından suç haberinin öğrenilmesiyle başlayıp Cumhuriyet Savcısınca düzenlenecek iddianamenin ceza mahkemesi tarafından kabul edilmesiyle sona eren ceza muhakemesi aşamasına soruşturma evresi denir.

Gerçekten de, suçun öğrenilmesi ile birlikte olayın derhal mahkeme önüne intikal etmeyip, failin eyleminin suç oluşturmadığı veya failin eylemi işlemediğinin anlaşıldığı durumlarda dava açılmasının önlenerek, kovuşturmanın etkin şekilde yürütülmesini sağlamak amacıyla, kamu davası açılmadan önce hazırlık sürecinin tamamlanmasına gereksinim duyulmaktadır. Bu nedenle, kovuşturma aşamasının hızlı ve etkin yürütülebilmesi açısından soruşturma evresi büyük öneme sahiptir.

Bu evrede, Cumhuriyet Savcısı şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak, kamu davası açılmasını gerektirecek yeterlilikte şüphe oluşturacak delil bulunup bulunmadığına yönelik araştırma yaparak, değerlendirmede bulunur.

¹ Cumhur Şahin, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, I. Cilt, 5. Baskı, Ankara, Seçkin Yay., 2014, s.27.

² Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3.Baskı, Ankara, 2019, s.988.

Hazırlık sürecinde toplanan delillere göre yeterli şüphe oluşmuyorsa veya suç haberi ciddi değilse Cumhuriyet Savcısı olayı orada noktalarak *Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar* verecektir. Bu kararlar artık kamu davasının hazırlanması veya açılması söz konusu olmayacaktır. Eğer suç haberi ciddiye Cumhuriyet Savcısı kamu davasını hazırlamak için harekete geçecektir.³ Bu durumda, toplanan deliller ışığında kamu davasının hazırlanması için gerekli olan işlemler tamamlandıktan sonra Cumhuriyet Savcısı tarafından iddianame düzenlenecektir.

Soruşturma evresi ile hedeflenen amaç, Cumhuriyet Savcısınca maddi gerçeği ortaya çıkarmak veya şüpheyi tamamen ortadan kaldırmaktan ziyade, kamu davasının açılıp açılmaması hususunda karar verilmesinin ve açılacak olan kamu davasına hazırlık yapılmasının sağlanmasıdır.⁴

Soruşturma aşamasında suça konu olayın öğrenilmesi ile birlikte olayın gerçek mahiyetinin araştırılması ve gerçekten suç teşkil edip etmediği hususunun saptanması gerekmektedir. Bu evrede yapılacak tahkikat ile şüpheli veya şüphelilerin tespit edilmesi ve delillerin elde edilmesi süreci soruşturma aşamasından sonraki kovuşturma aşamasında hedeflenen sonuca ulaşılması için önem taşımaktadır. Bu kapsamda, soruşturma evresindeki hazırlayıcı ve ayıklayıcı işlevler, kamu davasının en iyi şekilde hazırlanmasında önemli role sahiptir.⁵

Soruşturma evresi, hazırlayıcı ve ayıklayıcı olmak üzere iki işleve sahiptir: Bunlardan ilki olan hazırlayıcı işlevi; kamu davasının zorunluluğu (kovuşturma mecburiyeti) ilkesine uygun olarak kamu davasının hazırlanması sürecinde ortaya çıkan suç şüphesinin aydınlatılmasıdır. İkincisi olan ayıklayıcı işlev ise, kamu davasının takdiriliği (maslahata uygunluk) ilkesi kapsamında kamu davasının açılmaması imkanı olup olmadığının saptanmasıdır.⁶

Soruşturma aşamasının hazırlayıcı işlevinin tam olarak yerine getirilmesi, Cumhuriyet Savcısının düzenlediği iddianamede yer vermesi gereken delilleri isnat edilen suç ile ilişkilendirerek nitelendirmesini gerektirmektedir. Bu surette, mahkemelerin

³ Öztürk, Erdem, s.693

⁴ Şafak, Bıçak, *Ceza Muhakemesi Hukuku ve Polis*, 6. Baskı, Ankara, Roma Yay., 2005, s.41; Özbek, s.184; Ali Parlar, Muzaffer Hatipoğlu, 5271 sayılı *Ceza Muhakemesi Kanunu Yorumu ve İlgili Mevzuat*, I.Cilt, Ankara, Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi, 2008, s.742.

⁵ Yurtcan, *CMK Şerhi*, s.615; Yücel s.31.; Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, s.542 vd.

⁶ Özbek, s.184.

gereksiz iş yükünden kurtarılması ve şüphelinin yapılan yargılama sonucunda mahkum olması sağlanabilecektir.

Soruşturma aşamasının ayıklayıcı işlevi ise, suç haberinin alınması ile birlikte suça konu olayların hangilerinden dolayı Cumhuriyet savcısı tarafından soruşturma yürütülüp hangilerinden dolayı yürütülmeyeceği hususunun tespiti açısından önem taşımaktadır.⁷

Cumhuriyet Savcılıkları tarafından çeşitli yollarla öğrenilen olayların bazıları kabahat niteliğini haiz, bazıları disiplin cezası gerektiren, bazıları ise hukuki ihtilaf niteliğindeki fiiller olmakla birlikte, hepsi suç niteliği taşımamaktadır. Bu kapsamda, soruşturma evresinin önemli işlevlerinden olan ayıklayıcı işlev sayesinde, söz konusu eylemlerden hangilerinin soruşturma yapılmasını gerektirdiği veya gerektirmediği hususunun saptanması gerekmektedir. Bu durumda, soruşturma aşamasında, suç delilleri toplanıp koruma altına alınarak, suçun işlendiği hususunda kamu davasının açılmasını gerektirecek yeterlilikte şüphenin oluşması halinde iddianame düzenlenerek mahkemeye gönderilecek ve mahkeme tarafından iddianamenin kabulü ile kamu davası açılmış olacaktır. Bu halde, soruşturma aşamasında yürütülen işlemler neticesinde kamu davasının açılmasının gerekip gerekmediği saptanacaktır.

1.2) SORUŞTURMA EVRESİNE HAKİM OLAN İLKELER

Soruşturma evresine hakim olan ilkeler şu şekilde sıralanmaktadır:

Ceza Davasının Kamusalılığı İlkesi: Kamu barışını bozan fiillerin soruşturulması ve kovuşturulması işlemini bu fiillerden zarar gören kişi ya da kişiler adına Devletin yerine getirmesine *ceza davasının kamusalılığı* adı verilir.⁸

Bu ilke ile tarafların öç alma duygusu ile hareket etmesinin önüne geçilerek soruşturmanın tarafsız bir organ eliyle yürütülmesi amaçlanmaktadır. Bireylere göre daha güçlü konumda olan Devletin delilleri toplama ve kişileri soruşturma ve kovuşturma işlemlerini yerine getirmesi açısından önem taşımaktadır.

⁷ Yurtcan, *CMK Şerhi*, s.616.

⁸ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.990.

Ceza davasının kamusalılığı ilkesi, kamu düzenini bozan fiilleri işleyen failleri yargı önüne çıkarma görevini üstelenen Devletin, mağdur veya suçtan zarar gören kişiler adına harekete geçmesidir. Böylelikle, bireylerin öz alma duygusu ile hareket etmesinin önüne geçilerek güçsüz kişilerin hakkını savunabilmesi, güçlülerin ise adalet önünde hesap verebilmesi sağlanmaktadır.

İstisnalar dışında kural olarak, re'sen soruşturulan ve kovuşturulan suçlarda; Devlet, bireyler adına soruşturma yapmaktadır. Bu nedenle, soruşturmanın başlaması için mağdur veya suçtan zarar gören kişi kilit işleve sahip değildir.

Davasız Yargılama Olmaz İlkesi: Davasız yargılama olmaz ilkesi, şüpheli veya sanığın haklarının korunması ve yargılama makamında yer alan kişilerin suçtan zarar görmeleri halinde keyfi davranmaması açısından önem taşımaktadır. Ceza Muhakemesi Kanunumuzdaki, bu ilkenin yansıması olan düzenlemeler şu şekilde sıralanabilir:

"Kamu davasını açma görevi, Cumhuriyet Savcısı tarafından yerine getirilir."⁹

"Bir kimse, duruşma sırasında bir suç işlerse, mahkeme olayı tespit eder ve bu hususta düzenleyeceği tutanağı yetkili makama gönderir; gerek görürse failin tutuklanmasına da karar verebilir."¹⁰

"Hüküm, ancak iddianamede unsurları gösterilen suça ilişkin fiil ve faili hakkında verilir."¹¹

"Cezanın arttırılmasını veya cezaya ek olarak güvenlik tedbirlerinin uygulanmasını gerektirecek haller, ilk defa duruşma sırasında ortaya çıktığında aynı hüküm uygulanır."¹²

Delillerin Re'sen Araştırılması İlkesi: "Cumhuriyet Savcısı, maddi gerçeğin araştırılması ve adil bir yargılamanın yapılabilmesi için, emrindeki kolluk görevlileri marifetiyle, şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak muhafaza altına almakla ve şüphelinin haklarını korumakla yükümlüdür."¹³

⁹ 5271 Sayılı CMK'nun 170/1 Maddesi. (Kabul: 04/12/2004, R.G. 17/12/2004, 25673)

¹⁰ CMK, md. 205.

¹¹ CMK, md. 225/1.

¹² CMK, md. 226/2.

¹³ CMK, md. 160/2.

Delillerin re'sen araştırılması ilkesi, tahkik sisteminden gelmiştir ve maddi gerçeğin araştırılması ilkesi ile de yakın bir ilişki içindedir. Bu ilke ile ceza muhakemesi, medeni muhakemeden ayrılmaktadır. Ancak HMK'nun 25/2. Maddesindeki istisnai hallerde, hakim re'sen delil araştırabileceği kabul edilmiştir.¹⁴

Soruşturma evresinde kural olarak uygulanmakta olan re'sen araştırma ilkesi, kovuşturma evresinde de uygulanabilecektir. Çünkü soruşturma evresinde Cumhuriyet Savcısı, uyuşmazlığı kanıtlamaya yarayan bir delili toplamamış ya da bu delile ulaşamamış olabilir. Bu delil, kovuşturma evresinde ulaşılabilir hale gelebilir. Kovuşturma evresinde bir delile ulaşmak gerektiği durumda, gerek asliye ceza mahkemesi gerekse ağır ceza mahkemesi re'sen kendisi delile ulaşacaktır.

Kamu Davasının Zorunluluğu İlkesi: Ülkemizdeki ceza yargılaması hukukuna hakim olan ve CMK'nun 160. ve 170/2. Maddelerinde düzenlenen mecburilik sistemine göre, suçun işlendiği haberinin alınmasının ardından, delillerin toplanmaya başlanması ile elde edilen delillerin değerlendirilmesi neticesinde yeterli şüpheye ulaşılması halinde, görevli ve yetkili mahkemeye hitaben iddianame düzenlenmesi, düzenlenen iddianamenin mahkemece kabul edilmesi halinde kovuşturma aşamasına geçilmesi ve akabindeki kanun yolu evresinin tamamlanmasına kadar uyuşmazlığın takip edilmesi gerekmektedir.

Kamu davasının zorunluluğu ilkesinin; Araştırma mecburiyeti¹⁵, İddianame düzenleme mecburiyeti (öğretide dava açma mecburiyeti), Davayı yürütme mecburiyeti (uyuşmazlığı sona erinceye kadar takip etme) olmak üzere üç alt unsur bulunmaktadır.¹⁶

Öğretide bir görüşe göre, kovuşturma mecburiyeti ilkesinin üç alt unsurundan ilk ikisi soruşturma evresi ile ilgilidir. Bu sebeple, 'kovuşturma mecburiyeti ilkesi' yerine daha kapsamlı şekilde 'soruşturma ve kovuşturma mecburiyeti ilkesi' ifadesine yer verilmesinde yarar bulunmaktadır.¹⁷

Öğretide bir başka görüşe göre, kamu davasının zorunluluğu ilkesinin amacı, şüphelinin şahsi haklarına zarar vermeden bütün suçların devlet tarafından kovuşturulmasını sağlamaktır. Cumhuriyet Savcısının *Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair*

¹⁴ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.170.

¹⁵ 5271 Sayılı CMK'nun 160/2. Maddesi.

¹⁶ Öztürk, Tezcan, Erdem, Sırma, Saygılar, Alan, s.141; Ünver, Hakeri, s.32; Turhan, s.28.

¹⁷ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.171.

Kararına karşı itiraz kanun yolunun tanınması, kovuşturma mecburiyeti ilkesinin hukuki güvencesidir.¹⁸

Öğretide diğer bir görüşe göre, kamu davasının zorunluluğu ilkesi, kolluk için de geçerlidir. Ancak, Cumhuriyet Savcısı için tanınan istisnalar, kolluk için tanınmamıştır.¹⁹

Kamu davasının zorunluluğu ilkesi, soruşturmaya başlama, soruşturma sonunda yeterli şüpheyne ulaşıldığı takdirde iddianame düzenleme (Cumhuriyet Savcısının takdir yetkisine sahip olduğu durumlar hariç), iddianame kabul edildiği takdirde açılmış olan kamu davasını devam ettirme şeklindeki üç unsuru içinde barındırmaktadır.

"Cumhuriyet Savcısı, ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hali öğrenir öğrenmez kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmaya başlar."²⁰

Cumhuriyet Savcısı, adli kolluk ve diğer kurumların katılımıyla soruşturma evresindeki araştırma faaliyetini tamamladıktan sonra olayla ilgili olarak yeterli şüphenin bulunup bulunmadığı konusunda bir sonuca varacak ve kanunun tanıdığı imkânlar çerçevesinde kamu davasını açıp açmamak konusunda bir karar verecektir. Cumhuriyet Savcısının bu kararını verirken, elbette kanunun tanıdığı imkânlarla sınırlı şekilde hareket etmesi gerekmektedir.

Bu durumda, Cumhuriyet Savcısının iki seçeneği bulunmaktadır: Bunlardan ilki, Cumhuriyet Savcısı tarafından icra olunan tahkikat kapsamında, suçun işlendiği şüphesini doğuran yeterli delil elde edilememesi halinde *Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar* yani *Takipsizlik* kararı verilmesi ve hazırlık aşamasının sona erdirilmesidir. İkincisi ise, suçun işlendiğine dair yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilmesi halinde kamu davası açmak için iddianame düzenlenmesidir.²¹

"Soruşturma evresi sonunda elde edilen deliller, suçun işlendiğine dair yeterli şüphe oluşturuyorsa; Cumhuriyet Savcısı, bir iddianame düzenler."²²

¹⁸ Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, s.42. Yazarlar, kovuşturma mecburiyeti ifadesi yerine araştırma mecburiyeti ifadesini kullanmaktadırlar. Bkz., s.42.

¹⁹ Turhan, s.28.

²⁰ CMK, md. 160/1.

²¹ Yurtcan, Ceza Yargılaması Hukuku, 12. Bası, İstanbul, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 2007, s.396.

²² CMK, md. 170/2.

Ceza Muhakemesi aşaması, daha önce de tanımladığımız şekilde suç haberinin öğrenilmesiyle başlayıp, Cumhuriyet Savcısı tarafından hazırlanacak olan iddianamenin ceza mahkemesi tarafından kabul edilmesiyle sona ermektedir. Buna göre, mahkemenin Cumhuriyet Savcısı tarafından hazırlanan iddianameyi kabul etmemesi halinde kamu davasının hazırlanması aşaması tamamlanamayacaktır. Sadece iddianamenin düzenlenmiş olması, kamu davasının açılmış olması anlamına gelmeyecektir. Kamu davasının açılmış sayılabilmesi için, Cumhuriyet Savcısının görevli ve yetkili mahkemeye hitaben düzenlediği iddianamenin, mahkeme tarafından da kabul edilmiş olması gereklidir.

Her ne kadar Ceza Muhakemesi Kanunumuzda, açılmış olan kamu davasının devam ettirilme zorunluluğuna ilişkin açık bir düzenleme bulunmasa da ceza yargılamasındaki amaç maddi gerçeğe ulaşmak olduğundan, iddianame kabul edildiği takdirde açılmış olan kamu davasını devam ettirme unsuru kendiliğinden ortaya çıkacaktır.

İstisnalar dışında (çekinme veya ret istemleri) açılmış olan kamu davasının devam ettirilme zorunluluğu hakimler için de geçerlidir.

Kamu davasının zorunluluğu ilkesinin yani mecburilik sisteminin istisnası, kamu davasının takdiriliği (maslahata uygunluk) ilkesi yani ihtiyarılık sistemidir.

"Anglo-sakson hukukunda, kamu davasının takdiriliği ilkesi temel kural iken; Kıta Avrupası sisteminde istisnadır."²³ Her ne kadar kanun koyucu kural olarak mecburilik sistemi yani kamu davasının zorunluluğu (kovuşturma mecburiyeti) ilkesini kabul etmiş olsa da, Ceza Muhakemesi Kanunumuzda ihtiyarılık sisteminin yani maslahata uygunluk ilkesinin uygulandığı bazı haller de düzenlenerek, mutlak olmayan mecburilik sistemi kuralına bazı istisnalar getirilmiştir.

Mecburilik sistemine hakim olan kamu davasının zorunluluğu (kovuşturma mecburiyeti) ilkesi, suç işlediğine dair yeterli delil elde edilen her şahsın yargılama makamı önüne çıkartılmasını ifade etmektedir.²⁴ Buna göre, şüpheli hakkında yeterli şüphe oluşturacak delil elde edildiği zaman mutlaka dava açılmalıdır.

²³ Centel, Zafer, s.423.

²⁴ Çolak, Taşkın, s. 831; Serkan Meraklı, *Cumhuriyet Savcısının Kamu Davasını Açmada Takdir Yetkisi*, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2014, s. 50; Yurtcan, *CMK Şerhi*, s. 652; mukayeseli hukukta kamu davası açmada takdir yetkisi için bkz: Hüseyin Tanfer Ayhan, *Ceza Muhakemesi Kanunu 171/1.Maddesi Kapsamında Cumhuriyet Savcısının Kamu Davası Açmada Takdir Yetkisi*, Ankara, Seçkin Yay., 2013, s. 32 vd.

İhtiyarilik sistemine hâkim olan maslahata uygunluk (kamu davasının takdiriliği) ilkesinde ise, kamu davasının zorunluluğu (kovuşturma mecburiyeti) ilkesinden farklı olarak, davanın açılmasının suçlunun cezasız kalmasından daha büyük zararlar doğurması gerektiği durumda, kamu davasını açmak için gerekli ve yeterli şüphenin varlığına rağmen *Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar* verilebilmektedir.²⁵

Bu nedenle, kamu davasının açılması bakımından yeterli şüphenin varlığına rağmen Cumhuriyet Savcısının kamu davasını açıp açmamak hususunda takdir yetkisinin bulunması halinde kanun maslahata uygunluk (kamu davasının takdiriliği) ilkesini benimsemiş demektir.

Mecburilik sisteminin benimsendiği durumlarda da *Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar* verilebilir, ancak bu ihtiyarilik sisteminin benimsenmiş olduğu anlamına gelmez. Bu halde, Cumhuriyet Savcısı, kovuşturmanın maslahata uygun olup olmadığını değil, kovuşturma olanağının bulunup bulunmadığını veya yeterli şüphenin mevcut olup olmadığını dikkate almaktadır. Zira ceza hukukunun tek amacı bireyleri cezalandırmak değildir. Aynı zamanda olanaklar dâhilinde yargılama organının önüne çıkarmayarak, bireylerin teşhir edilmelerinin önüne geçmektir.²⁶

Gerçekten, kamu davasının zorunluluğu (kovuşturma mecburiyeti) ve maslahata uygunluk ilkeleri birbirlerinin zıttı olan ilkeler değildir. Kamu davasının zorunluluğu ilkesi gereği, her şüpheli durumda dava açmak gerekirken, maslahata uygunluk ilkesi gereği, bazı şartlar gerçekleşince dava açmamak gereklidir.²⁷

Kıta Avrupası hukuk sistemini benimsemiş ülkelerde kamu davasının zorunluluğu (kovuşturma mecburiyeti) ilkesi yani mecburilik sistemi giderek önemini kaybetmekte olup kamu davasının takdiriliği ilkesi (maslahata uygunluk ilkesi) yani ihtiyarilik sistemi genel kabul görmektedir.²⁸ "Avrupa Devletlerinin bir çoğunda Hollanda, Fransa, İngiltere

²⁵ Kunter, Yenisey, Nuhoglu, s.217; Centel, Zafer, s.462 vd; Ayhan, s.52; Mustafa Özen, *Kamu Davası Açma Konusunda Benimsenen İlkeler, Cumhuriyet Savcısının Takdir Yetkisi ve İddianamenin İadesi*, Ankara Barosu Dergisi, S:3, Y:67, 2009, s.20; maslahat, hukukta kamu yararı anlamına gelmektedir bkz: Uğur, s.258; Meraklı, s.56; Ayhan, s.51.

²⁶ Donay, *Ceza Yargılama Hukuku*, s.126.

²⁷ Keyman, s.95; Töngür, s.167; mecburilik ilkesinin C.savcısının görevi dışında öğrendiği suçlar açısından geçerli olup olmayacağı hususundaki görüşler için bkz: Meraklı, s.53 vd.

²⁸ Uğur, *Kamu Davasının Hazırlanması ve İddianame*, Gazi Üniversitesi SBE, 2014, s.43; Kıta Avrupa'sı dahil birçok ülkede kamu davasının mecburiliği ilkesine birçok istisna getirilmiş bu ilke kural olmaktan adeta çıkmıştır bkz: Madde gerekçesi; Ayhan, s.32; İbrahim Keskin, *İddianamenin İadesi*, <http://www.yayin.adalet.gov.tr/adaletdergisi/25.sayi/092737.htm> (Erişim: 21/12/2013).

gibi maslahata uygunluk ilkesi geçerli iken, Almanya'da kovuşturma mecburiyeti ilkesi halen geçerlidir."²⁹

Kamu davasının takdirliği ilkesinin uygulanması kapsamında, yürütülen soruşturma sonucunda yeterli şüpheyne ulaşsa bile, Cumhuriyet Savcısı iddianame düzenlemeyebilir.

Kamu davasının takdirliği ilkesinin uygulanmasında şu ölçü esas alınmaktadır: İddianame düzenlemeyerek kamu davasının açılmaması, taraflar açısından, iddianame düzenlenip kamu davasının açılmasına göre daha yararlı sonuç doğuracak olmalıdır.³⁰

"Cezayı kaldıran şahsi sebep olarak etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasını gerektiren koşulların bulunması, şahsi cezasızlık sebebinin varlığının bulunması, kamu davasının açılmasının ertelenmesi (iddianamenin düzenlenmesinin ertelenmesi) halleri, kamu davasının zorunluluğu ilkesinin istisnası olan maslahata uygunluk (kamu davasının takdiriliği) ilkesinin uygulanabileceği üç durumdur."³¹

Bu hallerden birinin varlığı halinde, Cumhuriyet Savcısı suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe doğuran delillerin varlığına rağmen kamu davasını açmayabilecektir ve hazırlık aşaması Cumhuriyet Savcısının kamu davasını açmada takdir yetkisini kullanmasıyla sona erecektir.

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi de, bir tür soruşturmayı sona erdiren nedendir.³² Ancak kamu davasının açılmasının ertelenmesi, soruşturmayı sona erdiren bir neden olarak değil, soruşturmaya ara verme (dinlenmeye alma) nedeni olarak kabul edilmelidir. Çünkü kamu davasının açılmasının ertelendiği durumlarda soruşturma aşaması sona ermemektedir. Bu durumda, kanunda öngörülen süre içinde şüpheli kendisine yüklenen yükümlülöklere uyarsa soruşturmanın sona ermesi nedenlerinden biri gerçekleşmiş olacağı için *Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar* verilecektir. Ancak, şüpheli kendisine yüklenen yükümlölöklere uymazsa, iddianame düzenlenecek ve mahkemenin bu iddianameyi kabul etmesiyle soruşturmanın sona ermesi nedenlerinden bir diğeri olan kamu davasının açılması ile soruşturma sona erecektir.³³

²⁹ Ayhan, s.32, 33; Yenisey, *Ceza Muhakemesi Süjelerinin İradelerinin Ceza Muhakemesinin Yürüyüşüne Etkisi Sorunu*, s.466; Uğur, s.259 vd.

³⁰ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.992.

³¹ CMK, md. 171.

³² Ünver, Hakeri, s.496.

³³ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.1015.

Soruşturmanın Gizliliği İlkesi: "Kanunun başka hüküm koyduğu haller saklı kalmak ve savunma haklarına zarar vermemek koşuluyla soruşturma evresindeki usul işlemleri gizlidir."³⁴

Bu ilke ile kişilerin lekelenmemesi ile delillerin rahat ve kolaylıkla toplanması amaçlanmıştır. Soruşturmanın gizliliği, sadece soruşturmanın tarafı olmayan kişiler ve kamuoyu için geçerlidir. Bu nedenle, soruşturmada, sadece ilgili kişiler işlemlerde hazır bulunabilir, soruşturma sonuçları kamuya kapalıdır.³⁵

Soruşturmanın gizliliği dış/harici ve iç/dâhili olarak ikiye ayrılabilir. Dış/harici gizlilik, soruşturma faaliyetlerine katılma hak ve yükümlülüğü içinde olmayan üçüncü kişilere karşı gizliliği ifade eder. Burada gizlilik, en genel ifadeyle, topluma karşı gizli olması şeklinde ifade edilebilir. CMK'nun 157. Maddesi, dış/harici gizliliğe yöneliktir. İç/dâhili gizlilik, soruşturma faaliyetlerine katılma hak ve yükümlülüğüne sahip olan kişilerden bazılarına karşı, kanunda belirtilen esas ve usullere uyularak, soruşturma işlemlerinin gizli tutulmasını ifade eder. CMK'nun 153/2. Maddesi, iç/dâhili gizliliğe yöneliktir.³⁶

Ceza Muhakemesi Kanunumuzdaki, soruşturmanın gizliliği kuralının, ceza muhakemesine katılmayan kişiler bakımından geçerli olduğuna dair düzenlemeler şu şekilde sıralanabilir:

"Keşif yapılması sırasında şüpheli, sanık, mağdur ve bunların müdafî ve vekili hazır bulunabilirler."³⁷

"Şüphelinin ifadesi alınırken, ifadeyi alma hakkına sahip olan Cumhuriyet Savcısı veya Sulh Ceza Hakimi, zabıt katibi ve en fazla üç avukat hazır bulunabilir."³⁸

CMK'nun 169/1. Maddesine göre, şüphelinin ifadesinin alınması veya sorgusu, tanık ve bilirkişinin dinlenmesi veya bir keşif ve muayene sırasında Cumhuriyet Savcısı veya Sulh Ceza Hakiminin yanında bir zabıt katibi bulunur. Acele hallerde, yemin vermek koşuluyla, başka bir kimse, yazman olarak görevlendirilebilir.

³⁴ CMK, md.157.

³⁵ Kunter, Yenisey, Nuhuğlu, s. 1125; Centel, Zafer, 2005, s. 89; Ünver, Hakeri, s. 488.

³⁶ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.993.

³⁷ CMK, md. 84/1.

³⁸ CMK, md.147.

Soruşturmanın gizliliği kuralı, bazı özel durumlarda, soruşturmanın tarafları bakımından ayrı bir gizlilik getirmektedir.

"Ceza muhakemesinin taraflarına özel gizlilik hali getirilmiştir."³⁹ CMK'nun ilk şeklinde müdafin dosyayı incelemesi, dosyadan örnek alması, soruşturmanın amacını tehlikeye düşürebilecek ise Cumhuriyet Savcısının istemi üzerine Sulh Ceza Hakimi, müdafin dosyayı inceleme yetkisini kısıtlayabilmekteydi. Ancak, yakalanan kişinin veya şüphelinin ifadesini içeren tutanak ile bilirkişi raporları ve adı geçenlerin hazır bulunmaya yetkili oldukları diğer adli işlemlere ilişkin tutanaklar hakkında hiçbir şekilde kısıtlama kararı verilememekteydi.

"21/02/2014 tarih ve 6526 Sayılı Kanun değişikliğinden önce, uyuşmazlığın taraflarına getirilen bu yasak kaldırılmıştı. 02/12/2014 tarih ve 6572 Sayılı Kanun değişikliği ile önceki hale dönüldü. Yani, tekrar yasak getirildi."⁴⁰

"02/12/2014 tarih ve 6572 Sayılı Kanun değişikliği ile ilk defa getirilen hüküm, müdafie dosyayı inceleme yetkisini kısıtlayan hallerde katalog suç sınırlamasına gidilmesidir."⁴¹ Daha önceki kısıtlamada suç sınırlaması bulunmamaktaydı. Bu açıdan yeni düzenleme, önceki düzenlemeye göre savunma hakkının kısıtlanma alanını daraltmıştır. Bu açıdan ilk şekline göre söz konusu düzenlemenin daha iyi olduğu söylenebilir.⁴²

"Soruşturma dosyasının şüpheli ve suçtan zarar gören için gizli olduğu kabul edilmiştir."⁴³ 4982 Sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanununa göre, şüpheli ve suçtan zarar gören soruşturma dosyası hakkında bilgi edinebilir.⁴⁴

Doktrinde bir görüşe göre, müdafî bulunmayan şüpheliye karşı, soruşturma dosyalarının gizliliği, savunma hakkını zedeler. Bu nedenle, soruşturma aşamasında, kanuni başvuru yollarına gidebilmek için, dosyadan bir örnek alınması hakkı sağlanmalıdır.⁴⁵

³⁹ CMK, md. 153.

⁴⁰ CMK, md.153/2.

⁴¹ CMK, md. 153/2.

⁴² Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s. 994.

⁴³ CMK, md. 153/1, 153/5, Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, s.1125; Turhan, s.313.

⁴⁴ Centel, Zafer, 2005, s.90.

⁴⁵ Centel, Zafer, 2005, s.91.

"Soruşturma dosyasını inceleme ve istediği belgelerin bir örneğini harçsız şekilde alabilme hakkının sadece tarafların avukatlarına tanınip, taraflara tanınmamasının"⁴⁶ sebebi, tarafların delilleri karartma ihtimalinin yüksekliğidir.⁴⁷

CMK'nun 153/2. Maddesinde hakkında gizlilik kararı uygulanacak kişi olarak 'müdafî' belirtilmiştir.

Soruşturmanın gizliliği, üçüncü kişilere karşı olan dış gizlilik ile soruşturmanın taraflarına karşı olan iç gizlilik olarak ikiye ayrılmaktadır. Kural olarak, soruşturmanın gizliliği üçüncü kişilere karşıdır. Bu nedenle, soruşturmanın taraflarına karşı gizlilik söz konusu değildir.

Ancak CMK'nda bu kurala bir istisna⁴⁸ getirilmiştir. Söz konusu madde metninde açıkça belirtilen bu istisna dışında, bir de bu ilke ile güdülen amaç dikkate alınarak başka bir gizlilik daha karşımıza çıkabilmektedir. Bu gizlilik durumu, delillerin karartılmasının ve/veya şüphelinin kaçmasının önlenmesi amacı doğrultusunda soruşturmanın başladığının şüpheli başta olmak üzere varsa onun kanuni temsilcisi veya avukatına bildirilmemesidir.

Bu bildirmemenin delillerin karartılmasının önlenmesi ve şüphelinin kaçmasının önlenmesi olmak üzere iki temel amacı bulunmaktadır. Bu iki amaç ile korunmak istenen durum sağlandıktan sonra, şüpheliye hakkındaki soruşturma, ifadeye çağırma suretiyle bildirilebilir. Yine duruma göre, ifadeye çağırma olmaksızın da bildirimin yapılması mümkün olmalıdır.

Sonuç olarak, soruşturma makamları, şüpheli hakkında soruşturma işlemlerinin başladığını hemen veya en kısa sürede şüpheliye bildirmek zorunda değildir. Hatta çoğu durumda, bildirmemelidir. Bu durum, özellikle örgütlü suçlarda önem taşır. Çünkü söz konusu iki amaç, örgütlü suçlarda daha titiz korunmayı gerektirmektedir. Burada bahsi geçen durum, çoğunlukla mağdurun veya suçtan zarar görenin toplum veya devlet olduğu durumlar için geçerlidir. Mağdurun veya zarar görenin gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olduğu durumlarda da, soruşturmanın selameti için gerekli olması halinde gerekçelendirilmek şartıyla soruşturma başladıktan sonra da dosya tekemmül edinceye kadar taraflara gizlilik söz konusu olabilmektedir.

⁴⁶ CMK, md. 153/1, 153/5.

⁴⁷ Centel, Zafer, 2005, s.90.

⁴⁸ CMK, md. 153/2.

İç gizlilik; soruşturmanın başlama anı, devamı süresi ve soruşturmaya konu suçun niteliğine ve önemine göre değişkenlik göstermektedir. Şöyle ki; şüpheli ile şüphelinin isteğe bağlı veya zorunlu müdafisi bakımından, iç gizlilik soruşturmanın başlamasından itibaren başlamakta olup şüphelinin ifadeye çağırılmasına kadar devam edebilmektedir. Eğer, suç örgütlü ise, ifade alma zaman bakımından diğer suçlara göre çok daha geç olabilir. Çünkü delil toplama süreci uzayabilmektedir. Eğer, şüpheli ifadeye çağırılmadan önce hakkında arama ve el koyma işlemi yapılmışsa, artık gizlilik sona ermiş olur.

Soruşturma başladıktan sonra toplanan delillerin yeterli şüphe oluşturmaması halinde, *Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar* verilecektir. Uygulamada çoğunlukla bu gibi durumlarda verilen *Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar* hakkında soruşturma açılıp, şüpheli sıfatı alan kişiye tebliğ edilmemektedir. Böylelikle gizli başlayan soruşturma, gizli olarak sona erdirilmektedir.

Soruşturma başladıktan sonra toplanan delillerin yeterli şüphe oluşturmaması halinde, uygulamada bazen veya çoğunlukla şüpheli ifadeye çağırılmadan hakkında iddianame düzenlenmekte, mahkeme tarafından iddianame kabul edilmekte ve daha önceden haberi olmadan şüpheli sıfatı almış olan sanık, iddianamenin kendisine tebliğ edilmesiyle durumu öğrenmektedir. Bu gibi hallerde, mutlak gizlilik söz konusu olmaktadır.

Soruşturma başladıktan sonra toplanan delillerin yeterli şüphe oluşturmaması halinde, şüphelinin ifadesi alınmadan iddianame düzenlenmemelidir. Mutlaka şüphelinin ifadesi alınmalıdır. Bu ifade ile birlikte diğer deliller değerlendirildikten sonra iddianame düzenlenmeli veya *Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar* verilmelidir.

Mağdur ve suçtan zarar gören bakımından iç gizlilik, soruşturmanın başlaması anından itibaren geçerli olmakla, mağdur veya suçtan zarar görenin iddiasını veya şikâyetini bizzat dinlemek gerekmesi halinde, bu kişilerin beyanda bulunması için davet edilmesine kadar devam etmektedir. Suçun mağdurunun toplum veya devlet olması halinde, beyanda bulunmaya çağırılma söz konusu olmayacaktır. Bu durumda, gizlilikten de söz edilemeyecektir. Mağdur ve suçtan zarar görenin vekili bakımından gizlilik, işin doğası gereği mağdur veya suçtan zarar görenin beyanda bulunması için davet edilmesi anına kadar devam etmektedir.⁴⁹

⁴⁹ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.996, 997.

Kolluk bakımından iç gizlilik ise, Cumhuriyet Savcısının kolluğa soruşturma işlemini yaptırdığı ana kadar devam etmektedir. İç gizlilik, bazı durumlarda sadece süre bakımından değil soruşturma işlemi bakımından da söz konusu olabilir. Örneğin, dosyada var olan deliller bakımından ifadeye çağırılmada gizlilik olmaz. Ancak, dosyada olmayan ve hali hazırda devam eden iletişimin denetlenmesi veya teknik takip işlemleri bütün taraflara ve kolluğa karşı gizli olmaya devam eder.⁵⁰

Gerçekten, soruşturmanın gizliliği ile soruşturma dosyasındaki delillerin veya bilgilerin gizliliği farklı kavramlardır. Şüpheli ifadeye çağırılmadan önce hakkında arama ve el koyma işlemi yapılmışsa, artık soruşturmanın başlatılması veya açılmasının gizliliğinden bahsedilemez. Ancak, soruşturma dosyasındaki deliller bakımından gizlilik devam edecektir.

Aynı ayrım ve farklılık, mağdur ve suçtan zarar gören, müdafî, vekil ve kolluk için de geçerlidir.

CMK'nun 153/5. Maddesine göre, "bu maddenin içerdiği haklardan suçtan zarar görenin vekili de yararlanır." Bu düzenlemede, haklardan yararlanmadan bahsedilmiştir ancak CMK'nun 153. Maddesinde sadece "haklar" düzenlenmemiştir. CMK'nun 153/2. Maddesinde "haklardan mahrumiyet hali" de düzenlenmiştir.

Madde fıkrasının lafzına bakılırsa, haklardan mahrumiyet hali şeklindeki kısıtlama suçtan zarar gören ve vekili hakkında geçerli olmamalıdır. Ancak silahların eşitliği ilkesi açısından yani amaçsal yorum ile bakılırsa da geçerli olmalıdır. Bu konuda başka bir çelişki, bu düzenlemede *suçtan zarar gören* ifadesine yer verilip, *mağdur* ifadesine yer verilmemiş olmasıdır, yine CMK'nun 153/2. Maddesinde, *şüpheli* ifadesine yer verilmemiş olması da ciddi yorum sorunlarını barındırmaktadır. CMK'nun 153/5. Maddesinde yer alan *haklar* ifadesi, suçtan zarar gören veya mağdurun vekilinin "*soruşturma evresinde dosya içeriğini inceleyebilme ve istediği belgelerin bir örneğini harçsız olarak alabilme hakkını*" ifade eder. Kısıtlama kararı konusunda en önemli husus, talep ve kararın; somut, akıl ve mantığa uygun, doyurucu ve denetlenebilir gerekçe içermesidir.⁵¹

CMK'nun 153/3. Maddesinde, "hiçbir şekilde kısıtlama kararı verilemeyecek durumlar" düzenlenmiştir. Bu sayılan durumların dışında kalan durumlarda kısıtlama

⁵⁰ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.996, 997.

⁵¹ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.997.

kararı verilebilecektir. Örneğin, iletişimin denetlenmesi, teknik takip tutanakları, tanık beyanları hakkında kısıtlama kararı verilebilecektir. Yani bu maddedeki haller istisnaidir. Bu nedenle, "kıyas ile genişletilemez."⁵² Soruşturmanın gizliliği kuralının ihlal edilmesi, suç olarak düzenlenmiştir.⁵³

Soruşturmanın Yazıllığı İlkesi: "Her soruşturma işleminin tutanağa bağlanması gerekmektedir."⁵⁴ Tutanak, adli kolluk görevlisi, Cumhuriyet savcısı veya sulh ceza hakimi ile hazır bulunan zabıt katibi tarafından imza edilir. Bu suretle, soruşturma evresindeki işlemlerin yazılı olduğu düzenlenmiştir.

Soruşturma evresindeki işlemlerin yazılı olması, hem yapılan işlemlerin saklanması ve delil olarak ileri sürülebilmesi hem de ileride kovuşturma aşamasında faydalanılabilmesi için zorunludur.⁵⁵

Soruşturmanın Dağınıklığı İlkesi: Soruşturma evresindeki bütün işlemlerin aynı savcı veya kolluk görevlisi tarafından aynı zaman ve yerde yapılması çoğunluklu mümkün olmamaktadır. Bu nedenle, savcılar arasında iş bölümü yapılmaktadır. Soruşturmanın bir evresini bir savcı veya kolluk görevlisi yürütürken, sonraki evresini başka bir savcı veya kolluk görevlisi yürütebilir.⁵⁶

Soruşturma işlemini, Cumhuriyet Başsavcılığı yapar. Başsavcılık, soruşturma işlemini değişik savcılar aracılığı ile yapabilir. Yani, soruşturmanın bütün işlemlerini aynı savcı yapmak zorunda değildir. Aynı durum, kolluk işlemleri için de geçerlidir. Ayrıca, soruşturma işlemlerinin dağınıklığı, yer bakımından da geçerlidir. Bu nedenle, "soruşturma işlemlerinin farklı yerlerde de yapılabileceği"⁵⁷ hüküm altına alınmıştır.⁵⁸

Soruşturmanın Bir Sıraya Bağlı Olmaması İlkesi: Kovuşturma evresi, bir sıraya göre yapılmaktadır. Ancak soruşturma evresinde, sadece ifade alma ve sorguda böyle bir sıra izlenmiştir. Onun dışında, araştırma araçlarının seçimi, şüphelinin ve tanığın ne zaman

⁵² Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.997.

⁵³ 5237 Sayılı TCK'nun 285. ve 286. Maddeleri.(Kabul:26/09/2004, RG.12/10/2004, 25611)

⁵⁴ CMK, md. 169/2.

⁵⁵ Kunter, Yenisey, Nuhoglu, s.1124.

⁵⁶ Kunter, Yenisey, Nuhoglu, s.1128; Centel, Zafer, 2005, s.93; Turhan, s.314.

⁵⁷ CMK, md. 251/3.

⁵⁸ Ünver, Hakeri, s.488, 489.

dinleneceği, bilirkişiye ne zaman gidileceği gibi hususların belirli bir sırası bulunmamaktadır.⁵⁹

1.3) SORUŞTURMA EVRESİNDE GÖREV ALAN SÜJELER

Ceza muhakemesi sistemimizde, iddia makamı, savunma makamı ve yargılama makamı olmak üzere üç makam bulunmaktadır. Toplumsal iddia makamında, Cumhuriyet Savcısı ve yardımcısı olarak kolluk ile istisnai hallerde Sulh Ceza Hakimi bulunmakta iken; bireysel iddia makamında, mağdur bulunmaktadır.⁶⁰ CMK'nun verdiği yetkilere göre, iddia makamında yer alan bu süjelerin soruşturma aşamasında yaptıkları işlemler değişkenlik göstermektedir.

1.3.1) Cumhuriyet Savcısı

1.3.1.1) Genel olarak

Devletin yükümlülükleri arasında olan kamu düzeninin sağlanması doğrultusunda, suçun öğrenilmesi anından başlayarak fiilin suç olup olmadığının araştırılması, fiilin suç oluşturması halinde fail veya faillerin cezalandırması gerekmektedir. Aksi halde, suçtan mağdur olan kişi veya kişilerin öç alma duygusuyla hareket etmesi, toplumda kaosa sebebiyet verecektir.

Kamu barışını bozan fiillerin soruşturulması ve kovuşturulması işlemini bu fiillerden zarar gören kişi veya kişiler adına Devletin yerine getirmesine 'ceza davasının kamusalılığı' adı verilir. Ceza davasının kamusalılığı ile tarafsız bir organın soruşturmayı yürütmesi sonucu tarafların öç alma duygusu ile hareket etmesi önlenmekte ve delillerin toplanması ile kişilerin soruşturulması ve kovuşturulması işlemlerinin daha güçlü konumda olan Devlet tarafından yerine getirilmesi sağlanmaktadır.⁶¹

Ceza davasının kamusalılığı ilkesi gereği, "kamu davasını açma görevi, Cumhuriyet savcısı tarafından yerine getirilir."⁶² Bu kapsamda, toplumsal iddia makamı olarak Savcılık makamı kurulmuştur. Kolluk ise Cumhuriyet Savcısına yardımcı olmakla görevlidir. Bu

⁵⁹ Centel, Zafer, 2005, s.94; Turhan, s.314; Ünver, Hakeri, s.489.

⁶⁰ Şahin, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.93.

⁶¹ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.990.

⁶² CMK, md. 170/1.

nedenle, tek başına yetki kullanması mümkün değildir.⁶³ Bunun yanında, mağdur olan kişi veya kişiler de bireysel iddia makamını oluşturur.

İddia makamında bu kadar süjenin olması karşısında, suçun failinin saptanabilmesi için, söz konusu süjeler arasında bir işbirliği bulunması gerekmektedir. Aksi halde, failin kimliğini tespit etmek zorlaşacaktır. Ceza Muhakemeleri Kanunu, Cumhuriyet Savcısına bu işbirliğini sağlamak ve uyuşmazlığı mahkeme önüne götürmek yetki ve görevini ihdas etmiştir.

1.3.1.2) Cumhuriyet savcısının ceza muhakemesi kanununa göre konumu

1412 sayılı Ceza Muhakemeleri ve Usulü Kanunu'nun yerine 01/06/2005 tarihinde yürürlüğe giren 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun getirdiği önemli yeniliklerden birisi de soruşturma aşamasında görevli olan Cumhuriyet Savcısının daha etkin konuma getirilmesi olmuştur.

Öğretide bir görüşe göre, "CMUK'un 156. Maddesinde, soruşturma evresinde kolluk kuvveti güçlü kılınmıştı. CMK'nda soruşturma evresinde tek yetkili kişi Cumhuriyet Savcısı kabul edilmiştir. Bu farklı düzenlemenin bazı gerekçeleri bulunmaktadır. Bu gerekçeler şu şekilde ifade edilebilir: Birincisi, AİHM'in adil yargılanma ilkesinin uygulanma alanını soruşturma evresine kadar genişleten kararlar vermesidir. İkincisi, 1985 yılında Sorgu Hakimliğinin kaldırılması nedeniyle soruşturma evresinde tek hukukçu olarak Cumhuriyet Savcısının kalmasıdır. Tek hukukçunun güçlü kılınması, adil yargılanma ilkesinin gereği gibi yerine getirilebilmesi için gerekliydi. Üçüncüsü, CMUK döneminde savcı, adeta bir havale memuru gibi çalışmaktaydı. Çünkü delilleri kolluk toplamakta, mahkeme ise değerlendirmekteydi. Kolluk, bu delil toplama görevini yerine getirirken bazen hata ile bazen iyi niyetli hareketlerle hak ihlallerine neden olmakta ve bu nedenle eleştirilmekteydi. *Yetki kimdeyse sorumluluk da ondadır kuralı* gereğince soruşturma evresinde, kolluktan yetkileri alınarak hem kolluğa yöneltilen eleştiriler azaltılmış hem de hukukçu bir kişinin yetkili olması sağlanmıştır. Bu durumda, aslında CMK'na yapılan başka bir eleştirinin de yersiz olduğu görülmektedir. Çünkü, CMK ile kolluğun eli kolu bağlanmamıştır. Kolluk, savcının eli kolu olmuştur. Bu iki kurum, et ile

⁶³ Soyaslan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 5. Baskı, Ankara, Yetkin Yay., 2014, s.250; Ünver, Hakeri, s.521; Özbek, s.184; Turhan ,s.319.

tırnak gibidir. Biri karar verecek diğeri uygulayacaktır. Kolluğa getirilen külfet, CMK'nun 161/2. Maddesinde düzenlenen, kolluğun her bir soruşturma işleminden savcıya haber verip, onun emri ile işlem yapmasıdır. CMK ile savcının polisleştirildiği ifadesi doğru değildir. Sadece, soruşturma evresi savcı merkezli hale getirilmiştir."⁶⁴

Soruşturma evresinde Cumhuriyet Savcısının görev ve yetkileri CMK'nun 160 ve 161. Maddelerinde düzenlenmiştir. "Adli kolluk görevlileri ile diğer kolluk görevlileri el koydukları olayları, yakalanan kişileri ve uyguladıkları önlemleri Cumhuriyet Savcısına derhal bildirmek zorundadırlar."⁶⁵ Bu bildirimden sonra, Cumhuriyet Savcısından kural olarak yazılı şekilde, istisnai olarak sözlü şekilde alacakları emirlere göre soruşturma işlemlerini yönlendirecektir.⁶⁶

Gerçekten, CMK bazı hükümleriyle Cumhuriyet Savcısına ulaşamayacağı hallerin olabileceğini kabul etmişken, bazı hükümleriyle de Cumhuriyet Savcısının kolluğun yanında soruşturmanın başında olduğunu ve soruşturmayı yürüttüğünü varsaymıştır.⁶⁷ Ancak bunlar istisnai hükümlerdir. Kararları bir hukukçu olarak Cumhuriyet Savcısı alacak, kolluk görevlileri de bu kararları uygulayacaktır. Böylece Cumhuriyet Savcısı tek karar merkezi haline getirilmiştir.⁶⁸

Cumhuriyet Savcısı, iddia makamı adına iddia görevini yerine getiren kamu görevlisidir.⁶⁹

CMUK'ndan farklı olarak CMK'nda Cumhuriyet Savcısı, yasama, yürütme ve yargı erklerinden, yürütme erki içinde değil, yargı erki içinde kabul edilmiştir. Çünkü CMK'ndaki birçok düzenlemede Cumhuriyet Savcısı, yargısal faaliyetlerde bulunma hak ve yükümlülüğü içinde yer almaktadır.⁷⁰

Ceza muhakemesi alanında Cumhuriyet Savcısının taraf olup olmadığı konusunda öğretide yazarlar farklı görüşlere sahiptir:

⁶⁴ Öztürk, Tezcan, Erdem, Sırma, Saygılar, Alan, s.489,490.

⁶⁵ CMK, md. 161/2.

⁶⁶ Uğur, *Kamu Davasının Hazırlanması ve İddianame*, Gazi Üniversitesi SBE, 2014, s.23.

⁶⁷ Eryılmaz, s.411.

⁶⁸ Öztürk, Erdem, s.303; Eryılmaz, CMK ve Kolluk, s.111.

⁶⁹ Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, s.431; Toroslu, Feyzioğlu, s.114; Öztürk, Tezcan, Erdem, Sırma, Saygılar, Alan, s.202; Soyaslan, s.169; Şahin , s.107; Turhan, s.81; Özbek, Kanbur, Doğan, Bacaksız, Tepe, s.189.

⁷⁰ Öztürk, Tezcan, Erdem, Sırma, Saygılar, Alan, s.202.

Cumhuriyet Savcısı kendi menfaatini değil, toplumun menfaatini korumaktadır, bu nedenle taraf değildir.⁷¹

Devletin bir organı olan Cumhuriyet Savcısı taraf değildir. Nasıl ki, devlet organı olan hakim taraf olamaz ise, savcı da taraf olamaz.⁷²

Cumhuriyet Savcısının, kendine özgü (nev-i şahsına münhasır) bir taraflılığı bulunmaktadır.⁷³

Cumhuriyet Savcısı tam taraf değildir, şeklen taraftır.⁷⁴

Cumhuriyet Savcısı şahıs olarak taraf değildir. Ancak temsil ettiği makam olarak taraftır.⁷⁵

Bu konuda Türk öğretisinde de farklı birçok görüş bulunmaktadır:

Cumhuriyet Savcısı, makam olarak taraftır.⁷⁶

Cumhuriyet Savcısı temsil ettiği makam itibariyle yargılamanın tarafıdır. Yargılama devam ederken savcı değişse bile diğer savcı iddia faaliyetini devam ettirir. Bu nedenle de, yargılama faaliyetinde savcının kişiliği söz konusu değildir.⁷⁷

Cumhuriyet Savcılığı, suçtan zarar gören olan devlet adına iddia faaliyetini yerine getirmek için kurulmuştur. Bu nedenle, Cumhuriyet Savcısı, kişi olarak taraf değildir ancak makam itibariyle taraftır.⁷⁸

Şüpheli ve sanığın haklarının koruyucusu olan Cumhuriyet Savcısı, taraf değildir. Çünkü CMK'nun 160/2. Maddesine göre, "Cumhuriyet Savcısı, şüpheli veya sanığın hem lehine hem de aleyhine olan delilleri toplamak ve buna göre işlem yapmak zorundadır."⁷⁹

Cumhuriyet Savcısı, ceza yargılamasında taraftır.⁸⁰

⁷¹ Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, s.437.

⁷² Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, s.437.

⁷³ Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, s.437.

⁷⁴ Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, s.437.

⁷⁵ Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, s.437.

⁷⁶ Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, s.437; Özbek, Kanbur, Doğan, Bacaksız, Tepe, s.192; Şahin, s.112.

⁷⁷ Yurtcan, s.135.

⁷⁸ Toroslu, Feyzioğlu, s.117.

⁷⁹ Öztürk, Tezcan, Erdem, Sırma, Saygılar, Alan, s.211.

Cumhuriyet Savcısı, yapılan iş bakımından değil, makam olarak şeklen taraftır.⁸¹

Cumhuriyet Savcısı, makam itibariyle taraf olsa da yürüttüğü faaliyet bakımından tarafsızdır.⁸²

CMK'nun 160/2. Maddesinde, "Cumhuriyet Savcısının şüphelinin hem lehine hem de aleyhine delil toplamasından bahsedilmekte, CMK 170/5 Maddesinde de, iddianamenin sonuç kısmında, şüphelinin sadece aleyhine olan hususların değil, lehine olan hususların da ileri sürüleceği, CMK'nun 265. Maddesinde de hem lehe hem de aleyhe kanun yoluna gidilebileceği" belirtilmektedir. Bu düzenlemeler dikkate alındığında, Cumhuriyet Savcısının kişi olarak taraf olmadığı, makam ve bu makamın yürüttüğü işin niteliği olarak şeklen taraf olduğu ifade edilebilir. Çünkü uygulamada Cumhuriyet Savcısı yüksek oranda, şüpheli veya sanık aleyhine hareket etmektedir. Yürüttüğü faaliyet olarak tam olmasa da ağırlıklı olarak taraftır. Çünkü şüpheli veya sanığın karşısında yer almaktadır. İddianame düzenleyerek iddiada bulunmaktadır.⁸³

Kanaatimizce, CMK'nun 160/2. Maddesinde düzenlendiği şekilde, Cumhuriyet Savcısı, maddi gerçeğin araştırılması ve adil yargılanma yapılabilmesi için şüpheli veya sanığın lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak, şüphelinin haklarını korumakla yükümlüdür. CMK'nun 170/5 Maddesi uyarınca, Cumhuriyet Savcısı düzenleyeceği iddianamenin sonuç kısmında da şüphelinin sadece aleyhine olan hususlara değil, lehine olan hususlara da yer vermek zorundadır. Bu kapsamda, gerektiğinde şüpheli veya sanığın lehine olan hususları da dile getiren bir konuma sahip olan Cumhuriyet Savcısının kişi olarak taraf olduğunu söylemek mümkün değildir.

Cumhuriyet Savcısı adil bir yargılamanın yapılabilmesi ve maddi gerçeğin ortaya çıkartılabilmesi için hareket eder. Bu amaçla da, sadece şüpheli veya sanığın aleyhine değil, lehine hareket etmekle de yükümlüdür. Lehine hareket etme, istisna değildir. Aleyhe ve lehe hareket etme bir yükümlülüktür.⁸⁴

⁸⁰ Soyaslan, s.178.

⁸¹ Centel, Zafer, s.109.

⁸² Yenidünya, İçer, s.84.

⁸³ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.326,327.

⁸⁴ Öztürk, Tezcan, Erdem, Sırma, Saygılar, Alan, s.202; Öztürk, Tezcan, Erdem, Sırma, Saygılar, Alan, s.202; Özbek, Kanbur, Doğan, Bacaksız, Tepe, s.189.

Cumhuriyet Başsavcılığı iddia makamını temsil eder. Savcılar, Başsavcılık teşkilatı altında görevlerini yerine getirir. Bu nedenle, Başsavcılık teşkilatı ve savcılık faaliyeti bir bütündür. Başsavcılık altındaki savcılar işlemleri Başsavcılık adına yapmaktadır.

Anayasamızda hakim ile savcının atanma, tayin ve özlük hakları birlikte düzenlenmiştir.⁸⁵ Bu düzenlemelerde, hakimlerin bağımsızlığına yer verilmişken, Cumhuriyet Savcılarının bağımsızlığına yer verilmemiştir.⁸⁶

Öğretide bir grup yazara göre, Cumhuriyet Savcısı, teşkilatlanma bakımından yürütme organı içindedir. Bu nedenle, yürütmenin bir görevlisidir.⁸⁷ Bunun sonucu olarak da, Cumhuriyet Savcısı bağımsız değildir. Ancak, bağımsız olmama ile güvenceden yoksun olma karıştırılmamalıdır.⁸⁸ Cumhuriyet Savcısı bağımsız olmadığı gibi bağımlı da değildir. Bu nedenle, özerktir. Kanun yararına bozmaya ilişkin düzenlemede yer aldığı şekilde, Cumhuriyet Savcısının Adalet Bakanlığı'nın istemine uygun hareket etme zorunluluğu, özerk olmasına engel değildir.⁸⁹

Bunun yanı sıra, CMUK'un 148/3. Maddesini yürürlükten kaldıran düzenleme ile artık savcılara dava açması yönünde talimat verilemeyecektir.

1.3.1.3) Sulh ceza hakimliği kararı istemi

Suçun işlendiğini öğrenen Cumhuriyet Savcısı kamu davası açıp açmamak konusunda araştırma yapmak üzere harekete geçer, bu süreçte ancak hakim tarafından verilecek karar üzerine yapılabilecek bir soruşturma işlemine gerek görürse, işlemin yapılacağı yer Sulh Ceza Hakimliğinden istemde bulunur.

"Cumhuriyet Savcısı, ancak hâkim tarafından yapılabilecek olan bir soruşturma işlemine gerek görürse, bu işlemin yapılacağı yer Sulh Ceza Hakimliğinden istemde bulunur. Sulh Ceza Hakimince istenilen işlemin kanuna uygun olup olmadığı incelendikten sonra karar verilir."⁹⁰

⁸⁵ Anayasa , md. 139, 140, 159.

⁸⁶ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.324.

⁸⁷ Yurtcan, s.134; Toroslu, Feyzioğlu, s.116; Soyaslan, s.177; Şahin, s.112; Ünver, Hakeri, s.18; Yenidünya, İçer, s.84.

⁸⁸ Yurtcan, s.134; Toroslu, Feyzioğlu, s.116; Soyaslan, s.177; Şahin, s.112; Ünver, Hakeri, s.18.

⁸⁹ Öztürk, Tezcan, Erdem, Sırma, Saygılar, Alan, s.212; Şahin, s.112.

⁹⁰ CMK, md. 162., 25/07/2016 tarih ve 668 sayılı KHK md. 3/1-n.

Cumhuriyet Savcısının, yürütülen soruşturma kapsamında bir soruşturma işlemine gerek görmesi halinde, soruşturmanın yapıldığı yer sulh ceza hakiminden de karar alabilmesi mümkündür.⁹¹

Kural olarak, Sulh Ceza Hakimi, Cumhuriyet Savcısının istemi üzerine harekete geçebilecektir; kendiliğinden harekete geçerek karar vermesi söz konusu değildir.⁹² Örneğin, "CMK'nun 'Koruma Tedbirleri' başlığı altında düzenlenmiş tedbirler için sulh ceza hakiminin kararı veya onayı gereklidir. 'Koruma Tedbirleri' başlığı altında düzenlenmemiş olmakla birlikte, niteliği itibarıyla koruma tedbiri mahiyetinde kabul edilebilecek gözlem altına alma, moleküler genetik inceleme gibi kanunda sınırlı sayıda sayılan bazı işlemlere de karar verebilecek sadece hakimdir."⁹³

Soruşturma evresinde, Cumhuriyet Savcısı tarafından gerçekleştirilmek istenen işlemlerin birçoğu için hakim kararına ihtiyaç duyulması CMK'nun getirmeye çalıştığı sistemle bağdaşmamaktadır. Gerçekten, Cumhuriyet Savcısının hem etkin konuma getirilmek istenmesi, hem de delil toplarken hakim kararına veya onayına ihtiyaç duyulması soruşturmanın etkin ve hızlı işlemlerini önlemektedir. Toplanması gereken delillerle ilgili Cumhuriyet Savcısı karar vermeye hakimi zorlayamayacağına, hakimde karar vermek zorunda olmadığına göre ya deliller tam olarak toplanamayacak ya da toplanan delillerle düzenlenen iddianame delil yetersizliği nedeniyle iade edilecektir.⁹⁴

1.3.2) Adli Kolluk

1.3.2.1) Genel olarak

Kamu düzeninin sağlanması amacıyla gerek suçtan önce gerekse suçtan sonra görev yapan kolluğun; adli ve idari olmak üzere iki görevi bulunmaktadır. İdari kolluk, suç işlenmesinden önceki aşamada görevlidir. Adli kolluk ise, suçun işlenmesinden sonraki aşamada görevlidir.⁹⁵

Bir olayda hem idari hem de adli kolluk iç içe geçebilir. Örneğin, "rehine alma olaylarında hem rehineler kurtarılmaya hem de failler yakalanmaya çalışılmaktadır. Bu

⁹¹ 25/07/2016 tarihli 668 sayılı KHK 3/1-n Maddesi.

⁹² Uğur, *Kamu Davasının Hazırlanması ve İddianame*, Gazi Üniversitesi SBE, 2014, s.26.

⁹³ Şahin, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s. 274.

⁹⁴ Şahin, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s. 274, 275.

⁹⁵ Kunter, Yenisey, Nuhoglu, s.445; yazarlar, adli kolluğa *suç kolluğu* ifadesini kullanmaktadır. Bkz, s.445; Yurtcan, s.139; Centel, Zafer, s.115; Turhan, s.87; Özbek, Kanbur, Doğan, Bacaksız, Tepe, s.200.

gibi durumlarda silah kullanma yetkisini kimin vereceğine dair ileri sürülen bir görüşe göre, hangi işlem daha öncelikli veya daha elzem ya da daha ağır basıyor ise, (rehinelerin kurtarılması mı, faillerin yakalanması mı) yetkili amir, ona göre belirlenecektir."⁹⁶

Genel kolluk görevi yapan emniyet teşkilatı, hem idari hem de adli kolluk yetkisine sahip çalışanlardan oluşmaktadır. Adli kolluğa ilişkin görevler PVSK'nda düzenlenmiştir. "Jandarma teşkilatı, adli kolluk birimi olmamakla beraber, polis teşkilatı kurulmamış veya polis teşkilatının yetkili olmadığı yerlerde, Jandarma Teşkilat Kanunu'nun 7. Maddesinde düzenlenen yetkilerini adli kolluk olarak kullanmaktadır."⁹⁷

Cumhuriyet Savcısının emri altındaki adli kolluk; suç işlendikten sonraki alanda yani ceza yargılamasında görev yapmaktadır. "Adli kolluğun amiri Cumhuriyet Savcısıdır."⁹⁸ hükmü gereği, kolluğun esas yetkili olduğu alan suç işlenmeden önceki alandır. Suç işlendikten sonraki alanda kolluk, ceza muhakemesi sistemimizin kabul ettiği sistem gereği sadece Cumhuriyet Savcısının emriyle hareket edebilmektedir.⁹⁹

Adli kolluk iddia makamını kişi olarak temsil eden Cumhuriyet Savcısının yardımcısıdır. Bu nedenle, adli kolluk, iddia makamının ikinci derecede görevlisidir.¹⁰⁰

"Adli kolluk, görev yaptığı aşamada göreviyle bağlantılı bir suç işlerse, Cumhuriyet Savcısı re'sen soruşturma başlatır."¹⁰¹

"Cumhuriyet savcısı, doğrudan doğruya veya emrindeki adli kolluk görevlileri marifetiyle her türlü araştırmayı yapabilir."¹⁰² Burada adli kolluğun, emir üzerine araştırma görevi düzenlenmiştir.

"Adli kolluk görevlileri, el koydukları olayları, yakalanan kişiler ile uygulanan tedbirleri emrinde çalıştıkları Cumhuriyet Savcısına derhal bildirmek ve bu Cumhuriyet

⁹⁶ Centel, Zafer, s.120.

⁹⁷ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.341.

⁹⁸ CMK, md. 161 ve 164/2.

⁹⁹ Yurtcan, *CMK Şerhi*, s.633; Ünver, Hakeri, s.202; Yenisey, *CMK'nın Genel Değerlendirilmesi*, s.16; yazar bu nedenle kolluğun suç öncesi önleme ve suç sırasında bastırma görevlerine yoğunlaşması gerektiğini tavsiye etmektedir.; Tosun, s.16; Tosun'a göre kolluğun yaptığı iş her zaman idaridir, adli veya yargısal değildir.

¹⁰⁰ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.342.

¹⁰¹ CMK, md. 161/5. ve PVSK md. ek 9/B.

¹⁰² CMK, md. 161/1-ilk cümlesi.

savcısının adliyeyle ilişkin bütün emirlerini gecikmeksizin yerine getirmekle yükümlüdür."¹⁰³

"Soruşturma işlemleri, Cumhuriyet Savcısının emir ve talimatları çerçevesinde öncelikle adli kolluğa yaptırılır. Adli kolluk görevlileri, Cumhuriyet Savcısının adli görevlere ilişkin emirlerini yerine getirir."¹⁰⁴ Soruşturma işlemleri Cumhuriyet Savcısının emriyle öncelikle adli kolluğa yaptırılacaktır.

Adli kolluk görevlileri CMK'nun 164/1. Maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, "adli kolluk görevlileri; 4/6/1937 tarihli ve 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanununun 8, 9 ve 12'nci Maddeleri, 10/3/1983 tarihli ve 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu'nun 7. Maddesi, 2/7/1993 tarihli ve 485 sayılı Gümrük Müsteşarlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 8. Maddesi ve 9/7/1982 tarihli ve 2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu'nun 3. Maddesinde belirtilen soruşturma işlemlerini yapan güvenlik görevlilerini" kapsamaktadır.

Ceza Muhakemesi Kanunumuz ile adli kolluk idari yönden İçişleri Bakanlığına; fonksiyonel olarak Cumhuriyet Savcılığına bağlanmıştır.¹⁰⁵ Bu kapsamda, kolluğun adli işlerindeki amiri Cumhuriyet Savcısıdır ancak adli işler dışında kolluk görevleri, üstlerinin emrinde olacaktır. Yani, "adli görevlerinin ifasında adli kolluk sayılırken, kanunla kendisine verilmiş olan diğer görevlerinin ifasında genel kolluk olarak görev yapacaktır."¹⁰⁶

1.3.2.2) Re'sen kolluk tahkikatı

Kolluk görevlileri, Polis Salahiyetleri ve Vazifeleri Kanunu'nun ek 6. Maddesinde düzenlenen "Bir suç işlendiği veya işlenmekte olduğu bilgisini edinen polis, olay yerinin korunması, delillerin tespiti, kaybolmaması ya da bozulmaması için acele tedbirleri aldıktan sonra el koyduğu olayları, yakalanan kişiler ile uygulanan tedbirleri derhal Cumhuriyet Savcısına bildirir ve Cumhuriyet Savcısının emri doğrultusunda işin aydınlatılması için gerekli soruşturma işlemlerini yapar" hükmü gereğince, suçluları araştırmak ve işin aydınlatılması için ivedi olan tedbirleri almak yetkisine sahiptir. Kolluk

¹⁰³ CMK, md.164/2.

¹⁰⁴ CMK, md. 164/2.

¹⁰⁵ Öztürk, Erdem, s.700; Yurtcan, *CMK Şerhi*, s.632.

¹⁰⁶ CMK, md. 164/3.

tarafından evleviyetle gerekli müdahale yapıldıktan sonra, gerekli belgelerin düzenlenip tamamlanmasının ardından Cumhuriyet Savcısına gönderilecektir.

Bu konuda öğretilerde çeşitli görüşler bulunmaktadır:

Suç sonrası tehlikeli bir fiil gerçekleştiği zaman kolluk görevlileri kimseden emir almadan harekete geçer ve bu anda tek başına yetkilidir.¹⁰⁷ Tehlikeyi önleyerek, işlenen suça son vermek kolluğun tek başına kullanabildiği bir yetkidir.¹⁰⁸

CMUK'nda "Cumhuriyet Savcısının emri olmadan, kolluğa doğrudan doğruya soruşturma işlemlerine başlama yetkisi"¹⁰⁹ verilmişti. Ancak CMK'nda bu düzenlemeye yer verilmemiştir. Bu sebeple, "Cumhuriyet Savcısının emri olmadan, kolluk doğrudan doğruya soruşturma işlemlerine başlama yetkisine sahip değildir. Kolluk, sadece, suç fiiline el koyma yetkisine sahiptir. Hiçbir adli araştırma yapma yetkisine sahip değildir. Adli işlemleri yapabilmek için durumu Cumhuriyet Savcısına bildirecek ve Cumhuriyet Savcısının emri üzerine işlem yapabilecektir."¹¹⁰

Öğretilerde bir görüşe göre, ivedi hallerle sınırlı olmak kaydıyla kolluğa tekrar araştırma yetkisi verilmesi gerekmektedir.¹¹¹

Diğer bir görüşe göre, kolluğa doğrudan soruşturmaya başlama yetkisi verilmelidir. Ancak, bu yetki verildiği zaman, denetimi mutlaka yapılmalıdır.¹¹²

Uygulamada kolluk görevlileri, soruşturmaya ilişkin işlemleri ve ulaştığı sonuçları, olayın ilk aşamada gösterdiği tabloyu ortaya koyması niteliği bakımından önemli bir yere sahip olan 'Fezleke' adı verilen bir rapor halinde savcıya sunmaktadır.¹¹³ Kolluğun yaptığı araştırmaları özet şeklinde objektif bir dille bu rapora yazması gerekli iken bu raporda kanaat açıklamasına yer verilmesi ise hukuka aykırıdır.¹¹⁴

¹⁰⁷ Yenisey, *CMK'nın Genel Değerlendirilmesi*, s. 16.

¹⁰⁸ Yenisey, *CMK'nın Genel Değerlendirilmesi*, s. 16.

¹⁰⁹ 1412 Sayılı CMUK'nun 156. Maddesi. (Kabul: 04/04/1929, RG.20/04/1929, 1172)

¹¹⁰ CMK, md. 161/2.

¹¹¹ Kunter, Yenisey, Nuhoglu, s.451.

¹¹² Ünver, Hakeri, s.196.

¹¹³ Yenisey, *CMK'nın Genel Değerlendirilmesi*, s.16.

¹¹⁴ Yenisey, *CMK'nın Genel Değerlendirilmesi*, s.16; Cihan, Yenisey, s.330.

1.3.2.3) Cumhuriyet savcısının emri ile kolluk tahkikatı

Kamu davasını hazırlarken Cumhuriyet Savcısı kolluk kuvvetlerinden suçla ilgili araştırma yapılmasını isteyebilir. Bunun yanında, Cumhuriyet Savcısı, kolluğun bizzat araştırma işlemlerini yapmasını ve sonuçlandırmasını da isteyebilir.¹¹⁵ Adli kolluk, Cumhuriyet Savcısının yokluğunda yaptığı işlemleri Cumhuriyet Savcısı adına yapmaktadır.¹¹⁶

Uygulamada geniş kapsamlı suç soruşturmalarında, Cumhuriyet Savcıları kolluğa soruşturma izni vererek bu suçların soruşturmalarını kolluk görevlilerine yaptırmaktadır. Kolluk görevlileri, tahkikat sürecindeki önemli gelişmelerden Cumhuriyet Savcısını haberdar etmektedir. Yapılan incelemeler sonucunda elde edilen veriler ve bulgular Cumhuriyet Savcısına iletilmektedir ve Cumhuriyet Savcısı bu bilgiler ışığında olay hakkındaki kararını vermektedir.

Belirtmek gerekir ki, önemli ve aydınlatılması güç olaylarda Cumhuriyet Savcısının araştırma faaliyetlerini bizzat kendisinin yapması yerinde olacaktır.¹¹⁷

CMK'nun CMUK'ndan ayrıldığı en önemli sistem değişikliklerinden biri, Cumhuriyet Savcısı-kolluk ilişkisidir. Buna bağlı olarak da soruşturma aşamasında tam ve öncelikli yetkili kişinin kim olduğudur. CMK'nun sisteminde, soruşturma aşamasında tam ve öncelikli yetkili kişi, Cumhuriyet Savcısıdır. Bu nedenle, delil toplama da soruşturma işlemlerinin bir parçası olup, kural olarak, bütün soruşturma işlemlerini zaman ve imkan olduğu ölçüde öncelikli olarak bizzat Cumhuriyet Savcısı yapmalıdır. İstisna olarak, bu işlemlerin Cumhuriyet Savcısının yazılı ve acele hallerde sözlü emri ile kolluğun yapmasıdır. İstisna kural, kural ise istisna haline getirilmemelidir.¹¹⁸

CMK'nda geçen "adli kolluk görevlileri"¹¹⁹ ifadesi, adli kolluğun en tepesinden en alt kişisine kadar herkesi kapsar. Aslında, CMK ile Cumhuriyet Savcısının doğrudan muhatabı, bir il veya ilçedeki en üst görevli kolluk amiridir. Bu nedenle, en üst rütbedeki kolluk amiri de savcının emri altındadır.¹²⁰

¹¹⁵ Yurtcan, *CMK Şerhi*, s.635; Ünver, Hakeri, s.204 vd.

¹¹⁶ Yurtcan, *CMK Şerhi*, s.635; Soyaslan, s.246.

¹¹⁷ Kunter, Yenisey, Nuhoglu, s.543; Yurtcan, *CMK Şerhi*, s.635.

¹¹⁸ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.343.

¹¹⁹ CMK, md.161/3.

¹²⁰ Öztürk, Tezcan, Erdem, Sırma, Saygılar, Alan, s.208.

Adli kolluk, CMK'ndaki birkaç istisna dışında Cumhuriyet Savcısının emir ve talimatları olmaksızın kendiliğinden soruşturma işlemi yapamaz. “*Adli kolluk görevlileri, el koydukları olayları*” ifadesi bu istisna durumların genel ifade biçimidir. Bu nedenle, adli kolluk, Cumhuriyet Savcısının emir ve talimatları olmaksızın, şüphelinin ifadesini alamaz, tanık dinleyemez. Arama ve el koyma şeklinde delil toplayamaz.

1.3.2.4) Diğer kolluk görevlilerinin adli kolluk görevi

"Gerektiğinde veya Cumhuriyet Savcısının talebi halinde, diğer kolluk birimleri de adli kolluk görevini yerine getirmekle yükümlüdür. Bu durumda, kolluk görevlileri hakkında, adli görevleri dolayısıyla bu Kanun hükümleri uygulanır."¹²¹ Bu düzenlemede geçen “diğer kolluk birimleri” ifadesi, CMK'nun 164. Maddesinde açıkça belirtilen kolluk birimleri dışında kalan kolluk birimlerini ifade etmektedir.

Ceza Muhakemesi Kanunu adli kolluk görevlileri dışında ancak kolluk teşkilatı içinde yer alan diğer kolluk görevlilerinin gerekli hallerde kendiliğinden veya Cumhuriyet Savcısının talebi üzerine adli kolluk görevini yerine getirmek zorunda olduğunu hüküm altına almıştır.¹²² Örneğin, "özel güvenlik görevlileri bir suç ile karşılaştığında adli kolluk görevini yerine getirmek durumundadır."¹²³ veya "orman muhafaza amir ve memurları orman suçlarının takibinde ve soruşturmasında diğer kolluk birimleri kapsamında yer almaktadır."¹²⁴

1.3.2.5) Adli kolluğun soruşturma yöntemleri ve görevde aykırılıkları

"Yasa tarafından kendilerine tanınan veya kanun kapsamında kendilerinden istenen adliye ile ilgili görev veya işlerde kötüye kullanma ya da ihmalleri görülen kamu görevlileri ile Cumhuriyet Savcılarının sözlü veya yazılı istem ve emirlerini yapmakta kötüye kullanma veya ihmalleri görülen kolluk amir ve memurları hakkında Cumhuriyet Savcılarınca doğrudan doğruya soruşturma yapılır. En üst dereceli kolluk amirleri hakkında ise hakimlerin görevlerinden dolayı tabi oldukları yargılama usulü uygulanır."¹²⁵

¹²¹ CMK, md. 165.

¹²² Uğur, *Kamu Davasının Hazırlanması ve İddianame*, Gazi Üniversitesi SBE ,2014, s.37.

¹²³ Özbek, s.215; Ünver, Hakeri, s.202; Parlar, Hatipoğlu, s.787.

¹²⁴ Zekeriyâ Yılmaz, *5560 sayılı Kanun Değişiklikleriyle Ceza Muhakemesi Kanununun Getirdiği Yenilikler ve Yargılama Sistemi*, 2.Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2007, s.92; Ünver, Hakeri, s.202; Parlar, Hatipoğlu, s.787; köy koruyucusu, belediye zabıtası, çarşı ve mahalle bekçileri, çiftçi mallarını koruma bekçileri de bu kapsamdadır.

¹²⁵ CMK, md. 161/5.

Hakimler görevleri dolayısıyla ve görevleri esnasında işlemiş oldukları suçlar nedeniyle Adalet Bakanının izni ile yargılanır.¹²⁶

"Kolluk kuvvetleri, yetkilerini kullanırken hukuka uygunluk nedenlerinde sınırı kasten aşarlarsa, aşılın kısımdan kastlarına göre sorumlu olacaklardır. Kolluk kuvvetleri, yetkilerini kullanırken hukuka uygunluk nedenlerinde sınırı taksirle aşarlarsa, aşılın taksirli kısım kanunda suç olarak düzenlenmişse, taksire göre sorumlu olacaklardır." ¹²⁷

Kolluğun silah kullanma yetkisi, hukuka uygunluk nedenlerinden olan "kanun hükmünün yerine getirilmesi"¹²⁸ anlamına gelir. Uygulamada en büyük sorunlardan biri, somut olayda kolluğun silah kullanma yetkisinin oluşup oluşmadığı ve oluştu ise, bu yetkinin kasten mi, taksirle mi yoksa kusursuz olarak mı aşıldığının tespitidir. Yine, bir başka sorun, kolluğun karşı tarafın tahrik oluşturan fiilleri üzerine silah kullanma yetkisinin sınırını aşması durumlarıdır. Kolluğun karşı tarafın tahrikleri üzerine silah kullanma yetkisinin sınırını aştığı durumlarda, sınırın kasten aşıldığı kabul edilmeli ve haksız tahrikten indirim uygulanmalıdır.¹²⁹

Zor kullanma yetkisine sahip kamu görevlisinin, görevini yaptığı sırada kişilere karşı görevinin gerektirdiği ölçünün dışında kuvvet kullanması halinde, kasten yaralama suçuna ilişkin hükümler uygulanır.

Bu madde hem tekrar niteliğinde hem de sınırın taksirle aşılması halinde kasten yaralamadan hüküm kurulmasına imkan verecek niteliktedir. TCK'nun 256. Maddesinde, sadece, "sınırın kasten yaralama şeklinde aşılması" düzenlenmiştir. "Sınırın ölüm neticesinin meydana gelmesi şeklinde aşılması" halinde ne olacağı belirtilmemiştir.¹³⁰

Sınırın aşılması halinde failin manevi durumuna bakmak gerekir. Kolluk görevlisi sınırı aşmada olası kast içinde olabilir. Bu durumda, kasten yaralama bakımından olası kastına göre sorumlu olacaktır. Kolluk görevlisi sınırı aşmada bilinçli veya bilinçsiz taksir içinde olabilir. TCK'nun 256. Maddesinde, "kolluk görevlisinin sınırı taksirle aşabileceği kabul edilmeyip kasten aşabileceği kabul edilerek" kast karinesi oluşturulmuştur. Bir başka

¹²⁶ Adli görev; failin yakalanması, arama yapılması, ifade alınması gibi suçun soruşturması, kovuşturulması ve infazı kapsamında yapılması gereken görevleridir, bkz: Parlar, Hatipoğlu, s. 773.

¹²⁷ TCK, md. 27/1.

¹²⁸ TCK, md. 24/1.

¹²⁹ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019 ,s.346.

¹³⁰ Centel, Zafer, s.112.

sorun, sınır kasten aşıldığında, TCK'nun 86. Maddesinin mi 87. Maddesinin mi uygulanacağı konusudur. Çünkü, TCK'nun 256. Maddesinde, "kasten yaralama suçuna ilişkin hükümler uygulanır" ifadesine yer verilmiştir. Bu durumda, TCK'nun 87. Maddesinin bağımsız bir suç düzenlemesi mi yoksa kasten yaralamanın cezayı arttıran nitelikli hali mi olduğu tartışması ortaya çıkacaktır. Yargıtay, "bağımsız bir suç düzenlemesi" olarak kabul etmektedir. Bağımsız suç düzenlemesi olarak kabul edilirse, TCK'nun 87. Maddesindeki neticeler gerçekleşse bile, TCK'nun 86. Maddesi uygulanacaktır. Nitelikli hal kabul edilirse, TCK'nun 87. Maddesi uygulanabilecektir.¹³¹

CMK'nun 166. Maddesi gereğince, "Cumhuriyet Başsavcıları her yılın sonunda, o yerdeki adli kolluk sorumluları hakkında değerlendirme raporları düzenleyerek, mülki idare idare amirlerine gönderir." Bu hükmün getiriliş amacı, soruşturma aşamasında Cumhuriyet Savcısı ile kolluk ilişkilerinin düzenli ve sağlıklı bir şekilde yürümesini sağlamaktır.¹³² Cumhuriyet Başsavcıları tarafından düzenlenen bu rapor bağlayıcı nitelikte değildir.¹³³ Değerlendirme raporları ilgililerin sicillerinin düzenlenmesinde dikkate alınır.¹³⁴

"Cumhuriyet Başsavcıları ve Cumhuriyet Savcıları, adli kolluk hizmetlerini her zaman denetleme yetkisine sahiptir. Ancak, adli kolluğun sicil amiri; illerde valiler, ilçelerde ise kaymakamlardır."¹³⁵

Diğer yandan, en üst dereceli kolluk amiri teriminden anlaşılması gereken konusunda doktrinde fikir birliği olmamakla birlikte, bazı yazarlara göre, en üst dereceli kolluk amirinden Emniyet Genel Müdürü, Jandarma Genel Komutanı, Gümrük Muhafaza Müsteşarı ve Sahil Güvenlik Komutanı anlaşılmalıdır.¹³⁶ Diğer bazı yazarlara göre ise, en üst dereceli kolluk amiri Cumhuriyet Savcısının yer bakımından yetkisine göre ayrı ayrı

¹³¹ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s. 347.

¹³² Şahin, *Gazi Şerhi*, s.514; Yurtcan, *CMK Şerhi*, s.639; yazar bu raporların adli kolluğun mesleki başarı veya başarısızlığının değerlendirilmesinde önemli olmayacağını düşünmektedir.

¹³³ Özbek, s.214.

¹³⁴ Kunter, Yenisey, Nuhoglu, s.454.

¹³⁵ Adli Kolluk Yönetmeliği, md. 13.

¹³⁶ Öztürk, Erdem, s. 700; Hasan Tahsin Gökcan, Mustafa Artuç, *Ceza Hukukunda Kamu Görevlisi ve Özel Soruşturma Usulleri (Memur Yargılaması)*, 3. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2012, s.875; yazarlar en üst dereceli kolluk amiri kavramının Türkiye geneli bakımından ilgili kolluk örgütünün en üstündeki amirini ifade ettiğini kabul etmekle birlikte konunun ayrıca soruşturulan filin işlendiği yerdeki kolluk teşkilatı bakımından da değerlendirilmesi gerektiği belirterek filin işlendiği yerdeki kolluk teşkilatının en üst dereceli amiri bakımından da hakimlerle ilgili usulün uygulanması gerektiği görüşündedirler.

belirlenmelidir; buna göre emri veren Cumhuriyet Savcısının bulunduğu il veya ilçeye göre o il veya ilçenin en üst dereceli kolluk amiri belirlenecektir.¹³⁷

Yargıtay 4. C.D., 28/01/2010, 2008/3152-2010/856, E.K. sayılı kararında belirtildiği şekilde, "adli kolluk amirlerinin soruşturulması doğrudan doğruya savcı tarafından soruşturulabilen kolluk amirleri ve savcı tarafından soruşturulamayan kolluk amirleri"¹³⁸ olarak ikiye ayrılmıştır.

Kamu görevlileri ve kolluk görevlilerinin adli görevi ihmal ve kötüye kullanmalarının soruşturulmasının doğrudan doğruya savcıya verilisinin sebebi, savcının kamu görevlileri ve kolluk üzerindeki gücünü artırarak, soruşturmaya ve yargılamaya hız kazandırmaktır.¹³⁹

1.3.3) Sulh Ceza Hakimliği

1.3.3.1) Genel olarak

Soruşturma evresinden sorumlu olan Cumhuriyet Savcısıdır.¹⁴⁰ Ancak, soruşturma evresinde kişi özgürlüğünün kısıtlanması söz konusu olduğunda, hakim kararı bulunmadan kısıtlama yapılması insan haklarına ve anayasamıza aykırılık teşkil edecektir.¹⁴¹ Bu sebeple, hukuk devletinin bir gereği olarak, kişi özgürlüğünün kısıtlanması sonucunu doğuracak tedbirlere Sulh Ceza Hakimi tarafından karar verilmesi gerekmektedir. Örneğin, "Cumhuriyet Savcısı tarafından soruşturma safhasında tutuklama kararı verilmesi hukuk devletinde kabul gören bir durum olmamaktadır."

Soruşturma evresinde, Sulh Ceza Hakimliği karar verecektir. 1985'e kadar bu görevi sorgu hakimleri üstlendiği için sulh ceza hakimine sorgu hakimi denildiği de görülmektedir.¹⁴² Sulh Ceza hakimi, bazı hallerde re'sen, bazı hallerde ise Cumhuriyet Savcısının talebi üzerine harekete geçmektedir.

¹³⁷ Kunter, Yenisey, Nuhoglu, dn.21, s.452; Şahin, *Gazi Şerhi*, s.508; yazar CMUK 154. maddenin aynen benimsendiği görüşündedir.; Eryılmaz, *CMK ve Kolluk*, s.115.

¹³⁸ Şahin, *Gazi Şerhi*, s. 508; Ünver, s.206 vd.

¹³⁹ Soyaslan, s.254; Eryılmaz, *CMK ve Kolluk*, s. 117; yazar bu durumu eleştirmektedir.

¹⁴⁰ Centel, Zafer, s.136.

¹⁴¹ Yenisey, Hazırlık ve Polis, s.315, 316; Yurtcan, *CMK Şerhi*, s. 630.

¹⁴² Centel, Zafer, dn.124, s.136.

1.3.3.2) Soruşturma işlemlerinin sulh ceza hakimince yapılması

"Cumhuriyet Savcısı, ancak hakim tarafından yapılabilecek olan bir soruşturma işlemine gerek görürse, bu işlemin yapılacağı yer Sulh Ceza hakiminden istemde bulunur. Sulh Ceza hakimi istenilen işlem hakkında, kanuna uygun olup olmadığını araştırarak karar verir ve gereğini yerine getirir."¹⁴³ hükmü gereğince, Cumhuriyet Savcısı, Sulh Ceza Hakiminden koruma tedbirlerine başvurulmasını (arama kararı, iletişimin denetlenmesi türlerinin uygulanması, tutuklama gibi) isteyebilir. Bunun yanı sıra, Sulh Ceza Hakimi, istem üzerine hasta olan tanığı dinleyebilir. Çünkü Cumhuriyet Savcısının şüpheli veya sanığı dinleme yetkisi vardır. Sulh Ceza Hakiminin, istem halinde bu gibi işlemleri yapacak olması, hakimlerin bağımsızlığına istisna oluşturmaktadır.¹⁴⁴

CMK'nun 162. Maddesi, sadece Sulh Ceza hakiminin verebileceği kararlara ilişkin bir düzenlemedir. Bu nedenle, Sulh Ceza hakimi, CMK'nun 162. Maddesine dayanarak, Cumhuriyet Savcısının yapacağı işlemleri yapamaz.

Cumhuriyet Savcısının tek çalıştığı ilçeler olabilir, bazen savcı görev yerinde olmayabilir veya hasta olabilir veya herhangi bir nedenle Cumhuriyet Savcısına erişilemeyebilir.¹⁴⁵ Bu gibi hallerde, soruşturma işlemleri istisnai olarak Sulh Ceza hakimi tarafından da yapılabilir.

"Suçüstü hali ile gecikmesinde sakınca bulunan hallerde, Cumhuriyet Savcısına ulaşamaması veya olayın genişliği itibarıyla Cumhuriyet savcısının iş gücünü aşması halinde, Sulh Ceza hakimi de bütün soruşturma işlemlerini yapabilmektedir. Kolluk amir ve memurları, Sulh Ceza hakimi tarafından emredilen tedbirleri alır ve araştırmaları yerine getirirler."¹⁴⁶ Bu düzenlemeye, *zorunlu savcılık* adı verilmektedir.

Gerçekten de, suçüstü hali ile gecikmesinde sakınca bulunan hallerde, Cumhuriyet Savcısına erişilemiyorsa veya olay genişliği itibarıyla Cumhuriyet Savcısının iş gücünü aşıyorsa, Sulh Ceza hakimi de bütün soruşturma işlemlerini yapabilir.¹⁴⁷ Söz konusu

¹⁴³ CMK, md. 162.

¹⁴⁴ Centel, Zafer, s.128.

¹⁴⁵ Soyaslan, s. 258; Yaşar, s. 1940; Yurtcan, *CMK Şerhi*, s. 637; Eryılmaz, *CMK ve Kolluk*, s.113.

¹⁴⁶ CMK, md. 163.

¹⁴⁷ Uğur, *Kamu Davasının Hazırlanması ve İddianame*, Gazi Üniversitesi SBE, 2014, s.29.

durumda, Sulh Ceza hakimi toplumsal iddia makamını işgal etmekte ve adeta zorunlu savcı olarak görev yapmaktadır.¹⁴⁸

CMK'nun 163. Maddesi metninde yer alan “olay genişliği itibarıyla Cumhuriyet Savcısının iş gücünü aşma”¹⁴⁹ ifadesi gereği, olayın genişliği ve iş gücünün aşıldığına birilerinin karar vermesi gerekmektedir. Bu kararı kimin vereceği açıkça belirtilmediği için yetki tartışmaları ortaya çıkabilir.¹⁵⁰

Bu maddede belirtilen Sulh Ceza hakiminden soruşturma işlemlerini yapma yetkisinin doğduğu koşulları belirleme yetki ve takdiri Cumhuriyet Savcısıdır. Ancak, Cumhuriyet Savcısı, mutlaka somut ve denetlenebilir gerekçe sunmalıdır.¹⁵¹

Diğer yandan, Sulh Ceza Hakimi, 'savcı' sıfatıyla soruşturmasını yaptığı olayın soruşturma evresinde hakim kararı gerektiren bir iş söz konusu olduğunda karar veremeyecektir.¹⁵² Örneğin, "tutuklama kararı verilmesi gereken bir durumda, Sulh Ceza hakimi, savcı sıfatıyla şüpheliyi sorgulayıp, tutuklama kararı veremez. Çünkü tutuklama halinde yapılan hakimlik görevidir. Hakimin tarafsızlığını sağlamak üzere öngörülmüş bulunan yargılama yasağı hallerinden birine göre, aynı olayda savcılık yapmış olan kişi hakimlik görevini yapamaz, yapması ret sebebidir.”¹⁵³

Soruşturmayı yürütme görevi kural olarak Cumhuriyet Savcısına aittir. Bu nedenle, kanunda açık hüküm bulunmasa da, Sulh Ceza Hakimini soruşturma yapmaya mecbur eden halin ortadan kalkması durumunda, dosya Cumhuriyet Savcısına iade edilmelidir.¹⁵⁴

18/06/2014 tarih ve 6545 sayılı Kanun ile getirilen düzenlemeden önce "*Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karara* karşı yapılan itirazlar Cumhuriyet Savcısının görev yaptığı ağır ceza mahkemesine en yakın ağır ceza mahkemesi tarafından incelenmekteydi. Soruşturmanın genişletilmesinin gerekli görülmesi halinde, ağır ceza mahkemesi, soruşturmayı genişletmek için dosyayı Cumhuriyet Savcısına değil, KYOK

¹⁴⁸ Şahin, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.126; Centel, Zafer, s.137; Yenisey, Hazırlık ve Polis, s. 137; Ünver, Hakeri, s.211; yazarlar sulh ceza hakimi için "*zorunluluk savcısı*" terimini kullanmaktadır.

¹⁴⁹ CMK, md. 163.

¹⁵⁰ Centel, Zafer, s.129.

¹⁵¹ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.353.

¹⁵² Şahin, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.126; Yurtcan, CMK Şerhi, s.637.

¹⁵³ Şahin, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s. 126.

¹⁵⁴ Soyaslan, s.260; Yaşar, s.1940; Yener Ünver, Hakan Hakeri, *Sorularla Ceza Muhakemesi Hukuku*, Türkiye Barolar Birliği, Ankara, Şen Matbaa, 2006, s.283; Taşdemir, Özkeper, s.671; Soyaslan, s.260; Parlar, Hatipoğlu, s.785; Ünver, Hakeri, s.212 vd; yazarlar da bu görüştedir; ancak ilgili kanun maddesi nedeniyle iddianame düzenleyebilmesinin sakıncalı olduğunu ifade etmektedirler.

kararını veren Cumhuriyet Savcısının görev yaptığı yerdeki sulh ceza hakimliğine göndererek, hangi hususta soruşturma yapılacağını da görevlendirme kararında belirtmek suretiyle eksik gördüğü hususların tamamlanmasını istemekteydi."¹⁵⁵

"Cumhuriyet Savcısı, soruşturma sonunda kamu davasının açılması için yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilememesi veya kovuşturma olanağının bulunmaması hallerinde *Kovuşturmayla Yer Olmadığına Dair Karar* verir. Bu karar, suçtan zarar gören ile önceden ifadesi alınmış veya sorguya çekilmiş şüpheliye bildirilir. Kararda, itiraz hakkı, süresi ve mercii gösterilir."¹⁵⁶

"Bu karar üzerine, suçtan zarar gören, kararın tebliğinden itibaren on beş gün içinde, bu kararı veren Cumhuriyet Savcısının yargı çevresinde görev yaptığı ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yer sulh ceza hakimliğine itirazda bulunabilir. İtiraz üzerine, sulh ceza hakimliği kararını vermek üzere, soruşturmanın genişletilmesine gerek görürse, bu hususu açıkça belirtmek suretiyle o yer Cumhuriyet Başsavcılığından talepte bulunabilir."¹⁵⁷

¹⁵⁵ Taşdemir,Özkepir, s.708; Yurtcan, *CMK Şerhi*, s.665; yazara göre sulh ceza mahkemesinin görevlendirilmesi sisteme aykırıdır.

¹⁵⁶ CMK, md. 172/1

¹⁵⁷ CMK, md. 173. . (18/06/2014 tarih ve 6545 Sayılı Kanunla değişik)

İKİNCİ BÖLÜM

SORUŞTURMA EVRESİNİN YÜRÜYÜŞÜ

2.1) SORUŞTURMA EVRESİNİN BAŞLAMASI

2.1.1) Genel Olarak

Soruşturma evresinin başlaması, dar yoruma tabi tutulursa, suç oluşturduğu düşünülen fiilin Cumhuriyet Savcılığına veya kolluğa bildirilmesidir. Geniş yorumlanırsa, Cumhuriyet Savcılığına veya kolluk dâhil CMK'nun 158. Maddesinde belirtilen makamlara bildirilmesi şeklinde anlaşılabacaktır. Soruşturma işlemlerine başlama ve soruşturmaya başlama ayrımı yapılabilir. Bu ayrım özellikle CMK'nun 158/6. Maddesindeki düzenleme bakımından önem taşıyor hale gelmiştir. Şikâyet veya ihbar ya da diğer suçu öğrenme şekillerinde Cumhuriyet Savcılığına bildirilen bilgi ve belge genel ve soyut ise “*Soruşturma Yapılmasına Yer Olmadığı Kararı*” verilecektir. Bu durumda, soruşturma işlemlerine başlanmış fakat soruşturmaya başlanmamış olacaktır. Ancak, Cumhuriyet Savcılığına bildirilen bilgi ve belge özel ve somut ise, soruşturmaya başlanacaktır.¹⁵⁸

Soruşturma evresi ile hedeflenen amaç, yargılama aşaması olan kovuşturma aşamasına hazırlık yapmaktır. Bu amaç doğrultusunda, Cumhuriyet Savcısı etkin bir soruşturma yürütülmesi için gerekli delil araştırmasını yapar ve suçun işlendiğine dair yeterli delile ulaşırsa, kamu davasının açılmasını gerektirecek yeterlilikte suç şüphesine de ulaşmış olur. Bu durumda, iddianame düzenler ve kamu davasını açar. Aksi durumda ise, *Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar* vererek, soruşturma evresini sona erdirir. Bu nedenle, soruşturma evresinin başlamış olması, kovuşturma evresine geçileceği anlamına gelmez. Yani, amaç her zaman gerçekleşmeyebilir.¹⁵⁹

¹⁵⁸ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3.Baskı, Ankara, 2019, s.988.

¹⁵⁹ Kunter, Yenisey, Kurtoglu, s.1122; Yurtcan, s.368; Özbek, Kanbur, Doğan, Bacaksız, Tepe, s.184.

2.1.2) Soruşturma Evresini Başlatan Şüpheli Seviyesi

"Basit şüpheli, bir kişinin suç işlemiş olabileceği kanaatini oluşturan zayıf denecek kadar kuvvetsiz olmayıp, belirli bir kuvvet derecesine sahip olan şüpheliyi ifade etmektedir."¹⁶⁰

Basit şüpheli, CMK'nun 160/1. Maddesinde, "...bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hal..." şeklinde ifade edilmiştir.¹⁶¹

Basit şüpheliye, "başlangıç şüphesi" de denilebilmektedir.

Soruşturmayı başlatabilmek için, ilk önce, basit şüpheliye yol açacak delillerin mevcut olması gerekmektedir. Bu nedenle, Cumhuriyet Savcısı öncelikle delilleri toplamaya başlayarak, basit şüpheliye ulaşmalıdır.

Basit şüpheli, "*delil araştırmaya başlamak için gerekli olan şüpheli*" olarak ifade edilebilir. Delil araştırmasına başlamak, soruşturmaya başlamak demektir. Şüphelinin derecelendirilmesinde, elde edilen deliller belirleyici olmaktadır. Basit şüphelinin bulunduğu durumlarda elde edilen deliller, *belirti (emare)* niteliğindedir. Soruşturmayı başlatacak olan şüphelinin, somut olgu veya olaylara dayanması gerekmektedir. Somut olgu veya olaylara dayanmayan genel-soyut basit şüpheli halinde soruşturma başlatılmaz."¹⁶²

Soyut suç ihbarları veya şikâyetleri durumlarında Cumhuriyet Savcılarının nasıl ve ne tür karar vereceği konusunda CMK'nda açık bir düzenleme ilk kez 15/08/2017 tarihinde CMK'nun 158/6. Maddesine yapılan ekleme ile getirilmiştir.

"İhbar ve şikâyet konusu fiilin suç oluşturmadığının herhangi bir araştırma yapılmasını gerektirmeksizin açıkça anlaşılması veya ihbar ve şikâyetin soyut ve genel nitelikte olması durumunda *Soruşturma Yapılmasına Yer Olmadığına Dair Karar* verilir. Bu durumda şikâyet edilen kişiye *şüpheli* sıfatı verilmez. *Soruşturma Yapılmasına Yer Olmadığına Dair Karar* varsa ihbarda bulunana veya şikâyetçiye bildirilir ve bu karara karşı 173. Maddedeki usule göre itiraz edilebilir. İtirazın kabulü halinde Cumhuriyet Başsavcılığı soruşturma işlemlerini başlatır. Bu fıkra uyarınca yapılan işlemler ve verilen

¹⁶⁰ Kunter, Yenisey, Nuhoglu, s.1137.

¹⁶¹ Centel, Zafer, 2005, s.76.

¹⁶² Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3.Baskı, Ankara, 2019, s.1005.

kararlar, bunlara mahsus bir sisteme kaydedilir. Bu kayıtlar, ancak Cumhuriyet Savcısı, hakim veya mahkeme tarafından görülebilir."¹⁶³

Anayasa'nın 74. Maddesinde hüküm altına alınan "dilekçe hakkı"¹⁶⁴ kapsamında, "dilekçe ile ilgili yanıtın hak sahiplerine bildirilmesi gerekmektedir. Cumhuriyet Savcıları, ihbar ve şikâyet dilekçelerini almamayı tercih etmemelidir. Dilekçeyi almalı, soruşturma neticesinde basit şüpheyi oluşturacak somut olgu veya olaylara ulaşılamamışsa, hak sahibine soruşturmanın başlatılmasının reddi kararını yani SYOK bildirilmelidir."¹⁶⁵

Gerçekten de, soyut ve genel şüphe durumlarında soruşturmaya başlanamayacağı için, *Kovuşturmayla Yer Olmadığına Dair Karar* verilemeyecektir. Bu durumda, ihbar veya şikâyet kayıt altına alınmışsa, genel ve soyut şüphenin somut olgularla desteklenmediği gerekçesi ile soruşturmaya başlanmadığı belirtilmeli ve ilgilisi biliniyorsa, bu durum ilgisine bildirilmelidir. Cumhuriyet Savcısı, suçun işlendiği haberine dayanak oluşturan delillerin, somut, akılcı, olayı temsil eden, hukuka uygun olmadığı durumlarda, soruşturma işlemlerine başlamama, işleme koymama veya soruşturma açılmasına/soruşturmaya başlanmasına gerek olmadığı kararı vermelidir. Ancak delilin ilk bakışta somut, akla ve mantığa uygun, olayı temsil eden, hukuka uygun olmasına rağmen zaman içinde bu delilleri destekleyen ve yeterli şüpheyi ulaşmayı sağlayan başka deliller elde edilmezse, soruşturma işlemlerine devam etmeye gerek olmadığı/yer olmadığı yönünde SYOK kararı vermelidir.¹⁶⁶

Soruşturmaya başlandıktan ve basit şüpheyi ulaştıktan sonra delil araştırmasına başlanamaz ya da ilk önce basit şüpheyi ulaşmak için delil araştırıp sonrasında soruşturmaya başlanamaz.

2.1.3) Suçun Öğrenilmesi Yolları

Suçun işlendiği haberi Cumhuriyet Başsavcılığına intikal etmediği sürece Cumhuriyet Savcısının öğrenmediği bir eylemden dolayı doğal olarak soruşturma yapma olanağı bulunmamaktadır. Kamu davasının kamusalılığı ilkesi gereği soruşturma

¹⁶³ CMK, md. 158/6.

¹⁶⁴ Anayasa, md. 74.

¹⁶⁵ Centel, Zafer, 2005, s.77, 78.

¹⁶⁶ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3.Baskı, Ankara, 2019, s.1006.

işlemlerinin yürütülebilmesi için Cumhuriyet Savcısı tarafından herhangi bir yolla suçun işlendiği haberinin alınması gerekmektedir.

Suçun öğrenilmesi yollarından olan müracaat, mütalaa, şikâyet ve yabancı devletin şikâyeti kovuşturma yapılmasına engel olduklarından, soruşturma ve kovuşturma şartları iken talep kovuşturma yapılmasına engel olduğu için sadece kovuşturma şartıdır.

2.1.3.1) Şikâyet yoluyla öğrenilmesi

"Soruşturması ve kovuşturması şikâyet tabi fiillerden dolayı suçtan zarar görenin süresinde yetkili makamlardan bu fiil hakkında soruşturma ve kovuşturma yapılmasını ve failin cezalandırılmasını istemesine şikâyet denir."¹⁶⁷ Kural olarak, suçtan haberdar olan adli makamların soruşturmanın kamusalılığı ilkesi gereği re'sen harekete geçmesi esastır; istisnai olarak kanunda sınırlı sayıda belirlenmiş suçlar yönünden adli makamların harekete geçebilmesi için suçtan zarar gören kişinin failin cezalandırılması isteğini adli makamlara iletmesi gerekmektedir.¹⁶⁸ Şikâyetin bulunmaması halinde soruşturma yapılamayacaktır.

Soruşturmanın kamusalılığı ilkesi gereği, kural olarak suçtan haberdar olan adli makamlar re'sen harekete geçmektedir; istisnai olarak bazı suçlar açısından adli makamların harekete geçebilmesi için suçtan zarar gören kişinin failin cezalandırılması istemini adli makamlara iletmesi gerekmektedir.¹⁶⁹ Adli makamlar ancak bu isteği aldıktan sonra harekete geçebilecektir. Şikâyetin bulunmaması soruşturma yapılmasına engel olmaktadır.

Şikâyet tabi olan suçlar mutlak ve nispi olarak ikiye ayrılmaktadır. Mağdur veya suçtan zarar görenin şikâyeti olmadan soruşturulması ve kovuşturulması imkanı bulunmayan suçlar mutlak şikayete bağlı suçlar iken aslında şikayete tabi olmadığı halde

¹⁶⁷ Şahin, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.72; İzzet Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 10.Bası, Ankara, Seçkin Yay., 2014, s.614; Mehmet Emin Artuk, Ahmet Gökçen, Caner Yenidünya, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 8.Baskı, Ankara, Adalet Yay., 2014, s.542; Ünver, Hakeri, s.519; Öztürk, Erdem, s.694; Özbek, s. 185; Toroslu, Feyzioğlu, s.263; Parlar, Hatipoğlu, s.746; Tosun, s.14; Yurtcan, *CMK Şerhi*, s.618,619.

¹⁶⁸ Şahin, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.72; Özgenç, s.614; Centel, Zafer, s.86; Parlar, Hatipoğlu, s.746; Turhan, s.315 vd; suçların şikayet koşuluna bağlı tutulma nedenleri için bkz:Kayıhan İçel, Füsün Sokullu Akıncı, İzzet Özgenç, Adem Sözüer, Fatih S.Mahmutoğlu, Yener Ünver, İçel Suç Teorisi, 2.Kitap, 3. Bası, İstanbul, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 2004, s.24 vd.; ayrıca bkz:Önder, s.366 vd; Yılmaz, Şikayet, s.6 vd.

¹⁶⁹ Şahin, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.72; Özgenç, s.614; Centel, Zafer, s.86; Parlar, Hatipoğlu, s. 746; Turhan, s.315 vd.

fail ile mağdur arasındaki ilişki nedeniyle bazı durumlarda şikâyeteye bağlı hale gelen suçlar ise nispi nitelikte şikâyeteye tabi suçlardır.¹⁷⁰

Hangi suçların şikâyeteye tabi olduğu 5237 sayılı Türk Ceza Kanunumuzdaki ve bazı özel kanunlardaki ilgili suç tanımlarında yer almaktadır. Kural olarak, şikâyeteye tabi olduğu suç tanımında açıkça belirtilmemiş olan suçlarda adli makamların re'sen harekete geçmesi gerekmektedir.¹⁷¹ Eğer ilgili suç tanımında suçun şikâyeteye tabi olduğu gösterilmemişse o suç açısından adli makamların re'sen harekete geçeceği kabul edilmiş demektir. Basit hali şikâyeteye tabi bir suçun nitelikli halinde açıkça şikâyeteye tabi olduğu gösterilmemişse nitelikli halin genel kural gereği resen soruşturulması gereken bir suç olduğu sonucuna varılmalıdır.¹⁷²

Şikâyet hakkını kullanacak olan kişinin suçtan zarar görmüş olması şart olmakla birlikte, reşit olması şartı aranmasa da ayırt etme gücünü haiz olması gerekmektedir. Şikâyetçi, şikâyetin hukuki anlam ve sonuçlarını kavrayabilir durumda olmalıdır.

Suçtan zarar gören şahsın kanuni temsilcisinin bulunması halinde şikâyeteye bulunma yetkisi kanuni temsilciye aittir. Kanuni temsilciden hem vasi hem de vekâlet ilişkisine dayanan vekilliği anlamak gerekir.¹⁷³ "Mağdur ile kanuni temsilci arasında menfaat çatışması bulunması durumunda mağdura Medeni Kanun'un 16. Maddesi ve 426/2. Maddesi gereğince kayyım atanır."¹⁷⁴

"İhbar herhangi bir süreye tabi değildir ancak şikâyet altı aylık hak düşürücü süreye bağlanmıştır."¹⁷⁵ Buna göre; "soruşturulması ve kovuşturulması şikâyeteye bağlı olan suç hakkında yetkili kimse altı ay içinde şikâyeteye bulunmadığı takdirde soruşturma ve kovuşturma yapılamaz. Zamanaşımı süresini geçmemek koşuluyla bu süre, şikâyet hakkı olan kişinin fiili ve failin kim olduğunu bildiği veya öğrendiği günden başlar. Şikâyet

¹⁷⁰ Koca, Üzülmöz, s.355; Yılmaz, Şikâyet, s. 8.

¹⁷¹ Güngör, s.36 vd.; Parlar Hatipoğlu, s.747; Artuk, Gökçen, Yenidünya, s.543, Albayrak, *Şikâyeteye Tabi Suçların Özellikleri*, s.282 vd.

¹⁷² Mahmut Koca, İlhan Üzülmöz, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 7.Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2014, s.355; Güngör, s.38.

¹⁷³ Mustafa Albayrak, *Şikâyeteye Tabi Suçların Özellikleri ve Bu Suçlara Bağlanan Hukuki Sonuçlar*, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S.77, 2008, s.287; Artuk, Gökçen, Yenidünya, s.544; Özgenç, s.616.

¹⁷⁴ 2.CD., 20/12/2005 tarih, 2004/24169, 2005/30095, E.K. "Velayeti kendinde olan çocuğu dövmeekten sanık annenin kanuni mümessil olarak mağduru temsil etmesi nedeniyle belirlenen çıkar çatışması dolayısıyla Sulh Hakiminden bu dava için kayyım atanması sağlanmalı ve husumet izni alındıktan sonra şikâyet hakkını kullanması hususu beklenmelidir."(<http://www.sinerjimev.zuat.com.tr/index.jsf#>); aynı doğrultuda Yargıtay kararı için bkz:2.CD., 11/07/2011 tarih, 2011/14035, 2011/23191, E.K.sayılı kararı)

¹⁷⁵ TCK, md. 73/1.

hakkı olan birkaç kişiden birisi altı aylık süreyi geçirirse bundan dolayı diğerlerinin hakları düşmez. Şikâyetçinin kimi şikâyet ettiğini belirtme zorunluluğu yoktur, şikâyet doğrudan doğruya fiille ilgilidir. Failin adı anılmadan da şikâyetle bulunmak mümkündür."¹⁷⁶

Suçla ilişkin şikâyet müracaatı, "Cumhuriyet Başsavcılığına veya kolluk makamlarına yapılabilir. Valilik veya kaymakamlığa ya da mahkemeye yapılan şikâyet, ilgili Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir. Yurt dışında işlenip ülkede takibi gereken suçlar hakkında Türkiye'nin elçilik ve konsolosluklarına da şikâyetle bulunulabilir. Bir kamu görevinin yürütülmesiyle bağlantılı olarak iddia edilen bir suç nedeniyle, ilgili kurum ve kuruluş idaresine yapılan şikâyet, gecikmeksizin ilgili Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir. Şikâyet yazılı veya tutanağa geçirilmek üzere sözlü olarak yapılabilir."¹⁷⁷

"Soruşturma evresinde suçun şikâyetle tabi olduğu gözden kaçabilir veya daha sonradan kanun değişikliği ile suç şikâyetle tabi hale gelebilir. Bu gibi durumlarda kovuşturma evresine geçildikten sonra suçun şikâyetle tabi olduğu anlaşılır ise; mağdur açıkça şikâyetten vazgeçmediği takdirde, yargılamaya devam olunur."¹⁷⁸ Aynı şekilde kanun değişikliğiyle re'sen takip edilen bir suç şikâyetle tabi hale getirilirse, CMK'nun 158/6 Maddesi gereği *Düşme Kararı* verilemez. Bu durumda mahkeme *Düşme Kararı* vermeyerek şikâyet süresi geçse dahi suçtan zarar görene şikâyetle konu olay hakkında iradesini sormak amacıyla gerekirse *Durma Kararı* verecek, şikâyet hakkı sahibinin iradesine göre ya yargılamaya devam edecek ya da *Düşme Kararı* verecektir.¹⁷⁹ Bu hükümle şikâyet süresi dolmuş olsa dahi şikâyet hakkı sahibine şikâyet konusu hakkındaki iradesini açıklama imkânı getirilmiş olmaktadır.¹⁸⁰ Böylece TCK'nda düzenlenen şikâyet hakkının hak düşürücü süre olması kuralına bir istisna getirilmiş olmaktadır.¹⁸¹ Kovuşturma sırasında mağdurun hareketsiz kalması durumunda kovuşturmaya devam edilecektir.¹⁸²

Cumhuriyet Savcısı veya kolluk şikâyet henüz yapılmadan soruşturmaya başlayarak olay hakkında bilgi toplayabilir. Ancak yakalama veya tutuklama gibi koruma tedbirlerine

¹⁷⁶ CMK, md. 73/1,2,3.

¹⁷⁷ CMK, md. 158.

¹⁷⁸ CMK, md. 158/6.

¹⁷⁹ Cumhur Şahin, *Ceza Muhakemesi Kanunu Gazi Şerhi*, Ankara, Seçkin Yay., 2005, s. 500; Artuk, Gökçen, *Yenidünya*, s. 543; Şahin, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.76.

¹⁸⁰ Şahin, *Gazi Şerhi*, s.500.

¹⁸¹ Şahin, *Gazi Şerhi*, s. 500; 10.CD., 10/10/2006, 6781-11380 (Parlar, Hatipoğlu, s. 755).

¹⁸² Öztürk, Erdem, s.696; yazarlar mağdurun sessiz kalmasının şikâyet anlamına geleceğini belirtmekte, bu şikâyetle de "sessiz şikâyet" adını vermektedir; Parlar,Hatipoğlu, s.747.

başvurulması orantılılık ilkesini ihlal edeceğinden veya suçtan zarar görenin şikâyetle bulunmama ihtimali olduğundan bu aşamada bu tedbirlere başvurulmamalıdır.¹⁸³

Şikâyetle bağlı suçlarda yakalamaya CMK ancak bir halde izin vermiştir. "Soruşturma ve kovuşturması şikâyetle bağlı olmakla birlikte, çocuklara, beden veya akıl hastalığı, malûllük veya güçsüzlükleri nedeniyle kendilerini idareden aciz bulunanlara karşı işlenen suçüstü hallerinde kişinin yakalanması şikâyetle bağlı değildir."¹⁸⁴

2.1.3.2) İhbar yoluyla öğrenilmesi

"Suçtan zarar gören veya görmeyen kişilerin, şikâyetle tabi olmayan suçlarda, suçun işlendiğini yetkili makamlara bildirmelerine ihbar denir"¹⁸⁵ "Adli kolluk görevlileri el koydukları olayları ve yakalanan kişileri derhal savcıya bildirmek zorundadır."¹⁸⁶ Kolluk kuvvetlerinin bu görevi yerine getirmesi ihbar niteliğindedir¹⁸⁷ çünkü bu durumda savcılık ilk kez bir suçu öğrenmektedir.¹⁸⁸ Yazarlar, adli kolluğun kamu görevlilerinin, kamu hizmeti yürüten kişilerin Cumhuriyet Savcısını suçtan haberdar etmelerine suç duyurusu adını vermektedirler.¹⁸⁹ Kanaatimizce, 5271 sayılı Ceza Muhakemeleri Kanunu'nun 158,159,160. Maddelerinde suç duyurusundan bahsedilmeyip ihbardan bahsedildiği için ihbar terimini kullanmak daha yerindedir.

Şikâyetin aksine ihbarda bulunabilmek için suçtan zarar görmüş olmak şart değildir. Herkes, her zaman suç ihbarında bulunabilir. Suçtan zarar görmüş olup olmamanın bir önemi olmadığı gibi ihbarda bulunmak için belli bir süre şartı da öngörülmemiştir.

Suç ihbarı, Cumhuriyet Başsavcılığına veya kolluk makamlarına yapılabilir. Valilik veya kaymakamlığa ya da mahkemeye yapılan ihbar, ilgili Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir. Yurt dışında işlenip ülkede takibi gereken suçlar hakkında Türkiye'nin elçilik ve konsolosluklarına da ihbarda bulunulabilir.

¹⁸³ Uğur, *Kamu Davasının Hazırlanması ve İddianame*, Gazi Üniversitesi SBE, 2014, s.16.

¹⁸⁴ CMK, md. 90/3.

¹⁸⁵ Şahin, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.73; Ünver, Hakeri, s.519; Centel, Zafer, s.84; Yurtcan, *CMK Şerhi*, s.617,618; Faruk Turhan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara, Asil Yayın Dağıtım A.Ş., 2010, s.119; Toroslu, Feyzioğlu, s.261; Parlar, Hatipoğlu, s.746; Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, s.1142.

¹⁸⁶ CMK, md. 161/2.

¹⁸⁷ Turhan, s.315; Tosun, s.14.

¹⁸⁸ Toroslu, Feyzioğlu, s.262.

¹⁸⁹ Uğur, *Kamu Davasının Hazırlanması ve İddianame*, Gazi Üniversitesi SBE, 2014, s.11; Aksi görüş için bkz: Turhan, s.315; Şafak, Bıçak, s.33; Tosun, s.13.

"İhbar veya şikâyet yazılı veya tutanağa geçirilmek üzere sözlü olarak yapılabilir."¹⁹⁰ Telefonla, mektupla veya elektronik posta yoluyla ihbarda bulunulması da mümkündür. İhbarda bulunan kişinin isminin veya imzasının bulunması zorunlu değildir ancak ihbarın gerçek bir ihbar olması gerekmektedir.¹⁹¹ İlk bakışta ciddi olmadığı anlaşılan ihbarın dikkate alınması gerekmez.¹⁹²

Memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında yapılacak ihbar ve şikâyetlerin soyut ve genel nitelikte olmaması, ihbar veya şikâyetlerde kişi veya olay belirtilmesi, iddiaların ciddi bulgu ve belgelere dayanması, ihbar veya şikâyet dilekçesinde dilekçe sahibinin doğru ad, soyadı ve imzası ile iş veya ikametgâh adresinin bulunması zorunludur. Bu şartları taşımayan ihbar ve şikâyetler Cumhuriyet Başsavcıları ve izin vermeye yetkili merciler tarafından işleme konulmaz ve durum, ihbar veya şikâyetle bulunanlara bildirilir. Ancak iddiaların, sıhhati şüpheye mahal vermeyecek belgelerle ortaya konulmuş olması halinde ad, soyadı ve imza ile iş veya ikametgâh adresinin doğruluğu şartı aranmaz. Başsavcılar ve yetkili merciler ihbarcı veya şikâyetçinin kimlik bilgilerini gizli tutmak zorundadır.¹⁹³ Bu kapsamda, devlet memurları, asılsız ihbarlara karşı bir teminata kavuşturulmuştur.

2.1.3.3) Re'sen öğrenilmesi

"Cumhuriyet savcısı tarafından suçun doğrudan öğrenilmesine re'sen öğrenilme denir."¹⁹⁴

Cumhuriyet Savcısı günlük hayatın akışına göre farklı şekillerde suç haberini öğrenebilir. Örneğin, herhangi bir suça ilişkin yürüttüğü soruşturma esnasında başka bir suçun işlendiğini öğrenebilir veya basın yayın yoluyla suç haberini öğrenebilir.

Öğretide bir görüşe göre, Cumhuriyet savcısı, bir suçun işlendiğini özel yaşamı içinde öğrenirse, soruşturmayı başlatabilmelidir. Bu yükümlülüğü yerine getirmezse, "görevi kötüye kullanma suçu"¹⁹⁵ oluşur.¹⁹⁶

¹⁹⁰ CMK, md. 158.

¹⁹¹ Öztürk, Erdem, s.694; Erem, s.220; yazara göre imzasız mektupla yapılan ihbarın dikkate alınıp alınmaması, somut olaya göre değerlendirilmelidir; Yurtcan, *CMK Şerhi*, s.618.

¹⁹² Toroslu, Feyzioğlu, s.262; Yurtcan, *CMK Şerhi*, s.618.

¹⁹³ Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun, md. 4.

¹⁹⁴ Ünver, Hakeri, s.519; Parlar, Hatipoğlu, s.745.

¹⁹⁵ TCK, md. 257.

¹⁹⁶ Centel, Zafer, s.114.

Ağırlıkta olan görüşe göre ise, bu konuda bir dengenin gözetilmesi, bu nedenle de, suçun ağırlığı, özel yaşam alanının derecesi, kamu düzeninin ihlalinin derecesi gibi (kasten öldürme, rüşvet gibi) durumların dikkate alınması gerekmektedir.¹⁹⁷

"Cumhuriyet savcısı, ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hali öğrenir öğrenmez, kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere derhal işin gerçeğini araştırmaya başlar."¹⁹⁸ Kanundaki bu düzenlemeye göre, Cumhuriyet Savcısı hem suç işlendiği haberine kayıtsız kalmayacak hem de olayın gerçek mahiyetini araştırmadan kamu davasını açamayacaktır.¹⁹⁹ Ayrıca, Cumhuriyet Savcısının suçtan haberdar olma şekline ilişkin bir sınırlama getirilmemiştir. Bu nedenle, ister özel yaşam olsun ister hayatın gizli alanı olsun isterse de basın yayın yoluyla olsun, Cumhuriyet Savcısı, bir suçun işlendiğini öğrenirse derhal soruşturma başlatabilmelidir.²⁰⁰

2.1.3.4) Tutanakla öğrenilmesi

Kovuşturma aşamasında mahkemede görülmekte olan bir davada, yargılama esnasında bir suç işlenirse, davasız yargılama olmaz ilkesi gereği, mahkeme suç işleyen hakkında hemen hüküm veremez.²⁰¹ Bu durumda, "dava açma yetkisinin Cumhuriyet Savcısında bulunması ve yürütülen soruşturma sonunda düzenlenecek olan iddianame ile yeni davanın açılmasının gerekli olması sebebiyle, duruşma sırasında suç işlenmesi halinde, bir tutanakla olayın tespitini gerçekleştiren mahkeme, tutanağı yetkili makama gönderir; gerekli olması halinde failin tutuklanmasına da karar verebilir."²⁰² Cumhuriyet Savcısı tarafından yürütülen soruşturmanın sonucunda yeni davanın açılması mümkün olacaktır. Bu nedenle, mahkeme tarafından tanzim edilen tutanak ile Cumhuriyet Savcılığının olaydan haberdar edilmesi sağlanacaktır.

Şikâyet tabi olan suçlar yönünden re'sen soruşturma yapılması mümkün olmadığından, şikâyet hakkı olan kişilerden en az birinin olay yerinde bulunmadığı haller hariç, mahkemece şikâyet hakkı olanlardan şikâyetçi olup olmadıkları sorularak, bunun

¹⁹⁷ Centel, Zafer, s.114.

¹⁹⁸ CMK, md. 160/1.

¹⁹⁹ Erem, s.216; Yurtcan, *CMK Şerhi*, 617.

²⁰⁰ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3.Baskı, Ankara, 2019, s.340.

²⁰¹ Ünver, Hakeri, s.520.

²⁰² CMK, md. 205.

sonucuna göre tutanak düzenlenerek Cumhuriyet Savcılığına gönderilmeli veya gönderilmemelidir.²⁰³

2.1.3.5) Diğer yollarla öğrenilmesi

2.1.3.5.1) Talep

"Bir yabancı, 13. Maddede yazılı suçlar dışında, Türk kanunlarına göre aşağı sınırı en az bir yıl hapis cezasını gerektiren bir suçu yabancı ülkede Türkiye'nin zararına işlediği ve kendisi Türkiye'de bulunduğu takdirde, Türk kanunlarına göre cezalandırılır. Yargılama yapılması Adalet Bakanının istemine bağlıdır."²⁰⁴

Talep bir muhakeme koşuludur. "Talep, resmi şikâyetir."²⁰⁵ Talep karşısında Cumhuriyet Savcısının dava açıp açmama hususunda ne şekilde hareket edeceğine ilişkin farklı üç görüş mevcuttur:

İlk görüşü savunan yazarlara göre, Cumhuriyet Savcısı kamu davasını açmakta serbestliğe sahiptir.²⁰⁶

İkinci görüşü savunan yazarlara göre, Cumhuriyet Savcısı kamu davasını açmak zorundadır²⁰⁷; ayrıca bu zorunluluk iddianameyi kabul edip etmemek konusunda takdir yetkisi bulunan mahkemeyi de bağlamaktadır.²⁰⁸

Üçüncü görüşü savunan yazarlara göre ise, talep üzerine iddianame düzenlenmesi ve ilgili mahkemeye sunulması zorunludur ancak mahkemenin bu iddianameyi kabul etme konusunda serbestisi bulunmaktadır.²⁰⁹

"Soruşturma evresi sonunda toplanan deliller, suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturunorsa; Cumhuriyet Savcısı, bir iddianame düzenler"²¹⁰ hükmü gereği,

²⁰³ Ünver, Hakeri, s.598.

²⁰⁴ TCK, md. 12/1.

²⁰⁵ Centel, Zafer, 2005, s.88.

²⁰⁶ Ünver, Hakeri, s. 520; Parlar, Hatipoğlu, s. 748; Centel, Zafer, s. 93; yazarlara göre savcılar soruşturmaya başlamak zorundadır ancak savcıların iddianame düzenlemesi ve bu iddianamenin mahkeme tarafından kabul edilmesi zorunluluğunun olduğunu söylemek zordur; bu durum hakim bağımsızlığıyla bağdaşmaz.

²⁰⁷ Artuk, Gökçen, Yenidünya, s. 548; Şafak, Bıçak, s. 39; Özgenç, s. 621; Bıçak, s. 370; Şahin, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.77.

²⁰⁸ Şahin, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.77.

²⁰⁹ Centel, Zafer, 2005, s.88.

²¹⁰ CMK, md. 170/2.

iddianamenin düzenlenebilmesi için yeterli şüphenin bulunması gerekir. Yeterli şüphe, Cumhuriyet Savcısının dosyadaki mevcut delillere göre yapacağı değerlendirme ve takdir yetkisine göre belirlenmektedir. Bu nedenle, talep Cumhuriyet Savcısının takdir yetkisini ortadan kaldırmamalıdır, ancak talep üzerine soruşturmaya başlamak zorunlu sayılmalıdır.²¹¹ Bu niteliği nedeniyle talebin bir soruşturma şartı olmadığı, sadece kovuşturma şartı olduğu söylenebilir.²¹²

2.1.3.5.2) Yabancı devletin şikâyeti

Bazı suçlar yönünden suçun soruşturmasının yapılarak davanın açılabilmesi "*yabancı devletin şikâyeti*" şartına bağlanmıştır. Örneğin, "5237 sayılı TCK'nun 340/1. Maddesinde düzenlenen yabancı devlet başkanına karşı işlenen suçlar, aynı Kanun'un 340/2. Maddesi ile yabancı devletin şikâyetine tabi tutulmuştur. Ancak yabancı devletin şikâyeti üzerine Cumhuriyet Savcısı soruşturma yapmak ve dava açmak zorunda değildir."²¹³

2.1.3.5.3) Müracaat (yazılı başvuru)

"*Soruşturulması veya kovuşturulması belli makamların yazılı isteğine bağlı olan suçlarda ilgili makamların Cumhuriyet Başsavcılığına ilettikleri yazılı istemlere müracaat (yazılı başvuru) denir.*"²¹⁴

Müracaat herhangi bir süre şartına tabi tutulmamıştır ve geri alınamaz.²¹⁵ Bu kapsamda, talep ile benzerlik göstermesine karşın, talep halinde Cumhuriyet Savcısı iddianame düzenlemek zorundayken, müracaatta böyle bir zorunluluğu yoktur.²¹⁶

Sermaye Piyasası Kurulu tarafından, Sermaye Piyasası Kanunu'nda yer alan suçların soruşturulması bakımından Cumhuriyet Başsavcılığına ancak müracaat (yazılı başvuru) yoluyla başvuruda bulunulabilir. 6362 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'nun 115.

²¹¹ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.1014.

²¹² Özgenç, s. 621; Artuk, Gökçen, *Yenidünya*, s.986.

²¹³ Centel, Zafer, s.94; Artuk, Gökçen, *Yenidünya*, s.549; Ünver, Hakeri, s.520; Şahin, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.78; Parlar, Hatipoğlu, s.749.

²¹⁴ Bıçak, s.370.

²¹⁵ Dursun, *Yeni Bankacılık Kanunu'nda Yer Alan Ceza Muhakemesi ve İnfaz Hükümleri*, Ceza Hukuku Dergisi, S:4, Y:Ağustos 2007, s. 265; Bıçak, s. 370.

²¹⁶ Bıçak, s.370; Sinan Bayındır, *Sermaye Piyasası Kanunu'nun 49.maddesinde Yer Alan "Yazılı Başvuru Şartı'nın Hukuki Mahiyetine ve Sonuçlarına İlişkin Bir Değerlendirme*, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Y:2011, S: 93, s. 225; yazar Sermaye Piyasası Kurulunun başvurusu üzerine Cumhuriyet Savcısının dava açmak zorunda olmadığını kabul etmektedir.; aynı doğrultuda görüş için bkz: Selman Dursun, *Sermaye Piyasasında Gerçeğe Aykırılıktan Doğan Suçlar*, On iki Levha Yay., 1. Baskı, İstanbul, 2010, s.149.

Maddesinde, "Kurulca yapılan müracaatın muhakeme şartı olduğu" açıkça belirtilmiştir.²¹⁷ "Soruşturma aşamasında Kurul yaptığı değerlendirme neticesinde müracaata gerek görmez ise Cumhuriyet Savcısı *Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar* verecektir; eğer iddianame buna rağmen düzenlenmişse muhakeme şartı gerçekleşmediğinden mahkeme iddianameyi iade edebilecek veya iddianame kabul edilmiş ise mahkeme müracaat şartının gerçekleşmesi için "*Durma Kararı*" verebilecektir."²¹⁸

Bankacılık Kanunu'nun 162/1 Maddesine göre; "bu kanunda yer alan suçların soruşturulması ancak Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun ve Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'nun yazılı olarak Cumhuriyet Başsavcılığına başvurusu halinde mümkündür."

Gerçekten, ülke ekonomisinde önemli yere sahip olan bankalara olan güveni zedelememek, bankaların itibarını korumak amacıyla böyle bir düzenleme getirilmiştir.²¹⁹ Kanun açıkça yazılı başvurunun muhakeme şartı olduğunu kabul etmiştir.²²⁰ Bu nedenle, bu şart gerçekleşmeden Cumhuriyet Savcısı tarafından kamu davası açılmaz, hatta soruşturma işlemleri dahi başlatılamaz.²²¹

²¹⁷ Uğur, A.Burak, *Kamu Davasının Hazırlanması ve İddianame*, Gazi Üniversitesi SBE, 2014, s.19; Madde 115: (1) Bu Kanunda tanımlanan veya atıfta bulunulan suçlardan dolayı soruşturma yapılması, Kurul tarafından Cumhuriyet başsavcılığına yazılı başvuruda bulunulmasına bağlıdır. Bu başvuru muhakeme şartı. (2) Başvuru üzerine kamu davası açılması hâlinde iddianamenin kabulü ile birlikte, bir örneği Kurula tebliğ edilir ve Kurul aynı zamanda katılan sıfatını kazanır. (3) Bu Kanunda tanımlanan veya atıfta bulunulan suçlardan dolayı yapılan soruşturmada Cumhuriyet savcısı, Kurul meslek personelinin yararlanabilir. Bu suçlardan dolayı şüpheli veya tanık sıfatıyla kişilerin ifadesinin alınması sırasında Kurul meslek personelinin de hazır bulunması sağlanabilir. (4) Bu Kanunda tanımlanan veya atıfta bulunulan suçlardan dolayı yapılan soruşturmada kovuşturmaya yer olmadığı kararının verilmesi hâlinde, Kurul bu karara karşı itiraza yetkilidir. (5) 4/5/2007 tarihli ve 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanunun 8 inci maddesi, 109'uncu maddede yer alan suçlar bakımından da uygulanır.; Sahir Erman, *Şirketler Ceza Hukuku*, (Ticari Ceza Hukuku VII), İstanbul, 1983, s. 148; yazar bu başvuruyu talep şartı olarak kabul etmektedir.; Eralp Özgen, *Sermaye Piyasası Kanunun 49.maddesi ile Sermaye Piyasası Kuruluna Tanınan Başvuru Yetkisinin Talep ve Şikayet Kavramları Bakımından Değerlendirilmesi Cumhuriyet Savcılarının Bu Konudaki Takdir Yetkisi*, SPK Yay., Ankara, 1998, 196; yazar bu başvuruyu CMK'da yer alan muhakeme şartlarından bağımsız bir muhakeme şartı olarak kabul etmektedir.; Bayındır, s. 224; yazar bu başvuruyu kendine özgü yapısı olan bir muhakeme şartı olarak kabul etmektedir.

²¹⁸ Bayındır, s.227; Muhammet Erişen, *Bankacılık Zimmeti*, Sayıştay Dergisi, S:83, s.119; yazar Bankacılık Kanunu 162. maddedeki düzenleme için aynı görüştedir.

²¹⁹ Dursun, *Yeni Bankacılık Kanunu*, s.264; Süheyl Donay, *Bankacılık Suçları*, İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası, C:50, S:14, Y:1984, s.234.

²²⁰ Dursun, *Yeni Bankacılık Kanunu*, s. 264; bu başvuru yazara göre muhakeme şartlarından müracaata benzemektedir.; Bıçak, s.370; yazar da aynı görüştedir; aksi görüş için bkz: Donay, *Bankacılık Suçları*, s.234; yazar bu durumda kovuşturma koşulu olan talebin söz konusu olduğunu, savcılığın dava açma zorunluluğu olmadığını kabul etmektedir.

²²¹ Özgenç, dn.1197, s. 614; Erişen, s.118.

Benzer şekilde Sigortacılık Kanunu'nun 36/1 Maddesine göre, "bu kanunda düzenlenen suçlar açısından kovuşturma yapılması Hazine Müsteşarlığı'nın yazılı başvurusuna bağlanmış olup; 5464 sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu'nun 42/1 Maddesine göre de, bu kanunun 38,39,41. Maddelerinde düzenlenen suçlar açısından soruşturma yapılması kurum tarafından Cumhuriyet Başsavcılığına yazılı başvuruda bulunulması şartına tabi tutulmuştur."

2.1.3.5.4) Mütalaa

"Suç işlendiği şüphesinin hak ve menfaatleri ihlal eden kurumlar tarafından görüş şeklinde Cumhuriyet Başsavcılığına bildirilmesine mütalaa denir."²²²

"Mütalaa ihbarın özel bir şeklidir. Bu nedenle, mütalaanın bulunmadığı durumlarda, suç başka öğrenme şekilleri ile öğrenilmişse, Cumhuriyet Savcısı, mütalaa beklenmeksizin soruşturmaya başlayabilmelidir. Bu anlamda, yetkili vergi dairesinden mütalaa istemelidir. Buna rağmen, mütalaa verilmezse, delillere el koymalı ve bilirkişiye başvurarak görüş almalıdır. Vergi suçlarında mütalaa istenmesinin sebebi, vergisel işlemlerin kendine has özelliklerinden dolayı, bu konuları bilen kişilerin değerlendirmelerini almaktır. Bu anlamda mütalaa, bir tür bilirkişi değerlendirmesine benzetilmektedir."²²³

213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 367. Maddesindeki "Yaptıkları inceleme sırasında 359'uncu maddede yazılı suçların işlendiğini tespit eden Vergi Müfettişleri ve Vergi Müfettiş Yardımcıları tarafından ilgili rapor değerlendirme komisyonunun mütalasıyla doğrudan doğruya ve vergi incelemesine yetkili olan diğer memurlar tarafından ilgili rapor değerlendirme komisyonunun mütalasıyla vergi dairesi başkanlığı veya defterdarlık tarafından keyfiyetin Cumhuriyet Başsavcılığına bildirilmesi mecburidir. 359'uncu maddede yazılı suçların işlendiğine sair suretlerle ıtıla hasıl eden Cumhuriyet Başsavcılığı hemen ilgili vergi dairesini haberdar ederek inceleme yapılmasını talep eder. Kamu davasının açılması, inceleme neticesinin Cumhuriyet Başsavcılığına bildirilmesine talik olunur." şeklindeki düzenleme ile vergi müfettişlerinin mütalası olmadan vergi suçları açısından kamu davası açılmayacağı düzenlenmiş olmaktadır.²²⁴

²²² Bıçak, s.370 vd.; Serkan Açar, *Sahte veya Muhteviyatı İtibariyle Yanıltıcı Belge Düzenleme veya Kullanma Suçları*, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S:58, Y:2005, s. 278; Albayrak, *Şikayete Tabi Suçların Özellikleri*, s.304; Bayındır, s.221; yazar müracaat başlığı altında bu konuyu incelemektedir.

²²³ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.1014,1015.

²²⁴ Bıçak, s.370 vd.; Albayrak, *Şikayete Tabi Suçların Özellikleri*, s.304; Bayındır, s. 221; Mehmet Çetinkaya, *Ceza Mahkemelerinde Yargılanabilecek Vergi Suç ve Cezaları*, Türkiye Barolar Birliği Dergisi,

Cumhuriyet Savcısı; delilleri toplayarak, suçun işlendiğine dair kamu davasının açılmasını gerektirecek yeterlilikte şüpheyi ulaşması halinde kamu davasını açacaktır. Ancak önemli olan husus, VUK'un 367. Maddesi kapsamında dava şartı olan ve alınmadığı hallerde mahkûmiyete hükmedilmesine engel teşkil eden 'Değerlendirme Komisyonu mütalaasının' alınmasının zorunlu olmasıdır.²²⁵

2.1.3.6) Soruşturmaya yer olmadığına dair karar

15/08/2017 tarih ve 694 sayılı KHK'nın ek 145. Maddesi ile CMK'nun 158/6. Maddesinde hüküm altına alınan “*Soruşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar*”, “*Soruşturma Yapılmasına Yer Olmadığına Dair Karar*”, “*Soruşturmama Kararı*” veya “*Soruşturma Yapılmasına Yer Olmadığı Kararı*” ceza muhakemesi hukukumuzda yerini almış olan yeni bir karar türüdür.

Madde fıkrasında belirtildiği üzere, "ihbar veya şikâyet konusu eylemin suç oluşturmadığının herhangi bir araştırma yapılmasını gerektirmeksizin açıkça anlaşılması veya ihbar ve şikâyetin soyut ve genel nitelikte olması durumunda *Soruşturma Yapılmasına Yer Olmadığına Dair Karar* verilir. Bu durumda şikâyet edilen kişiye *şüpheli* sıfatı verilemez. *Soruşturma Yapılmasına Yer Olmadığına Dair Karar*, varsa ihbarda bulunana veya şikâyetçiye bildirilir ve bu karara karşı CMK'nun 173. Maddesindeki usule göre itiraz edilebilir. İtirazın kabulü halinde Cumhuriyet Başsavcılığı soruşturma işlemlerini başlatır. Bu fıkra uyarınca yapılan işlemler ve verilen kararlar bunlara mahsus bir sisteme kaydedilir. Bu kayıtlar, ancak Cumhuriyet Savcısı, hakim veya mahkeme tarafından görülebilir."²²⁶

Bu kararın soruşturma evresi başlamadan veriliyor olması kurumun en önemli yönü olup, konusu suç teşkil etmeyen ihbar ve şikâyetler nedeniyle bireylerin ceza

Y:1991/2, s. 210; *Vergi suçu ve unsurları için bkz: Hüseyin Güçlü Çiçek, Hatice Herek, "Türkiye'de Vergi Suç ve Cezalarının Değerlendirilmesi: Antalya İli Örneği*, Marmara Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Y:2012, C:XXXII, s.315 vd. Yusuf Karakoç, *Yargı Kararları Işığında Vergi Sorunlarının Çözümü*, İzmir, 1996; yazara göre dava açılıp açılmaması hususunda yetkinin defterdara veya vergi dairesi başkanına verilmesi aynı ilde suç işleyenler hakkında farklı değerlendirmelere neden olacağından kanun önünde eşitlik ilkesine aykırıdır.

²²⁵ Mehmet Taştan, *Vergi Kaçakçılığı Suçlarından Defter, Kayıt ve Belgeleri Gizlemek Suçu (VUK 359/a-2.madde)*, Adalet Dergisi, Y:2013, S:45, s. 165; Yargıtay 7.Ceza Dairesi, 26/04/2006 tarih ve 2005/14952 E, 2006/5857 K sayılı kararında; 213 sayılı Kanunun 367. maddesinin 2. fıkrası uyarınca dava şartı olan defterdarlık ya da Gelirler Bölge Müdürlüğü'nün mütalaası alınmadan açılan kamu davasına devam edilerek verilen kararı mütalaa alınmadığı için bozmuştur.

²²⁶ CMK, md. 158/6.

soruşturmalarına muhatap edilmeleri ve *şüpheli* sıfatı almaları “*Soruşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar*” ile engellenmiş olacaktır.

Söz konusu karar, konusu suç teşkil etmediği herhangi bir araştırma yapmaksızın dahi açıkça anlaşılır olan veya soyut ve genel nitelikte kalan ihbar ve şikâyetlerle ilgili olarak Cumhuriyet Savcılarınca soruşturma başlatılmadan, yapacakları ön değerlendirme neticesi verilecektir. Böylelikle lekelenmeme hakları en baştan güvence altına alınmak suretiyle kişilere bir hukuki himaye sağlanmış olacaktır. Bu kapsamda yeterli niteliğe sahip olmayan ihbar ve şikâyetler bu hukuki himayenin sağladığı güvencenin filtresinden geçerek ceza muhakemesinde yürüyüşü engellenmiş olacaktır.

Kuruma uygulayıcılar tarafından yeterince müracaat edilmesi durumunda adli yargıda iş yoğunluğunda ciddi manada azalma ve konusu suç teşkil etmeyen ihbar ve şikâyetler nedeniyle de kişilerin yersiz soruşturmalardan korunması hedeflenmektedir. Zira lekelenmeme hakkı ve masumiyet karinesi kişilerin haklarında soruşturma başlatılma ihtimali olan bir adli sürece karşı soruşturma evresi başlatılmadan dahi evleviyetle korunmasını gerektirmektedir. "Bunu sağlamak devletin pozitif yükümlülükleri arasında olup, konusu suç teşkil etmediği açıkça anlaşılan veya soyut ve genel nitelikte kalan ihbar ve şikâyetler getirilen kurum ile soruşturulmaksızın ve en makul sürede sonlandırılması gerekmektedir."²²⁷

Bununla beraber Cumhuriyet Savcılarının önlerine gelen ihbar ve şikâyetin suç oluşturup oluşturmadığı hususunda en ufak bir tereddütte kalmaları durumunda, kuruma başvurulamayacak, soruşturma başlatılacaktır. Bu aşamadan sonra da kurum geçmişe dönük olarak artık işletilemeyecektir. Dolayısıyla soruşturmayı başlatıp başlatmama konusunda takdir hakkını kullanacak olan Cumhuriyet Savcıları, verecekleri karar ile ciddi bir rol üstlenmiş olmaktadır.

²²⁷ Tural, “*Soruşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar*”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019, İstanbul.

2.2) CUMHURİYET SAVCISININ MADDİ GERÇEĞİ ARAŞTIRMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ

"Cumhuriyet Savcısı ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hali öğrenir öğrenmez kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmaya başlar."²²⁸

Bu düzenlemede geçen "...*kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere...* ifadesi, iddianamenin iadesi sistemi ile bağdaşmamaktadır. Çünkü Cumhuriyet Savcısı, sadece iddianame düzenlemek ve bu iddianameyi mahkemeye vermekle yükümlüdür."²²⁹ Davanın açılması konusunda Cumhuriyet Savcısı değil, mahkeme yetkilidir.²³⁰

Ceza muhakemesindeki re'sen delil araştırma ilkesi ile de bağlantılı olan Cumhuriyet Savcısının maddi gerçeği araştırma yükümlülüğünü düzenleyen maddeye göre, "Cumhuriyet Savcısı, maddi gerçeğin araştırılması ve adil bir yargılamanın yapılabilmesi için, emrindeki adli kolluk görevlileri aracılığıyla, şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak, muhafaza altına almakla ve şüphelinin haklarını korumakla yükümlüdür."²³¹

Bu düzenlemeden, Cumhuriyet Savcısının maddi gerçeği araştırma yükümlülüğü çerçevesinde, şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri, emrindeki adli kolluk görevlileri marifetiyle toplamak zorunda olduğu anlamı çıkarılmamalıdır. Zira zamanı ve imkânı olması halinde Cumhuriyet Savcısı delilleri öncelikle kendisi toplayabilmektedir.

Diğer yandan, CMK'nun 161/1. Maddesinin ilk cümlesinde, "Cumhuriyet Savcısının doğrudan doğruya veya adli kolluk marifetiyle delil toplama yetkisi" düzenlenmiştir.

Doktrinde bir görüşe göre, bu iki düzenleme birbiri ile uyumlu değildir. Burada delili toplama yükümlülüğünün öncelikli ve ilk olarak Cumhuriyet Savcısına mı yoksa hem Cumhuriyet Savcısına hem de kolluğa mı ait olduğunun belirlenmesi gerekmektedir.

²²⁸ CMK, md. 160/1.

²²⁹ CMK, md. 174, 175.

²³⁰ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.330.

²³¹ CMK, md. 160/2.

CMK'nun sistemine göre, delil toplama yükümlülüğü Cumhuriyet Savcısına aittir ancak Cumhuriyet Savcısı, iş yoğunluğu nedeniyle kendisi toplayamazsa, kolluk marifetiyle delil toplayacaktır.²³²

"Cumhuriyet Savcısı, doğrudan doğruya veya emrindeki adli kolluk görevlileri aracılığı ile her türlü araştırmayı yapabilir; yukarıdaki maddede yazılı sonuçlara varmak için bütün kamu görevlilerinden her türlü bilgiyi isteyebilir."²³³

Bu düzenlemede, yürütülen soruşturma kapsamında Cumhuriyet Savcısının bütün kamu görevlilerinden her türlü bilgi ve belgeyi isteme yetkisi düzenlenmiştir. Ancak fıkra metninin lafzına bakıldığında, Cumhuriyet Savcısının kamu görevlisi olmayan kişi yada kişilerden ya da özel hukuk tüzel kişilerinden bilgi ve belgeleri, kamera görüntüleri ya da ses kayıtlarını isteyemeyeceği anlamı çıkabilmektedir. Örneğin, "bir kişinin evinde veya iş yerinde ya da tüzel kişiliğe sahip olan veya olmayan alışveriş merkezi gibi büyük bir işyerinde suç işlenmiş olabilir ve bu kişinin evi ya da iş yeri veya tüzel kişiliğin ses/görüntü kaydeden kameraları olayı kaydetmiş olabilir."²³⁴

Doktrinde tartışmalı olmakla birlikte, kanımızca, maddi gerçeğin ortaya çıkarılması yani amaçsal açıdan bakılarak, bu ses ya da görüntü kayıtlarının istenebilmesi gerekmektedir. Ancak istenmesi halinde de, bu kamera ya da ses kayıtlarının delil olup olmayacağı hususu yine doktrinde tartışmalı olan bir konudur. Maddi gerçeğin ortaya çıkartılması ilkesinin sınırını delil yasakları oluşturmaktadır. Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 15/04/2008 tarih ve 33-83 sayılı kararında da belirtildiği üzere, "gerek 1412 sayılı, gerekse 5271 sayılı Usul Yasalarımız adil, etkin ve hukuka uygun bir yargılama yapılması suretiyle maddi gerçeğe ulaşmayı amaçlamaktadır."²³⁵ Bu nedenle, maddi gerçeğin ortaya çıkartılması ilkesi, ne pahasına olursa olsun maddi gerçek ortaya çıkartılmalıdır anlamına gelmez.²³⁶ Maddi gerçeğin ortaya çıkartılması ilkesi, hukukun evrensel ilkeleri temel alınarak CMK'nda belirtilen hak, yetki ve yükümlülöklere uyularak maddi gerçeğin ortaya çıkartılması anlamına gelir.²³⁷ Bu husus deliller başlığı altında incelenecektir.

²³² Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.330.

²³³ CMK, md. 161/1.

²³⁴ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.331.

²³⁵ Akçin, Erel, Halitoğlu, Bozoğlu, Fazla, Örer, Özbey, s.358.

²³⁶ Öztürk, Erdem, s.187; Öztürk, Tezcan, Erdem, Sırma, Saygılar, Alan, s.136; Özbek, Kanbur, Doğan, Bacaksız, Tepe, s.70.

²³⁷ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.162.

Doktrinde bazı yazarlara göre, uzlaşma, hakim veya mahkemelerin maddi gerçeği araştırma yükümlülüğünü kaldıran bir kurumdur.²³⁸

2.2.1) Deliller

Ceza muhakemesinin temel amacı, muhakeme konusu olan mevcut olayda maddi gerçeğin araştırılarak hiçbir şüpheye yer vermeyecek şekilde ortaya çıkarılmasını temin etmektir. Maddi gerçek ise, ancak akla uygun ve gerçekçi deliller ile ortaya çıkarılabilir."²³⁹

"Maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasında ispat amacıyla kullanılan araçlara" delil denir.²⁴⁰

"Muhakeme hukuku açısından delil, uyuşmazlık konusu olayın gerçekleşip gerçekleşmediği hususunda hakimde bir kanı oluşturmaya yarayan kanıtlama aracıdır."²⁴¹

"Ceza muhakemesi hukukunda delil; bir fiilin gerçekleşip gerçekleşmediği, gerçekleşti ise sanığın kimliği, suçun manevi unsurları gibi tartışmalı noktalarını ispatlamak için kullanılan vasıtalar"dır."²⁴²

"Delillerin konusunu, uyuşmazlık konusu olay ya da ilişki oluşturmaktadır."²⁴³

Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 76. Maddesine göre, "hukuk kuralları delillerin konusu olamaz ve hakimin hukuk kurallarını görevi gereği uygulaması (iura novit curia) gerekmektedir."²⁴⁴

Bazı yazarlar, delillerin ancak hakim tarafından delil olduğuna kanaat getirilen şeyler olduğu, dolayısıyla hakimi bu kanaate götüren şeylerin ise, "*delil araçları*" şeklinde

²³⁸ Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, s.43, 52 nolu dipnot.

²³⁹ Parlar; Hatipoğlu, Erol, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Deliller Çapraz Sorgu ve İspat*, Yayın Matbaası, Ankara, 2008, s.1.

²⁴⁰ Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, s.617; Öztürk, Tezcan, Erdem, Sırma, Saygılar, Alan, s.265; Özbek, Kanbur, Doğan, Bacaksız, Tepe, s.585; Turhan, s.155; Ünver, Hakeri, s.569.

²⁴¹ Tutumlu, *Medeni Muhakeme Hukukunda Delillerin İleri Sürülmesi*, Seçkin Yay., 4. Baskı, Ankara, 2007, s.27.

²⁴² Şafak, Bıçak, *Ceza Muhakemesi Hukuku ve Polis*, Roma Yay., 6. Baskı, Ankara, 2005, s.277; Parlar v.d., a.g.e., s.10.

²⁴³ Bayraktar, *Muhakemelerde Delillerin Önemi*, Balıkesir Üniversitesi, Bandırma Meslek Yüksekokulu, Sosyal Bilimler Dergisi, 2011, S.25, s. 35.

²⁴⁴ Tutumlu, a.g.e., s.27.

tanımlanması gerektiğini ileri sürmektedir.²⁴⁵ Kastedilen durumu “*ispat araçları*” olarak nitelendirmek mümkündür. Suç soruşturması sırasında elde edilen materyallerin “*bulgu*” olarak nitelendirilmesi gerektiği, delilin ancak değerlendirme sonrası ispat aracı olarak kullanılan bulgular olduğu ileri sürülmektedir.²⁴⁶

Ceza muhakemesi hukukumuzda kural olarak *vicdani delil sistemi* yani *delil serbestliği* ilkesi geçerlidir. Ancak bu kuralın istisnasını oluşturan CMK'nun 222. Maddesine göre, "duruşmanın nasıl yapıldığı, kanunda belirtilen usul ve esaslara uygun olarak yapılıp yapılmadığı, ancak tutanakla ispat olunabilir. Tutanağa karşı yalnız sahtecilik iddiası yöneltilebilir."

HMK'da ise kural olarak, *kanuni delil sistemi* geçerlidir. Ancak, kanuni delil sisteminin kabul edilmediği istisnai durumlarda, *delil serbestliği* ilkesi geçerlidir. Bunu düzenleyen HMK'nun 189/3. Maddesine göre, "kanunun belirli delillerle ispatını emrettiği hususlar, başka delillerle ispat olunamaz."

"*Kanuni delil sistemi, belirli bir uyumsuzluğun, hakimi bağlayacak şekilde ve kanunda gösterilen deliller ile ispat edilmesini*" ifade etmektedir."²⁴⁷

Vicdani delil sistemi, "*delillerin serbestliği ve delillerin serbestçe değerlendirilmesi ilkeleri*" ile açıklanabilmektedir."²⁴⁸

Delil serbestliği, "*bir ceza uyumsuzluğunun hukuka uygun yöntemlerle elde edilmiş her türlü delil ile ispatlanmasını*" ifade etmektedir.²⁴⁹

Delil serbestliği, ceza yargılaması hukukunda, hukuka uygun olarak elde edilmiş her şeyin delil olması ve deliller arasında olayı ispat bakımından derecelendirmenin bulunmaması şeklindeki iki hususu içinde barındırmaktadır.²⁵⁰

²⁴⁵ Feyzioğlu, *Ceza Mahkemesi Hukukunda Tanıklık*, Ankara: US-A Yayıncılık, s.141.

²⁴⁶ Bayraktar, *Muhakemelerde Delillerin Önemi*, Balıkesir Üniversitesi, Bandırma Meslek Yüksekokulu, Sosyal Bilimler Dergisi, 2011, S.25, s.35; KARAKUŞ O. v.d., *Olay Yeri Güvenliği ve Olay Yerinin Korunması, Kriminal Laboratuvar Analizleri*, Songür Yay., Ankara, 2005, s.16.

²⁴⁷ Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, s.618, 620; Öztürk, Tezcan, Erdem, Sırma, Saygılar, Alan, s.265; Turhan, s.153.

²⁴⁸ Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, s.619; Öztürk, Tezcan, Erdem, Sırma, Saygılar, Alan, s.265.

²⁴⁹ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.555.

²⁵⁰ Turhan, s.153.

Delillerin kuvvet veya delil değeri bakımından derecelendirilmesinin bulunmaması, genel bir derecelendirmeyi ifade eder. Yani, kanunda genel olarak (açık bir düzenleme olarak) deliller arasında ispat kuvveti bakımından bir derecelendirmenin bulunmadığını ifade eder. Özel derecelendirmeyi ifade etmez. Bu nedenle, somut olayın özelliğine göre, hakim, bir delili diğerinden daha önemli/üstün görebilir.²⁵¹

Delillerin serbestçe değerlendirilmesi, "*hakimin uyuşmazlığı çözerken hukuka uygun yöntem ile elde edilmiş olan istediği delili esas alabilmesini*" ifade eder."²⁵²

Delillerin serbestçe değerlendirilmesi, "hakimin keyfi hareket edeceği" anlamına gelmez.²⁵³ Zira, kararın gerekçelendirilmesi şartı, hakimin keyfi hareket etmesini önleyecektir.

Öğretide bazı yazarlara göre, soruşturma aşamasında delil yoktur, şüphe vardır. Bu nedenle delil, kovuşturma aşamasında bulunmaktadır.²⁵⁴

Ceza muhakemesi hukukunda uyuşmazlığa konu olayın ispatında kullanılacak delil veya delillerin özellikleri şu şekilde ifade edilebilir:²⁵⁵

- Yargılama konusu olayın bütünü veya bir parçasını ispat edecek nitelikte olmalıdır.
- Beş duyu organı ile algılanabilecek nitelikte olmalıdır.
- Elde edilebilir olmalıdır.
- Hukuka uygun yollar ile elde edilmiş olmalıdır.
- Sağlam ve güvenilir olmalıdır.
- Müşterek olarak değerlendirilmelidir.
- Akılcı ve bilimsel nitelikte olmalıdır.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 17/06/2014 tarih ve 2013/1-28 E., 2014/333 K. sayılı kararında belirtildiği üzere, "ceza muhakemesinde hangi hususun hangi delillerle ispat olunacağı konusunda bir sınırlama bulunmayıp, yargılamayı yapan hakim, hukuka uygun şekilde elde edilmiş, akla, bilime ve mantığa uygun olan her türlü delili kullanmak suretiyle sanığın aleyhine olduğu kadar, lehine olan delilleri de araştırıp değerlendirerek,

²⁵¹ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.555.

²⁵² Turhan, s.153.

²⁵³ Kunter, Yenisey Nuhoglu, s.619.

²⁵⁴ Kunter, Yenisey Nuhoglu, s.618.

²⁵⁵ Kunter, Yenisey, Nuhoglu, s.620 vd.; Öztürk, Tezcan, Erdem, Sırma, Saygılar, Alan, s.265; Centel, Zafer, s.199, 200; Ünver, Hakeri, s.569, 570; Turhan, s.155, 156.

şüpheden arınmış bir sonuca ulaşmalıdır. Yargılama konusu olayın açıklığı kavuşturulması ve maddi gerçeğin bulunabilmesi için ispat amacıyla kullanılan, hukuka uygun yöntemlerle elde edilmiş her araç delil olarak kabul edilir." Bu kapsamda, Yargıtay Ceza Genel Kurulunca verilen birçok kararda, delillerin; hukuka uygun şekilde elde edilmiş akla, bilime ve mantığa uygun olma özelliğine vurgu yapılmaktadır.

Ceza muhakemesinde delillerle ilgili yasal bir sınıflandırma bulunmamakla birlikte, öğretide deliller çok çeşitli şekillerde tasnif edilmektedir. Ceza muhakemesinde; hukuka uygun yöntemler ile elde edilen ve olayı aydınlatmaya elverişli olan her şeyin delil olabilmesi sebebiyle, yazarlar delillerin sınıflandırılmasını farklı şekillerde yapabilmektedir. Doktrinde yapılan bu sınıflandırmalar, esasında delillerin farklı açılardan ifade edilmesini oluşturmakta olup, bütün tasnifler aynı konuları içermektedir.²⁵⁶

Öğretide bazı yazarlara göre, "delillerin sınıflandırılması şu şekilde ifade edilebilir: Sanık açıklamaları, tanık açıklamaları, sanık ve tanıktan başka kişilerin açıklamaları, savcı, kolluk ve hakim tutanakları, özel yazılı açıklamalar, görüntü ve ses kaydeden araçların kayıtları."²⁵⁷

Öğretide diğer bazı yazarlara göre, "delillerin sınıflandırılması şu şekilde ifade edilebilir: Beyan delilleri, belge delilleri, belirti delilleri. Beyan delilleri kendi içinde; sanık beyanı, tanık beyanı, sanık ve tanık dışındaki kişilerin beyanı olarak üçe ayrılır. Belge delilleri kendi içinde; yazılı belgeler, şekil tespit eden belgeler, ses ve görüntü tespit eden belgeler olarak üçe ayrılır. Belirti delilleri kendi içinde; doğal belirti, suni belirti delili olarak ikiye ayrılır."²⁵⁸

Öğretide diğer bazı yazarlara göre, "delillerin sınıflandırılması şu şekilde ifade edilebilir: Beyan delili, belge delili, belirti delili."²⁵⁹

Bunun yanı sıra, "deliller; asıl ve yan delil olarak da ikiye ayrılmaktadır: Asıl delil, uyuşmazlığa konu olayı doğrudan temsil eden delildir. Asıl delil, doğrudan delil niteliğindedir. Yan delil ise, uyuşmazlığa konu olayı dolaylı yönden temsil eden delili ifade

²⁵⁶ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.554, 592.

²⁵⁷ Öztürk, Tezcan, Erdem, Sırma, Saygılar, Alan, s.266.

²⁵⁸ Özbek, Kanbur, Doğan, Bacaksız, Tepe, s.586.

²⁵⁹ Ünver, Hakeri, s.571.

eder. Yan delil, dolaylı delil niteliğindedir. Yan delile, *delil başlangıcı* veya *belirti delili* de denilmektedir."²⁶⁰

Kanımızca, ispata elverişlilik bakımından tek başına yeterli olan delilleri “*doğrudan (birincil) deliller*”; tamamlanması ihtiyacı olan delilleri ise “*dolaylı (ikincil) deliller*” şeklinde sınıflandırmak daha yerinde olacaktır.

Doğrudan delil, " *uyuşmazlık konusu olayı direkt aydınlatarak, mahkemenin önüne gelen olayı kesin şekilde çözmesine yarayan*" delillerdir. Örneğin, "Bir adam öldürme olayında tanığın *ben sanığı maktulü öldürürken gördüm* şeklindeki beyanı veya kamera görüntüleri olayı direkt aydınlatan ve tamamlayıcı delillere ihtiyaç duymayan doğrudan delillerdir."²⁶¹

Dolaylı delil, "*asıl çözülmesi gereken olayı tek başlarına çözmeyen ve fakat asıl delillerle birlikte değerlendirildiğinde, olayın çözümüne katkı sağlayan*" delildir."²⁶²

Kimi zaman bir bulgu ya da veri, doğrudan delil ya da tek başına yeterli delil olsa da hüküm verilebilmesi için diğer bazı delillerle daha desteklenmesi gerekebilir. Örneğin, "sanığın kolluğa verdiği ifade veya sanığın üzerinde mağdurun kan izinin bulunması tamamlayıcı delillere ihtiyaç duyan dolaylı delillerdir."²⁶³

Önemle belirtmek gerekir ki, ceza muhakemesinde ister doğrudan ister dolaylı olsun, hiçbir delil mutlak değildir. Yani, her delilin gerçek dışı olma ihtimali vardır."²⁶⁴

2.2.2) Hukuka Aykırı Deliller

Ceza muhakemesinin amacı, hukuka uygun yöntemler ile maddi gerçeğe ulaşmaktır. Maddi gerçeğe ulaşırken, delil serbestliği ilkesi geçerlidir. Delil serbestliği ilkesi, hukuka uygun yöntemlerle elde edilmiş ve uyuşmazlığa konu olayı temsil eden her şeyin delil olduğunu ifade eder. Ceza muhakemesinin amacı maddi gerçeğe ulaşmak olsa da her ne pahasına olursa olsun maddi gerçeğe ulaşmak değildir. Hukuka uygun yöntemler ile maddi

²⁶⁰ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.557.

²⁶¹ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.556.

²⁶² Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.556.

²⁶³ Bayraktar, *Muhakemelerde Delillerin Önemi*, Balıkesir Üniversitesi, Bandırma Meslek Yüksekokulu, Sosyal Bilimler Dergisi, 2011, S.25, s.36, 37; A.g.e., s.288.

²⁶⁴ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.557.

gerçeğe ulaşmaktır. Hukukun koruması altında olan tarafların temel hak ve özgürlüklerine zarar vermeden maddi gerçeğe ulaşmaktır.

Delil yasakları, "*Ceza muhakemesinin amacı olan maddi gerçeğe ulaşmada, hukuka aykırı yöntemler ile elde edilen delillerin kullanılmasının yasaklanması*" olarak ifade edilebilir. Delil yasakları, maddi gerçeğe ulaşmada, delillerin elde edilmesinde hukuka aykırı yöntemlerin kullanılmaması, kullanılan delillerin de hukuka uygun yöntemler ile elde edilmesi anlamına gelir. Hukuk devletinde de olması gereken budur.²⁶⁵

Delil yasaklarında, kamusal menfaat ile bireysel menfaat arasındaki dengenin korunması esas alınır.²⁶⁶

Delil yasakları konusunda doktrinde terim birliği bulunmamaktadır:

Bazı yazarlar, "*hukuka aykırı yöntemler ile elde edilen delil*" ifadesini kullanmaktadır.²⁶⁷

Diğer bir yazar; "*ispat yasakları*" ifadesini kullanmaktadır.²⁶⁸

Diğer bazı yazarlar; "*delil yasakları*" ifadesini kullanmaktadır.²⁶⁹

Diğer bazı yazarlar ise; "*delillerin değerlendirilmesi ve delil yasakları*" ifadesini kullanmaktadır.²⁷⁰

Belirtmek gerekir ki, ülkemizin de içinde bulunduğu Kıta Avrupası hukuk sisteminde, delil yasaklarının görevi, insan hakları ile temel hak ve özgürlükleri korumaktır. Anglo-sakson hukuk sisteminde ise, kolluğu disiplin altına almaktır.²⁷¹

Delil yasaklarının birden çok görevi bulunmaktadır. Bir taraftan kişilerin temel hak ve özgürlükleri korunurken diğer taraftan delil elde eden veya delil elde etme görevi bulunan mercileri disiplin altına alma görevi bulunmaktadır.²⁷²

²⁶⁵ Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, s.1080; Öztürk, Tezcan, Erdem, Sırma, Saygılar, Alan, s.363; Turhan, s.187; Özbek, Kanbur, Doğan, Bacaksız, Tepe, s.654, 655.

²⁶⁶ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.593.

²⁶⁷ Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, s.1081.

²⁶⁸ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.593; Yurtcan, s.251.

²⁶⁹ Öztürk, Tezcan, Erdem, Sırma, Saygılar, Alan, s.363; Turhan, s.187.

²⁷⁰ Özbek, Kanbur, Doğan, Bacaksız, Tepe, s.654, 657.

²⁷¹ Öztürk, Tezcan, Erdem, Sırma, Saygılar, Alan, s.363; Centel, Zafer, s.653, 645; Özbek, Kanbur, Doğan, Bacaksız, Tepe, s.656.

Delil yasaklarının temel görevi, insan hakları ile temel hak ve özgürlükleri korumaktır. Ancak, kanun, sadece hukuka uygun surette elde edilen delilin kullanılacağını ifade ettiği için, delil, hukuka uygun surette elde edilmişse, artık, bu durumda bir temel hak ve özgürlüğün ayrıca ihlal edilip edilmediğine bakılmadan kullanılabilir.²⁷³

Delil yasaklarına ilişkin ilk sınıflandırmada *delil yasakları* esas alınmaktadır. Bu sınıflandırmada "delil yasakları şu şekilde ifade edilebilir: konusu bakımından yasaklanan deliller, temel hakları korumak amacıyla yasaklanan deliller, elde edilmesinde kullanılan yöntem bakımından yasaklanan deliller olarak üçe ayrılmaktadır. Delil yasaklarına ilişkin ikinci sınıflandırmada, korunan hukuki menfaat esas alınmaktadır. Delil elde edilirken kanun tarafından korunan hukuki menfaat zedelenmişse, elde edilen delil hukuka aykırıdır ve kullanılamaz. Bu sınıflandırma Alman ceza muhakemesi hukukunda yenidir. Korunan hukuki menfaat sınıflandırmasında esas alınan haklar şunlardır: işkence görmeme hakkı, ailenin korunması hakkı, kişinin kendisini suçlamama hakkı, temel hakların korunması hakkı."²⁷⁴

Türk öğretisinde ise delil yasaklarının incelenmesinde şu şekilde sınıflandırmalar kabul edilmektedir:

Öğretide bir görüşe göre, "hem delil yasakları hem de korunan hukuki menfaat birlikte esas alınmalıdır. Kovuşturma organları tarafından hukuka aykırı yöntem ile elde edilip edilmediğinin tespiti yapıldıktan sonra eğer delil, hukuka aykırı yöntem ile elde edilmemişse kullanılmalı, yine hukuka aykırı yöntem ile elde edilmiş ve fakat korunan hukuki menfaati zedelememişse kullanılmalı, ancak zedelemişse kullanılmamalıdır. Yani, hukuka aykırı yöntem ile elde edilen delilin kullanılması adil yargılanma hakkını ihlal etmeyecekse kullanılmalıdır. Başka bir ifadeyle, hukuka aykırı yöntem ile elde edilen delili kullanıp kullanmama konusunda mahkemenin takdir yetkisine sahip olduğu kabul edilmelidir. Ancak, kanunda hukuka aykırı yöntem ile elde edilen delilin hiçbir surette kullanılmaması emredilmişse artık bu delil kullanılmayacaktır."²⁷⁵

²⁷² Yenidünya, İçer, s.726.

²⁷³ Özbek, Kanbur, Doğan, Bacaksız, Tepe, s.657.

²⁷⁴ Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, s.1081, 1082, 1083, 1084.

²⁷⁵ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.594; Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, s.1084, 1085, 1086.Özbek, Kanbur, Doğan, Bacaksız, Tepe'ye göre, Kunter, Yenisey, Nuhoğlu'nun hukuka aykırı yöntemle elde edilen bir delilin kullanılıp kullanılmamasının mahkemenin takdirine bağlı tutulması gerektiği görüşüne katılmak mümkün değildir, Bkz, s. 655, 820 nolu dipnot.

Bir diğerk görüşe göre, "delil yasakları incelenirken; aydınlatma yükümlülüğüne uyulmaması, yasa sorgu yöntemlerinin uygulanması, değerkendirme yasakları olarak üçe ayrılarak incelenebilir. İspat yasakları incelenirken; delil elde etme yasağı, delil değerkendirme yasağı olarak ikili ayırım yapılmalıdır. Delil elde etme yasağı da kendi içinde; ispat konusu olma yasağı, devlete ait mesleki sırların korunması, ispat aracı olma yasağı²⁷⁶, delil elde etme yöntemlerine ilişkin yasa²⁷⁷, delil elde etmede kanunda öngörölen yetkili kişilerin emri ve yöntemine uyulmaması yasağı²⁷⁸ şeklinde dörde ayrılabilir."²⁷⁹

Diğerk bir görüşe göre, "delil elde etme yasağı ile delil değerkendirme yasağının birbiri ile mutlak anlamda bağlantılı olduğunu, bu nedenle, delil elde etme yasağına uyulmadan elde edilen delilin mutlak surette değerkendirilemeyeceğini ifade etmek zordur. Bu konuda Alman Federal Mahkemesi, *hakların çevresi* ölçütünü getirmiştir. Bu ölçüte göre, bir hak ihlal edilerek elde edilen delil, kişinin haklar çevresinin önemli ölçüde zedelemiş midir veya ihlal edilen hak en az önemde midir yoksa hiç önemi bulunmamakta mıdır? Eğer, sayılan bu durum söz konusu ise delil kullanılabilir.²⁸⁰

Bazı yazarlara göre, "delil yasakları; delil elde etme yasağı ve delil değerkendirme yasağı olarak ikili ayırım yapılarak incelenmelidir."²⁸¹

Bir grup yazara göre, "delil yasakları; delil elde etme yasağı ve delil değerkendirme yasağı olarak ikili ayırım yapılarak incelenmelidir. Delil elde etme yasağı kendi içinde; ifade almada ve sorguda yasa²⁸² usuller, aydınlatma yükümlülüğünün yerine getirilmemesi, delil aracı yasakları (Örneğın arama kararı vermeye yetkili olmayan kişinin arama kararı üzerine arama yapılması suretiyle delil elde edilmesi) şeklinde üçe ayrılabilir."²⁸²

Diğerk bir grup yazara göre, "delil yasakları; delil elde etme yasağı ve delil değerkendirme yasağı şeklinde ikili ayırım yapılarak incelenmelidir. Delil elde etme yasağı da kendi içinde; delil konusunda yasa²⁸³, delil aracında yasa²⁸³ ve delil elde etme yönteminde yasa²⁸³ olmak üzere üç alt başlıkta ele alınmalıdır."²⁸³

²⁷⁶ CMK, md. 47, 48, 49, 50.

²⁷⁷ CMK, md. 148.

²⁷⁸ CMK, md. 128, 129.

²⁷⁹ Öztürk, Tezcan, Erdem, Sırma, Saygılar, Alan, s.364; Turhan, s.188 vd.

²⁸⁰ Yurtcan, s.252, 253.

²⁸¹ Ünver, Hakeri, s.613.

²⁸² Özbek, Kanbur, Doğan, Bacaksız, Tepe, s.658, 659.

²⁸³ Yenidünya, İçer, s.724.

Kanımızca da, delil yasakları genel kabul gören, delil elde etme yasağı ve delil değerlendirme yasağı olarak ikili ayrıma tabi tutularak incelenmelidir.

CMK'nda "delil elde etme yasağı durumlarına ilişkin düzenlemeler şu şekildedir:

Aydınlatma yükümlülüğünün yerine getirilmemesi; şüpheli veya sanığın ifadesi alınırken veya sorgusu yapılırken CMK'nun 45., 46., 48., 147. Maddelerinde düzenlenen hakları hatırlatılmak zorundadır.

İfade alma ve sorguda yasak yöntemlerin kullanılması; CMK'nun 148/3. Maddesine göre, yasak usullerle elde edilen ifadeler rıza ile verilmiş olsa da delil olarak değerlendirilemez.

Kanun tarafından yetkilendirilmiş kişilerin emri bulunmadan ve kanun tarafından belirlenen usullere uyulmadan delil elde edilmesi; ceza muhakemesi işleminin yapılmasında yetki ve usul, ilgili ceza muhakemesi işlemine ilişkin düzenlemede yer alır. CMK'nun 75., 76., 78., 83., 87., 90., 100 vd., 116 vd., 123 vd., 135 vd., 139., 140., Maddelerinde sırasıyla şüpheli veya sanığın beden muayenesi ve vücudundan örnek alınması, diğer kişilerin beden muayenesi ve vücuttan örnek alınması, moleküler genetik incelemeler, keşif, otopsi, yakalama, tutuklama, arama, el koyma, iletişimin denetlenmesi, gizli soruşturmacı görevlendirme, teknik araçlarla izleme konularında düzenlendiği gibi ceza muhakemesi kanunumuzda, ceza muhakemesi işlemleri ile ilgili yetki ve usule ilişkin birçok madde bulunmaktadır."

Delil elde etme yasağı, Anayasa'nın 38. Maddesi, CMK'nun 206, 217, 230 ve 289. Maddelerinde düzenlenmiştir.

"Kanuna aykırı olarak elde edilmiş bulgular, delil olarak kabul edilemez."²⁸⁴

"Delil, kanuna aykırı şekilde elde edilmişse, reddolunacaktır."²⁸⁵

"Yüklenen suç, hukuka uygun bir şekilde elde edilmiş her türlü delille ispat edilebilir."²⁸⁶

²⁸⁴ Anayasa, md. 38/6.

²⁸⁵ CMK, md. 206/2.a .

²⁸⁶ CMK, md. 206/2.a.

"Delillerin tartışılması ve değerlendirilmesi, hükme esas alınan ve reddedilen delillerin belirtilmesi; bu kapsamda dosya içerisinde bulunan ve hukuka aykırı yöntemlerle elde edilen delillerin ayrıca ve açıkça gösterilmesi gerekir."²⁸⁷

"Hükmün hukuka aykırı yöntemlerle elde edilen delile dayanması"²⁸⁸ kesin hukuka aykırılık hali oluşturmaktadır.

Anayasa ve CMK'nda yer alan terimlerde birliğin bulunmadığı söylenmelidir. CMK'nun Anayasa'dan daha sonra yürürlüğe girmesine karşın niçin böyle farklı kavramlar yer verildiği anlaşılmamaktadır. Bu durumda, "Anayasanın kavramına üstünlük tanınmalıdır. Hal böyle olunca da, kanuna uygun olması halinde, hukuka aykırı olup olmadığına bakılmaksızın elde edilen delil kullanılabilir. Örneğin, CMK'nun 120. Maddesine göre, aramada hazır bulunması gerekenlerin bulunmadığı durumda, ele geçirilen delil kullanılmayacaktır. Bu durumda, delilin temel hak ve özgürlükleri ihlal edip etmediğine bakılmayacaktır."²⁸⁹

Hukuka aykırı delil elde edildikten sonra üzerinde durulması gereken, bu delilin değerlendirilip değerlendirilmeyeceği veya başka bir ifadeyle kullanılıp kullanılmayacağı sorunudur.²⁹⁰

Bu konuda iki farklı yaklaşım bulunmaktadır:²⁹¹

Birinci yaklaşıma göre, hukuka aykırı yöntem ile elde edilen delilin kullanılıp kullanılmaması hususunda mahkemeye takdir yetkisi vermek gerekmektedir.

İkinci yaklaşıma göre, hukuka aykırı yöntem ile elde edilen delilin hiçbir surette kullanılmaması gerekmektedir.

Bu iki yaklaşımdan hangisinin benimsenmesi gerektiği konusunda öğretide farklı görüşler ileri sürülmüştür:

Öğretideki bir görüşe göre, hukuka aykırı yöntem ile elde edilen delilin kullanılması konusunda mahkemeye takdir yetkisi vermek daha isabetlidir.²⁹²

²⁸⁷ CMK, md. 230/1.b.

²⁸⁸ CMK, md. 289/1.i.

²⁸⁹ Özbek, Kanbur, Doğan, Bacaksız, Tepe, s.655.

²⁹⁰ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.601.

²⁹¹ Kunter, Yenisey, Nuhoglu, s.1092.

Öğretideki diğer bir görüşe göre, CMK'nun 217/2. Maddesi ile mahkemeye her türlü takdir yetkisini kapatan mutlak bir delil değerlendirme yasağı getirilmiştir.²⁹³

"Bir vakıanın ispatı için sunulan delilin caiz olup olmadığına mahkemece karar verilir."²⁹⁴ Buna göre, mahkemeye takdir yetkisi verilmiştir. Bu farklı yaklaşımlar, aslında, hukuka aykırı şekilde delillerin kullanılıp kullanılmamasında farklı kuram veya sistemi de içinde barındırmaktadır. Bu farklı kuram veya sistem ikiye ayrılmaktadır. Bunlardan ilki, mutlak delil değerlendirme yasağını, diğeri ise nispi delil değerlendirme yasağını kabul etmektedir.²⁹⁵

Delil elde etme yasağının kendi içinde sınıflandırılması; "kanuna ve hukuka aykırı şekilde elde etme ve hukuka aykırı şekilde elde etme olarak iki şekilde sınıflandırılabilir. Buna göre, delil türlerinin (beyan, belge, belirti, ses ve görüntü kayıtları) kanunda belirtilen esas ve usullere aykırı bir şekilde elde edilmesi, delilin hukuka aykırı şekilde elde edildiği anlamına gelecektir. Burada, *kanuna aykırı esas ve usul* ifadesi ile *hukuka aykırı* ifadesi arasındaki çelişkiyi gözden kaçırmamak gerekir. Bu çelişkili ifade, Anayasa ve CMK'da bulunmaktadır. İfadenin çelişkisi de buradan kaynaklanmaktadır."²⁹⁶

Buradan yola çıkarak belirtmek gerekir ki, delil yasağı konusunda mutlak delil yasağı kabul edildiğinde, kanuna aykırı olma ile hukuka aykırı olma birlikte değerlendirilecektir. Yani, elde edilen bir delil kanuna aykırı ise hukuka da aykırı olacaktır. Buna karşın nispi delil yasağı kabul edildiğinde, kanuna aykırı olma ile hukuka aykırı olma ayrı değerlendirilecektir. Yani, kanuna aykırı her durum, her zaman hukuka aykırı kabul edilmeyecektir. Nispi delil yasağı kabul edildiğinde, hukuka aykırılık temel alınacaktır.

Mutlak delil yasağı sistemine göre, hukuka aykırı şekilde elde edilen delilin niteliği ne olursa olsun değerlendirilemez.

Gerek görevli ve yetkili kişiler gerek üçüncü kişiler tarafından elde edilmiş olsun, eğer delil hukuka aykırı şekilde elde edilmiş ise, bu delil soruşturma ve kovuşturma aşamasında hiçbir şekilde kullanılamaz. Ancak görevli ve yetkili kişiler tarafından hukuka uygun şekilde ele geçirilen delil veya deliller kullanılabilecektir.

²⁹² Kunter, Yenisey, Nuhoglu, s.1092, 1093.

²⁹³ Öztürk, Tezcan, Erdem, Sırma, Saygılar, Alan, s.369.

²⁹⁴ 6100 Sayılı HMK, md. 189/4. (Kabul:12/01/2011, RG.04/02/2011, 27836)

²⁹⁵ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.602.

²⁹⁶ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.596, 597.

Burada belirtmek gerekir ki, üçüncü kişilerin hukuken delil elde etme görev ve yetkisi bulunmamaktadır. Bu nedenle elde ettikleri delil, ilk başta, kendiliğinden hukuka aykırı olmaktadır.

Mutlak delil yasağı sisteminin kabul edilmesi halinde, bir suçun işlendiğini şüpheyeye yer bırakmayacak açıklık ve kesinlikte ancak hukuka aykırı bir delil ortaya çıkartılabiliyor olsa dahi, suçun koruduğu hukuki değerin önemi ve kanunda öngörülen ceza miktarı dikkate alınmaksızın, bu delil kesinlikle kullanılamayacaktır.

Öğretide bazı yazarlara göre, CMK'nun 217/2. Maddesi kapsamında ülkemizde mutlak delil yasağı sistemi kabul edilmiştir.²⁹⁷

Öğretide diğer bazı yazarlara göre, CMK'nun 217/2. Maddesi, CMUK'un 254/2. Maddesi ile paraleldir. Her iki düzenlemelerde de mutlak değerlendirme yasağı öngörülmüştür.²⁹⁸

Öğretide diğer bazı yazarlara göre, CMK'nun 217/2. Maddesi ile mutlak delil yasağı getirilmiştir. Kanunda öngörülen şekil ve usullere aykırı şekilde elde edilen delil, hükme etkisi olsun veya olmasın kullanılmamalıdır.²⁹⁹

Gerek Anayasa ve gerekse CMK'ndaki düzenlemeler birlikte değerlendirildiğinde, hukuk sistemimizde mutlak delil yasağının kabul edildiği görülmektedir. Bu durumda, hukuka aykırı bir şekilde elde edilen delil, hiçbir surette soruşturma ve kovuşturma aşamasında kullanılamayacaktır. Dolayısıyla, hükme de esas alınamayacaktır. Bu durumda, mutlak delil yasağının kabul edilmediği nispi değerlendirme yasağı ve diğer görüşler ile AİHM'in mutlak delil yasağını kabul etmediği ve bu çerçevede içtihatlarında kullandığı farklı ölçütler, hukuk sistemimiz bakımından geçerli değildir.³⁰⁰

Kanımızca, Anayasamızdaki ve Ceza Muhakemesi Kanumuzdaki düzenlemeler dikkate alındığında, ülkemizde mutlak delil yasağı sisteminin kabul edildiği sonucu çıkmakta olduğundan, hukuka aykırı yöntemler ile elde edilen delil veya deliller, uyumsuzluğu bütün yönleri ile hiçbir kuşkuyla yer bırakmayacak şekilde aydınlığa çıkaracak

²⁹⁷ Öztürk, Tezcan, Erdem, Sırma, Saygılar, Alan, s.369; Özbek, Kanbur, Doğan, Bacaksız, Tepe, s.660.

²⁹⁸ Centel, Zafer, 2008, s.655.

²⁹⁹ Yenedünya, İçer, s.736.

³⁰⁰ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.612.

mahiyette olsa bile, bu delil veya deliller soruşturma veya kovuşturma aşamasında kullanılamayacaktır, dolayısıyla hükme de esas alınamayacaktır.

Nispi delil yasağı sistemine göre, hukuka aykırı şekilde elde edilen bazı deliller belirli ölçütler çerçevesinde değerlendirilebilir. Yani, mahkemenin veya hakimnin takdir yetkisi bulunmaktadır.

Bu sisteme göre, "delil veya deliller hukuka uygun şekilde elde edilmiş ise, hiç kuşkusuz kullanılabilir. Delil veya deliller hukuka aykırı şekilde elde edilmiş ise, üç farklı kurumdan biri esas alınarak kullanılabilir. Bu kurumlar; Hak alanı, Koruma amacı, Menfaatlerin/çıkarların karşılaştırılmasıdır. Buna göre, hukuka aykırı şekilde elde edilen delil veya deliller ister görevli ve yetkili kişiler isterse üçüncü kişiler tarafından elde edilmiş olsun, bu alt kuramlardan biri esas alınarak kullanılabilir."³⁰¹

Kanunda açıkça delil değerlendirme yasağının bulunmadığı hallerde, nispi değerlendirme yapılabilecektir. Bu durumlarda, bireyin çıkarları ile toplumun çıkarları arasında denge kurulmaya çalışılacaktır.³⁰²

Nispi değerlendirme yasağı sisteminde üç farklı görüş bulunmaktadır:³⁰³

Hak alanı görüşüne göre, "delil elde edilirken şüpheli veya sanığın hak alanı önemli ölçüde ihlal edilmiş ve hukuk ile korunan temel hak ve özgürlükler (getirilen güvence) hakkın özüne dokunacak şekilde çiğnenmiş veya ihlal edilmiş ise, elde edilen deliller kullanılamaz."³⁰⁴

Koruma amacı görüşüne göre, "kanunda yer alan düzenlemelerden bazıları şüpheli veya sanığın haklarını korumak, adil bir yargılamayı sağlamak amacıyla getirilmiştir. Bazı düzenlemeler ise, delillerin toplanması ve maddi gerçeğin ortaya çıkartılması için getirilmiştir. Şüpheli veya sanığın haklarını korumak ve adil bir yargılamayı sağlamak amacıyla getirilen bir düzenleme ihlal edilmiş ve bu ihlal ile delil elde edilmiş ise; bu şekilde elde edilen delil kullanılamaz."³⁰⁵

³⁰¹ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.607.

³⁰² Centel, Zafer, s.476.

³⁰³ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.607.

³⁰⁴ Yenidünya, İçer, s.727.

³⁰⁵ Yenidünya, İçer, s.728.

Menfaatlerin/çıkarların karşılaştırılması görüşüne göre, "delil elde etmek için ihlal edilen düzenleme (norm/hüküm), şüpheli veya sanığın hakkı/menfaati ile toplumun hakkı/menfaati dengesinde, ihlal edilen hak/menfaat, toplumun menfaatini şüpheli veya sanığın menfaatine göre daha fazla gözetmekte/korumakta ise, bu şekilde elde edilen delil kullanılabilir. Bu durumun tam tersi söz konusu ise, yani, ihlal edilen hak/menfaat, şüpheli veya sanığın hakkını/menfaatini toplumun menfaatine göre daha fazla gözetmekte/korumakta ise, bu şekilde elde edilen delil kullanılamayacaktır. Kısaca ifade etmek gerekirse, toplumun menfaati daha ağır basıyorsa, elde edilen delil kullanılabilir, bireyin (şüpheli veya sanığın) menfaati daha ağır basıyorsa, elde edilen delil kullanılamayacaktır."³⁰⁶

Öğretide bazı yazarlara göre, CMK'nun 148. Maddesinde mutlak delil yasağı getirilmişti. Bu maddenin dışında kalan durumlarda, yapılan hukuka aykırılık sanığın anayasal hakkını ihlal etmişse, mutlak delil yasağı kabul edilmeli; etmemişse, hukuka aykırı şekilde elde edilen delili kullanıp kullanmama konusunda mahkemeye takdir yetkisi verilmelidir. Hukuka aykırı yöntemler ile elde edilen delil kullanıldığında, Anayasa'nın 36. Maddesine göre verilen karar adil ise, bu delil kullanılabilir. Yani, verilen karar adil yargılanma hakkını ihlal etmiyorsa kullanılabilir. Bunun tek istisnası, CMK'nun 148. Maddesidir. Sonuç olarak, CMK'nun 217/2. Maddesi, mutlak bir delil yasağı getirmemekte, hakime takdir yetkisi veren bir düzenleme getirmektedir.³⁰⁷

Haklar dengesi göz önüne alınarak, basit şekli aykırılık hallerinde elde edilen deliller değerlendirilebilecektir. Örneğin, "gece arama yapılması yasak iken gece arama yapılmış olması, aramada komşulardan iki kişi yerine bir kişinin bulunması gibi."³⁰⁸

Yargıtay CMUK döneminde verdiği kararlarda, hukuka aykırılığın hükmü etkilememesi gerektiğine vurgu yapmıştı. Buna göre, hukuka aykırı elde edilen delilin, hükme etkisi olmamışsa, bu delilin kullanılması hukuka aykırı olmayacaktır. Örneğin, "Yargıtay'a göre sanığın; kollukta, savcılıkta ve sulh ceza hakimi önündeki sorgusunda olmak üzere üç defa hakları hatırlatıldığı için, duruşmada hatırlatılmamış olsa da, burada, hukuka aykırı bir durum söz konusu değildir."³⁰⁹

³⁰⁶ Yenidünya, İçer, s.728.

³⁰⁷ Kunter, Yenisey, Nuhoglu, s.1080, 1084, 1085, 1092, 1104.

³⁰⁸ Ünver, Hakeri, s.633.

³⁰⁹ Ünver, Hakeri, s.634'den naklen.

Yargıtay 7. Ceza Dairesi 2013/5127 E., 2013/17549 K. sayılı kararında, "hukuka aykırı delilin sanık ile toplumsal yarar açısından karşılaştırma yapıp, toplumun yararına olacaksa kullanılabileceğini" belirtmiştir.

Alman içtihadı ve öğretisinde hakim görüş, "hakların dengelenmesi kuramıdır. Buna göre, bir tarafta gerçeği bulmadaki toplumsal çıkar ve adli teşkilatın etkili bir şekilde işlenmesine duyulan ihtiyaç; diğer taraftan dava konusu suç ve isnadın ağırlığı dikkate alınacaktır."³¹⁰

Sanık hakları kuramına göre, "hukuka aykırı bir şekilde elde edilen delil, sanığın haklarını önemli derecede ihlal etmişse, hiçbir şekilde kullanılmamaktadır. Ancak, sanığın haklarını ikinci derecede ihlal etmiş veya önemsiz derecede ya da hiçbir önemi olmayan bir şekilde ihlal etmişse, bu delil kullanılabilirdir."³¹¹

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), hukuka aykırı delillerin kullanılması konusunda, devletlerin iç hukukuna karışmamakta, adil yargılama hakkı (çelişme ilkesi, doğrudanlık, savunma hakkı, kamu yararı gibi) ölçülere göre hareket etmektedir. Adil yargılanma hakkının ihlali olmadığı müddetçe delilin kullanılabileceğini belirtmektedir.³¹²

³¹⁰ Centel, Zafer, 2008, s.654.

³¹¹ Kunter, Yenisey, Nuhoglu, s.1093.

³¹² Büyük Daire, Gäfgen-Almanya, Başvuru no.22978/05.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KOVUŞTURMAYA YER OLMADIĞINA DAİR KARAR, SERİ MUHAKEME USULÜ VE TALEPNAME

3.3) KOVUŞTURMAYA YER OLMADIĞINA DAİR KARAR

3.3.1) Genel Olarak

5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanununa göre, soruşturma evresi iki şekilde sona erer. Bu iki farklı şekil şöyle ifade edilebilir: Birincisi, Cumhuriyet Savcısı tarafından, *Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar* verilmesi ve bu kararın kesinleşmesidir. İkincisi, görevli ve yetkili mahkemeye sunulmak üzere *iddianame* düzenlenmesi ve mahkeme tarafından iddianamenin kabul edilmesi ile kamu davasının açılmasıdır.

CMK'nda, *Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar* verilebilecek haller şu şekilde düzenlenmiştir:³¹³

- *Fiilin suç teşkil etmemesi*

Şüpheli veya şüpheliler hakkında isnat edilen fiilin suç teşkil etmemesi halinde, Cumhuriyet Savcısı *Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar* verecektir. Eğer fiil kabahat oluşturmakta ise, Cumhuriyet Savcısı Kabahatler Kanunu'na göre kabahat hakkında idari yaptırım kararı verecektir.

Eylemin suç oluşturmadığı gerekçesi ile verilecek *Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Kararda*, suç yerine olay, suç tarihi yerine olay tarihi terimleri kullanılabileceği gibi *şüpheli* terimi de kullanılmayabilir."³¹⁴

- *Fiil suç teşkil etmekle birlikte, şüphelinin fiili işlemediğinin tespit edilmesi*

³¹³ Kunter, Yenisey, Nuhoglu, s.1161; Yurtcan, s.382; Toroslu, Feyzioğlu, s.268; Öztürk, Tezcan, Erdem, Sırma, Saygılar, Alan, s.498; Turhan, s.320,321; Özbek, Kanbur, Doğan, Bacaksız, Tepe, s.489.

³¹⁴ Albayrak, s.279.

Soruşturmaya konu fiil suç teşkil etmekle birlikte, şüpheli veya şüphelilerin bahse konu fiili işlemediğinin sabit olması halinde Cumhuriyet Savcısı *Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar* verecektir.

- *Hukuka uygunluk nedenleri veya ceza sorumluluğunu kaldıran nedenlerin bulunması*

Kural olarak hukuka uygunluk nedenleri veya ceza sorumluluğunu kaldıran nedenlerden birinin bulunması halinde Cumhuriyet Savcısı *Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar* verecektir.

- *Fiilin suç teşkil etmesi ve fakat somut delilin bulunmaması*

Soruşturmaya konu fiilin suç teşkil etmesi ve fakat şüpheli/şüphelilerin suçu işlediği yönünde soyut delillerden öte basit şüpheyne ulaşacak somut deliller bulunmamakta ise Cumhuriyet Savcısı, suç hakkında *Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar* vermelidir. Bu gibi durumlarda, Cumhuriyet Savcısı soruşturma dosyası açmayabilir. Soyut bilgi, bazı durumlarda soruşturma dosyası açmayı gerektirmeyecek ölçüde basit veya yetersiz olabilir. Bu gibi durumlarda, soruşturma başlatılmayacağı için *Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar* vermeye gerek bile yoktur. 15/08/2017 tarih ve 694 Sayılı KHK ile CMK'nun 158. Maddesine 6. fıkra eklemesi yapılmıştır. Bu fıkra hükmüne göre, “...ihbar ve şikâyetin soyut ve genel nitelikte olması durumunda Soruşturma Yapılmasına Yer Olmadığına Dair Karar verilir.” Bu nedenle de bu kararın tebliğine gerek bulunmaz.

- *Fiilin suç teşkil etmesi, şüphelinin suçu işlediği yönünde somut anlamda yeterli delillerin bulunması ve fakat soruşturma koşulu bulunmaması*

Önödeme, şikâyet, uzlaştırma, genel af, dava zamanaşımı gibi hallerde, eğer engelin kalkma ihtimali ve imkânı varsa soruşturma işlemleri durdurulmalıdır. Eğer engelin kalkma ihtimal ve imkânı yoksa soruşturma işlemlerine devam edememe gerekçesi ile *Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar* verilmelidir.

- *Fiilin suç teşkil etmesi ve fakat CMK'nun 171/1. Maddesinde düzenlenen takdir yetkisi hallerinin bulunması*

Fiil suç teşkil etmekte ve şüpheli/şüphelilerin suçu işlediği yönünde somut anlamda yeterli deliller bulunmakta ve fakat CMK'nun 171/1. Maddesinde düzenlenen nedenlerden biri var ise, bu durumda Cumhuriyet Savcısı takdir yetkisini gerekçelendirerek *iddianame* düzenleyebileceği gibi *Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar* da verebilir.

▪ *Fiilin suç teşkil etmesi ve fakat yeterli şüphe oluşturacak delilin bulunmaması*

Fiil suç teşkil etmekte ve fakat şüpheli/şüphelilerin suçu işlediği yönünde somut anlamda yeterli delil bulunmamakta ise, Cumhuriyet Savcısı yeterli şüpheyne ulaşamadığı gerekçesiyle *Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar* vermelidir. Yeterli şüphe, soruşturmayı yürüten Cumhuriyet Savcısının vicdanına hitap eden bir takdir yetkisidir. Bu takdir yetkisinin denetimi, itiraz kanun yolu ile sağlanmaktadır.

▪ *Ön ödemeye veya uzlaştırmaya tabi olan suçlarda, ön ödemenin yapılması veya tarafların uzlaşması*

Ön ödemeye tabi olan suçlarda şüpheli/şüpheliler tarafından ön ödemenin yapılması veya uzlaştırmaya tabi olan suçlarda tarafların uzlaşması halinde *Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar* verilmelidir.

CMK'na göre, *Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar* iki farklı şekilde verilmektedir. Bu iki farklı şekil, CMK'nun 172/1. Maddesinde düzenlenmiştir. Bunlardan ilki, Cumhuriyet Savcısının takdir yetkisini kullanması (maslahata uygunluk), ikincisi ise yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilememesi veya kovuşturma olanağının bulunmamasıdır.

"Cumhuriyet Savcısı, soruşturma evresi sonunda, kamu davasının açılması için *yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilememesi* veya *kovuşturma olanağının bulunmaması* hallerinde *Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar* verir. Bu karar, suçtan zarar gören ile önceden ifadesi alınmış veya sorguya çekilmiş şüpheliye bildirilir. Kararda itiraz hakkı, süresi ve mercii gösterilir."³¹⁵

³¹⁵ CMK, md. 172/1.

Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar hukuki niteliği bakımından adli-idari bir işlemdir. Bu nedenle, kesin hüküm teşkil etmez. Dolayısıyla, yeni delil meydana çıkarsa, soruşturma yeniden başlayacaktır.³¹⁶

3.3.2) Yeterli Şüphe Oluşturacak Delil Elde Edilememesi

Ceza yargılamasının varlık sebebi ortada bir suç şüphesinin bulunmasıdır.³¹⁷

Şüphe ise soruşturma ve kovuşturma makamlarının olgulara ve delillere göre bir tahminde bulunmasıdır.³¹⁸

Şüphe tahmin olduğuna göre, bu tahminde bulunanların her zaman yanılma payı mevcuttur. Bu yanılma payının derecesine göre şüpheyi; basit şüphe, makul şüphe, yeterli şüphe ve kuvvetli şüphe olarak bir ayrıma tabi tutabiliriz.³¹⁹

Ceza Muhakemesi Kanunumuza göre, "basit şüphe soruşturmayı başlatmaktadır", "makul şüphe ise bazı koruma tedbirlerine başvururken aranmaktadır"³²⁰, *iddianame* düzenlemek veya *Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar* vermek için yeterli şüphe, yine şirket yönetimine kayyım tayini, iletişimin tespiti, gizli soruşturmacı görevlendirilmesi, teknik araçla izleme gibi bazı koruma tedbirleri için ise kuvvetli şüphe aranmaktadır.

Soruşturma sonucunda, Cumhuriyet Savcısında suçun işlendiği hususunda yeterli şüphenin hasıl olması halinde, görevli ve yetkili mahkemeye sunulmak üzere *iddianame* düzenlenecektir, ancak yeterli şüphenin hasıl olmaması halinde *Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar* verilecektir.

Somut olayda yeterli şüphenin var olup olmadığı ise şu şekilde belirlenmektedir: Cumhuriyet Savcısı, soruşturma sonucunda elde ettiği delillere göre, kamu davasını açtığı

³¹⁶ Özbek, Kanbur, Doğan, Bacaksız, Tepe, s.490.

³¹⁷ Öztürk, Erdem, s.528.

³¹⁸ Centel, Zafer, s.80.

³¹⁹ Centel, Zafer, s.80; Öztürk, Erdem, s.529, 530; Parlar, Hatipoğlu, s.759,760.

³²⁰ Uğur, *Kamu Davasının Hazırlanması ve İddianame*, Gazi Üniversitesi SBE, 2014, s.57; Makul şüphe Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliğinin 6. maddesinde şöyle tanımlanmıştır: "Makul şüphe, hayatın akışına göre somut olaylar karşısında genellikle duyulan şüphedir. Makul şüphe, aramanın yapılacağı zaman, yer ve ilgili kişinin veya onunla birlikte olanların davranış tutum ve biçimleri, kolluk memurunun taşındığından şüphe ettiği eşyanın niteliği gibi sebepler göz önünde tutularak belirlenir. Makul şüphede, ihbar veya şikâyeti destekleyen emarelerin var olması gerekir. Belirtilen konularda şüphenin somut olgulara dayanması şarttır. Arama sonunda belirli bir şeyin bulunacağını veya belirli bir kişinin yakalanacağını öngörmeyi gerektiren somut olgular mevcut bulunmalıdır."

zaman sanığın mahkum olma ihtimalini beraat etme ihtimalinden daha kuvvetli görüyorsa, yeterli şüphenin var olduğu söylenebilir.³²¹

Her ne kadar CMK'nun 172/1. Maddesinde "soruşturma evresinde, Cumhuriyet Savcısına şüpheden şüpheliyi yararlandırma yetkisi verilmişse de, bu ilkeyi uygulama yetkisi, mahkemeye aittir."³²²

"Soruşturma evresinde toplanan deliller, suçun işlendiğine dair yeterli şüphe oluşturmuyorsa, Cumhuriyet Savcısı *Kovuşturmayaya Yer Olmadığına Dair Karar* vermek zorundadır."³²³

Kanımızca, Yargıtay'ın yerleşik içtihatlarında belirtildiği gibi, usul ekonomisi açısından da değerlendirildiğinde, Cumhuriyet Savcısının toplanan deliller ışığında yeterli şüpheyi ulaşılamaması halinde, takdir yetkisinin kullanımında keyfilik yaratmayacak şekilde gerekçelendirerek *Kovuşturmayaya Yer Olmadığına Dair Karar* vermesi yerinde olacaktır.

3.3.3) Kovuşturma Olanığının Bulunmaması

3.3.3.1) Genel olarak

Ceza Muhakemesi Kanunumuzda kural olarak *mecburilik sistemi* yani *kamu davasının zorunluluğu (kovuşturma mecburiyeti)* ilkesi geçerli olduğundan, Cumhuriyet Savcısı, soruşturma evresinde toplanan delilleri değerlendirdikten sonra, yeterli şüpheyi ulaştığı takdirde iddianame düzenleme görevi (yükümlülüğü/zorunluluğu) içindedir.³²⁴

Ancak, kanun koyucu, *mecburilik sisteminin* yani *kovuşturma mecburiyeti* ilkesinin istisnası olarak *ihtiyarilik sistemi* yani *maslahata uygunluk* ilkesi çerçevesinde CMK'nun 171/1. Maddesinde açıkça belirttiği hallerde, "Cumhuriyet Savcısına yeterli şüpheyi ulaşırsa bile iddianame düzenleyip düzenlememe konusunda takdir yetkisi tanımıştır."

³²¹ Özbek, s.515; Malkoç, Yüksektepe, s. 933; Centel, Zafer, s.466; Özbek, İzmir Şerhi, s.733; Öztürk, Erdem, s.529; Çolak, Taşkın, s.847; diğer görüş için bkz: Yenisey, CMK'nın Genel Değerlendirilmesi, s.16; yazar yeterli şüpheyi yüzde doksan mahkûmiyet olasılığı veren olay durumu olarak kabul etmektedir.

³²² Özbek, Kanbur, Doğan, Bacaksız, Tepe, s.489.

³²³ 6. CD, 4/10/2005, 10721-8496, 6. CD, 19/09/2005, 10723-7636.

³²⁴ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.335.

Cumhuriyet Savcısı toplanan deliller ışığında suçun işlendiğine dair yeterli şüpheye ulaşamazsa veya kanun koyucu tarafından kendisine tanınan takdir yetkisini iddianame düzenlememe yönünde kullanırsa ya da muhakeme şartlarının gerçekleşmeyeceği anlaşılırsa *Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar* verecektir.

3.3.3.2) Şahsi cezasızlık sebebinin bulunması veya etkin pişmanlık hükümleri uygulanmasını gerektiren koşulların varlığı

Ceza Muhakemesi Kanunumuz, kamu davasının mecburiliği ilkesini benimsemiş olmasına rağmen CMK'nun 171/1. Maddesinde, maslahata uygunluk ilkesinin bir uygulaması olarak, kamu davasının mecburiliği ilkesini yumuşatan bazı düzenlemelere yer verilmiştir.³²⁵ Başka bir ifadeyle, iddianame düzenleme zorunluluğuna bazı istisnalar getirilmiştir. Bu istisnalar şu şekilde belirtilmiştir: "şahsi cezasızlık sebebinin bulunması veya etkin pişmanlık hükümleri uygulanmasını gerektiren koşulların varlığı"³²⁶ ile "kamu davasının açılmasının ertelenmesi"³²⁷.

Bu kapsamda, 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunumuzun benimsemiş olduğu kamu davasının zorunluluğu ilkesinin keskinliğini törpüleyen bir etki sağlanmış olmaktadır. Takdir hakkı, bu iki halin varlığı halinde dahi, Cumhuriyet Savcısının istemesi halinde kamu davası açabileceği anlamına gelmektedir.³²⁸ Yani, Cumhuriyet Savcısının bu iki şartın varlığına rağmen, dava açmasının önünde herhangi bir engel bulunmamaktadır.

CMK'nun 171. Maddesindeki bu düzenlemenin yerinde olup olmadığı hususunda doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır:

Birinci görüşe göre, maddenin bu haliyle sakıncalı olan tarafı, eşitsizliğe yol açabilecek olmasıdır. Hiçbir hukuksal kıstas konulmadan soyut iki nedene dayalı olarak bu hükmün uygulanması Cumhuriyet Savcısının takdirine bırakılmaktadır. Aynı ve benzer

³²⁵ Ünver, Hakeri, s. 502.

³²⁶ CMK, md. 71/1.

³²⁷ CMK, md. 171/2.

³²⁸ Şahin, Ceza Muhakemesi Hukuku, s.116; Yurtcan, CMK Şerhi, s.658; Erdal Noyan, Ceza Davası,2.Bası, Ankara, Adalet Yay., 2007, s.610; Ayhan, s.52; Parlar, Hatipoğlu, s. 820; aksi görüş için bkz:Feyzioğlu, Tespit ve Değerlendirmeler, s.40 vd. ; Nitekim 6.CD, 11/07/2007 tarih, 2006/12779, 2007/8696,E.K sayılı kararında Manisa 3.Asliye Ceza Mahkemesi'nin suça sürüklenen çocuk hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi yoluna gidilmeden düzenlendiği gerekçesiyle iddianamenin iade edilmesine karar verdiği olayı incelerken "erteleme hususunun Cumhuriyet savcısının takdirine bağlı olduğu ve kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararının verilmesi konusunda Cumhuriyet savcısının zorlanamayacağı" belirtilmiştir.

olaylarda farklı uygulamalarla karşılaşmak mümkün olacaktır. Ayrıca Cumhuriyet Savcının vereceği bu karara karşı bir kanun yolu öngörülmemiştir.³²⁹

Buna karşın ikinci görüşe göre, Ceza Muhakemesi Kanunumuz Cumhuriyet Savcısı odaklıdır, soruşturma evresinin tek hukukçusu olan ve yeniden tarif edilen savcılığa güvenmek gerekmektedir. Aksi takdirde, her uyuşmazlığın mahkeme önüne taşınması durumunda, kişilerin lekelenmeme hakkı ihlal edileceği gibi mahkemelerin iş yükü de artacaktır. Kaldı ki, şahsi cezasızlık sebepleri ile etkin pişmanlık hükümleri izlenen suç politikası gereği ceza kanununda yer verilen kurumlardır.³³⁰ Somut olayda, bu hallerin var olduğunu ve dava açıldığını düşündüğümüzde dahi mahkeme tarafından CMK'nun 223/4-a-b Maddesi gereğince, *Ceza Verilmesine Yer Olmadığına* karar verilebileceği için kamu davası açılması, mahkemenin iş yükünü arttırmış olacaktır..³³¹

Ancak belirtmek gerekir ki, somut olayda şahsi cezasızlık sebebinin veya etkin pişmanlığın var olup olmadığı hususunda Cumhuriyet Savcısında tereddüt hasıl olması halinde, Cumhuriyet Savcısı takdir hakkını iddianame düzenlemek ve kamu davası açmak yönünde kullanmalıdır.³³²

3.3.3.2.1) Etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasını gerektiren koşulların varlığı

"Suçun tamamlanmasından sonra failin gönüllü olarak suçtan meydana gelen neticeyi telafi etmeye yönelik eylemlerine *etkin pişmanlık* denir."³³³

Etkin pişmanlığı, "gönüllü vazgeçmenin"³³⁴ tamamlanmış suçlardaki yansıması olarak nitelendirmek mümkündür.³³⁵ Etkin pişmanlığın kabul edildiği suçlarda, suç

³²⁹ Ünver, Hakeri, s.533 vd; Özen, s.46.

³³⁰ Öztürk, Erdem, s.708; Donay, *Ceza Yargılama Hukuku*, s.126; yazara göre savcıya verilen bu yetkiyi geniş tutmak gereklidir. Şahsi cezasızlık hali ve cezayı ortadan kaldıran etkin pişmanlık hükümlerince verilecek takipsizlik kararı şartların varlığı halinde zorunlu olarak verilmesi gereken kararlardır. Maddenin birinci fıkrası, ikinci fıkrası ile birlikte yorumlandığı zaman bu sonuca varmak gerekir.

³³¹ Uğur, *Kamu Davasının Hazırlanması ve İddianame*, Gazi Üniversitesi SBE, 2014, s.42; Aynı doğrultuda görüş için bkz: Şahin, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.115; Meraklı, s.121.

³³² Şahin, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.116; Parlar, Hatipoğlu, s.820.

³³³ Özgenç, *Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi (Genel Hükümler)*, 2. Bası, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2005, s.489; Koca, Üzülmmez, s.415; Veli Kafes, *Ceza Hukukunda Mağdurun Zararının Giderilmesi*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:60, S:1, Y:2011, s. 129; Parlar, Hatipoğlu, s. 819; Ayhan, s.89; Meraklı, s.110.

³³⁴ TCK, md. 26.

³³⁵ Koca, Üzülmmez, s.415; Özbek, *İzmir Şerhi*, s.732; Yusuf Solmaz Balo, Ekrem Çetintürk, *Amerika Birleşik Devletleri Ceza Hukuku Uygulamasında Savcı-Sanık Pazarlığı ve Türkiye'de Uygulanabilirliği*, Gazi

oluşturan fiilin işlendiği sırada, bu fiili işleyen kişinin cezalandırılmasını engelleyen bir durum söz konusu değildir. Ancak, suç işlendikten sonra, failin duyduğu pişmanlık nedeniyle ceza verilmemekte veya cezasında indirim uygulanmaktadır.³³⁶ Bu halde, etkin pişmanlık hali ceza sorumluluğunu kaldıran bir neden olarak düzenlenmiş değildir.

5237 Sayılı Türk Ceza Kanunumuzda, sadece belli suçlar açısından öngörülen etkin pişmanlık hükümleri, cezada indirim ve cezasızlık sebebi olarak iki farklı şahsi sebep şeklinde düzenlenmiştir.

Herhalde, etkin pişmanlık hükümleri uygulanarak kişiye ceza verilmese dahi eylem suç olma özelliğini korumaktadır. Çünkü cezayı kaldıran şahsi sebepler, suçun işlenmesi anında bulunmayıp, suçun işlenmesinden sonra ortaya çıkan kişiye ceza verilmemesini veya daha az ceza verilmesini sağlayan şahsi sebeplerdir.³³⁷ Bu nedenle, gönüllü vazgeçme gibi etkin pişmanlık da haksızlığın unsurları ve kusurluluğun dışında yer almaktadır.³³⁸

Etkin pişmanlık hükmünün bulunduğu her durumda, Cumhuriyet Savcısının kamu davasını açmada takdir hakkının bulunduğunu söylemek mümkün değildir. 5271 sayılı CMK'nun 171/1 Maddesinde düzenlenen "Cumhuriyet Savcısına kamu davasını açmada, takdir yetkisi veren, sadece cezayı kaldıran şahsi sebep (cezasızlık nedeni) olarak düzenlenen etkin pişmanlık halleridir." Bu ifade, mutlak bir takdir yetkisi vermektedir. "Bu durumda, Cumhuriyet Savcısı araştırma sonucu yeterli şüpheye ulaşacak delil elde etse bile, *Kovuşturmayaya Yer Olmadığına Dair Karar* verebileceği gibi, görevli ve yetkili mahkemeye sunulmak üzere *iddianame* de düzenleyebilmektedir."³³⁹ Ancak CMK'nun 171/1 Maddesindeki haller bakımından, CMK'nun 223/4 Maddesine göre, "bu hallerin varlığı halinde, *“Ceza Verilmesine Yer Olmadığı Kararı”* verilecek olması nedeniyle, usul ekonomisi ve diğer nedenlerden dolayı, kamu davası açmama yönünde olumsuz bir emredici hüküm olduğu da ileri sürülmektedir."³⁴⁰

Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:XVII, S:1-2, Y:2013, s.1288; yazarlar etkin pişmanlığı, uygulanma amaçları ve sanığın alacağı cezaya etkisi bakımından savcı-sanık pazarlığına bir miktar benzediği görüşündedir.

³³⁶ Özgenç, s.603; Turhan, s.321, 322; Töngür, s.169; Ayhan, s.59; Özgenç, *Gazi Şerhi*, s.273.

³³⁷ Özgenç, s.603; Koca, Üzülmmez, s.351; Özbek, s.511; Özgenç, *Gazi Şerhi*, s.273.

³³⁸ Koca, Üzülmmez, s.352.

³³⁹ Soyaslan, s.346; Ünver, Hakeri, s.503.

³⁴⁰ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.1039.

Kanun koyucunun delil durumuna göre ceza verilmesini gereksiz kılacak bir durumun varlığı halinde, hala dava açma yönünde takdir yetkisi vermesini anlamak mümkün değildir. Bu gibi durumlarda dava açılmamalıdır.³⁴¹

5237 sayılı Türk Ceza Kanunumuzdaki "cezada indirim öngören veya cezayı kaldıran bazı etkin pişmanlık hükümlerini"³⁴² şu şekilde sıralayabiliriz:

- "Organ veya doku satın alma suçu"³⁴³ açısından
- "Kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçu"³⁴⁴ açısından
- "Malvarlığına karşı suçlar"³⁴⁵ açısından
- "Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti ya da kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alma, kabul etme veya bulundurma suçları"³⁴⁶ açısından
- "Parada veya kıymetli damgada sahtecilik suçları"³⁴⁷ açısından
- "Suç işlemek amacıyla örgüt kurma"³⁴⁸ suçu açısından
- "Zimmet suçu"³⁴⁹ açısından
- "Rüşvet suçu"³⁵⁰ açısından
- "İftira suçu"³⁵¹ açısından
- "Yalan tanıklık suçu"³⁵² açısından
- "Hükümlü veya tutuklunun kaçması suçu"³⁵³ açısından

Örneğin, "TCK'nun 168. Maddesindeki çeşitli suçlar için farkı koşulların mevcudiyeti halinde cezada indirim öngörülmekte iken, cezanın ortadan kaldırılması söz konusu değildir. Bu halde, Cumhuriyet Savcısının kamu davasını açmaktan başka seçeneği bulunmamaktadır."

³⁴¹ Soyaslan, s.347.

³⁴² Şahin, *Gazi Şerhi*, s.524; Şahin, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.115; Töngür, s.167; Ayhan, s.93 vd.; Özen, s.48; ayrıntılı liste için bkz: Özgenç, s.604 vd; Parlar, Hatipoğlu, s.819; Balo, Çetintürk, s.1288.

³⁴³ TCK, md. 93.

³⁴⁴ TCK, md. 110.

³⁴⁵ TCK, md. 168.

³⁴⁶ TCK, md. 192.

³⁴⁷ TCK, md. 201.

³⁴⁸ TCK, md. 221.

³⁴⁹ TCK, md. 248.

³⁵⁰ TCK, md. 254.

³⁵¹ TCK, md. 269.

³⁵² TCK, md. 274.

³⁵³ TCK, md. 293.

3.3.3.2.2) Şahsi cezasızlık sebebinin bulunması

Şahsi cezasızlık sebepleri, suçun işlendiği anda mevcut olan ve failin şahsından kaynaklanarak, failin cezalandırılmasına engel teşkil eden nedenlerdir.³⁵⁴ Bu sebeplerin varlığı halinde de, eylem haksızlık oluşturma niteliğini devam ettirmektedir.³⁵⁵

TCK'nun 167. Maddesi “şahsi cezasızlık sebebi” nin tipik örneğini oluşturmaktadır. Şahsi cezasızlık sebepleri, bazı suçlarda failin tamamen cezalandırılmamasını sağlarken diğer bazı suçlarda ise sadece cezada indirim nedeni olarak öngörülmüş olabilir.

Cumhuriyet Savcısına *Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar* verme konusunda takdir yetkisi verilen “şahsi cezasızlık hallerinde”³⁵⁶, Cumhuriyet Savcısı, araştırma sonucu yeterli şüpheye ulaşacak delil elde etse bile, *Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar* verebileceği gibi, görevli ve yetkili mahkemeye hitaben düzenleyeceği iddianame ile kamu davası da açabilmektedir.³⁵⁷

5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nun çeşitli hükümlerinde şahsi cezasızlık sebepleri düzenlenmiştir. Bu sebepleri şu şekilde sıralayabiliriz:

- "Taksirli hareket sonucu neden olunan netice, münhasıran failin kişisel ve ailevi durumu bakımından, artık ceza verilmesini gereksiz kılacak derecede mağdur olmasına yol açmışsa, ceza verilmez."³⁵⁸
- "Yağma suçları hariç olmak üzere, malvarlığına karşı suçların bazı kişilerin zararına olarak işlenmesi"³⁵⁹
- "Yalan tanıklık suçu açısından"³⁶⁰
- "Suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirme suçu açısından"³⁶¹
- "Suçluyu kayırma suçu açısından"³⁶²

³⁵⁴ Özgenç, *Gazi Şerhi*, s.267; Koca, *Üzülmez*, s.351; Meraklı, s.116, Önder, s.385 vd. ; Çolak, Taşkın, s.839; Ayhan, s.59; Özbek, *İzmir Şerhi*, s.732; şahsi cezasızlık sebeplerinin benzer kavramlardan farkları için bkz: Ayhan, s.62 vd.

³⁵⁵ Özgenç, s.591; Önder, s.386; Ayhan, s.60; Çolak, Taşkın, s.839; Özbek, *İzmir Şerhi*, s.732; Meraklı, s.116; Özen, s.49; Özgenç, *Gazi Şerhi*, s.271; Artuk/Alşahin, *Objektif Cezalandırılabilme Şartı ve Zamanaşımı*, Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 2013, 19(2), s.26.

³⁵⁶ CMK, md. 171/1

³⁵⁷ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay.,3. Baskı, Ankara, 2019, s.1039.

³⁵⁸ TCK, md. 22/6.

³⁵⁹ TCK, md. 167/1.

³⁶⁰ TCK, md. 273/1.

³⁶¹ TCK, md. 281.

³⁶² TCK, md. 283/3.

- "Tutuklu, hükümlü veya suç delillerini bildirmeme suçu açısından"³⁶³

Bu düzenlemenin lafzına bakıldığında, Cumhuriyet Savcısına *Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar* verme konusunda takdir yetkisi verdiği açıktır. Ancak, öğretide CMK'nun 223/4 Maddesindeki düzenleme dikkate alındığında olumsuz bir emir, yani iddianame düzenlememe yönünde bir emir niteliği taşıdığı da ifade edilmektedir.³⁶⁴

CMK'nun 171/1 Maddesindeki düzenleme, eşitsizlik, keyfilik, suistimallere neden olabilecek niteliktedir. Çünkü bu maddenin uygulanması için somut bir ölçü istenmediğinden, aynı özelliğe sahip iki olayda, Cumhuriyet Savcılarından biri iddianame düzenlerken, diğeri düzenlemeyebilir. Yine, bu yetkinin kullanımı için kamu yararı aranmamaktadır. Bu nedenle, maslahata uygunluk ilkesinden hatalı olarak sapılmıştır. Ayrıca, bu yetkinin kullanılması kararına karşı itiraz kanun yolu olanağı da tanınmamıştır. Buna göre, maddedeki koşulların gerçekleşmemesine rağmen, bu koşulların gerçekleştiği kabul edilerek, uygulama yapılması halinde, takdir yetkisinin denetlenmesi mümkün olmayacağına göre, nasıl hareket edilecektir. Burada takdir yetkisinin denetlenmemesi ile takdir yetkisinin koşullarının oluşup oluşmadığının denetlenmesi ayrımının iyi yapılması gerekmektedir. Bu nedenle, somut olayda, bu maddede belirtilen koşulların oluşup oluşmadığı denetlenebilmelidir. Yeterli araştırma yapılmak koşuluyla, kusurluluğu kaldıran sebeplerin veya hukuka uygunluk nedenlerinin varlığına dayanılarak *Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar* verilebilmelidir. Her ne kadar "itiraz mümkün değil"³⁶⁵ ise de, Cumhuriyet Başsavcılığına başvurularak, kararın kaldırılıp, iddianame düzenlenmesi istenebilir.³⁶⁶

Kanımızca, takdir hakkı tanınan hallerin varlığı halinde, Cumhuriyet Savcısı isterse iddianame düzenlemeyerek, kamu davası açmayıp, *Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar* verebilir. Fakat, somut olayda tereddüttün hasıl olduğu durumlarda, Cumhuriyet Savcısı bu yetkisini iddianame düzenleyerek, kamu davası açmak yönünde kullanmalıdır.

³⁶³ TCK, md. 284/4.

³⁶⁴ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.1039.

³⁶⁵ CMK, md. 173/5.

³⁶⁶ Ünver, Hakeri, s.505.

3.3.3.3) Muhakeme şartlarının gerçekleşmeyeceğinin anlaşılması

Cumhuriyet Savcısının takdir yetkisini kullandığı hallerde veya ceza muhakemesi şartlarının gerçekleşmemiş olması durumunda kovuşturma olanağının bulunmadığı kabul edilmektedir.

Ceza muhakemesi şartlarının bir kısmı, kamu davasının açılması için bulunması gereken şartlar iken, bir kısmı açılmış olan davanın yürütülebilmesi için gerekli olan şartlardır.³⁶⁷ Bunlardan açılmış olan davanın yürütülebilmesi için aranan şartlara *yargılama şartı*, kamu davasının açılması için gerekli olan şartlara ise *dava şartı* denilmektedir.³⁶⁸

Kovuşturma olanağına imkân tanımayan (kamu davasının açılması için bulunması gerekli olan) ceza muhakemesi şartları yani dava şartları şu şekilde ifade edilebilmektedir:

369

- Şikâyetin yapılmamış olması,
- Dava süresinin kaçırılmış olması,
- İzin alınmamış olması,
- Talebin bulunmaması,
- Daha önce aynı kişi ve konu hakkında yargı bulunması,
- Açılmış dava bulunması,
- Yeni delilin bulunması,
- Önödemenin bulunması,
- Uzlaşmanın bulunması.

Örneğin, "şikâyete tabi bir suçta şikayet şartının gerçekleşmemiş olması halinde, Cumhuriyet Savcısı, ceza muhakemesi şartı olan şikayet yokluğundan kovuşturma olanağının bulunmadığı gerekçesi ile *Kovuşturmayaya Yer Olmadığına Dair Karar* vermek zorundadır."

³⁶⁷ Şahin, Ceza Muhakemesi Hukuku, s.65; Özbek, İzmir Şerhi, s.732; Taşdemir, Özkepir, s.701; Turhan, s.321; Öztürk, Erdem, s.86; Yurtcan, Ceza Yargılaması Hukuku, s.399; yazar ceza muhakemesi şartlarına yargılama koşulu demektedir.

³⁶⁸ Özbek, s.515; Öztürk, Erdem, s.86; Taşdemir, Özkepir, s.701; Çolak, Taşkın, s.848; Özbek, *İzmir Şerhi*, s.732.

³⁶⁹ Kunter, Yenisey, Nuhoglu, s.1161; Yurtcan, s.382; Toroslu, Feyzioğlu, s.268; Soyaslan, s.340; Centel, Zafer, 2018, s.434; Turhan, s.321; Özbek, Kanbur, Doğan, Bacaksız, Tepe, s.490.

Bu sayılan hallerin dışında, bir yargılama engeliyle karşılaşıldığı durumda veya fiilin suç oluşturmadığı hallerde, örneğin; davanın zamanaşımına uğraması, şüphelinin ölümü, gaiplik, tam akıl hastalığına tutulma durumlarında da kovuşturma olanağının bulunmaması nedeniyle *Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar* verilebilir.³⁷⁰

Kovuşturma olanağının bulunmaması nedeniyle verilecek *Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar* için; kovuşturma şartının gerçekleşmemesi veya gerçekleşmeyeceğinin tespit edilmesi gerekmektedir.³⁷¹

Eğer ceza muhakemesi şartının gerçekleşme ihtimali varsa, Cumhuriyet Savcısının şartın gerçekleşmesini beklemesi gerekir. CMK'nunda Cumhuriyet Savcısının *Durma Kararı* vermesi düzenlenmemiş olduğu için, uygulamada bir karar verilmeksizin dosya bekletilmelidir.³⁷²

Ancak dosya bekletilirken soruşturmaya devam edilecek deliller toplanarak, gerekirse koruma tedbirlerine başvurulabilecektir. Aksi takdirde, koşul gerçekleşse bile delillerin toplanması ve muhakemeye devam edilmesi imkânı ortadan kalkabilir.³⁷³

Eğer, ceza muhakemesi şartının gerçekleşme ihtimali yoksa *Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar* verilmelidir.³⁷⁴

3.3.3.4) Uzlaştırma

"Ceza Muhakemesi hukukunda, mağdurların haklarının korunması ve suç faillerinin topluma kazandırılması amacıyla gelişen uzlaştırma; mağdur ve failin, özgür iradeleriyle kabul etmeleri halinde, tarafsız bir üçüncü kişinin yardımıyla, suçtan ortaya çıkan sorunların çözümüne aktif olarak katıldıkları bir süreçtir."³⁷⁵

Uzlaştırmanın amacı; suçun işlenmesinden sonra fail ile mağdur arasında meydana gelen uyuşmazlığı, tarafsız bir uzlaştırmacının girişimiyle çözmektir. Ceza adalet sisteminde, mağdurun yararlarının gözetilmesi, tatmin edilmesi, suça karşı salt ceza

³⁷⁰ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.1020.

³⁷¹ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.1020.

³⁷² Centel, Zafer, s.477.

³⁷³ Şahin, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.70.

³⁷⁴ Uğur, *Kamu Davasının Hazırlanması ve İddianame*, Gazi Üniversitesi SBE, 2014, s.59.

³⁷⁵ <http://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/2112018153707Ceza%20Muhakemesinde%20Uzla%C5%9Ft%C4%B1rma.pdf>

yaptırımı uygulamak yerine zararın giderilmesi ve onarıma ağırlık verilmesidir. Uzlaştırma sürecine katılım her iki taraf için de tamamen gönüllüdür ve süreçte gizlilik ilkesi esastır. Uzlaştırma, mağdurların ve faillerin, gerçek anlamda sorumluluklarını bilmeleri ve uzlaşmaları için neye ihtiyaç duyduklarını anlamalarını sağlar.³⁷⁶

Uzlaştırmada taraflar, mağdurun zararının giderilmesi hususunda bir anlaşmaya varmaya çalışırlar. Failin neden olduğu zararın giderilmesi, fail ile mağdur arasındaki barış, uzlaştırmanın asıl unsurunu oluşturur. Mağdurun zararının giderilmesi, mağdura bir miktar tazminat ödenmesi şeklinde olabileceği gibi, mağdur veya toplum için belirli bir kamu hizmetinde bulunulması, bir kamu kurumu veya kamu yararına hizmet veren özel bir kuruluş ile yardıma muhtaç kişi ya da kişilere bağış yapılması veya hukuka ve ahlaka uygun başka herhangi bir edim şeklinde olabilir. Yine tarafların edimsiz olarak uzlaşmalarına da herhangi bir engel bulunmamaktadır.³⁷⁷

Özellikle çocukların taraf olduğu anlaşmazlıklarda uzlaştırmaya başvurulması çok yararlıdır. Zira çocuk adalet sistemi, çocuklarla ilgili sorunların çözülmesinde her zaman uygun bir süreç olmamaktadır. Bunun yanında uzlaştırma süreci, çocuklar için başlı başına önemli bir eğitim sayılır.³⁷⁸

"Anlaşmazlıkların ifade edilmesi ve çözülmesinde yeni yöntemlerin oluşturulması, sosyal ve kişiler arası müzakere hünerlerinin gelişmesine yardım eder. Fail-mağdur arasında uzlaşma dışında da, zararın giderilmesinin sağlanması olanaklıdır. Ancak uzlaşma kurumunda, zararın giderilmesi ve onarım yanında ayrıca bir de moral unsuru vardır. Bu nedenle uzlaşma, suçun faili bakımından cezanın “özel önleme” fonksiyonuna yardım ettiği gibi, mağdurun ve genel olarak kamunun da yararlarının korunmasını sağlar.”³⁷⁹

"Fail, uzlaşma ile kural olarak, işlediği suçun sorumluluğunu kabul edip üstlenerek ve sonuçlarını da gidererek toplumla yeniden bütünleşme olanağını elde etmiş olur.

³⁷⁶<http://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/2112018153707Ceza%20Muhakemesinde%20Uzla%C5%9Ft%C4%B1rma.pdf>

³⁷⁷<http://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/2112018153707Ceza%20Muhakemesinde%20Uzla%C5%9Ft%C4%B1rma.pdf>

³⁷⁸<http://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/2112018153707Ceza%20Muhakemesinde%20Uzla%C5%9Ft%C4%B1rma.pdf>

³⁷⁹<http://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/2112018153707Ceza%20Muhakemesinde%20Uzla%C5%9Ft%C4%B1rma.pdf>

Böylece failin ceza sorumluluğunu tespit ve zararın giderilmesi için gereken yapılmış bulunacağından, mağdur bakımından da adalet yerine getirilmiş olur."³⁸⁰

Fail ile mağdur arasındaki uzlaşma toplumda fiil ile ihlal edilmiş olan hukuk kurallarının geçerliliğini vurgulamış ve dolayısıyla toplumsal barışın yeniden kurulmasına hizmet etmiş olur.³⁸¹

Ayrıca uzlaşma, uzlaştırma kapsamındaki suçlar dolayısıyla kişilerin mahkûm olmamaları dolayısıyla, ceza infaz kurumlarındaki kapasitenin azaltılması bakımından da olumlu bir etkiye sahiptir.³⁸²

"Bir dosyada uzlaşma sağlandığında, soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılmayacağından ve açılmış bir dava varsa feragat edilmiş sayılacağından; uzlaşmanın faydaları hukuk mahkemelerine de sirayet etmektedir. Başka bir ifade ile uzlaştırma kurumu sadece ceza yargılamasını değil, aynı zamanda hukuk mahkemelerinin, icra müdürlükleri ile infaz birimlerinin de iş yükünü azaltmaktadır. Bu bağlamda alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi olarak uzlaşma, ceza adalet sistemine soluk aldırabilecek bir araçtır."³⁸³

Türk hukuk sistemine uzlaştırma kurumu ilk kez 29/6/2005 tarih ve 5377 sayılı Kanunla değişik 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 73. Maddesi ile 25/5/2005 tarih ve 5353 sayılı Kanun ile değişik 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253., 254. ve 255. Maddeleri ile kazandırılmıştır.

Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyeteye tabi olan suçlarda ve şikâyeteye bağlı olup olmadığına bakılmaksızın, "katalog şeklinde belirlenen suçlarda"³⁸⁴, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören gerçek veya özel hukuk tüzel kişinin uzlaştırılması girişiminde bulunulacaktır.³⁸⁵ Yani, kural olarak takibi kendiliğinden yapılan suçlarda uzlaştırma mümkün olmayacaktır.

³⁸⁰ <http://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/2112018153707Ceza%20Muhakemesinde%20Uzla%C5%9Ft%C4%B1rma.pdf>

³⁸¹ <http://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/2112018153707Ceza%20Muhakemesinde%20Uzla%C5%9Ft%C4%B1rma.pdf>

³⁸² <http://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/2112018153707Ceza%20Muhakemesinde%20Uzla%C5%9Ft%C4%B1rma.pdf>

³⁸³ <http://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/2112018153707Ceza%20Muhakemesinde%20Uzla%C5%9Ft%C4%B1rma.pdf>

³⁸⁴ CMK, md. 253/1-b. (17/10/2019 tarih ve 7188 Sayılı Kanun'un 26. Maddesi ile değişik)

³⁸⁵ CMK, md. 253/1-a. (17/10/2019 tarih ve 7188 Sayılı Kanun'un 26. Maddesi ile değişik)

"Mağdurun veya suçtan zarar görenin gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olması koşuluyla, suça sürüklenen çocuklar bakımından ayrıca, üst sınırı üç yılı geçmeyen hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlarda da uzlaştırma hükümleri uygulanacaktır."³⁸⁶

"Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyetle bağlı olanlar hariç olmak üzere; diğer kanunlarda yer alan suçlarla ilgili olarak uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, kanunda açık hüküm bulunması gerekir."³⁸⁷

"Şikâyetle tabi olsa bile cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlarda uzlaştırma mümkün olmayacaktır. Yine uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte işlenmiş olması halinde de uzlaştırma hükümleri uygulanmayacaktır."³⁸⁸

"Soruşturma konusu suçun uzlaşmaya tabi olması ve kamu davası açılması için yeterli şüphenin bulunması hâlinde, dosya uzlaştırma bürosuna gönderilir. Büro tarafından görevlendirilen uzlaştırmacı, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunur. Şüphelinin, mağdurun veya suçtan zarar görenin reşit olmaması halinde, uzlaşma teklifi kanuni temsilcilerine yapılır. Uzlaştırmacı, uzlaşma teklifini açıklamalı tebligat veya istinabe yoluyla da yapabilir. Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar gören, kendisine uzlaşma teklifinde bulunulduktan itibaren üç gün içinde kararını bildirmediği takdirde, teklifi reddetmiş sayılır."³⁸⁹

Bu düzenlemeye göre, yeterli şüpheyne ulaşılammış ise, *Kovuşturmaye Yer Olmadığına Dair Karar* verilecektir. Uzlaşma yoluna gidilemeyecektir. Uzlaşmaya gidilebilmesi için, yeterli şüpheyne ulaşılması gerekir. Bu durumda, zaman anlamında, başvurma süresi, yeterli şüpheyne ulaşma zamanıdır. Bu zamandan önce, şüpheli ve/veya müdafî ya da kanuni temsilcisi talepte bulunabilir. Kanunda bu konuda bir engel bulunmamaktadır. Ancak, bu talep, yeterli şüpheyne ulaşmıncaya kadar olumsuz karşılanmalıdır. Yine madde metninde yer alan emredici nitelikteki hüküm gereğı, muhatap Cumhuriyet Savcılığıdır. Ancak, şüpheli, müdafî ve/veya kanuni temsilcisinin doğrudan mağdura, suçtan zarar görene veya şikâyetçiye uzlaşma teklifinde bulunmasında engel bulunmamaktadır. Aynı şekilde, Cumhuriyet Savcılığına uzlaşma isteğinde bulunması veya

³⁸⁶ CMK, md. 253/1-c . (17/10/2019 tarih ve 7188 Sayılı Kanun'un 26. Maddesi ile değışik)

³⁸⁷ CMK, md. 253/2.

³⁸⁸ CMK, md. 253/3.

³⁸⁹ CMK, md. 253/4.

Cumhuriyet Savcılığının mağdura, suçtan zarar görene veya şikâyetçiye uzlaşma teklifinde bulunması yönünde istemde bulunmasına engel bulunmamaktadır.³⁹⁰

"Uzlaşma teklifinde bulunulması halinde, kişiye uzlaşmanın mahiyeti ve uzlaşmayı kabul veya reddetmesinin hukukî sonuçları anlatılır."³⁹¹

Bu düzenleme emredici niteliktedir. Bu nedenle, uzlaştırmacı, uzlaşmanın mahiyeti ve sonuçları hakkında tam bilgi vermez ise, uzlaşma geçerli olmayacaktır. Taraflar, sonradan kabul etmeyebilirler.

"Resmi mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma ya da başka bir nedenle mağdura, suçtan zarar görene, şüpheliye veya bunların kanuni temsilcisine ulaşılamaması halinde, uzlaştırma yoluna gidilmeksizin soruşturma sonuçlandırılır."³⁹²

Madde metninde yer alan, şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenin yurt dışında olması, ulaşılamama anlamında kullanılmıştır. Bu nedenle, yurt dışında olmakla birlikte kendisine ulaşılabiliyorsa, uzlaşma teklifi yapılabilir ve uzlaşma sağlanabilir.³⁹³

"Birden fazla kişinin mağduriyetine veya zarar görmesine sebebiyet veren bir suçtan dolayı uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, mağdur veya suçtan zarar görenlerin tamamının uzlaşmayı kabul etmesi gerekir."³⁹⁴

"Uzlaşma teklifinde bulunulması veya teklifin kabul edilmesi, soruşturma konusu suça ilişkin delillerin toplanmasına ve koruma tedbirlerinin uygulanmasına engel değildir."³⁹⁵

"Bu Kanunda belirlenen *hakimin davaya bakamayacağı haller* ile *hakimin reddi* sebepleri, uzlaştırmacı görevlendirilmesi ile ilgili olarak göz önünde bulundurulur."³⁹⁶

³⁹⁰ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.110.

³⁹¹ CMK, md. 253/5.

³⁹² CMK, md. 253/6.

³⁹³ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.112.

³⁹⁴ CMK, md. 253/7.

³⁹⁵ CMK, md. 253/8.

³⁹⁶ CMK, md. 253/10.

"Uzlaştırmacıya soruştırma dosyasında yer alan ve Cumhuriyet Savcısınca uygun görölen belgelerin birer örneği verilir. Uzlaştırma bürosu uzlaştırmacıya, soruşturmanın gizliliği ilkesine uygun davranmakla yükümlü olduğunu hatırlatır."³⁹⁷

"Dosya içindeki belgelerin birer örneği kendisine verildikten itibaren en geç otuz gün içinde uzlaştırma işlemlerini sonuçlandırır. Uzlaştırma bürosu bu süreyi en çok yirmi gün daha uzatabilir."³⁹⁸

"Uzlaştırma müzakereleri gizli olarak yürütölür. Uzlaştırma müzakerelerine şüpheli, mağdur, suçtan zarar gören, kanunî temsilci, müdafî ve vekil katılabilir. şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenin kendisi veya kanunî temsilcisi ya da vekilinin müzakerelere katılmaktan imtina etmesi halinde, uzlaşmayı kabul etmemiş sayılır."³⁹⁹

"Uzlaştırmacı, müzakereler sırasında izlenmesi gereken yöntemle ilgili olarak Cumhuriyet savcısıyla görüşebilir; Cumhuriyet savcısı, uzlaştırmacıya talimat verebilir."⁴⁰⁰

"Uzlaşma müzakereleri sonunda uzlaştırmacı, bir rapor hazırlayarak kendisine verilen belge örnekleriyle birlikte uzlaştırma bürosuna verir. Uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde, tarafların imzalarını da içeren raporda, ne suretle uzlaşıldığını ayrıntılı olarak açıklanır. (Ek cümle: 24/11/2016-6763/34 md.) Uzlaştırma bürosu soruştırma dosyasını, raporu ve varsa yazılı anlaşmayı Cumhuriyet savcısına gönderir."⁴⁰¹

"Uzlaşma teklifinin reddedilmesine rağmen, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören uzlaştıklarını gösteren belge ile en geç iddianamenin düzenlendiği tarihe kadar Cumhuriyet Savcısına başvurarak uzlaştıklarını beyan edebilirler."⁴⁰²

"Cumhuriyet Savcısı, uzlaşmanın, tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka uygun olduğunu belirlerse raporu veya belgeyi mühür ve imza altına alarak soruştırma dosyasında muhafaza eder."⁴⁰³

"Uzlaştırmanın sonuçsuz kalması halinde tekrar uzlaştırma yoluna gidilemez."⁴⁰⁴

³⁹⁷ CMK, md. 253/11.

³⁹⁸ CMK, md. 253/12.

³⁹⁹ CMK, md. 253/13.

⁴⁰⁰ CMK, md. 253/14.

⁴⁰¹ CMK, md. 253/15.

⁴⁰² CMK, md. 253/16.

⁴⁰³ CMK, md. 253/17.

"Uzlaşma sonucunda şüphelinin edimini def'aten yerine getirmesi halinde, hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilir. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi halinde, 171 inci maddedeki şartlar aranmaksızın, şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilir. Erteleme süresince zamanaşımı işlemez. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararından sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi halinde, 171 inci maddenin dördüncü fıkrasındaki şart aranmaksızın, kamu davası açılır. Uzlaşmanın sağlanması halinde, soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılmaz; açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılır. Şüphelinin, edimini yerine getirmemesi halinde uzlaşma raporu veya belgesi, 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun 38 inci maddesinde yazılı ilam mahiyetini haiz belgelerden sayılır."⁴⁰⁵

"Uzlaştırma müzakereleri sırasında yapılan açıklamalar, herhangi bir soruşturma ve kovuşturmada ya da davada delil olarak kullanılamaz."⁴⁰⁶

"Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenden birine ilk uzlaşma teklifinde bulunduğu tarihten itibaren, uzlaştırma girişiminin sonuçsuz kaldığı ve en geç, uzlaştırmacının raporunu düzenleyerek uzlaştırma bürosuna verdiği tarihe kadar dava zamanaşımı ile kovuşturma koşulu olan dava süresi işlemez."⁴⁰⁷

"Uzlaştırmacıya Adalet Bakanlığı tarafından belirlenen tarife göre ücret ödenir. Uzlaştırmacı ücreti ve diğer uzlaştırma giderleri, yargılama giderlerinden sayılır. Uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde bu giderler Devlet Hazinesi tarafından karşılanır."⁴⁰⁸

"Uzlaşma sonucunda verilecek kararlarla ilgili olarak bu Kanunda öngörülen kanun yollarına başvurulabilir."⁴⁰⁹

"Her Cumhuriyet başsavcılığı bünyesinde uzlaştırma bürosu kurulur ve yeteri kadar Cumhuriyet savcısı ile personel görevlendirilir. Uzlaştırmacılar, avukatların veya hukuk öğrenimi görmüş kişilerin yer aldığı, Adalet Bakanlığı tarafından belirlenen uzlaştırmacı listelerinden görevlendirilir. Uzlaştırmacı, hazırladığı raporu, tutanakları ve varsa yazılı

⁴⁰⁴ CMK, md. 253/18.

⁴⁰⁵ CMK, md. 253/19.

⁴⁰⁶ CMK, md. 253/20.

⁴⁰⁷ CMK, md. 253/21.

⁴⁰⁸ CMK, md. 53/22.

⁴⁰⁹ CMK, md. 253/23.

anlaşmayı büroya gönderir. Uzlaştırma süreci sonunda soruşturma dosyaları, uzlaştırma bürosunda görevli Cumhuriyet savcılar tarafından sonuçlandırılır."⁴¹⁰

"Uzlaştırmacıların nitelikleri, eğitimi, sınavı, görev ve sorumlulukları, denetimi, eğitim verecek kişi, kurum ve kuruluşların nitelikleri ve denetimleri ile uzlaştırmacı sicili, uzlaştırmacılar ve eğitim kurumlarının listelerinin düzenlenmesi, Cumhuriyet başsavcılığı bünyesinde kurulan uzlaştırma bürolarının çalışma usul ve esasları, uzlaştırma teklifi ile müzakere usulü, uzlaştırma anlaşması ve raporda yer alacak konular ile uygulamaya dair diğer hususlara ilişkin usul ve esaslar, Adalet Bakanlığınca çıkarılan yönetmelikle düzenlenir."⁴¹¹

"Uzlaşmada, uzmanlık alanı dikkate alınmalıdır. Buna göre, uzlaştırmacı uzlaşma kapsamında olan suçların maddi ve hukuki konusunda mesleki veya kişisel tecrübeye sahip ise, bu suçlarda uzlaştırmacı görevlendirirken bu hususa dikkat edilebilir. Örneğin, bankada çalışan bir kişi, bankacılık sırlarının ifşası suçunda uzlaşmada uzlaştırmacı olabilir. Şüpheli, birden çok farklı suç işler ve bu suçların mağduru aynı olursa, örneğin, hırsızlık için konut dokunulmazlığının ihlal edilmesi gibi, her bir suç da uzlaşma kapsamında olursa, uzlaşma her bir suç için ayrı ayrı yapılmalıdır."⁴¹²

Bir şüpheli, fikri içtima kapsamına girecek şekilde birden fazla farklı suç işler ve bu suçlardan hepsi uzlaşma kapsamında olursa, sadece, en ağır cezayı gerektiren suç için uzlaşma denenmelidir. Birden fazla farklı suçtan biri uzlaşma kapsamında diğeri uzlaşma kapsamı dışında olur ve en ağır cezayı gerektiren suç uzlaşma kapsamında olmazsa, diğer suç için uzlaşma yoluna gidilmemelidir.

Zincirleme suçlarda, TCK'nun 43/1. Maddesi kapsamına girecek şekilde zincirleme suç işlenirse, gerçekte birden fazla suç olsa da, hukuki anlamda tek suç olacağı için tek suç üzerinden uzlaşma yapılacaktır. TCK'nun 43/2. Maddesi kapsamına girecek şekilde zincirleme suç işlenirse, yine tek suçun varlığı kabul edilecektir. Ancak, burada mağdur çok olacağı için, bütün mağdurların uzlaşmayı kabul etmesi gerekir.

Cumhuriyet Savcısı veya mahkeme, gerçekte uzlaşma kapsamına girmeyen bir suçu uzlaşma kapsamında görür ve bu nedenle uzlaşma bürosuna gönderirse, bu hatayı uzlaşma

⁴¹⁰ CMK, md. 253/24.

⁴¹¹ CMK, md. 253/25.

⁴¹² Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.105.

bürosu tespit ederse, uzlaşma bürosu; uzlaştırmacı tespit ederse, uzlaştırmacı Cumhuriyet Savcısına veya mahkemeye durumu bildirmelidir. Uzlaştırmacı, bu bildirimi, uzlaştırma bürosu aracılığı ile yapmalıdır.

Uzlaşma görüşmeleri, kural olarak, uzlaşacak tarafların aynı anda fiilen aynı yerde bulunması şeklinde yapılmalıdır. Ancak, bu durum zorunlu değildir. Tarafların aynı anda fiilen aynı yerde olması, sorun oluşturacaksa, uzlaştırmacı tarafları ayrı ayrı görerek ve tarafların görüşlerini birbirine ileterek de uzlaşma görüşmesini sağlayabilir.

Uzlaştırma yönetmeliğinde, uzlaşma görüşmelerinin kayda alınabileceği belirtilmiştir. Bu kayda alma, kayda alma işlemi yapılmadan önce taraflara bildirilmelidir. Bu kayıtlar, delil değerine sahip olacaklardır. Ancak, bu delil, CMK'nun 253/20. Maddesi gereğince, kullanılamayacaktır. Sadece, uzlaşma görüşmeleri bakımından delil değerine sahip olacaktır.

Uzlaşma, bir sistem oluşturularak kayda alınmalıdır. Bu konuda istatistiksel veri oluşturulmalıdır.

Uzlaşma kapsamında giren suç, 4483 Sayılı Kanun kapsamında soruşturmanın yapılabilmesi için izin verilmesini gerektiren bir suç ise, "uzlaştırma işlemlerinin uygulanabilmesi için, iznin alınması gerekir. İlk önce izin alınmalı, daha sonra uzlaştırma işlemleri uygulanmalıdır."⁴¹³

"Devletin veya toplumun öncelikli/ilk sırada mağdur veya suçtan zarar gören olduğu suçlarda uzlaşma kabul edilmemiştir. Uzlaştırma yoluna başvurulmadan önce, tarafların kendi aralarında özgür iradeleri ile uzlaşmaları durumunda, bu tür uzlaşmalar kabul edilmelidir. Yani, uzlaştırmacının, mutlaka uzlaştırmacı aracılığıyla yapılması zorunlu olmamalıdır. Ayrıca, şüpheli gerek uzlaşma teklifini kabul etmediği gerekse uzlaşma müzakeresinin olumsuz sonuçlanarak uzlaşmanın sağlanamadığı durumlarda şikâyetini geri alabilir. Tazminat davasını açmayabilir. Bunun yanı sıra, üst sınırı iki yıla kadar hapis ve sadece adli para cezasını gerektiren suçlar uzlaşma kapsamına alınmalıdır."⁴¹⁴

⁴¹³ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s. 105, 106.

⁴¹⁴ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.106.

"Kamu davası açıldıktan sonra kovuşturma konusu suçun uzlaşma kapsamında olduğunun anlaşılması halinde, kovuşturma dosyası, uzlaştırma işlemlerinin 253. Maddede belirtilen esas ve usule göre yerine getirilmesi için uzlaştırma bürosuna gönderilir."⁴¹⁵

"Uzlaşma gerçekleştiği takdirde, mahkeme, uzlaşma sonucunda sanığın edimini defaten yerine getirmesi halinde, davanın düşmesine karar verir. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arzetmesi halinde; sanık hakkında, 231 inci maddedeki şartlar aranmaksızın, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilir. Geri bırakma süresince zamanaşımı işlemez. Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildikten sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi halinde, mahkeme tarafından, 231 inci maddenin on birinci fıkrasındaki şartlar aranmaksızın, hüküm açıklanır."⁴¹⁶

Uzlaşma kapsamında kabul edilen sürekli edim, fiziksel anlamda bir işin yapılması veya yapılmaması olur, yükümlülük sahibi taraf, bu yükümlülüğü elinde olmayan nedenler ile yerine getiremez ise (örneğin bir okulun 6 ay süreyle temizlenmesi istenmiş iken, kişi ağır bir hastalık veya kaza geçirdiği için bu yükümlülüğü yerine getiremez ise), yükümlülük değiştirilebilmelidir. Yükümlülük kasten yerine getirilmez ise, uzlaşma sağlanamamış kabul edilmelidir. Bu görüş, hem soruşturma hem de kovuşturma aşamasında uzlaştırma için geçerlidir.

Ayrıca şüpheli veya sanık uzlaşma teklifini kabul etmediği için veya uzlaşma görüşmelerinde şüpheli veya sanığın tutum veya davranışından dolayı uzlaşma sağlanamamış olabilir. Bu gibi durumlarda, uzlaşma teklifini kabul etmeme veya uzlaşmanın sağlanamamış olması, soruşturma ve kovuşturma aşamasında verilecek kararlarda şüpheli veya sanık aleyhe yorumlanamaz. Bu nedenle, uzlaşmanın kabul edilmemesi veya sağlanamamasının şüpheli veya sanıktan kaynaklanan nedenlerle gerçekleştiğinden bahisle '*infazın ertelenmemesi*' veya '*Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararı*' verilmemesi isabetli olmayacaktır.

Bunun yanı sıra, mağdur veya suçtan zarar gören uzlaşma teklifini kabul etmediği için veya uzlaşma görüşmelerinde mağdur veya suçtan zarar görenin tutum veya davranışından dolayı uzlaşma sağlanamamış olabilir. Bu gibi durumlarda, *infazın*

⁴¹⁵ CMK, md. 254/1.

⁴¹⁶ CMK, md. 54/2.

ertelenmesi veya *Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararı* verilebilir. Ceza mahkemesi tarafından verilen *Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararı* tazminat davasında hukuk mahkemesini bağlamaz. Ancak, hukuk mahkemesinin tazminat kararı vermesinde önemli bir gerekçe veya dayanak noktası oluşturabilir. İnfaz aşamasında uzlaşma yoluna başvurulamaz.⁴¹⁷

"Aralarında iştirak ilişkisi olsun veya olmasın birden çok kişi tarafından işlenen suçlarda, ancak uzlaşan kişi uzlaşmadan yararlanır."⁴¹⁸

"Uzlaşma, hem soruşturma hem de kovuşturma aşamasıyla ilgili olduğu için hem soruşturma hem de kovuşturma koşulu olma özelliğine sahiptir."⁴¹⁹

Yargıtay Ceza Genel Kurulu 30/03/2010 tarih ve 8/43-71 Sayılı kararında, "uzlaşma hükümlerinin uygulanmasında tüm nitelikli hallerin dikkate alınması gerektiğini"⁴²⁰ belirtmiştir.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu 06/11/2007 tarih ve 212/229 Sayılı kararında, "uzlaşma kurumunun sadece sanık lehine getirilmiş bir düzenleme olmadığını, bu nedenle, Cumhuriyet Savcısının sanık aleyhine hükmü temyiz etme hak ve yetkisinin bulunduğunu"⁴²¹ belirtmiştir.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu 24/04/2012 tarih ve 2/461-168 Sayılı kararında, "uzlaşma kurumunun hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumuna göre öncelikli olduğunu, ilk önce uzlaşma kurumunun uygulanması gerektiğini"⁴²² belirtmiştir.

3.3.3.5) Ön ödeme

"Uzlaşma kapsamındaki suçlar hariç olmak üzere, yalnız adli para cezasını gerektiren veya kanun maddesinde öngörülen hapis cezasının yukarı sınırı altı ayı aşmayan suçların faili; a) Adli para cezası maktu ise bu miktarı, değilse aşağı sınırını, b) Hapis cezasının aşağı sınırının karşılığı olarak her gün için otuz Türk Lirası üzerinden bulunacak miktarı, c) Hapis cezası ile birlikte adli para cezası da öngörülmüş ise, hapis cezası için bu fıkranın

⁴¹⁷ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.121,122.

⁴¹⁸ CMK, md. 255.

⁴¹⁹ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.122.

⁴²⁰ Akçin, Erel, Halitoğlu, Bozoğlu, Fazla, Örer, Özbey, s.1325.

⁴²¹ Akçin, Erel, Halitoğlu, Bozoğlu, Fazla, Örer, Özbey, s.1328.

⁴²² Akçin, Erel, Halitoğlu, Bozoğlu, Fazla, Örer, Özbey, s.1328.

(b) bendine göre belirlenecek miktar ile adli para cezasının aşağı sınırını, soruşturma giderleri ile birlikte, Cumhuriyet Savcılığınca yapılacak tebliğ üzerine on gün içinde ödediği takdirde hakkında kamu davası açılmaz. Failin on gün içinde talep etmesi koşuluyla bu miktarın birer ay ara ile üç eşit taksit halinde ödenmesine Cumhuriyet Savcısı tarafından karar verilir. Taksitlerin süresinde ödenmemesi halinde ön ödeme hükümsüz kalır ve soruşturmaya devam edilir. Taksirli suçlar hariç olmak üzere, ön ödemeye bağlı olarak kovuşturmayaya yer olmadığına veya kamu davasının düşmesine karar verildiği tarihten itibaren beş yıl içinde ön ödemeye tabi bir suçu işleyen faile bu fıkra uyarınca teklif edilecek ön ödeme miktarı yarı oranında artırılır."⁴²³

"Özel kanun hükümleri gereğince, işin doğrudan mahkemeye intikal etmesi halinde de fail, hakim tarafından yapılacak bildirim üzerine birinci fıkra hükümlerine göre saptanacak miktardaki parayı yargılama giderleriyle birlikte ödediğinde kamu davası düşer."⁴²⁴

"Cumhuriyet Savcılığınca madde kapsamına giren suç nedeniyle ön ödeme işlemi yapılmadan dava açılması veya dava konusu fiilin niteliğinin değişmesi suretiyle madde kapsamına giren bir suça dönüşmesi halinde de yukarıdaki fıkra uygulanır."⁴²⁵

"Suçla ilgili kanun maddesinde yukarı sınırı altı ayı aşmayan hapis cezası veya adli para cezasından yalnız birinin uygulanabileceği hallerde ödenmesi gereken miktar, yukarıdaki fıkralara göre adli para cezası esas alınarak belirlenir."⁴²⁶

Bu madde gereğince, "kamu davasının açılmaması veya ortadan kaldırılması, kişisel hakkın istenmesine, malın geri alınmasına ve müsadereye ilişkin hükümleri etkilemez."⁴²⁷

"Bu madde hükümleri; **(a)** Bu Kanunda yer alan; "yardım veya bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmemesi"⁴²⁸, "genel güvenliğin taksirle tehlikeye sokulması"⁴²⁹, "çevrenin taksirle kirletilmesi"⁴³⁰, "özel işaret ve kıyafetleri usulsüz

⁴²³ TCK (17/10/2019 tarih ve 7188 Sayılı Kanun'un 16. Maddesi ile değişik), md. 75/1.

⁴²⁴ TCK, md. 75/2.

⁴²⁵ TCK, md. 75/3.

⁴²⁶ TCK, md. 75/4.

⁴²⁷ TCK, md. 75/5.

⁴²⁸ TCK, md. 98, birinci fıkra.

⁴²⁹ TCK, md. 171.

⁴³⁰ TCK, md. 182, birinci fıkra.

kullanma"⁴³¹, "suçu bildirmeme"⁴³² suçları, **(b)** 31/8/1956 tarihli ve 6831 sayılı Orman Kanununun 108 inci maddesinin birinci fıkrasında yer alan suç, **(c)** (Ek:17/10/2019-7188/16 md.) 21/7/1983 tarihli ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 74 üncü maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesinde yer alan suç, **(d)** (Ek:17/10/2019-7188/16 md.) 4/11/2004 tarihli ve 5253 sayılı Dernekler Kanununun 32 nci maddesinin birinci fıkrasının (d) bendinde yer alan suç, bakımından da uygulanır. Bu fıkra kapsamındaki suçların beş yıl içinde tekrar işlenmesi halinde fail hakkında aynı suçtan dolayı ön ödeme hükümleri uygulanmaz."⁴³³

Ödemede bulunulması üzerine verilen *Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar* ile *Düşme Kararı*, bunlara mahsus bir sisteme kaydedilir. Bu kayıtlar, ancak bir soruşturma veya kovuşturmayla bağlantılı olarak Cumhuriyet Savcısı, hakim veya mahkeme tarafından istenmesi halinde, bu maddede belirtilen amaç için kullanılabilir."⁴³⁴

Yargıtay'ın, ön ödemenin karma nitelikte bir kurum olduğuna dair görüşüne göre, "hazırlık aşamasında ön ödeme önerisine uyularak ödeme yapılması halinde ilgili hakkında *Takipsizlik Kararı* verilerek uyuşmazlığın mahkeme önüne gitmesi önlenmiş olur."⁴³⁵ Dava açılmasını önleme yönü nedeni ile ön ödeme kurumu bir yargılama hukuku kurumudur. Hukukumuzda dava açıldıktan sonra da ön ödeme söz konusu olabileceğinden ve dava açıldıktan sonra yapılan ödeme halinde ise davanın ortadan kaldırılması sonucunu doğurduğundan, ön ödeme bu yönü ile suç hukuku kurumu niteliğine sahiptir

Ön ödeme kurumu, mahkemelerin iş hacmini ve intikal eden dava sayısını azaltmayı amaçlamaktadır. Sebep bu olunca, ön ödeme uygulanabilecek cezalarda Cumhuriyet Savcısının bu yola gitmeden kamu davası açamayacağı da benimsenince, ön ödeme kurumunun hukukumuz bakımından bir muhakeme engeli niteliği gösterdiğini söylemek mümkündür."⁴³⁶

⁴³¹ TCK, md. 264, birinci fıkra.

⁴³² TCK, md. 278, birinci ve ikinci fıkralar.

⁴³³ TCK, md. 75/6. (Ek:24/11/2016-6763/12 md.)

⁴³⁴ TCK, md. 75/7. (Ek: 24/11/2016-6763/12 md.)

⁴³⁵ Karaaslan; Aksakal; Çetin, *Ceza Yasamızda Önödeme Kurumu*, 2020, s.553; YİBK 11.4.1983,2/2 (YKD Temmuz 1983, s. 947). Aynı doğrultuda görüş için Bkz. Malkoç, İ., *Açıklamalı ve İçtihatlı Türk Ceza Kanunu*, Ankara 2000, s.272; Malkoç; Güler, s.774; Kaymaz, *Çeşitli Yönleriyle Önödeme Kurumu*, YD Temmuz 1999, C.25 S.3, s.275; Gökcan; Kaymaz, s.31.

⁴³⁶ Karaaslan, E., Aksakal K., Çetin, A., *Ceza Yasamızda Önödeme Kurumu*, 2020, s.553; Önder, A., s.811.

Ön ödemenin mevzuata girişinde, kabahat fiillerinin idare hukuku alanından çıkarılıp, ceza hukuku alanına alınması büyük rol almıştır. Özellikle İtalya’da kabahat türünden olup da sadece para cezasını gerektiren fiiller, idari ceza hukukunun çerçevesi içinde mütalaa edilmekte, bu gibi fiiller hakkında karar verme yetkisi idari organ ve komisyonlara tanınmaktaydı. Sonraları bu kabahatlerin de suç niteliği taşıdığı kabul edilerek ceza kanunlarına sokulması yoluna gidilmiş ve uyuşma yetkisinin korunması faydalı olacağı düşüncesiyle ön ödeme kurumu kaynak kanuna girmiştir.⁴³⁷

Ön ödeme halinde, şüpheli veya sanık ne suçludur ne de suçsuzdur. Ön ödeme halinde, mağdur tazminat davası açabilir. Ön ödeme, delillerin dava açmaya yetecek seviyede olduğu, başka bir ifadeyle, yeterli şüphe seviyesine ulaştığı an uygulanmalıdır. Yeterli şüphe oluşmamışsa, *Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar* verilmelidir. Ön ödeme halinde de *non bis in idem* ilkesinin etkisi vardır.⁴³⁸

"Ön ödemeye tabi bir suç hakkında, ön ödeme işlemi yapılmadan dava açılırsa, iddianamenin iadesi sebebidir."⁴³⁹

Ön ödeme, hem soruşturma hem de kovuşturma aşamasıyla ilgili olduğu için hem soruşturma hem de kovuşturma koşulu olma özelliğine sahiptir.⁴⁴⁰

3.3.3.6) Kamu davasının açılmasının ertelenmesi

Kamu davasının hazırlanması evresini sona erdiren hallerden bir diğeri de Cumhuriyet Savcısının kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar vermesidir. Bu sayede, basit suçlardan dolayı kişilerin sanık olmasının önüne geçilirken, mahkemelerin iş yükü de azaltılmış olacaktır. Ayrıca, geçmişte suç işlememiş olan ve gelecekte de suç işlemeyeceği düşünülen kişilerin, cezaevinin olumsuz koşullarından uzak tutulması sağlanarak, ailesinden ve sosyal çevresinden uzaklaşmasının da önüne geçilecektir.

3.3.3.6.1) Erteleme koşulları

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi koşulları 5271 Sayılı CMK'nun 171/2. Maddesinde düzenlenmiştir. Bu koşullar şu şekilde ifade edilebilir:

⁴³⁷ Karaaslan; Aksakal; Çetin, *Ceza Yasamızda Ön ödeme Kurumu*, 2020, s.553; Dönmezer, Erman, s.318.

⁴³⁸ Ünver, Hakeri , s.106.

⁴³⁹ CMK, md. 174/1-c.

⁴⁴⁰ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.102.

- *Ertelemeye konu suçun ağırlığına ilişkin koşul*

"Uzlaştırma ve ön ödeme kapsamındaki suçlar hariç olmak üzere, Cumhuriyet Savcısı, üst sınırı üç yıl veya daha az süreli hapis cezası gerektiren suçlardan dolayı, yeterli şüphenin varlığına rağmen, kamu davasının açılmasının beş yıl süre ile ertelenmesine karar verebilir. Suçtan zarar gören veya şüpheli, bu karara 173. Madde hükümlerine göre itiraz edebilir."⁴⁴¹

17/10/2019 tarih ve 7188 Sayılı Yasa'nın 19. Maddesi ile CMK'nun 171/2 ve 171/3. Maddelerine eklemeler yapılmıştır. Buna göre; CMK'nun 171/2. Maddesindeki değişiklikten önce 253. Maddenin 19. fıkrası hükümleri saklı kalmak üzere ifadesi yer almaktaydı. Değişiklik ile *uzlaştırma ve ön ödeme kapsamındaki suçlar hariç olmak üzere* ifadesi eklenmiştir. Bu sayede, sadece uzlaştırmanın düzenlendiği CMK'nun 253/19. Maddesi değil, uzlaştırma hükümlerinin tamamı erteleme bakımından istisna tutulmuştur. O halde, bir suçun hem uzlaştırma hem de kamu davasının açılmasının ertelenmesi kapsamına girdiği durumlarda, hangisinin öncelikle uygulanması gerektiği sorununa kapsamlı bir çözüm getirilmiştir. Bu değişiklik ile artık öncelikli uygulanacak kurum veya düzenleme, "*uzlaştırma*" olacaktır. Yine bu değişiklik ile bir suçun hem ön ödeme hem de kamu davasının açılmasının ertelenmesi kapsamına girdiği durumlarda, hangisinin öncelikli uygulanması gerektiği sorununa kapsamlı bir çözüm getirilmiştir. Bu değişiklik ile artık öncelikli uygulanacak kurum veya düzenleme, ön ödeme olacaktır.⁴⁴²

Bir suçun hem uzlaştırma hem de ön ödeme kapsamına girdiği hallerde, öncelikli uygulanacak kurum "*uzlaştırma*" olmalıdır. Çünkü TCK'nun 75/1. Maddesinde, "*Uzlaştırma kapsamındaki suçlar hariç olmak üzere...*" ifadesine yer verilmiştir.

Bu ifade olmamış olsaydı bile, aynı sonuca ulaşılabilirdi. Çünkü uzlaştırmanın gerçekleşmesi, hem şüpheli hem de uzlaştırmanın öncelikle uygulanmasını gerektiren ana gerekçeler olarak mağdur ve adliyenin iş yükünü hafifletme noktasında daha lehe sonuç doğurmaktadır.⁴⁴³

⁴⁴¹ CMK, md. 171/2. (17/10/2019 tarih ve 7188 Sayılı Yasa'nın 19. Maddesi ile değişik)

⁴⁴² Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019,s.1040,1041.

⁴⁴³ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.1040,1041.

Değişiklik ile isabetli olarak, soruşturmaya konu suçun üst sınırı bir yıldan üç yıla çıkarılmıştır. Böylece, kamu davasının açılmasının ertelenmesinin uygulama alanı genişletilmiştir. Seçenek yaptırımlı suçlarda, hapis cezası esas alınmalıdır.

▪ *Suçun niteliğine ilişkin koşul*

Değişiklik ile "kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilebilmesi için, soruşturmaya konu suçun takibinin soruşturulması ve kovuşturulmasının şikâyeteye tabi olması şartı kaldırılmıştır."⁴⁴⁴

▪ *Hakkında karar verilecek şüpheliye ilişkin koşul (sübjektif koşul)*

"Bunlardan birincisi, şüphelinin daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı hapis cezası ile mahkum olmamış bulunmasıdır. Bu durumda daha önce hükmün açıklanmasının geriye bırakılması kararı, kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilmiş olsa bile, aynı şüpheli hakkında yeni bir kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilebilecektir. Yine, ikinci suç taksirli olursa, hatta ikinci suç kasıtlı olsa bile erteleme mümkün olacaktır. Ancak, kasıtlı suç durumunda, failin öznel değerlendirmesi olumsuz olabilir. CMK'nun 171/2. Maddesinde, takdir yetkisi söz konusudur. Ancak, bu takdir yetkisi, iddianame düzenleyip düzenlememe noktasında değil, şüpheli bakımından öznel (şüphelinin suç işlemekten çekineceği kanaati vermesi) bakımındandır. İkincisi, kamu davası açılmasının ertelenmesi halinde, şüphelinin suç işlemekten çekineceği kanaatini vermesidir."⁴⁴⁵

▪ *Nesnel koşul*

Nesnel koşullar şu şekilde ifade edilebilir: "Kamu davası açılmasının ertelenmesinin, şüpheli ve toplum açısından kamu davası açılmasından daha yararlı olması ve suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi gerekir."⁴⁴⁶

Kamu davasının açılmasının ertelenmesine dair karar verilmesi için, hem şüpheli ile ilgili öznel (sübjektif) hem de nesnel (objektif) koşulların birlikte gerçekleşmesi gerekir.⁴⁴⁷

⁴⁴⁴ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.1042.

⁴⁴⁵ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.1042.

⁴⁴⁶ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.1042.

⁴⁴⁷ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.1042.

"Suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı ve Cumhuriyet Savcısı tarafından tespit edilen zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi gerekir. Buna göre, yapılan değişiklik ile suçun işlenmesi nedeniyle meydana gelen zararın kim tarafından tespit edileceği sorununa çözüm getirilmiştir. Buna göre, zararı Cumhuriyet Savcısı tespit edecektir."⁴⁴⁸

Maddenin değişiklik gerekçesinde, Cumhuriyet Savcısının bu tespiti; tarafların beyanı veya sunacakları belge ile veya uygun ölçüde yapılacak araştırma ile ya da nihai olarak bilirkişiye başvurularak yapılacağı ifade edilmiş, hukuk hakiminin yaptığı gibi gerçek zararı tam olarak tespit şeklinde olmayacağı belirtilmiştir.

Madde gerekçesi dikkate alındığında, ilgili taraf veya kişi, zararın fazla veya eksik olmasından hareketle hukuk mahkemesinde ayrıca dava açabilecektir. Zarar suçları dışındaki suçlarda, yani tehlike suçlarında, mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi koşulu aranmayacaktır.

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararını, Cumhuriyet Savcısı verebilir.

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilmesi halinde, kamu davasının açılması beş yıl süre ile ertelenir.

3.3.3.6.2) Erteleme kararına karşı kanun yolu

Kamu davasının açılmasında takdir yetkisinin kullanıldığı durumlarda *Kovuşturmayaya Yer Olmadığına Dair Karara* karşı itiraz mümkün değil iken; kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararına karşı, itiraz kanun yolu kabul edilmiştir.

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararına karşı itiraz mümkündür. Yazarlar, kamu davasının açılmasının ertelenmesine karşı gidilecek kanun yolunun, *Kovuşturmayaya Yer Olmadığına Dair Karara* karşı gidilecek kanun yolu ile aynı olduğunu ileri sürmekte ve gerekçe olarak da 5271 Sayılı CMK'nun 171/2. ve 173. Maddeleri göstermektedirler.

Erteleme kararına karşı suçtan zarar gören yanında şüpheliye de itiraz hakkı tanınmıştır. Buna göre, kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararına karşı, CMK'nun

⁴⁴⁸ CMK, md. 171/3-d . (17/10/2019 tarih ve 7188 Sayılı Yasa'nın 19. Maddesi ile değişik)

171/2. Maddesine göre, "suçtan zarar gören veya şüpheli CMK'nun 173. Maddesindeki hükümlere göre; kararın kendisine tebliğinden itibaren 15 gün içerisinde Cumhuriyet Savcısının görev yaptığı ağır ceza mahkemesine en yakın ağır ceza mahkemesine itiraz edebilir."⁴⁴⁹

Kanımızca, bu itiraz *Kovuşturmayaya Yer Olmadığına Dair Karar*daki itirazda olduğu gibi, ana kurala getirilmiş istisnai bir düzenleme anlamındaki itiraz kanun yoludur. Şüpheliye bu hakkın tanınması lekelenmeme hakkı çerçevesinde izah edilebilir.

3.3.3.6.3) Ertelemenin sonuçları ve kaldırılması

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi, sonuçları bakımından düzenlenmiş bulunan "hapis cezasının ertelenmesi"⁴⁵⁰ kurumuna benzemektedir.⁴⁵¹

"Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilmesi halinde, "kamu davasının açılması beş yıl süre ile ertelenir. Erteleme süresi içinde, kasıtlı bir suç işlenmediği takdirde, *Kovuşturmayaya Yer Olmadığına Dair Karar* verilir. Erteleme süresi içerisinde kasıtlı bir suç işlenmesi halinde, kamu davası açılır. Erteleme süresince zamanaşımı işlemez."⁴⁵²

Erteleme kararı ile birlikte, kamu davasının açılması ertelenmektedir. Bu bir iddianamenin düzenlenmesinin ertelenmesi değildir.⁴⁵³ Kamu davasının iddianamenin kabul edilmesiyle açılacağı muhakkaktır. Ancak yeterli şüphe olmasına rağmen, iddianameyi düzenlemeyen Cumhuriyet Savcısının kamu davasının açılmasına engel olacağından da şüphe yoktur.⁴⁵⁴

Kanımızca, kamu davasının açılmasının ertelenmesi, iddianamenin düzenlenmesini ertelemek anlamına gelmeyecektir.⁴⁵⁵

⁴⁴⁹ CMK, md. 171/2. (17/10/2019 tarih ve 7188 Sayılı Yasa'nın 19. Maddesi ile değişik)

⁴⁵⁰ TCK, md. 51.

⁴⁵¹ Turhan, s.26; Mahmutoglu, s.353; yazara göre aralarında önemli farklılıklar mevcuttur. Hapis cezasının ertelenmesinde ceza mahkûmiyeti varlığını devam ettirecektir. Kovuşturmayaya yer olmadığına dair kararda af benzeri bir sonuç ortaya çıkacaktır.

⁴⁵² CMK, md. 171/4.

⁴⁵³ Uğur, *Kamu Davasının Hazırlanması ve İddianame*, Gazi Üniversitesi SBE, 2014, s.55; Aksi görüş için bkz: Centel, Zafer, s.480; Töngür, s.189.

⁴⁵⁴ Uğur, *Kamu Davasının Hazırlanması ve İddianame*, Gazi Üniversitesi SBE, 2014, s.55.

⁴⁵⁵ Aynı doğrultuda görüş için bkz:Uğur, *Kamu Davasının Hazırlanması ve İddianame*, Gazi Üniversitesi SBE, 2014, s.55; Donay, *Ceza Yargılama Hukuku*, s.136.

Bu hükümde yer alan, "*kamu davası açılır*" ifadesi, iddianame düzenlenir şeklinde anlaşılmalıdır. Aksi yönde anlaşılır ise, Cumhuriyet Savcısı ertelenen iddianameyi mahkemeye sunduğu an, mahkeme iddianamenin iade nedenlerine bakmaksızın veya bu nedenleri dikkate alıp, inceleme yapmaksızın kabul etmek zorundaymış gibi bir anlam çıkacaktır. Bu anlamın ise, CMK'nun soruşturma aşamasının yapısına ve iddianamenin iadesi kurumuna bakış açısı ile bağdaşmayacağı açıktır.⁴⁵⁶

Kasıtlı suç doğrudan kast şeklinde olabileceği gibi, olası kast şeklinde olması da mümkündür. Taksirli bir suçun işlenmesi ertelemenin kaldırılmasını gerektirmez. İşlenen suç sonrasında bir mahkûmiyetin şart olup olmadığı konusunda madde metninde ve gerekçede bir açıklama bulunmamaktadır. Ancak, bir kişinin suç işlemiş olabilmesi için, suç nedeniyle kesin olarak mahkûm olması gerekir.

3.3.3.6.4) Ertelemenin kaydedilmesi

"Kamu davasının açılmasının ertelenmesine ilişkin kararlar, bunlara mahsus bir sisteme kaydedilir. Bu kayıtlar, ancak bir soruşturma veya kovuşturmayla bağlantılı olarak Cumhuriyet Savcısı, hakim veya mahkeme tarafından istenmesi halinde, bu maddede belirtilen amaç için kullanılabilir."⁴⁵⁷

3.3.3.6.5) Erteleme kararı verilemeyecek suçlar

"Bu madde hükümleri suç işlemek için örgüt kurmak, yönetmek veya örgüte üye olmak suçları ile örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlar, kamu görevlisi tarafından görevi sebebiyle veya kamu görevlisine karşı görevinden dolayı işlenen suçlar ile asker kişiler tarafından işlenen askeri suçlar, cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar, hakkında uygulanmaz. Bu suçlar, kıyas veya yorum ile genişletilemez."⁴⁵⁸

⁴⁵⁶ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.1044.

⁴⁵⁷ CMK, md. 71/5.

⁴⁵⁸ CMK, md. 171/6. (17/10/2019 tarih ve 7188 Sayılı Yasa'nın 19. Maddesi ile değişik)

3.4) SERİ MUHAKEME USULÜ VE TALEPNAME

3.4.1) Genel Olarak

17/10/2019 tarih ve 7188 Sayılı “*Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*”un 23. Maddesi ile CMK'nun mülga 250. Maddesi yeniden düzenlenmiştir ve seri muhakeme usulü sisteme dâhil edilmiştir.

Madde gerekçesinde belirtildiği şekilde, seri muhakeme usulü, şüphelinin daha az bir yaptırım beklentisiyle bu usulün uygulanmasını kabul etmesi üzerine başlamaktadır. Bu usul, bir tarafta şüpheli diğer tarafta savcılık ile hüküm ve denetim makamı olarak mahkemenin bulunduğu bir süreci ifade etmektedir. Kıta Avrupası hukuk sistemi Fransa, İtalya, Almanya ve Romanya gibi ülkelerde modellenen bu yeni usul, şüphelinin usulün uygulanmasını kabul etmesine hukuki sonuç bağlamaktadır. Belirli bir önem derecesinin altındaki suçlarda muhakeme sürecinin formalitelerden arındırılmasını ve kısaltılmasını, işlenen suçlara kısa süre içinde etkili ve orantılı bir karşılık verilerek bozulan kamu düzeninin yeniden sağlanmasını amaçlamaktadır.

Maddenin birinci fıkrasında "seri muhakeme usulüne başvurulabilecek suçlar katalog şeklinde belirlenmektedir. Soruşturma evresi sonunda bu suçlarla ilgili olarak Cumhuriyet Savcısı tarafından kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilmediği takdirde seri muhakeme usulü uygulanacaktır."⁴⁵⁹

Öncelikle, "Cumhuriyet Savcısı veya Cumhuriyet Savcısının talimatı üzerine kolluk görevlileri tarafından şüpheliye seri muhakeme usulü hakkında bilgi verilecek ve bu şekilde şüphelinin usul hakkında aydınlatılması sağlanacaktır. Bunun üzerine Cumhuriyet Savcısı tarafından müdafî huzurunda şüpheliye usulün uygulanması teklif edilecek ve şüpheli bu usulün uygulanmasını kabul ederse usul uygulanabilecektir. Teklif sırasında müdafinin hazır bulunması, bu usulün uygulanabilmesi için olması gereken zorunlu koşullardandır."⁴⁶⁰

"Seri muhakeme usulünde uygulanacak yaptırım Cumhuriyet Savcısı tarafından belirlenecektir. Cumhuriyet Savcısı, Türk Ceza Kanunu'nun 61. Maddesinin diğer fıkralarını dikkate almaksızın sadece birinci fıkrasına göre suçun kanuni tanımında

⁴⁵⁹ Madde gerekçesinden.

⁴⁶⁰ Madde gerekçesinden.

öngörülen alt ve üst sınırlar arasında bir yaptırım belirleyebilecektir. Belirlediği bu yaptırımdan yarı oranında indirim yaparak sonuç cezayı belirleyecektir. Bunun dışında faile bir ceza önerisinde bulunulması mümkün olmayıp, bu yaptırımlar üzerinden başkaca bir indirim veya artırım yapılması da söz konusu olmayacaktır. Koşulları bulunması halinde şüpheli hakkında belirlenen yaptırımın seçenek yaptırımlara çevrilmesi veya ertelenmesi ya da hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmesi de mümkün olabilecektir. Bu yetki de yine Cumhuriyet Savcısı tarafından kullanılacaktır."⁴⁶¹

Bu usulün uygulandığı durumlarda, "öngörülen yaptırımın kanuni sonucu olarak güvenlik tedbirine ilişkin hükümlerin uygulanmasına ve suçun işlenmesinde kullanılan veya suçun işlenmesine tahsis edilen ya da suçtan meydana gelen eşyanın müsadere⁴⁶² edilmesine de herhangi bir engel bulunmamaktadır."⁴⁶³

Seri muhakeme usulünün uygulanması "Cumhuriyet Savcısı tarafından görevli mahkemeden talep edilecektir. Bu usulde, Cumhuriyet Savcısının talebi üzerine mahkeme tarafından hüküm kurulacaktır. Usulün uygulanmasında bir denetim ve neticesinde hüküm makamı olan hakimin görevi, gerek kabulün ve gerekse hukuki vasıflandırmanın dosyaya yansıyan olaya uygunluğunu denetlemek olacaktır. Bununla birlikte hakimin, maddi gerçeğin araştırılması amacıyla soruşturmanın genişletilmesi, yeni delillerin toplanması, tanık dinlenmesi gibi yetkileri bulunmamakta olup, maddi hakikatin ortaya çıkarılabilmesini teminen böyle bir araştırma yapılmasına ihtiyaç duyduğu takdirde usulün uygulanmasına ilişkin talebi reddetmesi gerekmektedir. Buna ilave olarak hakim, Cumhuriyet Savcısının suça ilişkin hukuki vasıflandırmasıyla bağlı olmayıp, farklı bir sonuca ulaşması halinde de talebi reddedebilecektir. Hakimin, kabulün olaya uygunluğunu takdir sınırı bu şekilde belirlenmiş olup, talebi reddetmemesi halinde talepte belirtilen yaptırım doğrultusunda hüküm kurması gerekmektedir. Hakimin yaptırımı değiştirme yetkisi bulunmamaktadır."⁴⁶⁴

⁴⁶¹ Madde gerekçesinden.

⁴⁶² TCK, md. 54, 55.

⁴⁶³ Madde gerekçesinden.

⁴⁶⁴ Madde gerekçesinden.

3.4.2) Seri Muhakeme Usulünün Uygulanabileceği Suçlar

Seri muhakeme usulünün uygulanabileceği suçlar "katalog şeklinde" belirlenmiştir.⁴⁶⁵ "Bu hükümde sayılan suçlar haricinde daha hafif oldukları düşünülse bile, seri muhakeme usulünün uygulanması mümkün değildir. Kanun koyucu, bu usulü sadece bu suçlar için öngörmüştür."⁴⁶⁶

Bu kapsamda, "soruşturma evresi sonunda aşağıdaki suçlarla ilgili olarak kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilmediği takdirde seri muhakeme usulü uygulanır: **a)** Türk Ceza Kanunu'nda yer alan;

- "Hakkı olmayan yere tecavüz suçu"⁴⁶⁷
- "Genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması suçu"⁴⁶⁸
- "Trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçu"⁴⁶⁹
- "Gürültüye neden olma suçu"⁴⁷⁰
- "Parada sahtecilik suçu"⁴⁷¹
- "Mühür bozma suçu"⁴⁷²
- "Resmi belgenin düzenlenmesinde yalan beyan suçu"⁴⁷³
- "Kumar oynanması için yer ve imkân sağlama suçu"⁴⁷⁴
- "Başkasına ait kimlik veya kimlik bilgilerinin kullanılması suçu"⁴⁷⁵

(b) 10/7/1953 tarihli ve 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun'un 13. maddesinin birinci, üçüncü ve beşinci fıkraları ile 15. maddesinin birinci, ikinci ve üçüncü fıkralarında açıklanan suçlar.

⁴⁶⁵ CMK, md. 250/1, a,b,c,d,e fıkraları. (17/10/2019 tarih ve 7188 Sayılı Kanun'un 23. Maddesi ile değişik)

⁴⁶⁶ Aldemir, *Ceza Yargılamasında Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019, s.23.

⁴⁶⁷ TCK, md. 154, ikinci ve üçüncü fıkralar.

⁴⁶⁸ TCK, md. 170.

⁴⁶⁹ TCK, md. 179, ikinci ve üçüncü fıkralar.

⁴⁷⁰ TCK, md. 183.

⁴⁷¹ TCK, md. 197, ikinci ve üçüncü fıkraları.

⁴⁷² TCK, md. 203.

⁴⁷³ TCK, md. 206.

⁴⁷⁴ TCK, md. 28, birinci fıkrası.

⁴⁷⁵ TCK, md. 268.

(c) 31/8/1956 tarihli ve 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 93. maddesinin birinci fıkrasında açıklanan suç.

(d) 13/12/1968 tarihli ve 1072 sayılı Rulet, Tilt, Langirt ve Benzeri Oyun Alet ve Makinaları Hakkında Kanun'un 2. maddesinde açıklanan suç.

(e) 24/4/1969 tarihli ve 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun ek 2. maddesinin birinci fıkrasının (1) numaralı bendinde belirtilen suç."⁴⁷⁶

3.4.3) Seri Muhakeme Usulünün Uygulanma Koşulları

- Suçun "katalog suçlardan"⁴⁷⁷ olması

Seri muhakeme usulü ancak "katalog suçlardan"⁴⁷⁸ dolayı uygulanabilmektedir. Kanunda katalog suçlar tahdidi olarak sayılmıştır ve sınırlı sayıda olan bu suçlar çoğaltılamaz.

Kanunda belirlenen katalog suçların, bunlar dışında kalan bir başka suçla birlikte işlenmesi halinde, katalog suç dışındaki diğer suç bakımından seri muhakeme usulü uygulanamayacaktır. Yine birden fazla fail tarafından işlenen suçlarda, faillerden bir ya da birkaçının işlediği suçun seri muhakeme usulüne tabi olan katalog suç olması, diğer faillerin işlediği suçların ise bu kapsamda katalog suç olmaması halinde, soruşturma aşamasında seri muhakeme usulüne tabi olan suç/suçlar bakımından soruşturma evrakının ayrılması faydalı olacaktır.

Bunun yanı sıra, şüpheli veya şüphelilerin işlediği birden fazla suçtan biri hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilmesi, diğer suç yönünden seri muhakeme usulünün uygulanmasına engel teşkil etmez.

Ayrıca, iştirak halinde işlenen suçlarda, faillerden birinin çocuk veya akıl hastası olması halinde, diğer fail/failler bakımından seri muhakeme usulü uygulanabilecektir.

- Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilmemiş olması

⁴⁷⁶ CMK, md. 250/1.

⁴⁷⁷ CMK, md. 250/1.

⁴⁷⁸ CMK, md. 250/1.

"Katalog suçlardan dolayı şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilmediği takdirde, seri muhakeme usulü uygulanacaktır."⁴⁷⁹ Maddenin yürürlük tarihi olan 01/01/2020 tarihinden önce kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilen suçların failleri hakkında seri muhakeme usulü uygulanamaz.⁴⁸⁰

Sonuçları itibarıyla kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı, seri muhakeme usulü sonunda verilecek karara göre şüphelinin daha lehine olması nedeniyle, ilk önce "kamu davasının açılmasının ertelenmesi"⁴⁸¹ şartlarının somut olayda bulunup bulunmadığı değerlendirilecek, şartların gerçekleştiği kanaatine varılması halinde, kamu davasının açılmasının geri bırakılmasına karar verilecektir, aksi halde seri muhakeme usulü uyarınca soruşturma yapılmasına karar verilecektir."⁴⁸²

- Şüphelinin müdafî huzurunda seri muhakeme usulünün uygulanmasını kabul etmesi

"Seri muhakeme usulünün uygulanabilmesi için Cumhuriyet Savcısı veya kolluk görevlileri, şüpheliyi seri muhakeme usulü hakkında bilgilendirecektir."⁴⁸³

"Cumhuriyet Savcısı tarafından seri muhakeme usulünün uygulanması şüpheliye teklif edilir ve şüphelinin müdafî huzurunda teklifi kabul etmesi halinde bu usul uygulanacaktır."⁴⁸⁴

Cumhuriyet Savcısı tarafından müdafî huzurunda yapılan teklifi şüphelinin kabul etmemesi halinde seri muhakeme usulü uygulanamayacaktır. Bu durumda, soruşturmanın genel hükümlere göre yürütülmesi gerekmektedir.

Seri muhakeme usulünün uygulanmasına dair teklifin müdafî huzurunda yapılması kanuni bir zorunluluktur. Müdafinin huzurunda yapılmayan teklife istinaden seri muhakeme usulüne başvurulamaz. Şüpheliye yapılan teklifin müdafî huzurunda yapıp yapılmadığı re'sen gözetilir. Mahkeme tarafından şüpheli veya şüphelilere yapılan teklifin müdafî huzurunda yapılmadığı kanaatine varılması halinde, talepten reddine karar

⁴⁷⁹ CMK, md. 250/1.

⁴⁸⁰ Aldemir, s.57.

⁴⁸¹ CMK, md. 171.

⁴⁸² Aldemir, *Ceza Yargılamasında Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri*, Adalet Yay., Ankara, 2019, s.56.

⁴⁸³ CMK, md. 250/2.

⁴⁸⁴ CMK, md. 250/3.

verilmesi gerekecektir. Çünkü bu eksikliğin hakim tarafından tamamlanarak hüküm kurulması mümkün değildir. Her ne kadar Cumhuriyet Savcısı tarafından şüpheliye yapılan teklifin müdafî huzurunda yapılması şart olsa da; ayrıca savunmasının müdafî huzurunda alınması zorunlu değildir. Şüpheli ile müdafinin iradesinin çelişmesi halinde, yani şüphelinin teklifi kabul etmesine rağmen, müdafî yapılan teklifi kabul etmeyeceğini bildirmiş ise, şüphelinin iradesine itibar edilecektir.⁴⁸⁵

Seri muhakeme usulünün uygulanacağı suçlara bakıldığında, bu suçların ağırlıklı olarak topluma karşı işlenen suçlar olduğu görülmektedir. Ancak, bazı suç düzenlemelerinde gerçek kişiler de mağdur veya suçtan zarar gören olabilmektedir. Bu durumdan hareketle, bu fıkra düzenlemesi bakımından konuya bakıldığında, Cumhuriyet Savcısı tarafından mağdurun veya suçtan zarar görenin görüşüne başvurulmayacağı görülmektedir. Bu durum mağdurun veya suçtan zarar görenin göz ardı edildiğini gösterir.⁴⁸⁶

"Suçun iştirak halinde işlenmesi durumunda şüphelilerden birinin bu usulün uygulanmasını kabul etmemesi halinde seri muhakeme usulü uygulanmaz."⁴⁸⁷

Örneğin, "birden fazla kişi iştirak halinde hakkı olmayan yere tecavüz etmesi veya av tüfekleri ile halk arasında korku ve kaygı yaratacak şekilde ateş etmeleri halinde her bir şüphelinin kendisine yapılan teklifi kabul etmesi zorunludur. Şüphelilerden bir veya birkaçı seri muhakeme usulü uygulanması teklifini kabul etmemesi halinde seri muhakeme usulü uyarınca soruşturma yürütülemez."⁴⁸⁸

3.4.4) Seri Muhakeme Usulünün Uygulanamayacağı Durumlar

"Küçükler, akıl hastaları ile sağır veya dilsizler hakkında seri muhakeme usulü uygulanamaz."⁴⁸⁹ Bu kişilerin kanuni temsilcisi veya müdafisi haklarında seri muhakeme usulünün uygulanmasını talep etse dahi bu usul uygulanarak soruşturma sonuçlandırılmaz.⁴⁹⁰

⁴⁸⁵ Aldemir, s.57.

⁴⁸⁶ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.1367,1368.

⁴⁸⁷ CMK, md. 250/11.

⁴⁸⁸ Aldemir, s.58.

⁴⁸⁹ CMK, md. 250/12.

⁴⁹⁰ Aldemir, *Ceza* s.58.

"Resmi mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma ya da başka bir nedenle şüpheliye ulaşılamaması halinde, seri muhakeme usulü uygulanmaz."⁴⁹¹

Bu halde de, şüphelinin müdafisinin, soruşturmanın seri muhakeme usulüne göre yürütülmesine dair talebine istinaden bu usul gereğince soruşturma sonuçlandırılmaz.⁴⁹²

3.4.5) Seri Muhakeme Usulünün Uygulanma Süreci

İlk aşama, seri muhakeme usulü hakkında bilgilendirme yapılması sürecidir.

"Cumhuriyet Savcısı veya kolluk görevlileri, şüpheliyi, seri muhakeme usulü hakkında bilgilendirmekle yükümlüdür."⁴⁹³

"Bilgilendirme faaliyeti kapsamında, seri muhakeme usulünün amacı, mahiyeti, genel hükümler uyarınca yürütülen soruşturmadan farkı, teklifin kabul edilmesi amacıyla (örneğin cezadan yarı oranında indirim yapılacağı gibi) avantajları ile seri muhakeme usulünün uygulama süreci hakkında kısa, anlaşılır şekilde açıkça anlatılması ve bilgilendirilmenin yapıldığının bilgilendirmesi için tutanak tanzim edilmesi gerekir."⁴⁹⁴

Bu kapsamda bilgilendirme yapılması yasal bir zorunluluk olduğundan, bu zorunluluğa uyulmadan yapılan teklif geçersiz olmaktadır.

"Seri muhakeme usulünün uygulanmasında, Cumhuriyet Savcısı tarafından şüpheliye yapılacak olan teklifin müdafi huzurunda yapılması zorunlu olmasına rağmen, bu usul hakkında bilgilendirme bakımından açısından bu şekilde bir zorunluluk bulunmamaktadır."⁴⁹⁵

Adli kolluk tarafından, Cumhuriyet Savcısının yazılı veya sonradan yazılı hale dönüştürülecek sözlü talimatına istinaden şüpheliye “*Seri Muhakeme Bilgilendirme Formu*” tanzim edilerek belgelendirilmesi suretiyle seri muhakeme usulünün uygulanması hakkında bilgilendirme yapılması mümkündür.

⁴⁹¹ CMK, md. 250/13.

⁴⁹² Aldemir, s.58.

⁴⁹³ CMK, md. 250/2.

⁴⁹⁴ Aldemir, s.58, 59.

⁴⁹⁵ CMK, md. 250/3.

İkinci aşama, şüpheliye müdafî huzurunda seri muhakeme usulünün teklif edilmesi sürecidir.

Kanun metnine göre, Cumhuriyet Savcısı veya Cumhuriyet Savcısının talimatı ile adli kolluk tarafından seri muhakeme usulünün uygulanması hakkında yapılan bilgilendirmenin ardından Cumhuriyet Savcısının müdafî huzurunda şüpheliye teklifte bulunması zorunludur.

Şüphelinin müdafisi bulunmaması halinde barodan müdafî görevlendirilmesi istenmelidir. Müdafî huzurunda yapılmayan seri muhakeme usulünün uygulanmasına dair teklifin kabul edilmesi hukuki sonuç doğurmaz.⁴⁹⁶

Üçüncü aşama, Cumhuriyet Savcısı tarafından şüpheli hakkındaki cezanın belirlenmesi sürecidir.

"Cumhuriyet Savcısınca müdafî huzurunda yapılan seri muhakeme usulünün uygulanması hakkındaki teklifi, şüphelinin kabul etmesi halinde, usulün uygulanmasına karar verilerek, şüpheli hakkında cezanın belirlenmesi aşamasına geçilecektir."⁴⁹⁷

"Cumhuriyet Savcısı, TCK'nun 61. Maddesinin birinci fıkrasında belirtilen hususları göz önünde bulundurarak, suçun kanuni tanımında öngörülen cezanın alt ve üst sınırı arasında tespit edeceği temel cezadan yarı oranında indirim uygulamak suretiyle yaptırımı belirleyecektir."⁴⁹⁸

Madde hükmünde belirtilenin dışında faile başka bir ceza önerisinde bulunulması mümkün olmayıp, bu yaptırımlar üzerinden başkaca bir indirim veya artırım yapılması da söz konusu olmayacaktır.⁴⁹⁹

Madde düzenlemesi ile şüpheliye teklif edilecek ceza miktarı belirlenirken sadece TCK'nun 61/1. Maddesindeki hükmün gözetilip diğer fıkraların gözetilmemesi ve Cumhuriyet Savcısı tarafından yarı indirim yapılması dışında başka indirim ve artırım yapılmaması ceza adaleti bakımından orantısız uygulamalar yapılmasına yol açacaktır. Örneğin, "suçun tamamlanması ile suçun teşebbüs aşamasında kalması veya haksız tahrik

⁴⁹⁶ Aldemir, s.61.

⁴⁹⁷ Madde gerekçesinden.

⁴⁹⁸ CMK, md. 250/4.

⁴⁹⁹ Aldemir, s.63.

altında işlenen suç ile hiçbir neden yokken suçun işlenmesi, zincirleme suç işleyen fail ile tek suç işleyen kişi arasında cezanın miktarı bakımından herhangi bir ayırım yapılmaması sonucu doğacaktır. Ceza adaleti bakımından bu olumsuz sonucu bir nebze de olsa gidermek amacıyla suçun işleniş şekli (suçun haksız tahrik altında veya zincirleme şekilde işlenip işlenmediği veya eylemin teşebbüs aşamasında kalıp kalmadığı) gözetilerek cezanın alt sınırdan veya alt sınırdan uzaklaşılarak tespit edilmesi gerekmektedir."⁵⁰⁰

Bu fıkra düzenlemesi ile Cumhuriyet Savcısı, hakim veya mahkemenin yerini almıştır. Bir tür yargılama makamı haline gelmiştir. Buna göre, iddia makamı ile yargılama makamı adeta birleşmiştir. Muhakeme aşamasında geçerli olan birçok ilke (çelişme, kollektiflik, doğrudan doğruyalık, yüz yüzelik vb.) ilkeler devre dışı kalmıştır. Bu durum, adil yargılanma ilkesi noktasında ciddi sorunlara neden olacaktır. Zira mağdur tamamen göz ardı edilmiştir, söz hakkı tanınmamıştır. Mağdursuz bir cezalandırma sistemi kabul edilmiştir. Temel cezadan yarı oranında indirimin hangi gerekçeyle uygulanacağı belirtilmemiştir. İfade şekline bakıldığında emredici hüküm özelliği göstermektedir. Bu durumda, indirim re'sen uygulanacaktır. Bu nedenle gerekçe göstermeye gerek kalmamıştır. İndirim uygulamak, bir tür kanun hükmü özelliği göstermektedir. Bu indirim uygulama noktasında mağdurun veya suçtan zarar görenin görüşü alınmayacaktır. Bu da ayrı bir sorundur. Yine seri muhakeme usulü ile asliye ceza mahkemelerinin madde yönünden görevine giren bazı suçların yargılanmasında iş yükü Cumhuriyet Savcılığına bırakılmış gibi bir durum görülmektedir. Bu düzenleme ile asliye ceza mahkemelerinin madde yönünden görevine giren bazı suçların yargılanmasında iş yükü maddi anlamda (yoğunluk bakımından) azalacaktır. Ancak, aynı oranda Cumhuriyet Savcılığının iş yükü artacaktır. Bir sorunu çözmek isterken başka bir sorun ortaya çıkacaktır. Daha önce hiç denenmemiş bu mahkeme usulünün uygulamada nasıl bir sorun oluşturacağı veya uygulamayı nasıl rahatlatacağı zamanla görülecektir. Olması gereken, seri muhakeme usulünde her bir işlem için mağdur veya suçtan zarar görenin görüşünün alınmasıdır.⁵⁰¹

Dördüncü fıkra uyarınca sonuç olarak belirlenen hapis cezası koşulları bulunması halinde Cumhuriyet Savcısı tarafından, "seçenek yaptırımlara"⁵⁰² çevrilebilir veya "ertelenebilir."⁵⁰³

⁵⁰⁰ Aldemir, s.63, 64.

⁵⁰¹ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.1368.

⁵⁰² TCK, md. 50.

⁵⁰³ TCK, md. 51.

"Bu maddeye göre belirlenen yaptırımlar hakkında, Cumhuriyet Savcısı tarafından, koşulları bulunması halinde CMK'nun 231. Maddesi kıyasen uygulanabilir."⁵⁰⁴

"Bu madde kapsamında yaptırım uygulanması, güvenlik tedbirlerine ilişkin hükümlerin uygulanmasına engel teşkil etmez."⁵⁰⁵

Buna göre, koşulların bulunması halinde şüpheli hakkında belirlenen yaptırımın seçenek yaptırımlara çevrilmesi veya ertelenmesi ya da hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmesi de mümkün olabilecektir. Bu yetki de yine Cumhuriyet Savcısı tarafından kullanılacaktır.

Dördüncü aşama, talepnamenin hazırlanması sürecidir.

"Cumhuriyet Savcısı, şüpheli hakkında seri muhakeme usulünün uygulanmasını yazılı olarak görevli mahkemeden talep eder. Talep yazısında, aşağıda belirtilen hususların gösterilmesi gerekmektedir:

- Şüphelinin kimliği ve müdafî,
- Mağdur veya suçtan zarar görenlerin kimliği ile varsa vekili veya kanuni temsilcisi,
- İsnat olunan suç ve ilgili kanun maddeleri,
- İsnat olunan suçun işlendiği yer, tarih ve zaman dilimi,
- Şüphelinin tutuklu olup olmadığı, tutuklanmış ise, gözaltına alma ve tutuklama tarihleri ile bunların süreleri,
- İsnat olunan suç oluşturulan olayların özeti,
- Üçüncü fıkra da belirtilen şartların gerçekleştiği,
- Belirlenen yaptırım ile beşinci ve altıncı fıkra uygulanmış ise bunlara ilişkin hususlar ve güvenlik tedbirleri."⁵⁰⁶

Beşinci aşama, talepnamenin mahkemece değerlendirilmesi sürecidir.

"Mahkeme, şüpheliyi müdafî huzurunda dinledikten sonra üçüncü fıkradaki şartların gerçekleştiği ve eylemin seri muhakeme usulü kapsamında olduğu kanaatine varırsa talepte belirlenen yaptırım doğrultusunda hüküm kurar; aksi takdirde talebi reddeder ve soruşturmanın genel hükümlere göre sonuçlandırılması amacıyla dosyayı Cumhuriyet

⁵⁰⁴ CMK, md. 250/6.

⁵⁰⁵ CMK, md. 250/7.

⁵⁰⁶ CMK, md. 250/8.

Başsavcılığına gönderir. Mazeretsiz olarak mahkemeye gelmeyen şüpheli, bu usulden vazgeçmiş sayılır."⁵⁰⁷

Bu fıkra düzenlemesi ile hakim veya mahkeme bir tür noter/tasdik makamı haline getirilmiştir. Yine, mağdura söz hakkı verilmemiştir. Böylelikle, mağdur ikinci fıkroda Cumhuriyet Savcısı tarafından, bu fıkroda ise hakim veya mahkeme tarafından muhatap alınmayacaktır ve görüşü sorulmayacaktır. Tek yanlı, kanatlı, şeritli bir yargılama bulunmaktadır.⁵⁰⁸

"Seri muhakeme usulünün herhangi bir sebeple tamamlanamaması veya soruşturmanın genel hükümlere göre sonuçlandırılması amacıyla Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesi hallerinde, şüphelinin seri muhakeme usulünü kabul ettiğine ilişkin beyanları ile bu usulün uygulanmasına dair diğer belgeler, takip eden soruşturma ve kovuşturma işlemlerinde delil olarak kullanılamaz."⁵⁰⁹

Bu fıkra düzenlemesinde şüpheli lehine bir teminat kabul edilmiştir. Şüphelinin seri muhakeme usulünü kabul ettiğine ilişkin beyanları ile bu usulün uygulanmasına dair belgeler lehe ve aleyhine delil olarak kullanılamayacaktır. Uygulama açısından bakıldığında bu tür beyanların ve belgelerin lehe değil, daha çok aleyhe delil özelliği gösterdiği gözden uzak tutulmamalıdır.⁵¹⁰

Son aşama ise, seri muhakeme usulünün uygulanması sonucunda mahkemece kurulan hükme karşı kanun yolu sürecidir.

"Dokuzuncu fıkra kapsamında Cumhuriyet Savcısının talebi doğrultusunda mahkemece kurulan hükme itiraz edilebilir."⁵¹¹

İtiraz etme hakkında kim veya kimlerin sahip olduğu belirtilmemiştir. Bu durumda, genel hükümlere göre hareket edilecektir. Buna göre, verilen karardan menfaatleri/hakları ihlal edilen taraf veya taraflar itiraz edebilecektir. Buna göre, mağdur veya suçtan zarar gören itiraz edebilecektir. Ancak itiraz edebilmesi için kararın kendisine tefhim veya tebliğ edilmesi gerekir. Yani, öğrenmesi gerekir. Kararın verilme sürecinde muhatap alınmayan

⁵⁰⁷ CMK, md. 250/9.

⁵⁰⁸ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.1369.

⁵⁰⁹ CMK, md. 250/10.

⁵¹⁰ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019,s.1370.

⁵¹¹ CMK, md. 250/14.

mağdurun veya suçtan zarar görenin kararı nasıl öğreneneği ayrı bir sorun teşkil etmektedir. Bu durumda karar, soruşturma dosyasında mağdur veya suçtan zarar görene ait adrese tebliğ edilmelidir. Bu fıkra düzenlemesinde mahkeme tarafından verilen son karara (hükme) karşı istinaf yerine itiraz kanun yolu kabul edilmiştir. Bu düzenleme bu haliyle normal yargılamadan ayrılmaktadır. Çünkü hükme karşı, kural olarak istinaf; istisna olarak temyiz kanun yoluna başvurulur. İtiraz, itiraz kanun yoluna ilişkin hükümlere göre yapılacaktır.⁵¹²

⁵¹² Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Anxxkara, 2019, s.1370.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İDDİANAME

4.1) GENEL OLARAK

5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunumuza göre, yürütülen soruşturma kapsamında şüpheli/şüpheliler hakkında koruma tedbirleri uygulanabilmesi veya iddianame düzenlenebilmesi için, şüpheli/şüphelilerin suçu işlediğine dair şüphenin belirli bir yoğunluğa ulaşması gerekmektedir. Şüphe ancak delillerle ortaya konulabilir.⁵¹³

Dosyadaki mevcut delillerin durumuna göre farklılık gösteren dört tür şüphe bulunmaktadır. Bunlar; basit şüphe (başlangıç şüphesi), makul şüphe, yeterli şüphe ve kuvvetli şüphe olarak sıralanmaktadır.

"Basit şüphe (başlangıç şüphesi), az sayıda, dayandığı deliller yetersiz, basit yoğunluktaki şüpheyi ifade etmektedir."⁵¹⁴ "Suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen evreden oluşan soruşturma aşamasına başlamak için basit şüphe yeterlidir."⁵¹⁵ Ancak "olaylara ve belirti şeklindeki delillere dayanmayan, sadece bir tahminden ibaret olan iddialarda başlangıç şüphesinden söz edebilmek mümkün değildir."⁵¹⁶

"Makul şüphe, ihbar veya şikâyeti destekleyen emarelerin var olması nedeniyle hayatın olağan akışına göre somut olaylar karşısında genellikle duyulan şüphedir."⁵¹⁷ CMK'nda arama koruma tedbirine başvurulabilmesi için makul şüphenin bulunması şarttır.

"Yeterli şüphe, şüpheli veya şüphelilerin mevcut delillere göre mahkemede yapılacak yargılaması sonucu mahkûm olma ihtimalinin beraat etme ihtimalinden daha kuvvetli olması durumundaki şüpheyi ifade etmektedir."⁵¹⁸

⁵¹³ Öztürk, Erdem, s.528, 529; Noyan, s.630.

⁵¹⁴ Öztürk, Erdem, s.529; İpekçioğlu, s.1235.

⁵¹⁵ CMK, md. 2/1-e.

⁵¹⁶ Öztürk, Erdem, s.529; Vatan, s.69; İpekçioğlu, s.1233.

⁵¹⁷ Uğur, *Kamu Davasının Hazırlanması ve İddianame*, Gazi Üniversitesi SBE, 2014 ,s.74.

⁵¹⁸ Yargıtay 11. Ceza Dairesi'nin 14/06/2010 tarih ve 2009/16787, 2010/7000 E.K. sayılı kararı.

"Kuvvetli şüphe, şüpheli veya şüphelilerin mevcut delillere göre mahkemede yapılacak yargılaması sonucu mahkûm olma ihtimalinin beraat etme ihtimaline göre kuvvetle muhtemel olması durumundaki şüpheyi ifade etmektedir."⁵¹⁹

"Suç işlendiği izlenimini veren bir hali öğrenen Cumhuriyet Savcısı, suçun gerçekten işlenip işlenmediğini araştırmak ve delillerin yeterli şüphe oluşturmaması halinde yaptığı soruşturma sonucunda dava açmak zorundadır."⁵²⁰ Madde hükmü, kamu davasının açılmasında *mecburilik ilkesini* düzenlemektedir.⁵²¹

Kamu davasını açma görevi Cumhuriyet Savcısına aittir.⁵²² Bir uyuşmazlığın mahkeme önüne gitmesi ve kamu davasının açılması için Cumhuriyet Savcısı tarafından mutlaka iddianame düzenlenmesi gereklidir.⁵²³

CMUK'nda kamu davası, Cumhuriyet Savcısı tarafından hazırlanan iddianamenin mahkemeye sunulmasıyla açılmış olmaktadır ancak CMK'nda kamu davasının açılması yeni bir sistem ile gerçekleşmektedir. Buna göre, kamu davası, Cumhuriyet Savcısı tarafından hazırlanan iddianamenin mahkeme tarafından kabul edildiği an açılmış olmaktadır.

İddianame düzenlenerek açılmak istenen ceza davası ile bozulan toplum düzeninin yeniden tesisi sağlanmak istendiğinden, ceza davası kamu adına açılan bir davadır, bu nedenle de "*kamu davası*" adını almaktadır.⁵²⁴

İddianame; Yargıtay 4. Ceza Dairesi'nin 25/05/2015 tarih ve 2013/14130 Esas ve 2015/29746 sayılı ilamında, "*kişinin suçlandığı resmi belgedir*" şeklinde tanımlanmıştır. İddianame ile Cumhuriyet Savcısı, sadece kamu davasının açılmasını istemekle kalmaz, şüpheli hakkında kovuşturmanın yapılmasını ve aynı zamanda şüphelinin cezalandırılmasını da ister.⁵²⁵

⁵¹⁹ Yargıtay 11. Ceza Dairesi'nin 14/06/2010 tarih ve 2009/16787, 2010/7000 E.K. sayılı kararı.

⁵²⁰ CMK, md. 170/2.

⁵²¹ Yenisey, s. 454; Noyan, s. 630; Feyzioğlu, *Tespit Ve Değerlendirmeler*, s. 41; Balo, Çetintürk, s. 1286; Yurtcan, CMK Şerhi, s.652, 653.

⁵²² CMK, md. 170/1.

⁵²³ Uğur, *Kamu Davasının Hazırlanması ve İddianame*, Gazi Üniversitesi SBE, 2014 ,s.72.

⁵²⁴ Uğur, *Kamu Davasının Hazırlanması ve İddianame*, Gazi Üniversitesi SBE, 2014, s.71.

⁵²⁵ Toroslu, Feyzioğlu, s.275; iddianame çeşitleri (dava yürüten iddianame, dava açan iddianame, yıldırım muhakemesi iddianamesi) için bkz: Aydın, s.93, 94; Baykal, s. 83, 84.

Kural olarak, kamu davasının açılması, kendisinden önce olmazsa olmaz bir koşul olan iddianamenin düzenlenerek görevli ve yetkili mahkemeye sunulmasına bağlıdır. Başka bir ifadeyle, kamu davasının açılabilmesi için iddianamenin düzenlenmesi ön koşuldur. İddianamenin düzenlenebilmesi için ön koşul ise, yeterli şüpheye ulaşmaktır. Yeterli şüpheye ulaşıldıktan sonra, "takdir yetkisinin"⁵²⁶ kullanılmadığı durumlarda, iddianame düzenlenmesi zorunlu hale gelecektir. Bu sebeple, ilk önce iddianamenin düzenlenmesi incelenecektir.

"Özel soruşturma kuralları gereği soruşturma işlemlerinin tamamı veya bir kısmı kim tarafından yerine getirilirse getirilsin soruşturmayı yapan makam fezlekesini önce Cumhuriyet Savcısına gönderecek ve yetkili Cumhuriyet Savcısı tarafından fezlekeye göre düzenlenecek iddianame yetkili mahkemeye sunulacaktır."⁵²⁷ "Ancak çeşitli özel kanunlarda iddianame yerine geçen belgeler de bulunmaktadır."⁵²⁸ Örneğin, "tekeli idaresinin sınırlı bazı suçlar için mahkemeye yaptığı müracaatlar ile dava açılmış sayılmaktadır. Aynı şekilde 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu'nun 53/c Maddesine göre sanık memurun suç işlediğine ilişkin yeterli delil varsa sanığın yargılanması için yetkili kurulca verilen "*lüzum-u muhakeme kararı*"nın iddianame niteliği taşıdığı dile getirilmiştir."⁵²⁹

⁵²⁶ CMK, md. 171/1, 171/2.

⁵²⁷ Öztürk, Erdem, s.712, 713; Soyaslan, s.373; Donay, *Ceza Yargılama Hukuku*, s.127, 128; Özel soruşturma usullerine örnek olarak 4483 sayılı kanun uyarınca kamu görevlileri hakkında yapılacak olan soruşturma verilebilir. Bu kanuna göre Kamu görevlisinin görevi gereği işlediği bir suçtan dolayı Cumhuriyet savcısınca soruşturma yapılabilmesi 4483 sayılı kanunun 3. maddesindeki yetkili mercilerden izin alınmasına bağlanmıştır. Cumhuriyet savcısı kanunun 4. maddesine göre ivedilikle toplanması gerekli ve kaybolma ihtimali bulunan delilleri tespitten başka bir işlem yapmayacak hatta hakkında şikayette bulunulan kamu görevlisinin ifadesini dahi almaksızın evrakın bir örneğini yetkili mercie göndererek soruşturma izni isteyecektir. Kanunun 11.maddesine göre kamu görevlisi hakkında soruşturma izin verilmesi kararının kesinleşmesi durumunda dosya derhal yetkili ve görevli Cumhuriyet başsavcılığına gönderilecektir. Yetkili ve görevli Cumhuriyet Başsavcılığı CMK hükümleri uyarınca soruşturmayı yürüterek sonuçlandıracaktır. Bir görüşe göre ön inceleme görevlisi C.savcısının tüm yetkilerine sahiptir, bkz: Hamide Zafer, "4483 sayı ve 02/12/1999 tarihli Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun'un Değerlendirilmesi", İstanbul Barosu Dergisi, S:4, Y:2000, s.1015, 1016; diğer bir görüşe göre ise ön inceleme görevlisinin görevi işlendiği iddia edilen suça ilişkin tüm kanıtları toplamak ve delil elde etmek değil, iddianın yargılamaya değer nitelikte olup olmadığını açığa kavuşturmadır, bkz: Gökcan, Artuk, s.528 vd.; kanaatimizce soruşturma evresinde etkin konuma getirilen C.savcısının bilgisi dışında sahip olduğu yetkilerin ön inceleme görevlisi tarafından kullanılması CMK'nın sistemine uygun değildir. İstisnalar için bkz: Arslan, s.20.

⁵²⁸ Gültekin, *İddianamenin Yeri Geçen Belgeler*, s.147 vd.; Baykal, s.120 vd.; örnekler için bkz: Ertem, s.103 vd.

⁵²⁹ Gültekin, *İddianamenin Yeri Geçen Belgeler*, s.157.

4.2) İDDİANAMENİN UNSURLARI

4.2.1) Suçun işlendiğine dair yeterli şüphenin varlığı

"Soruşturma evresi sonunda toplanan deliller, suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluştuyorsa, Cumhuriyet Savcısı bir iddianame düzenleyecektir."⁵³⁰ Bu hüküm, "kamu davasının açılmasında Cumhuriyet Savcısına bağlı yetki tanıyan *mecburilik ilkesini* düzenlemektedir."⁵³¹

"Yeterli şüphe, soruşturma neticesinde elde edilen delillere göre şüphelinin mahkûm olmasının muhtemel olması" şeklinde anlaşılmalıdır.⁵³² "*Şüpheden sanık yararlanır*" (in *dubio pro reo*) *ilkesi*, soruşturma evresinde kural olarak geçerli değildir. Bu ilke, ancak kovuşturma evresinde geçerlidir. Ancak, dolaylı olarak bu ilkenin soruşturma evresinde de geçerli olduğu görülmektedir. Şöyle ki; "Cumhuriyet Savcısı, soruşturma neticesinde elde edilen delillere göre, şüphelinin mahkûm olmasını muhtemel görmez ise, yeterli şüpheyne ulaşılmadığından *Kovuşturmayaya Yer Olmadığına Dair Karar* verecektir."⁵³³

Cumhuriyet Savcısının delillerin yeterli şüphe oluşturup oluşturmadığını tespit edebilmesi için delilleri değerlendirmesi gerekmektedir. Delillerin değerlendirilmesi ise, karar vermeye yetkili makamların toplanan delillerden sonuç çıkarıp, bu sonucu kararlarında kullanmaları faaliyetidir.⁵³⁴

Cumhuriyet Savcısının delilleri değerlendirebileceği; "...yasa tarafından Cumhuriyet savcısına, toplanan delilleri değerlendirme yetkisi verilmiş ve yapılacak değerlendirme sonucunda yeterli şüphe oluşturduğu kanısına ulaşılması durumunda kamu davasının açılması zorunlu görülmüştür." şeklindeki Yargıtay 4. Ceza Dairesi'nin 14/10/2009 tarih ve 2009/22283, 2009/16336, E.K. sayılı kararında da kabul edilmiş olup, Ceza Yargılama Yasamız, *kovuşturma mecburiyeti ilkesini* benimsemiş ise de; bu ilke Cumhuriyet savcısının delilleri değerlendirme yetkisini ortadan kaldırmamaktadır.⁵³⁵

⁵³⁰ CMK, md. 170/2.

⁵³¹ Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi Kanunu'na Göre İddianamenin Hazırlanması ve Kabulüne İlişkin Bazı Düşünceler*, Ceza Hukuku Dergisi, 1.Yıl, 1.Sayı, Eylül 2006, s. 37; Çolak, Taşkın, s.831.

⁵³² Centel, Zafer, 2008, s.425.

⁵³³ Centel, Zafer, 2008,s.425.

⁵³⁴ Öztürk, Erdem, s. 466; Gökcan, s.195.

⁵³⁵ 4.CD., 14/10/2009, 2009/22283, 2009/16336, E. K.(YKD, 37.Cilt, 7.Sayı, Temmuz, 2011, s. 1315); Gökcan, s. 202vd.

Cumhuriyet Savcısı hukuka uygunluk nedenlerinin varlığı halinde iddianame düzenleme yükümlülüğüne sahip değildir.⁵³⁶

Belirtmek gerekir ki, Savcılık teşkilatının bütün olması ve Başsavcılarının savcılar üzerinde denetim yetkisi bulunması nedeniyle Başsavcılarının yeterli delil değerlendirmesine müdahale etmeleri mümkündür ve etmektedirler.⁵³⁷

4.2.2) İddianamede bulunması gereken diğer unsurlar

CMK'nun 170. Maddesinin 3., 4., 5. ve 6. fıkralarında iddianamede bulunması gereken diğer unsurlar düzenlenmiştir. Buna göre; "Görevli ve yetkili mahkemeye hitaben düzenlenen iddianamede;

- Şüphelinin kimliği,
- Müdafî,
- Maktul, mağdur veya suçtan zarar görenin kimliği,
- Mağdurun veya suçtan zarar görenin vekili veya kanuni temsilcisi,
- Açıklanmasında sakınca bulunmaması halinde ihbarda bulunan kişinin kimliği,
- Şikayette bulunan kişinin kimliği,
- Şikayetin yapıldığı tarih,
- Yüklenen suç ve uygulanması gereken kanun maddeleri,
- Yüklenen suçun işlendiği yer, tarih ve zaman dilimi,
- Suçun delilleri,
- Şüphelinin tutuklu olup olmadığı; tutuklanmış ise, gözaltına alma ve tutuklama tarihleri ile bunların süreleri gösterilir."⁵³⁸

"İddianamede yüklenen suç u oluşturan olaylar, mevcut delillerle ilişkilendirilerek açıklanır."⁵³⁹

Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 14/06/2005 tarih ve 38-63 sayılı kararına göre, "Bir olayın açıklanması sırasında başka bir olaydan da söz edilmesi, o olay hakkında dava

⁵³⁶ Centel, Zafer, 2008, s.425

⁵³⁷ Centel, Zafer, 2008, s.426.

⁵³⁸ CMK, md. 170/3.

⁵³⁹ CMK, md. 170/4.

*açıldığını göstermez.” Yani, iddianamedeki suça konu fiilin, bir başka olaya bağlı olmadan, bağımsız şekilde açıklanması gerekir.*⁵⁴⁰

"İddianamenin sonuç kısmında, şüphelinin sadece aleyhine olan husular değil, lehine olan hususlar da ileri sürülür."⁵⁴¹ Bu hüküm, Cumhuriyet Savcılığının (iddia makamının) makam olarak, sadece şeklen taraf olduğunu göstermektedir. Çünkü madde (ruh,öz ve anlam) bakımından Cumhuriyet Savcısı tarafsızdır. Cumhuriyet Savcılığı, bir suçun işlenerek kamu düzeni bozulduğunu kamu adına bir iddia ile mahkeme önüne getirmektedir. İddianın ciddi, anlamlı, dikkate alınır olabilmesi için tarafsız olması (şüphelinin lehine ve aleyhine olan durumları belirtmesi) ile mümkündür. İddianın iftiradan farkı, lehe ve aleyhe olan bütün delilleri dikkate almayı gerektirir. Cumhuriyet Savcılığını (iddia makamını) temsil eden Cumhuriyet Savcısı, kişi olarak zaten tarafsız olmalıdır.⁵⁴²

"İddianamenin sonuç kısmında, işlenen suç dolayısıyla ilgili kanunda öngörülen ceza ve güvenlik tedbirlerinden hangilerine hükmedilmesinin istendiği, suçun tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, ilgili tüzel kişi hakkında uygulanabilecek olan güvenlik tedbiri açıkça belirtilir."⁵⁴³

Bu hususların iddianamede bulunması gerekli ise de, bu zorunluluk mevcut olan hususlar bakımından anlaşılmalıdır.⁵⁴⁴

"CMK'nun 170. Maddesinin yukarıda sayılan 3. fıkrası şekle ilişkin bilgileri içermekte iken, son üç fıkra iddianamenin esasına ilişkin bulunması gereken unsurları içermektedir."⁵⁴⁵

4.2.2.1) Görevli ve yetkili mahkemenin gösterilmesi

"Cumhuriyet Savcısı tarafından düzenlenecek iddianamenin görevli ve yetkili mahkemeye hitaben düzenlenmesi gerekmektedir."⁵⁴⁶ Mahkemelerin yetki kuralları

⁵⁴⁰ Akçin, Erel, Halitoğlu, Bozoğlu, Fazla, Örer, Özbey, s.1162.

⁵⁴¹ CMK, md. 170/5.

⁵⁴² Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.1049.

⁵⁴³ CMK, md. 170/6.

⁵⁴⁴ Özbek, s.504; İnce, s. 195; Gültekin, s. 116; Parlar, Hatipoğlu, s. 794.

⁵⁴⁵ Şahin, Gazi Şerhi, s.522; Şahin, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.105; Parlar, Hatipoğlu, s.794.

⁵⁴⁶ CMK, md. 170/3.

CMK'nun 12-15. Maddeleri arasında düzenlenmiştir. Cumhuriyet Başsavcılıklarının yetkileri ise yanında bulundukları mahkemeye göre belirlenmektedir.⁵⁴⁷

Cumhuriyet Savcıları; bir suç işlendiğine dair iddianamelerini yetkili bulundukları alan içerisinde yanında kurulu bulundukları yetkili mahkemeye hitaben yazacaklardır. Kendi yetki alanı dışında kalan bir yere Cumhuriyet Savcısının doğrudan dava açma yetkisi yoktur; böyle bir durumda dava açılması gereken yerin Cumhuriyet Başsavcılığına fezlekeyle, yetkisizlikle veya görevsizlikle uyuşmazlığı gönderir.⁵⁴⁸

Cumhuriyet Savcısı düzenlediği iddianamede görevli mahkemeyi de belirtmek zorundadır. Görevli mahkeme, asliye ceza veya ağır ceza mahkemeleri olabileceği gibi çocuk mahkemesi gibi kanunlarda özel olarak kurulmuş mahkemeler de olabilir.

Görevli mahkeme, cezayı ağırlaştırıcı veya hafifletici nedenler göz önünde bulundurulmadan suç için öngörülen soyut cezanın üst sınırı dikkate alınmak suretiyle veya suçun niteliğine göre belirlenmektedir.⁵⁴⁹

Görev veya yetki bakımından iddianamede açık bir hata veya çelişki olması halinde, diğer hususlara bakılmaksızın iddianamenin iadesi mümkündür. Ancak "Cumhuriyet Savcısının değerlendirmesinde bir çelişki yoksa bu nedenle iddianame iade edilemez."⁵⁵⁰

4.2.2.2) Taraflara ilişkin kimlik bilgileri

"Cumhuriyet Savcısının düzenlediği iddianamede, şüphelinin ve müdafinin kimliğinin belirtmesi gerekmektedir.⁵⁵¹ "Müdafî; şüpheliyi veya sanığı savunan avukat"⁵⁵² olarak tanımlanmıştır. Kanunda şüpheliyi veya sanığı savunan avukatın seçilmiş veya atanmış olup olmadığı hususunda bir ayırım yapılmamıştır. Bu nedenle atanmış da olsa seçilmiş de olsa şüpheliyi savunan avukat "müdafî" olarak iddianamede gösterilmelidir.⁵⁵³

⁵⁴⁷ Aydın, s.76; Ertem, s.136 vd.; 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanunun 16. maddesine göre: " Mahkeme kuruluşu bulunan her il merkezi ve ilçede o il veya ilçenin adı ile anılan bir Cumhuriyet Başsavcılığı kurulur." Aynı kanunun 21. maddesi ise Cumhuriyet savcılarının yetki alanlarını şöyle belirlemiştir: "Cumhuriyet savcıları, bulundukları il merkezi veya ilçenin idarî sınırları ile bunlara adli yönden bağlanan ilçelerin idarî sınırları içerisinde yetkilidirler."

⁵⁴⁸ Uğur, *Kamu Davasının Hazırlanması ve İddianame*, Gazi Üniversitesi SBE,s. 78;Aydın, s.76, 77.

⁵⁴⁹ 5253 Sayılı Kanun'un 14. Maddesi.

⁵⁵⁰ CMK, md. 174/1-a.

⁵⁵¹ CMK, md. 170/3, a ve b fıkraları.

⁵⁵² CMK, md. 2/1-c.

⁵⁵³ Uğur, *İddianame ve İddianamenin İadesi*, Adalet Yay., 2018, Ankara, s.26.

Kimliği belirsiz şüpheli hakkında iddianame düzenleyerek dava açmak mümkün değildir.⁵⁵⁴ "Kimlik bilgileri; şüphelinin adını, soyadını, adresini, doğum yerini ve tarihini, medeni halini, ana ve baba adını, nüfusa kayıtlı olduğu yeri içermektedir."⁵⁵⁵ Ayrıca "iddianamede şüphelinin T.C. Kimlik numarasının bulunması UYAP üzerinden işlem yapılabilmesi için gereklidir."⁵⁵⁶ "Şüphelinin ismi ve diğer bilgileri doğru olarak yazılmalıdır; isim karışıklığına neden olacak bir yazım varsa bu iddianamenin iadesi sebebidir."⁵⁵⁷

Doktrinde, suça sürüklenen çocuğun, kanuni temsilcisinin adına ve adresine eğer müdafî varsa onun atanmış mı yoksa seçilmiş mi olduğuna yer verilmesi gerektiği dile getirilmiştir.⁵⁵⁸

Kanaatimizce de, suça sürüklenen çocuğun kanuni temsilcisine ait bilgilere yer verilmesi şikâyet hakkının kullanılması bakımından mahkemeye kolaylık sağlayabilecektir.

Fiziken belirlenmiş olan ancak açık kimlik bilgileri tespit edilemeyen şüpheli hakkında kamu davası açılıp açılmayacağı konusu doktrinde tartışmalıdır.

Bir kısım yazarlar, "şüphelinin birey olarak belli olması halinde kamu davasının açılabilmesini"⁵⁵⁹ savunurken, diğer bir kısım yazarlar ise "soruşturmanın en önemli görevinin şüphelinin kimliğini belirlemek olduğunu ve kanunda kastedilenin şüphelinin açık kimliği olduğunu, bu nedenle iddianamede şüphelinin ferden veya fiziki kimlik olarak belirtilmesinin yeterli olmadığını"⁵⁶⁰ savunmaktadır.

⁵⁵⁴ Yaşar, s.1962; Noyan, s. 631; Aydın, s.77; yazar şüphelinin açık kimliğin iddianamede yazılı olmaması durumunda iddianamenin yoklukla sakat olacağını belirtmektedir.

⁵⁵⁵ Çolak, Taşkın, s.834; yazarlara göre varsa lakabı da iddianameye yazılmalıdır; Noyan, s.631; yazar da aynı görüştedir;

⁵⁵⁶ İnce, s.195; Noyan, s. 632; Gültekin, s.148.

⁵⁵⁷ Öztürk, Erdem, s.717; Yargıtay iddianamenin şüpheli ismi, soy ismi ve kimlik bilgileri nüfus kaydına uygun olarak düzeltilmeden yargılamaya devam olunarak yazılı şekilde hüküm tesisini bozma sebebi saymıştır bkz: 11.CD., 27/12/2006, 5918-10586, 10.CD., 29/11/2005, 25896-17269, 11.CD., 16/11/2005, 8986-11512 (Taşdemir, Özkepir, s. 689 vd.)

⁵⁵⁸ Centel, Zafer, s.469; yazarlara göre atanmış müdafîn CMK m. 151/1'e göre mahkeme tarafından denetlenebilmesi mümkündür.

⁵⁵⁹ Uğur, *Kamu Davasının Hazırlanması ve İddianame*, Gazi Üniversitesi SBE, 2014, s.79,80; Açılabilmesini savunan yazarlar için bkz: Centel, Zafer, s.470; Çolak, Taşkın, s. 834; karşı görüş için bkz: Öztürk, Erdem, s. 716; Özbek, İzmir Şerhi, s.727; Özbek, s.503; Aydın, s.78.

⁵⁶⁰ Öztürk, Erdem, s.716; Özbek, *İzmir Şerhi*, s.727; Aydın, s.78; yazar şüphelinin açık kimliğinin belli olmamasının hazırlık soruşturması yapılmasına engel olmayacağı ancak kamu davasının açılmasına engel olacağı görüşündedir; Gültekin, s.147; yazara göre kanunda kastedilen kişinin nüfus kayıt örneği değildir. İddianamede hiç değilse şüphelinin belirlenmesine olanak sağlayacak özellikleri belirtilmelidir.

Eğer şüpheli kimlik bilgilerini vermiyor ve susuyorsa, bu durumda CMK'nun 81. Maddesi ve Kabahatler Kanunu'nun 40/2-3. Maddesindeki hükümlerden yararlanılarak şüphelinin kimliği tespit edilmeye çalışılabilir.⁵⁶¹ Şüpheli kimliğini söylese bile şüphelinin beyan veya kabulü ile yetinilmemeli; şüphelinin beyan ettiği kişi olup olmadığı hususu aydınlatılmalıdır.⁵⁶²

Ayrıca şüphelinin yanı sıra; maktul, mağdur veya suçtan zarar gören, mağdurun veya suçtan zarar görenin vekili, kanuni temsilcisi, açıklamasında sakınca bulunmaması halinde ihbarda veya şikâyetle bulunan kimselerin de kimliklerine ilişkin bilgilere yer verilmesi gerekmektedir.⁵⁶³

Yargıtay 14. Ceza Dairesi'nin 11/10/2011 tarihli kararında belirtildiği gibi, "mağdurun açık kimliğinin tüm araştırmalara rağmen tespit edilememesi, iddianame düzenlenmesine engel oluşturmamaktadır." ⁵⁶⁴ O halde, ceza yargılaması için diğer asli unsurların bulunduğu bir durumda, tüm araştırmalara rağmen tespit edilemeyen bir unsur, zorunluluktan kaynaklanan bir eksiklik olduğundan ceza yargılamasının yapılmasına engel teşkil etmeyecektir.⁵⁶⁵

4.2.2.3) Suça ilişkin bilgiler

4.2.2.3.1) Suçun işlendiği yer, tarih ve zaman dilimi

"Cumhuriyet Savcısı tarafından düzenlenecek iddianamede suçun işlendiği yer ve zamana ilişkin bilgilere de yer verilmesi gerekmektedir."⁵⁶⁶

Öncelikle dava zamanaşımının tespit edilmesi açısından, iddianamede suçun işlendiği zamanın gösterilmesi büyük öneme sahiptir. Suç tarihinden itibaren TCK'nun 66.

⁵⁶¹ Centel, Zafer, s.469; yazarlara göre atanmış müdafin CMK m. 151/1'e göre mahkeme tarafından denetlenebilmesi mümkündür.

⁵⁶² Erol, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu En Yeni 4700 İçtihat, Ankara, Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi, s.1056.

⁵⁶³ CMK, md. 170/3, c,d,e,f fıkraları.

⁵⁶⁴ 14.CD., 11/10/2011, 2011/14137-2011/626, E.K, "...yapılan bütün araştırma ve soruşturmaya rağmen mağdurun kimliğinin tespit edilememesinin şüpheli hakkında iddianame düzenlenmesine engel durum oluşturmayaacağı açıktır. Ceza yargılaması için diğer asli unsurların bulunduğu bir durumda, zorunluluktan kaynaklanan bu eksiklik ceza yargılamasının yapılmasına engel teşkil etmeyecektir."

⁵⁶⁵ Aydın, İddianamenin Unsurları ve İadesi, s.375; yazara göre mağdur ve suçtan zarar görenin bilinmemesi veya açık kimlik bilgilerinin veya adreslerinin tam olarak bilinmemesi halinde bu durumun iddianameye yazılması, bu bilgilerin aranmasına rağmen bulunamadığının sebepleri ile birlikte açıklanması gereklidir; aynı doğrultuda görüş için bkz: Baykal, s.104.

⁵⁶⁶ CMK, md. 170/3-i.

Maddesinde belirlenen sürelerin geçmesi halinde, müsnet suç dava zamanaşımına uğramış olacağından, şüpheli hakkında işlemlere devam edilemeyecek ve Cumhuriyet Savcısı tarafından kovuşturma olanağının bulunmaması nedeniyle *Kovuşturmayaya Yer Olmadığına Dair Karar* verilmesi gerekecektir. Diğer taraftan, yaş küçüklüğü, sanığın akli durumu, mağdurun yaşı, çıkarılan af, şartlı salıvermeye ilişkin hükümler, lehe kanunun tespiti gibi konular bakımından suç tarihi önemlidir.⁵⁶⁷

Birtakım suçlar bakımından, suçun işlendiği zaman dilimi, suçun ağırlaştırıcı nitelikli hali kabul edilmiştir. Bu sebeple, iddianamede suçun işlendiği zamanın tarih olarak gösterilmesinin yanı sıra saat olarak da belirlenebilme imkânı varsa, bunun da tespiti önem arz etmektedir. Örneğin, "hırsızlık suçunun gece vakti işlenmesi halinde verilecek cezanın üçte bir arttırılacağı"⁵⁶⁸ hüküm altına alınmıştır.⁵⁶⁹

Birtakım suçlar bakımından, suçun işlendiği yer, suçun ağırlaştırıcı nitelikli hali kabul edilmiştir. Örneğin, "hırsızlık suçunun bina veya eklentileri içinde muhafaza altına alınmış olan eşya hakkında işlenmesi halinde suçun alt sınırı 5 yıla yükselecektir."⁵⁷⁰

Bunun yanı sıra, "aynı kişiye karşı aynı suçun farklı zamanlarda birden fazla defa işlenmesi halinde zincirleme suç hükümlerinin uygulanması bakımından da suçun işlendiği zaman diliminin tespiti önem arz etmektedir."⁵⁷¹ İki suç arasındaki zaman aralığının tespiti, kastın yenilenip yenilenmediği hususunda değerlendirme yapma imkânı verecektir.⁵⁷²

"Davaya bakmakla yetkili olan mahkeme, suçun işlendiği yer mahkemesidir."⁵⁷³ Buna göre, "teşebbüs halinde kalan tamamlanmamış suçlarda son icra hareketinin yapıldığı yer, kesintisiz suçlarda kesintinin gerçekleştiği yer, zincirleme suçlarda son suçun işlendiği yer mahkemesi yetkilidir." Bu sebeple, suçun işlendiği yerin ve davaya bakmakla yetkili mahkemenin tespiti açısından suçun hareketleri birden fazla yerde gerçekleşmişse veya suç mütemadi bir suç ise iddianamede bunların da gösterilmesi gerekir.⁵⁷⁴

⁵⁶⁷ Uğur, *Kamu Davasının Hazırlanması ve İddianame*, Gazi Üniversitesi SBE, 2014, s.85.

⁵⁶⁸ TCK, md. 143.

⁵⁶⁹ Uğur, *Kamu Davasının Hazırlanması ve İddianame*, Gazi Üniversitesi SBE, 2014, s.85.

⁵⁷⁰ TCK, md. 142/2.h.

⁵⁷¹ TCK, md. 43/1.

⁵⁷² Uğur, *Kamu Davasının Hazırlanması ve İddianame*, Gazi Üniversitesi SBE, 2014, s.86.

⁵⁷³ CMK, md. 12.

⁵⁷⁴ Centel, Zafer, s.472; Çolak, Taşkın, s.835; Ertem, s.142.

4.2.2.3.2) Şikâyetin yapıldığı tarih

"Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyet tabi olan suçlarda, şikâyetin yapıldığı tarihin de iddianamede gösterilmesi gerekir."⁵⁷⁵

Şikâyetin hukuka uygun ve geçerli olabilmesi için şikâyet hakkına sahip olan kişi yani suçtan zarar gören tarafından ve kanunda gösterilen süreye uygun olarak yapılması gerekmektedir.

Suçtan zarar gören, şikâyet hakkını fiili ve faili öğrendiği andan itibaren 6 aylık hak düşürücü süre içerisinde kullanmalıdır. Eğer bu süre geçirilmişse, suçtan zarar görenin şikâyeti dikkate alınmayacaktır.

Doktrinde, "iddianame düzenlendikten sonra mahkemenin, şikâyet hakkına sahip olmayan kişinin şikâyetinde bulunduğunu veya süresinde şikâyetinde bulunulmadığını tespit etmesi halinde, iddianamenin değerlendirilmesi aşamasında iddianameyi iade edebileceği dile getirilmiştir."⁵⁷⁶

4.2.2.3.3) İsnat edilen suçun unsurlarına ilişkin bilgiler

"İddianamede yüklenen suç oluşturulan olaylar, mevcut delillerle ilişkilendirilerek açıklanır."⁵⁷⁷ Buna göre, Cumhuriyet Savcısı tarafından düzenlenen iddianameye konu olayda, müsnet suçun unsurlarının gerçekleşip gerçekleşmediği soruşturma evresinde toplanan deliller dikkate alınarak tartışılacaktır.⁵⁷⁸

Suçun unsurlarının soyut ve somut olarak iddianamede belirtilmesi gerekir.⁵⁷⁹ Bu nedenle, Cumhuriyet Savcısı düzenleyeceği iddianamede yalnızca olayları anlatmakla

⁵⁷⁵ CMK, md. 170/3-g.

⁵⁷⁶ Uğur, *Kamu Davasının Hazırlanması ve İddianame*, Gazi Üniversitesi SBE, 2014, s.86.

⁵⁷⁷ CMK, md. 170/4.

⁵⁷⁸ Öztürk, Erdem, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s. 717; suçun unsurlarının neler olduğu konusunda doktrinde bir görüş birliği yoktur: Alacakaptan, s. 8; yazar suçun unsurlarını kanunilik, hukuka aykırılık, hareket, manevi unsur olarak belirtmektedir. ; Özgenç, s.158; Özgenç, Gazi Şerhi, s.202; yazar suçun unsurlarının maddi unsurlar, manevi unsurlar ve hukuka aykırılık unsurundan oluştuğunu kabul etmektedir. Kusur suçun unsuru değildir, fail hakkında bulunulan bir değerlendirme yargısıdır.; Demirbaş, s.186; yazar suçun unsurlarını tipe uygun fiil, hukuka aykırılık ve kusurluluk olarak üçe ayırarak incelemektedir. Aynı ayırım için bkz: İçel vd. , s.6; Nurullah Kunter, *Suçun Kanuni Unsurları Nazariyesi*, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, s.1949; yazara göre suçun unsurları tipiklik, hukuka aykırılık ve cezalandırılabilirlik.

⁵⁷⁹ Centel, Zafer, s.470; Ertem, s.140; Aydın, s.85; 6.CD., 09/08/2005, 7220-7154 (Taşdemir, Özkepir, s.694); Doğru, Nalbant, s.645; suçun iddianamede açık şekilde gösterilmemesi bilgilendirme hakkını ihlal eder; Noyan, s.634,635; 13.CD., 16/09/2013 tarih, 2012/12933, 2012/24443, E.K sayılı kararında suça konu eylemin tanımlanmadığı için yasal unsurları taşımayan iddianamenin sanığa okunup savunmasının

yetinmemeli, aynı zamanda iddianamedeki olaylar ile olaya götüren delilleri ilişkilendirmelidir.

Olay anlatılırken suçun unsurlarına ilişkin hususlar kanundaki ifadelere dayanarak anlatılmalıdır.⁵⁸⁰ Çünkü "mahkeme hükmünü verirken iddianamede unsurları gösterilen suça ilişkin fiil ve fail ile bağlıdır."⁵⁸¹ Görevli mahkemenin belirlenmesi dâhil ceza muhakemesi açısından zorunlu bir takım işlemlerin suçun nitelendirmesine göre yapılacağı unutulmamalıdır.⁵⁸²

Davasız yargılama olmaz ilkesi gereği, kamu davasının konusu ile hükmün konusu somut olay bakımından aynı olmalıdır.⁵⁸³ Bu ilke, mahkemenin açılmamış bir davaya bakmasını yasaklamaktadır. Cumhuriyet Savcısı bir fiilden, olaydan dolayı kamu davası açmadıkça, mahkeme ofiil, olay veya suçla ilgili olarak yargılama yapamaz.⁵⁸⁴

Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 16/04/2013 tarih, 2013/14-49, 2013/146, E.K. sayılı kararında yerel mahkemenin iddianamede; *"...şüphelinin ayağa kalkarak müştekinin üzerine saldırdığı, müştekiyi duvara yaslayarak ağzını eliyle kapatıp mukavemetini kırdığı"* şeklinde yer alan ifade ile kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçunun da iddianamede anlatıldığı şeklindeki direnme gerekçesini, cinsel saldırı suçunun mağdurun rızası olmadan zorla gerçekleştirildiği açıklanırken kullanılan ifadelerin cinsel saldırı suçundan bağımsız olarak ayrıca kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçundan da kamu davası açıldığını göstermeyeceğini...⁵⁸⁵ belirterek yerel mahkemenin direnme gerekçesini yerinde bulmamıştır.

yapılmasını savunma hakkının kısıtlanması olarak görmüştür; aynı doğrultuda Yargıtay kararı için bkz: 4.CD., 11/11/2013 tarih, 2012/12300, 2013/27446, E.K.

⁵⁸⁰ Centel, Zafer, s.471; Ertem, s. 140; 4.CD., 16/09/2013 tarih, 2011/17946, 2013/22233, E.K. sayılı kararında iddianamenin; sanığa savunma hazırlayabilme imkanı vermesi açısından isnat edilen ve suç sayılan maddi fiilleri, fiillerin hukuki nitelendirmesini, yerini, zamanını açıkça göstermesi gerektiğini, hukuki nitelendirmesi yapılan fiilin, kanunda karşılığı olan suç ve cezası hakkında da bilgi içermesi gerektiğini belirtmiştir.; aynı doğrultuda Yargıtay kararı için bkz: 4.CD., 11/11/2013 tarih, 2012/12300, 2013/27446, E.K.

⁵⁸¹ CMK, md. 225/1.

⁵⁸² Erol, s.1057; Noyan, s. 634.

⁵⁸³ Madde gerekçesi için bkz: Şahin, Gazi Şerhi, s.711.

⁵⁸⁴ Uğur, *Kamu Davasının Hazırlanması ve İddianame*, Gazi Üniversitesi SBE, 2014, s.83.

⁵⁸⁵ aynı doğrultuda Yargıtay kararları için bkz: 5.CD. 16/10/2012 tarih, 2012/3943, 2012/10325, E.K; 2.CD., 08/10/2012 tarih, 2012/9715, 2012/42925, E.K; 5.CD., 22/04/2011 tarih, 2011/2100, 2011/3397, E.K; 5.CD., 24/01/2011, 2010/9166, 2011/298, E.K; 5.CD., 24/06/2009 tarih, 2009/6971, 2009/8299, E.K; 9.CD., 23/09/2008 tarih, 2008/11514, 2008/10226, E.K; 11.CD., 19/03/2008 tarih, 2006/766, 2008/1698, E.K.

4.2.2.3.4) İsnat edilen suça uygulanması gereken kanun maddeleri

Cumhuriyet Savcısı tarafından fiile uygulanacak olan Türk Ceza Kanunu'nun genel ve özel hükümleri ile özel kanunlarda düzenlenmiş ceza maddelerinin iddianamede açıkça gösterilmesi gerekmektedir.⁵⁸⁶

Uygulamada iddianamede uygulanacak kanun maddeleri “*sevk maddeleri*” başlığı altında gösterilmektedir.⁵⁸⁷

Suç teşebbüs aşamasında kalmışsa, suçun nitelikli hali gerçekleşmişse, eylem fikri içtima veya zincirleme suç hükümlerini ihlal etmişse, bunlara ilişkin kanun maddelerine de iddianamede yer verilmelidir.⁵⁸⁸ Ayrıca bu maddelerin gösterilmesiyle yetinilmemeli, iddianamenin metin kısmında bu maddelere göre şüphelinin cezalandırılması veya güvenlik tedbirinin uygulanması da talep edilmiş olmalıdır.⁵⁸⁹

Suç konu olay ile sevk maddeleri arasında uyumsuzluk veya çelişki bulunması halinde suçun niteliğinin belirlenmesinde ve davanın kapsamını tayinde iddianamedeki anlatım esas alınır.⁵⁹⁰

Cumhuriyet Savcısı tarafından düzenlenen iddianamede sevk maddesinin açık bir şekilde hatalı gösterilmiş olması, iddianamenin iadesi sebebi olabileceksen, suçun hukuki nitelendirmesi sebebiyle iddianame iade edilemez.⁵⁹¹

4.2.2.3.5) Suçun delilleri

"Cumhuriyet Savcısı tarafından düzenlenecek iddianamede, suçun ispatını sağlayacak olan deliller gösterilmelidir."⁵⁹²

⁵⁸⁶ CMK, md. 170/3-h.

⁵⁸⁷ Aydın, s.86; Aydın, *İddianamenin Unsurları ve İadesi*, s.376; Ertem, s.140; Baykal, s.106; yazara göre sevk maddeleri bağlayıcı olmasa dahi sanığın savunma hakkını güvence altına alması bakımından önemlidir.

⁵⁸⁸ Çolak, Taşkın, s.834, 835.

⁵⁸⁹ Centel, Zafer, s.471; Çolak, Taşkın, s.835; sevk maddelerinin yargılama sırasında doğurduğu sonuçlar için bkz: Aydın, *İddianamenin Unsurları ve İadesi*, s. 376; 4.CD., 16/09/2013 tarih, 2011/17946, 2013/22233, E.K. sayılı kararında sanığa yüklenen ve suç olduğu kabul edilen eylemlerin neler olduğundan bahsedilmeksizin sadece mağdurların ifadelerine yer verilerek sevk maddelerine göre cezalandırılmalarının istenmesi şeklinde düzenlenen iddianameyi, eylemler açıklanmadığı için suç yükleme niteliğinde sayılamayacağından bahsi geçen belgenin iddianame sayılamayacağı gerekçesiyle verilen hükmü bozmuştur.; aynı doğrultuda Yargıtay kararı için bkz: 4.CD., 11/11/2013 tarih, 2012/12300, 2013/27446, E.K.

⁵⁹⁰ Aydın, s.86; Aydın, *İddianamenin Unsurları ve İadesi*, s.377; Ertem, s.140; Yaşar, s.1963.

⁵⁹¹ CMK, md. 174/2.

⁵⁹² CMK, md 170/3-j.

"İddianamede yüklenen suçı oluşturan olaylar, mevcut delillerle ilişkilendirilerek açıklanır."⁵⁹³ Buna göre, iddianamede delillerin tek tek gösterilmesi yeterli olmayacaktır, ayrıca iddianamenin konusunu oluşturan olaylar, toplanan delillerle bağlantı kurularak anlatılacaktır.⁵⁹⁴

"Hükmün konusu, iddianamede öğeleri gösterilen suça ilişkin olaylardır."⁵⁹⁵ Cumhuriyet Savcısı, bir hüküm verir gibi ulaştığı sonuçları gerekçeleriyle ortaya koyacaktır.⁵⁹⁶ Böylece hükmün konusunu iddianamede sınırları belirtilerek dava konusu yapılan olaylar oluşturacaktır.⁵⁹⁷

4.2.2.4) Gözaltına alma ve tutuklama tarihleri ile bunların süreleri

"Cumhuriyet Savcısı tarafından düzenlenecek iddianamede, şüphelinin tutuklu olup olmadığını belirtmelidir. Eğer şüpheli gözaltına alınmışsa veya tutuklanmışsa, gözaltına alınma ve tutuklanma tarihleri ile bunların sürelerine yer verilmelidir."⁵⁹⁸ Böylece ileride bir mahkûmiyetin söz konusu olması halinde tutuklulukta veya gözaltında geçirilen süreler mahkûmiyetten indirilecektir.⁵⁹⁹ Tutukluluk süresinin 30 günde bir gözden geçirilmesi, mahsup işlemlerinin yapılması açısından önemlidir.

Suçluluğu ispat edilmeyen kişinin hürriyetinin kısıtlanması ve özgürlüğünden alıkonulması sonucunu doğuran gözaltına alma ve tutuklama koruma tedbirlerinin uygulanması halinde, muhakemenin hızlandırılması gerekmektedir.

"Ağır ceza mahkemesinin görevine girmeyen işlerde, tutukluluk süresi en çok bir yıldır. Ancak bu süre, zorunlu hallerde gerekçeleri gösterilerek altı ay daha uzatılabilir."⁶⁰⁰

"Ağır ceza mahkemesinin görevine giren işlerde, tutukluluk süresi en çok iki yıldır. Bu süre, zorunlu hallerde, gerekçesi gösterilerek uzatılabilir, uzatma süresi toplam üç yılı geçemez."⁶⁰¹

⁵⁹³ CMK, md. 170/4.

⁵⁹⁴ Uğur, *Kamu Davasının Hazırlanması ve İddianame*, Gazi Üniversitesi SBE, 2014, s. 87.

⁵⁹⁵ CMK, md. 225.

⁵⁹⁶ Şahin, *Gazi Şerhi*, s. 522; Şahin, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.105.

⁵⁹⁷ Çınar, s.36.

⁵⁹⁸ CMK, md. 170/3-k.

⁵⁹⁹ Donay, *Ceza Yargılama Hukuku*, s.130; Aydın, *İddianamenin Unsurları ve İadesi*, s.378; TCK m.63: Hüküm kesinleşmeden önce gerçekleşen ve şahsi hürriyeti sınırlama sonucunu doğuran bütün haller nedeniyle geçirilmiş süreler, hükmolunan hapis cezasından indirilir. Adli para cezasına hükmedilmesi durumunda, bir gün yüz Türk Lirası sayılmak üzere, bu cezadan indirim yapılır.

⁶⁰⁰ CMK, md. 102/1. (06/12/2006 tarih ve 5560 Sayılı Kanunun 18. Maddesi ile değişik)

"Soruşturma evresinde tutukluluk süresi, ağır ceza mahkemesinin görevine girmeyen işler bakımından altı ayı, ağır ceza mahkemesinin görevine giren işler bakımından ise bir yılı geçemez. Ancak, Türk Ceza Kanunu'nun İkinci Kitap, Dördüncü Kısım, Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar, Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlar ve toplu olarak işlenen suçlar bakımından bu süre en çok bir yıl altı ay olup, gerekçesi gösterilerek altı ay daha uzatılabilir."⁶⁰²

"Bu maddede öngörülen tutukluluk süreleri, fiili işlediği sırada on beş yaşını doldurmamış çocuklar bakımından yarı oranında, on sekiz yaşını doldurmamış çocuklar bakımından ise dörtte üç oranında uygulanır."⁶⁰³

Gerçekten, 17/10/2019 tarih ve 7188 Sayılı Yasanın 18. Maddesi ile CMK'nun 102. Maddesinin 4. fıkrasına yapılan eklemeler ile önceki fıkralardaki temel tutukluluk süreleri değiştirilmemiştir. Sadece, önceki maddelerde belirtilen tutukluluk süreleri, ceza muhakemesinin aşamaları olan soruşturma ve kovuşturma aşaması ayrımı dikkate alınarak, bu aşamalara bağlı en fazla tutuklu kalınabilecek süre belirlemesi yapılmıştır. Bu ekleme şeklinde değişiklik ile Cumhuriyet Savcılıkları muhatap alınmıştır. Buna göre, kanun koyucu, Cumhuriyet Savcılıklarına tutuklu soruşturmalarda, hukuka uygun, titiz ve hızlı bir soruşturma yürüterek kanunda belirtilen süre içinde ya *iddianameyi* düzenleyip mahkemeye sunmaları ya da *Kovuşturmayaya Yer Olmadığına Dair Karar* vermeleri ya da bu süre içinde bu iki soruşturma işlemini yapamayacaklarsa, şüphelinin serbest bırakılmasını istemiştir. Bu serbest bırakma eğer bir karar ile olmazsa, süre dolduğu an re'sen gerçekleşmelidir.⁶⁰⁴

Bu kapsamda, Cumhuriyet Savcısı bu sürelerin geçmesini önlemek, hakim in dikkatini çekmek amacıyla, iddianamenin sağ üst kısmına "*Tutuklu İş*" ibaresini yazar.⁶⁰⁵ Bu davalarda, duruşma tarihleri arasındaki süre tutuksuz davalara göre daha kısa verilir. Bir an önce bitirilmesine çalışılır.⁶⁰⁶

⁶⁰¹ CMK, md. 102/2.

⁶⁰² CMK, md. 102/4. (17/10/2019 tarih ve 7188 Sayılı Yasanın 18. Maddesi ile değişik)

⁶⁰³ CMK, md. 102/4. (17/10/2019 tarih ve 7188 Sayılı Yasanın 18. Maddesi ile değişik)

⁶⁰⁴ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s. 939.

⁶⁰⁵ Ertem, s.144; Baykal, s.113.

⁶⁰⁶ Uğur, *Kamu Davasının Hazırlanması ve İddianame*, Gazi Üniversitesi SBE, 2014 ,s.88.

"Tutuklu işler, adli tatilde de görülmesi gereken acele işlerden sayılmaktadır."⁶⁰⁷ Bu nedenle, tutuksuz işlere göre daha önemli olan üzerinde daha hassas davranılması ve en kısa sürede bitirilmesi gereken davalardır.⁶⁰⁸

4.2.2.5) İddianamenin sonuç kısmında yer alması gereken hususlar

"İddianamenin sonuç kısmında şüphelinin sadece aleyhine olan hususlar değil, lehine olan hususlarda ileri sürülür."⁶⁰⁹ Örneğin, "olayda gerçekleşmiş ise, şüphelinin suçu haksız tahrik sonucu işlediği belirtilmelidir."⁶¹⁰

Yargıtay 11. Ceza Dairesi'nin 03/07/2006 tarih ve 2006/3835 Esas ve 2006/6168 Karar sayılı ilamında; *"soruşturma evresinde, şüphelilerin lehine olan kanıtların da toplanarak iddianamede gösterilmesi gerektiği, şüpheli E...T...'nin beyanında geçen ve kredi kartı ile işlem yaptığı bildirilen A...G...'nin dinlenerek olay hakkında bilgi ve görgüsünün saptanması gerektiği"* belirtilmiş, bu yönden itiraz merciince verilen itirazın reddi kararında bir isabetsizlik görülmemiştir.⁶¹¹

"İddianamenin sonuç kısmında, işlenen suç dolayısıyla ilgili kanunda öngörülen ceza ve güvenlik tedbirlerinden hangilerine hükmedilmesinin istendiği, suçun tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, ilgili tüzel kişi hakkında uygulanabilecek olan güvenlik tedbiri açıkça belirtilir."⁶¹²

Buna göre, iddianamenin sonucunda Cumhuriyet Savcısı şüphelinin cezalandırılmasını veya "güvenlik tedbiri" uygulanmasını kamu adına talep edecektir.⁶¹³

⁶⁰⁷ CMK, md. 331/2.

⁶⁰⁸ Uğur, *Kamu Davasının Hazırlanması ve İddianame*, Gazi Üniversitesi SBE, 2014, s.88.

⁶⁰⁹ CMK, md. 170/5.

⁶¹⁰ Uğur, *İddianame ve İddianamenin İadesi*, Adalet Yayınevi, 2018, Ankara, s.51.

⁶¹¹ Uğur, *İddianame ve İddianamenin İadesi*, Adalet Yayınevi, 2018, Ankara, s.51.

⁶¹² CMK, md. 170/6.

⁶¹³ Baykal, s.116; TCK'da düzenlenen güvenlik tedbirleri şunlardır: Belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma (TCK m. 53), esya müsadere (TCK m. 54), kazanç müsadere (TCK m. 55), çocuklara özgü güvenlik tedbirleri (TCK m. 56), akıl hastalarına özgü güvenlik tedbirleri (TCK m. 57), suçta tekerrür ve özel tehlikeli suçlular (TCK m. 58), sınır dışı edilme (TCK m. 59), tüzel kişiler hakkında güvenlik tedbirleri (TCK m. 60); 4.CD., 16/09/2013 tarih, 2011/17946, 2013/22233, E.K. sayılı kararında iddianamenin fiilin kanunda karşılığı olan suç ve cezası hakkında bilgi içermesi gerektiğini belirtmiştir.

4.2.2.6) Cumhuriyet savcısının imzası

Cumhuriyet Savcısı tarafından düzenlenen iddianameyi düzenleyen Cumhuriyet Savcısının imzasının bulunması gerektiğine dair bir kanun hükmü bulunmamaktadır. Ancak, yazılı bir belge olan iddianamenin onu düzenlemeye yetkili kişi tarafından düzenlenebileceğinden mahkeme önüne gelen ve iddianame formunu taşıyan bir belgenin yetkili kişi tarafından düzenlenip düzenlenmediğinin tespiti için onu düzenleyen kişi tarafından imzalanmış olması gerekir.⁶¹⁴ Eğer iddianame birkaç sayfadan oluşuyorsa, her sayfanın Cumhuriyet Savcısınca imzalanması gerekir.⁶¹⁵

Cumhuriyet Savcısı tarafından imzalanmayan iddianamenin mahkeme önüne geldiğinde, mahkemenin iddianameyi iade etmesi düşünülebilir ancak bu husus "iddianamenin iadesi sebepleri"⁶¹⁶ arasında sayılmamıştır. Eğer başka hususlardan dolayı iddianame iade ediliyorsa, bu husus da belirtilerek eksiklik giderilebilecektir.

Diğer bir yol olarak, iddianamenin geri gönderilerek, onu düzenleyen tarafından imza altına alınması yoluna gidilebilir, eğer düzenleyen belirlenemiyorsa Cumhuriyet Savcılığı bir bütün olduğu için diğer Cumhuriyet Savcısı onu imzalayabilmelidir.⁶¹⁷

"Islak imza dışında iddianameler güvenli elektronik imza ile de imzalanabilir."⁶¹⁸

4.2.3) İddianamede yer almaması gereken hususlar

Ceza muhakemesi hukukuna hakim olan ilkeler; aleniyet ve gizlilik ilkesidir. Kovuşturma evresinde aleniyet ilkesi esas iken, soruşturma evresinde gizlilik ilkesi esastır.

⁶¹⁴ Aydın, s.88; Malkoç/ Yüksektepe, s.396; Gültekin, s.236; Aydın, *İddianamenin Unsurları ve İadesi*, s.380; Ertem, s.146; Baykal, s.117; Noyan, s.636.

⁶¹⁵ Malkoç, Yüksektepe, s.936.

⁶¹⁶ CMK, md.174.

⁶¹⁷ Aydın, s.89; Aydın, *İddianamenin Unsurları ve İadesi*, s.380 vd.

⁶¹⁸ Yener Ünver, *Türkiye'de Ceza Hukukunda Avrupa Hukukuna Uyum Çalışmaları Bağlamında Üçüncü Yargı Paketinin Genel Değerlendirilmesi*, Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Y:2013, C:19, S:2, s.420; CMK 38/A: (2) Kanunlarda gösterilen istisnalar hariç olmak üzere, dosyalar güvenli elektronik imza kullanılarak UYAP'tan incelenebilir ve her türlü ceza muhakemesi işlemi yapılabilir. (3) Bu Kanun kapsamında fiziki olarak hazırlanması öngörülen her türlü belge ve karar elektronik ortamda düzenlenebilir, işlenebilir, saklanabilir ve güvenli elektronik imza ile imzalanabilir. (4) Güvenli elektronik imza ile imzalanan belge ve kararlar diğer kişi veya kurumlara elektronik ortamda gönderilir. Güvenli elektronik imza ile imzalanarak gönderilen belge veya kararlar, gerekmedikçe fiziki olarak ayrıca düzenlenmez ve ilgili kurum ve kişilere gönderilmez.

"Aleniyet ilkesi, demokratik toplum düzeninin gereklerinden olan adil yargılanmanın gerçekleşmesine katkıda bulunan bir ilkedir."⁶¹⁹ "Gizlilik ilkesi ise, lekelenmeme hakkıyla ilgilidir."⁶²⁰

Son yıllarda ülkemizde yürütülen geniş kapsamlı soruşturmalar sonucunda düzenlenen iddianameler, soruşturma konusu olaylarla ilgisi olmayan ve şüpheli/şüphelilerin özel hayatına ilişkin bilgilerin iddianamede veya eklerinde yer alması noktasında yoğunlaşmıştır. "Yürütülen soruşturmalarda şüpheli/şüphelilerin iletişiminin denetlenmesi yoluyla yaptıkları görüşmeler kayıt altına alınmakta, konutlarda yapılan aramalarda çeşitli belgelere veya resimlere, bilgisayar kütüklerine el konulmaktadır. Şüpheliler tarafından kullanıldığı söylenen birçok telefon numarası kolayca dinlemeye alınabilmekte ve bunların arasına şüpheliler tarafından kullanılmayan telefon numaralarının takip ve dinlenmesinin vasıtasıyla asıl hedef kişinin geçmişteki ve gelecekteki faaliyetleri incelenip, kişinin kontrol altında tutulması, özel ve aile hayatındaki faaliyetleri takip edilmektedir."⁶²¹ "Dinlenen kişilerin konuşmaları yazılı hale getirildiğinde yüzlerce sayfa metinler meydana gelmekte, soruşturulan suçla ilgisi olmayan bilgiler bu metinlerde yer alabilmektedir."⁶²²

Soruşturmanın gizliliği ilkesi gereği, bu bilgi ve belgelerin soruşturma evresinde yetkili makamlar dışında başkaları tarafından incelenmesi mümkün değildir ancak iddianame ve eklerinde bu bilgi ve belgelere yer verilmesi halinde kovuşturma evresinin aleniyeti ilkesi gereği tüm kamuoyu tarafından öğrenilmesi mümkün hale gelecektir. Bu nedenle, iddianame ve eklerinde özellikle tape kayıtlarında soruşturma konusu olayla ilgisi olmayan kişilere ait bilgilere, belgelere, resimlere, kayıtlara telafisi imkânsız zararlara yol açmamak için yer verilmemelidir.⁶²³ Bunlar Cumhuriyet Savcısı tarafından delil olma nitelikleri veya soruşturma konusu olayla ilgisi olmayan kişilere ait oldukları tutanakla tespit edildikten sonra özellikle telefon kayıtları, teknik araçla izleme tutanakları, bu

⁶¹⁹ Yokuş, *Adil Yargılanma Kapsamında Ceza Yargılamasında Aleniyet İlkesi*, İstanbul, Galatasaray Üniversitesi Yayını, 2004, s.747; Çakır, s.232.

⁶²⁰ Donay, *Ceza Yargılama Hukuku*, İstanbul, Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş., 2010, s.125; Özbek, Kanbur, Bacaksız, Doğan, Tepe, Başbüyük, Meraklı, s.31; Öztürk, Erdem, s.703; Ünver, Hakeri, s.517; Şahin, *Gazi Şerhi*, s.498; Parlar, Hatipoğlu, s.744; Çakır, s.233.

⁶²¹ Uğur, *Kamu Davasının Hazırlanması ve İddianame*, Gazi Üniversitesi SBE, 2014, s.97; Şen, *Ceza Yargılama Süreci*, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2011, (97), s.293.

⁶²² Taşkın, s.492.

⁶²³ Uğur, *Kamu Davasının Hazırlanması ve İddianame*, Gazi Üniversitesi SBE, 2014, s.97.

suretle elde edilen görüntüler, ses kayıtları, Cumhuriyet Savcısının huzurunda imha edilmelidir⁶²⁴, ele geçirilen diğer eşyalar sahiplerine iade edilmelidir.⁶²⁵

Nitekim kişi hak ve özgürlüklerini kısıtlayan tedbirlerin yasal mevzuata uygun ve iyi niyetli olarak uygulanması her şeyden önce gelmelidir.⁶²⁶

Bunun yanı sıra, iddianamede şüpheli veya şüphelilere isnat edilen suçun açık şekilde anlaşılmasını sağlayacak şekilde, sadece olayın aydınlatılması ve suçlanan şüpheli veya şüphelilerin kişiliğinin öğrenilmesi bakımından önem kazanan deliller sıralanmalıdır."⁶²⁷ "Ancak, şüpheli veya şüphelilerin ya da yakınlarının özel hayatına ilişkin bilgilere soruşturma konusu suçla ilgisi olmaması ve delil olma özelliği bulunmaması halinde yer verilmemelidir. Aksi halde, delillerin toplanması amacıyla yapılan özel hayatın gizliliğine müdahale oluşturan soruşturma işlemlerinde meydana gelen kanuna aykırılıklar, hem delilin ispat vasıtası olarak kullanılmasını engelleyecek hem de AİHS'ni ihlal edecektir."⁶²⁸

Her ne kadar CMK'nun 135. Maddesi hükümleri kapsamında ve hukuka uygun olarak uygulanan iletişimin denetlenmesi koruma tedbiri özel hayatın gizliliğini ihlal oluşturmamakta ise de; bu sırada elde edilen ve suç teşkil eden ancak olayla ilgisi bulunmayan özel hayata ilişkin bilgilerin iddianamede yer alması, özel hayatın gizliliğini ihlal oluşturmaktadır.⁶²⁹

Kanaatimizce, "*Kamu davasını açma görevi Cumhuriyet Savcısı tarafından yerine getirilir.*"⁶³⁰ hükmü gereği, Cumhuriyet Savcısı tarafından düzenlenecek iddianamede şüpheli/şüphelilerin veya yakınlarının özel hayatına ilişkin bilgilere ancak yürütülen soruşturmanın konusu ile ilgisinin olmasına ve delil olma özelliğinin bulunmasına kanaat getirildiği takdirde yer verilebilecektir.

CMK'nun 137/3. Maddesi gereği, "imha edilmesi gerekip de imha edilmeyen veya soruşturma ve kovuşturma ile ilgisi bulunmayan ve özellikle 1982 Anayasası'nın 20 ila 22.

⁶²⁴ Aksi görüş için bkz: Taşkın, s. 493; yazara göre iletişimin denetlenmesinde mevcut düzenleme itibarıyla imha mümkün gözükmemektedir. Yazara göre olması gereken iletişimin denetlenmesine ilişkin orijinal kayıt ve bunun yazılı metin haline getirilmiş versiyonu oluşturularak suçla ilgisi olmayan kısımlar ayıklanarak saklanmalı, şüphelinin istemesi halinde verilebilmelidir; aynı doğrultuda görüş için bkz: Şahin, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.360; yazara göre muhakemede kullanılamayacak bilgiler yok edilmelidir.

⁶²⁵ Uğur, *Kamu Davasının Hazırlanması ve İddianame*, Gazi Üniversitesi SBE, 2014, s.97.

⁶²⁶ Uğur, *Kamu Davasının Hazırlanması ve İddianame*, Gazi Üniversitesi SBE, 2014, s.98.

⁶²⁷ Cihan, Yenisey, s.335.

⁶²⁸ Cengiz vd.,s.76.

⁶²⁹ Taşkın, s.493.

⁶³⁰ CMK, md. 170/1.

Maddelerinin güvencesi altında bulunan özel hayatın gizliliği ve korunması kapsamına giren konuşma veya görüntülerin dosyalara konulması, delil olarak mahkemelere sunulması ya da iddianamelerde yer alması, bu hukuka aykırılığı yapanlar açısından en azından TCK'nun 132., 133., 134. ve 257. Maddelerinin uygulanmasını gerektirmektedir."⁶³¹

4.2.4) Hukuka aykırı delillerin iddianameye etkisi

Ceza muhakemesinin amacı, hukuka uygun yöntemler ile maddi gerçeğe ulaşmaktır. Maddi gerçeğe ulaşırken delil serbestliği ilkesi geçerlidir. *Delil serbestliği* ilkesi, "hukuka uygun yöntemler ile elde edilmiş ve uyuşmazlığa konu olayı temsil eden her şeyin delil olduğunu" ifade eder.⁶³²

Ceza muhakemesinin amacı olan maddi gerçeğe ulaşmada, hukuka aykırı yöntemler ile elde edilen delillerin kullanılmasının yasaklanması, delil yasaklarını ifade eder. Delil yasakları, maddi gerçeğe ulaşmada, delillerin elde edilmesinde hukuka aykırı yöntemlerin kullanılmaması, kullanılan delillerin de hukuka uygun yöntemler ile elde edilmesi anlamına gelir. Hukuk devletinde de olması gereken budur.⁶³³

Hukuka aykırı yöntem ile elde edilen delilin değerlendirilip değerlendirilmeyeceği hususunda iki farklı yaklaşım bulunmaktadır.⁶³⁴ Bunlardan ilki, hukuka aykırı yöntem ile elde edilen delilin kullanılması konusunda mahkemeye takdir yetkisi vermektir. İkincisi, hukuka aykırı yöntem ile elde edilen delilin hiçbir surette kullanılamamasıdır.

Hukuka aykırı yöntem ile elde edilen delilin kullanılması konusunda mahkemeye takdir yetkisi vermek daha isabetlidir.⁶³⁵

Mahkemeye her türlü takdir yetkisini kapatan mutlak bir delil değerlendirme yasağı getirilmiştir.⁶³⁶

⁶³¹ Şen, Telefon Dinleme, s.27.

⁶³² Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.592.

⁶³³ Kunter, Yenisey, Nuhoglu,s.1080; Öztürk, Tezcan, Erdem, Sırma, Saygılar, Alan, s.363; Turhan, s.187; Özbek, Kanbur, Doğan, Bacaksız, Tepe, s.654, 655.

⁶³⁴ Kunter, Yenisey, Nuhoglu, s. 1092.

⁶³⁵ Kunter, Yenisey, Nuhoglu,s.1092,1093.

⁶³⁶ CMK, md. 217/2.

Hukuka aykırı yollardan bir delilin elde edildiği hususundaki iddia taraflarca ileri sürülebileceği gibi mahkemece bu husus re'sen de dikkate alınmış olabilir. Bir delilin hukuka aykırı olup olmadığına karar verecek olan davaya bakmakta olan hakimdir.⁶³⁷

Hukuka aykırı olarak elde edilen delilin tespiti yapıldıktan sonra diğer bir sorun bu delilin dosyada muhafaza edilip edilmeyeceği hususunda ortaya çıkacaktır. Bu hususta doktrinde iki farklı görüş ileri sürülmektedir.⁶³⁸

İlk görüşü savunan yazarlara göre, "hukuka aykırı olarak elde edilmiş deliller dosyadan çıkarılmalıdır; çünkü bu delil dosyada kaldığı sürece hakim bu delilden etkilenir."⁶³⁹ "Hukuka aykırı delilin dosya içerisinde muhafaza edilmesi ile bir tutanak tutmak suretiyle dosyadan çıkarılması karar aşamasında hakim üzerinde aynı etkiyi doğurmayacaktır."⁶⁴⁰ "Hukuka aykırı deliller ile objektif sorumluluk arasındaki bağlantıya işaret ederek hukuka aykırı delillerin dosyadan çıkarılması gerekmektedir. Bu deliller dosyada bulunduğu sürece yargılama makamını etkilemekte, bu durum birçok açıdan adil yargılanma hakkını ihlal ettiği için objektif sorumluluğa yol açmaktadır."⁶⁴¹

İkinci görüşü savunan yazarlara göre; "hukuka aykırı delillerin dosyadan çıkarılmaması gerekmektedir."⁶⁴² "Hukuka aykırı delilin tespitini davaya bakan mahkeme yapacak ise, hukuka aykırı delilin dosyadan çıkarılmasının bir önemi bulunmamaktadır. Çünkü hakim baktığı tali ceza davası sonucunda hukuka aykırı delilden yeterince etkilenecektir."⁶⁴³

Hukukumuzdaki düzenlemelere göre, "hukuka aykırı yollardan elde edilen delillerin dosyadan çıkarılması mümkün gözükmemektedir."⁶⁴⁴ "Soruşturma evresinde hukuka aykırı

⁶³⁷ Centel, Zafer, s. 724.

⁶³⁸ Uğur, *Kamu Davasının Hazırlanması ve İddianame*, Gazi Üniversitesi SBE, 2014, s.90.

⁶³⁹ Şen, E., *Türk Ceza Yargılaması Hukuku'nda Hukuka Aykırı Deliller Sorunu*, İstanbul, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 1998, s.209, 210; Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, s. 1102 vd.; Birtek, s. 974.

⁶⁴⁰ Şen, E., s.209, 210.

⁶⁴¹ Yener Ünver, *Ceza Hukukunda Objektif Sorumluluk*, Ceza Hukuku Günleri, 70.Yılında Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler (26-27 Mart 1997-İstanbul) İÜHF Ceza ve Ceza Usul Hukuku Anabilim Dalı, İstanbul, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 1998, s.185; bu görüşün eleştirisi için bkz: Centel, Zafer, s.724 vd.

⁶⁴² Öztürk, B., *Yeni Yargıtay Kararları Işığında Delil Yasakları (Hukuka Aykırı Elde Edilen Deliller, Yasak kanıtlar)*, Ankara, AÜ.SBF. İnsan Hakları Merkezi Yayınları No: 14, 1995, s.45; Ertem, s.134;Gökcan, s. 200; Vatan, s.162; Akyürek, s.79, 80.

⁶⁴³ Centel, Zafer, s.696.

⁶⁴⁴ Aynı doğrultuda görüş için bkz: Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, s.1102 vd; Ünver, Hakeri, s.664 vd; Ünver, Yener Ünver, *Ceza Muhakemesinde İspat, CMK ve Uygulamamız*, Ceza Hukuku Dergisi, 1.Yıl, 2.Sayı, Aralık, 2006, s.223; Bahri Öztürk, Durmuş Tezcan, Mustafa Ruhan Erdem, Özge Sırma, Yasemin F.

yollardan ele geçen bir delil varsa bunun dosyada muhafaza edilmesi gerekir. Çünkü iddianamenin sonuç bölümünde, şüphelinin sadece aleyhine olan hususların değil, lehine olan hususların da ileri sürülmesi gerekmektedir."⁶⁴⁵ Buna göre, şüphelinin lehine olan hususlar kapsamına hukuka aykırı yollardan elde edilen delillerin de girdiği hususunda tereddüt edilmemektedir. Aynı şekilde, kovuşturma evresinde de hukuka aykırı deliller dosyada muhafaza edilmelidir. Zira "hükme esas alınan ve reddedilen delillerin belirtilmesi gerekir ve bu kapsamda dosya içerisinde bulunan ve hukuka aykırı yöntemlerle elde edilen delillerin ayrıca ve açıkça gösterilmesi gerektiği"⁶⁴⁶ maddede belirtilmiştir. Öte yandan "hukuka kesin aykırılık halleri"⁶⁴⁷ sayılmıştır. Bu hallerden birisi de "hükümün hukuka aykırı yöntemlerle elde edilen delile dayanması"⁶⁴⁸ hukuka kesin aykırılık hallerindedir."

Gerçekten, dosyada muhafaza edilmesi gerekmesi, suçla ilgili olması, özel hayata ilişkin olmaması halinde hukuka aykırı yollardan elde edilmiş delillerin dosya kapsamından çıkarılmaması, hem bu yolla elde edilmiş delillerin Yargıtay tarafından denetime olanak sağlanması bakımından hem de hukuka aykırı yollardan delil elde eden kolluk görevlilerinin denetimine olanak sağlaması bakımından önem arz etmektedir.

Ceza yargılamasında deliller soruşturma evresinde toplanmakta olduğundan, soruşturma evresinde Cumhuriyet Savcısı tarafından kolluk görevlilerinin denetimi yapılarak, hukuka aykırı delil elde edilmesinin önlenmesi gerekmektedir.

Buna rağmen hukuka aykırı elde edilmiş delilin dosya kapsamında bulunması halinde Cumhuriyet Savcısı bunları iddianamesinde açıkça göstermek zorundadır. Ayrıca bu delillerin dosya kapsamından çıkarılmamasını sağlamalıdır. Bunu sağlamak amacıyla gerekli talimatları kolluk görevlilerine vermelidir.⁶⁴⁹

4.2.5) Ek iddianame sorunu

"Mahkeme hükmünü verirken iddianamede unsurları gösterilen suça ilişkin fiil ve suçun faili ile bağlıdır."⁶⁵⁰

Saygılar, Esra Alan, *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, 8. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2014, s.405; Gökcan, s.200.

⁶⁴⁵ CMK, md. 170/5.

⁶⁴⁶ CMK, md. 30/1-b.

⁶⁴⁷ CMK, md. 289.

⁶⁴⁸ CMK, md. 289/1-i.

⁶⁴⁹ Uğur, *Kamu Davasının Hazırlanması ve İddianame*, Gazi Üniversitesi SBE, 2014, s.92.

⁶⁵⁰ CMK, md. 225/2.

Buna göre, mahkeme Cumhuriyet Savcısı tarafından düzenlenen iddianamede yer almayan bir olay veya kişi hakkında hüküm verememektedir. Ancak, yargılama esnasında hakim iddianamede belirtilmeyen bir suçun da işlendiğine veya yine iddianamede şüpheli sıfatıyla yer almayan bir şahsın örneğin tanıklardan birinin suçu işlediğine kanaat getirirse, dosya Cumhuriyet Savcılığına gönderilerek, Cumhuriyet Savcısından ek iddianame düzenlenmesi istenmektedir.⁶⁵¹

Bu durumda, Cumhuriyet Savcısı yapacağı soruşturma sonucunda CMK'nun 170. Maddesinde belirtilen unsurlara uygun şekilde bir ek iddianame düzenlemelidir.⁶⁵²

Uygulamada, ek iddianame asıl iddianamenin devamı niteliğinde olduğundan, asıl iddianameyi kabul eden mahkeme, ek iddianameyi de kabul etmek zorunda kalmaktadır. Yani, ek iddianamenin iadesi gibi bir durum söz konusu olmamaktadır. Asıl iddianamenin devamı niteliğinde olduğundan dolayı soruşturma defterine kaydedilerek esas numarası da verilememektedir. CMK'nda böyle bir kuruma yer verilmediğinden, ek iddianame uygulamanın yarattığı bir kurum niteliğindedir.⁶⁵³

Yargıtay 3. Ceza Dairesi'nin 21/04/2011 tarih ve 2010/1657, 2011/5554 E.K. sayılı kararında, "CMK'nda ek iddianame ile ilgili bir düzenleme bulunmadığından, yargılama sırasında iddianamede belirtilen suçtan başka bir suçun sanık tarafından işlendiğinin tespit edilmesi halinde, Cumhuriyet Başsavcılığına suç duyurusunda bulunulabileceği"⁶⁵⁴ belirtilerek, ek iddianame düzenlenmesinin talep edilmesi bozma nedeni yapılmıştır.

Bunun yanı sıra, davaya bakmakta olan hakim Cumhuriyet Başsavcılığına suç ihbarında bulunabilecektir. Ancak bu durumda zamanaşımı işlemeye devam edecektir. Suç ihbarı üzerine dosyadan bir suret alınarak, dosyaya yeni bir hazırlık numarası verilerek, yürütülen soruşturma sonucunda iki dava arasında bağlantı görülmesi halinde, bağlantı nedeniyle birleştirme talepli iddianame düzenlenebilmektedir.

⁶⁵¹ Çınar, s. 47; Baykal, s.124; Yargıtay 3.CD., 28/11/2012 tarih, 2011/34199, 2012/40180, E.K. sayılı kararında...anlatıma göre sanık Fatma hakkında yaralamaya teşebbüs suçundan ek iddianame düzenlenerek yargılamaya devam edilmesi gerekirken eksik soruşturma ile yazılı şekilde hüküm kurulması nedeniyle yerel mahkemenin kararını bozmuştur.; 6.CD., 09/11/2010 tarih, 2009/18516, 2010/18169, E.K. sayılı kararında CMK'nın 170/4.maddesine aykırı olarak iddianamede yüklenen suçları oluşturan olaylar açıklanmadığı halde, iddianame düzenlettirilmeden veya ek iddianame alınmadan hüküm kurulması nedeniyle yerel mahkeme kararının bozulmasına karar vermiştir.

⁶⁵² Aydın, s. 131; Baykal, s. 124; yazara göre ek iddianame savunma hakkını ihlal etmekte maddi gerçeğe ulaşılmasını güçleştirmektedir.

⁶⁵³ Uğur, *Kamu Davasının Hazırlanması ve İddianame*, Gazi Üniversitesi SBE, 2014, s.94.

⁶⁵⁴ Uğur, *Kamu Davasının Hazırlanması ve İddianame*, Gazi Üniversitesi SBE, 2014, s.94.

Ek savunma verilmesi gereken durum ile ek iddianame düzenlenmesi gereken durum birbirinden farklıdır. Ek savunmanın gerekli olduğu durumda, görülmekte olan davada sanığın davaya konu eylemi dışında yeni bir eylemi bulunmamaktadır, ancak iddianamede belirtilen olayın suç vasfı yani suçun hukuki nitelendirmesi değişmektedir. Buna karşılık, iddianamede sanığın yeni bir eylemi ortaya çıkması durumunda, bu eylemin iddianamede belirtilmemiş olması halinde ek iddianame düzenlenmesi veya suç duyurusunda bulunulması gerekmektedir.

"Hukuki nitelemenin değişmesi nedeniyle ek savunma hakkı verilebileceği için yeniden veya ek bir iddianame düzenlenmesi gerekmez, düzenlenmemelidir."⁶⁵⁵

4.2.6) İddianamenin mahkeme tarafından incelenmesi

4.2.6.1) Genel olarak

Soruşturma aşaması; *“kanuna göre yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen evre”*⁶⁵⁶ olarak tanımlanmıştır.

Nitekim Yargıtay 5. Ceza Dairesi'nin 17/09/2009 tarih ve 2008/15357, 2009/10435 E.K. sayılı kararı⁶⁵⁷ da bu yöndedir.

Buradaki yetkili merciden anlaşılması gereken, idari mercilerce değil, Cumhuriyet Savcılığı veya kolluk makamlarınca suç işlendiğinin öğrenilmesidir.⁶⁵⁸

Gerçekten, iddianamenin kabulü veya iadesi kanun metninden de anlaşılacağı gibi soruşturma evresinin içine dahildir.

Cumhuriyet Savcısı tarafından kamu davasının hazırlanması aşaması tamamlandıktan sonra görevli ve yetkili mahkemeye sunulmak üzere iddianame düzenlenmesi gerekmektedir.

Mahkeme tarafından iddianamenin incelenmesi sonucunda, iddianame kabul edilebileceği gibi iddianame iade de edilebilmektedir.

⁶⁵⁵ Ünver, Hakeri, *Sorularla CMK*, s.410.

⁶⁵⁶ CMK, md. 2/1-e.

⁶⁵⁷ YKD, 36.Cilt, 1.Sayı, Ocak, 2010, s.151, 152.

⁶⁵⁸ CGK, 17/10/2006, 165- 2131 (Parlar, Hatipoğlu, s.767 vd.).

Mahkeme tarafından iddianamenin kabul edilmesiyle kamu davası açılmış ve soruşturma aşaması sona ermiş, kovuşturma aşaması başlamış olacaktır.

4.2.6.2) Mahkemenin iddianameyi inceleme süresi

Mahkemenin "iddianame ve soruşturma evrakının verildiği tarihten itibaren on beş gün içerisinde soruşturma evresine ilişkin bütün belgeler incelendikten sonra iddianamenin iadesine karar verebileceği"⁶⁵⁹ hüküm altına alınmıştır. "Bu süreyi iddianame ve soruşturma dosyasının mahkemeye fiilen teslim edildiği günden itibaren başlatmak gerekir."⁶⁶⁰

Kanunda "iddianamenin iadesi için öngörülen on beş günlük süre azami olarak belirlenmiş bir süredir. Bu sürenin durması veya kesilmesi gibi bir durum mümkün değildir."⁶⁶¹

"Özürsüz olarak bu sürenin geçirilmesi halinde dahi eski hale getirme isteminde bulunulamaz."⁶⁶² "Sürenin geçmesiyle mahkemenin iade yetkisi ortadan kalkmış olmaktadır ancak bu süre içerisinde iade sebepleri belirtilerek iddianame iade edilebilir."⁶⁶³

Doktrinde, iddianamenin iadesi için kanunda mahkemelere 15 günlük hak düşürücü süre öngörülmüş olması hususu tartışmalıdır.

Bir kısım yazarlara göre, iddianamenin iadesi için öngörülen 15 günlük hak düşürücü süre mahkemelerin iş yoğunluğu sebebiyle sürenin geçirilmesi halinde iddianamenin

⁶⁵⁹ CMK, md. 174/1.

⁶⁶⁰ Gültekin, s.241, 242; Baykal, s.148; Karakurt, s.192, 193; yazar sürenin 15.günün mesai bitimi sona ermesi gerektiği görüşündedir.; Sürenin başlangıcını hakim tarafından iddianame değerlendirme defterine kaydı için havale yaptığı tarihin esas alınması gerektiği görüşü için bkz: Aydın, İddianamenin Unsurları ve İadesi, s.384.

⁶⁶¹ Turhan, s.329; Gültekin, s.244; Çolak, Taşkın, s.861; İnce, s.198; Öztürk, Erdem, s.721; bazı yazarlara göre bu süre düzenleyici niteliktedir; bkz: Feyzioğlu, CMK'a göre *İddianamenin Hazırlanması ve Kabulüne İlişkin Bazı Düşünceler*, s.35.

⁶⁶² Öztürk, Erdem, s.721; Gültekin, s.244; İnce, s.198; Çolak, Taşkın, s.861; yazar bu süreyi nitelik itibarıyla dava süresi gibi görmektedir.; Aynı doğrultuda görüş için bkz: Karakurt, s.192.

⁶⁶³ Gültekin, s.53; 15.CD., 30/09/2013 tarih, 2013/16354, 2013/14290, E.K. sayılı kararında Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığı'nca söz konusu soruşturma dosyasının 20/02/2013 tarihinde mahkemesine tevdi edilmesinin sonrası mahkemece yasal süre geçtikten sonra 11/03/2013 tarihinde iddianamenin iüden sonra iddianameyi incelemiş ve esaslı eksiklik ve yanlışlıklar bulmuşsa süresine bakılmaksızın bu eksiklik ve yanlışlıklar giderilmeladisi karar verilmesi nedeniyle iade kararına yapılan itirazın reddine karar verilmesini usul ve yasaya uygun görmemiştir.; 13.CD., 21/01/2014 tarih, 2013/31804, 2014/1384, E.K. sayılı kararında Küçükçekmece C.Başsavcılığı'nca 06/02/2013 tarihinde düzenlenen iddianameyi, 3.Asliye Ceza Mahkemesinin 01/03/2013 tarihinde iade edilmesini, iade kararının 15 günlük yasal süre geçtikten sonra verildiği için yerinde görmemiştir.

incelemeye tabi tutulmaksızın kamu davasının eksikleriyle açılmış olacağı yönünden eleştirilmektedir.⁶⁶⁴

Diğer bir kısım yazarlara göre ise, iddianamenin iadesi için öngörülen 15 günlük hak düşürücü süre hem Cumhuriyet Savcıları ile mahkemeler hem de sanıklar açısından adaletin gerçekleşmesinin gecikmesinin önlenmesi bakımından yerindedir.⁶⁶⁵

Kanımızca, Cumhuriyet Savcısı tarafından görevli ve yetkili mahkemeye sunulmak üzere düzenlenen iddianamenin, mahkemeye verildiği tarihten itibaren 15 günlük hak düşürücü süre içerisinde mahkemece incelenerek, iddianamenin kabulüne veya iadesine karar verilmesi gerektiği, aksi halde sürenin sona ermesiyle iddianamenin kabul edilmiş sayılacağı⁶⁶⁶ hususundaki düzenlemenin usul ekonomisi de göz önüne alındığında yerinde olduğu düşünülmektedir.

4.2.6.3) İddianamenin kabulü

Soruşturma evresinde Cumhuriyet Savcısı tarafından yeterli suç şüphesi ile CMK'nun 170. Maddesine uygun şekilde düzenlenerek, görevli ve yetkili mahkemeye sunulan iddianamenin muhakeme engeli de bulunmaması durumunda mahkemece kabulüne karar verilmektedir ve kamu davası açılmış olmaktadır, bu suretle soruşturma evresi sona ermekte ve kovuşturma evresine geçilmektedir.

Cumhuriyet Savcısınca düzenlenen iddianamenin hüküm doğurabilmesi, "iddianamenin kabulü kararına"⁶⁶⁷ bağlıdır. İddianamenin kabulü kararına karşı, CMK'nda herhangi bir kanun yolu öngörülmemiştir. Bu nedenle, mahkemenin verdiği iddianamenin kabulü kararı kesindir.⁶⁶⁸

⁶⁶⁴ Özbek, s.507; Donay, *Ceza Yargılama Hukuku*, s. 139; yazara göre on beş günlük sürenin bir defaya mahsus uzatılması olanaklı olmalıydı. Ancak mevcut düzenlemeye göre bu mümkün değildir.; Öztürk, Erdem, göre *İddianamenin Hazırlanması ve Kabulüne İlişkin Bazı Düşünceler*, s. 36; yazara göre iddianamenin iadesi kurumu 5271 sayılı kanunun temel düzenlemelerinden biridir ve yeni kanunun amaçlarını gerçekleştirebilmesi s. 721; yazarlara göre esas, şekle kurban edilmeyerek mahkeme on beş gidir.; Feyzioğlu, CMK'a bakımından "olmazsa olmaz" niteliktedir. On beş günlük süre ise bu kurumu işlevsiz hale getirmeye elverişlidir.; Özen, *Kamu Davası Konusunda Benimsenen İlkeler*, s.26; yazara göre süre 1 aya kadar uzatılmalıdır.

⁶⁶⁵ Gültekin, s.240.

⁶⁶⁶ CMK, md. 174/3.

⁶⁶⁷ Kabul kararı bazı yazarlarca "kurucu şart" niteliğinde kabul edilmektedir, bkz: Feyzioğlu, *CMK'a göre İddianamenin Hazırlanması ve Kabulüne İlişkin Bazı Düşünceler*, s.35.

⁶⁶⁸ Özbek, s.510; yazara göre iddianamenin kabulü kararı geçici bir değerlendirme olduğundan, asıl muhakeme kovuşturma evresinde gerçekleştirileceğinden ve bu evrenin sonunda verilen hükmün istinaf temyiz kanun yoluyla denetlenmesi mümkün olduğundan söz konusu karar karşı herhangi bir denetim

Mahkemenin iddianamenin kabulü kararını açık veya zımni şekilde vermesi mümkündür:

"Mahkeme tarafından iddianamenin ve soruşturma evrakının verildiği tarihten itibaren on beş gün içinde soruşturma evresine ilişkin bütün belgeler incelendikten sonra iade edilmeyen iddianame mahkemece kabul edilmiş sayılacaktır."⁶⁶⁹ Mahkeme bu süre içerisinde açıkça iddianamenin kabulüne karar verebilecektir.

Bunun yanı sıra, Yargıtay 4. Ceza Dairesi'nin 17/09/2008 tarih ve 2008/7404, 2008/16991 E.K. sayılı kararında belirtildiği şekilde, "mahkemenin iddianamenin kabulü kararı vermeden, doğrudan duruşma açarak işin esasına girmesi de mümkündür. Bu durumda iddianame zımni olarak kabul edilmiş olacaktır."⁶⁷⁰

4.2.6.4) İddianamenin iadesi

İddianamenin iadesi; 1412 Sayılı Kanun döneminde bulunmayan ve 5271 Sayılı Kanun ile ceza muhakemesi hukukumuzda giren yeni bir kurumdur. 1412 Sayılı Kanun döneminde iddianamenin mahkemeye verilmesi ile kamu davası açılmış olmaktadır. Yani, kamu davasının açılması için ayrıca mahkemenin iddianameyi kabul etmesi gerekmemekteydi.

Ancak 1412 Sayılı Kanun döneminde, olgunlaşmadan ve yeterli delil toplanmadan basit şüphe üzerine açılan davaların sonucunda yüksek oranda beraat kararı çıkmaktaydı.⁶⁷¹

5271 Sayılı Kanun döneminde ceza muhakemesi hukukumuzda getirilen iddianamenin iadesi kurumu ile yeterli araştırma yapılmadan ve delil toplanmadan kamu davası açılmasının ve mahkemenin de delil araştırarak zaman kaybetmesinin önüne geçilmesi hedeflenmiştir. İsnadın kovuşturma evresinde değil, soruşturma evresinin sonunda somutlaştırılması sağlanacaktır.⁶⁷² Böylece soruşturma evresi daha iyi şekilde yapılacak,

yolunun öngörülmemiş olması olağan karşılanabilir. Ancak iddianamenin iadesi kararının denetlenme imkanının bulunmasına karşın kabul kararının denetlenemez olması silahların eşitliğini ilkesi ve adil yargılanma hakkı bakımından tartışılabilir.; Gültekin, s.296.

⁶⁶⁹ CMK, md. 174/3.

⁶⁷⁰ Ünver, Hakeri, s.545.

⁶⁷¹ İnce, s.192; Karakurt, s.174; Noyan, s.637; ceza davalarının uzaması sebepleri ve alınması gereken tedbirler için bkz: Taner, s. 969 vd.

⁶⁷² Feyzioğlu, CMK'a göre *İddianamenin Hazırlanması ve Kabulüne İlişkin Bazı Düşünceler*, s.35; Noyan, s.637.

iyi şekilde hazırlanmış dosya ile kovuşturma evresi kısa sürede bitirilerek dava sonuçlandırılacaktır.⁶⁷³

İddianame yetkili ve görevli mahkemeye geldiğinde, ilk olarak “*iddianamenin değerlendirilmesi defterine*” kaydedilir.⁶⁷⁴ İddianamenin mahkemece kabul veya iade kararına kadar iddianame bu defterde kayıtlı durur. İddianamenin kabulü ile hükmün kesinleşmesine kadar tabi olduğu kanuni işlemler ise “*esas defterine*” kaydedilir.⁶⁷⁵

4.2.6.4.1) İddianamenin iadesini yapacak makam

Cumhuriyet Savcısının görevli ve yetkili mahkemeye sunulmak üzere düzenleyeceği iddianame, mahkeme tarafından kamuya kapalı olarak ve duruşmasız şekilde değerlendirilecektir. Bu nedenle bir muhakeme niteliğine sahip değildir.⁶⁷⁶

İddianamenin iadesini yapacak mahkemenin tutuklu işlerde tutukluluğun devamına veya diğer koruma tedbirlerinden bir ya da birkaçına karar verip vermeyeceği konusunda kanunda bir hüküm bulunmamaktadır.⁶⁷⁷

Mahkeme iddianamenin kabulü ile iddia hakkında bir karar vermemektedir ancak kamu davasının açılmasını gerektiren şüphenin bulunduğunu kabul etmiş olmaktadır.⁶⁷⁸

Bu nedenle, söz konusu düzenleme mahkemenin iddianameyi kabulüyle yeterli suç şüphesi bulunduğuna ilişkin kanaatini ortaya koyması ve yargılama yapılmadan esasa ilişkin görüşünü açıklamak zorunda bırakılmış olması nedenleriyle ihsas-ı rey yönünden

⁶⁷³ Özbek, s. 505; Özbek, *İzmir Şerhi*, s. 741, İnce, s. 192; Özen, *Kamu Davası Konusunda Benimsenen İlkeler*, s. 24; Şahin, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s. 131.

⁶⁷⁴ İnce, s.197, 198; Baykal, s.148.

⁶⁷⁵ Uğur, *Kamu Davasının Hazırlanması ve İddianame*, Gazi Üniversitesi SBE, 2014, s.108.

⁶⁷⁶ Özbek, s.506; Gültekin, s.313; yazar ortada bir yargılama olmadığı için iddianameyi ve iadesini birer muhakeme işlemi olarak görmek gerekir.

⁶⁷⁷ Özbek, s.506; yazara göre iddianameyi incelemek için on beş gün gibi uzun bir süreye sahip olan mahkemenin tutukluluk konusunda bir karar verebilmesi gerekir.; aynı doğrultuda görüş için bkz: Gültekin, s.315.

⁶⁷⁸ Hacıoğlu, s.154.

eleştirilmektedir⁶⁷⁹ ve iddianameyi değerlendirme işlemini başka bir mahkemenin yapması gerektiği önerilmektedir.⁶⁸⁰

4.2.6.4.2) İddianamenin iadesi nedenleri

Mahkeme, iddianamenin iadesi sebeplerini işin esasına girmeden, maddi olgular konusunu tartışmadan, sevk maddesi ve dosyaya yansıdığı kadarıyla açıkça görülen eksikler yönünden incelemelidir.⁶⁸¹

17/10/2019 tarih ve 7188 Sayılı Kanun'un 20. Maddesi ile değişik CMK'nun 174. Maddesinin 1. fıkrasının a,b,c,d bentlerinde iddianamenin iadesi nedenleri düzenlenmiştir. Yine CMK'nun 174. Maddesinin 2. ve 4. fıkralarında ise iddianamenin iadesi nedeni olamayacak haller düzenlenmiştir.

"Kanunda gösterilen bu nedenler dışındaki bir nedenle iddianame iade edilememektedir. Eğer bu nedenler dışında bir nedenle iddianame iade edilirse, Cumhuriyet Savcısı iade kararına karşı itiraz yoluna gidebilecektir."⁶⁸²

Yargıtay'ın yerleşik içtihatlarından⁶⁸³da anlaşılacağı üzere, "muhakeme şartları gerçekleştirilmeden soruşturma yapılamayacağından, CMK'nun 174. Maddesinde açıkça iddianamenin iadesi nedeni olarak düzenlenmemiş ise de muhakeme şartı gerçekleşmeden düzenlenen iddianame iade edilebilecektir."⁶⁸⁴

⁶⁷⁹ Tanrıku, *Adil Yargılanma Hakkı ve İddianamenin Kabulü-İadesi-Tebliğ*, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S:64, Y:2006, s.71; Centel, Bir Adli Organ Olarak Savcılık, s. 202; Yurtcan, CMK Şerhi, s.694; Özbek, s. 508; Feyzioğlu, *CMK'a göre İddianamenin Hazırlanması ve Kabulüne İlişkin Bazı Düşünceler*, s.36; aksi görüş için bkz: Hacıoğlu, s.152; Öztürk, Erdem, s.719; yazar deliller toplanamadığı için veya suçun unsurları tartışılmadığı için iddianamenin iade edilmesini ihsası rey olarak görmemektedir. Çünkü mahkeme fiilin nitelendirilmesinde iddia ve savunmalarla bağlı değildir.; eleştiriler için bkz: Hacıoğlu, s.152 vd.

⁶⁸⁰ Özbek, s.508; Centel, Zafer, s.519; Feyzioğlu, *CMK'a göre İddianamenin Hazırlanması ve Kabulüne İlişkin Bazı Düşünceler*, s.37; Gültekin, s.301; Yurtcan, CMK Şerhi, s.694; yazar iade sonrası düzenlenecek iddianamenin tevzide başka mahkemeye gönderilmesini önermektedir.

⁶⁸¹ Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, s.1231.

⁶⁸² CMK, md. 174/5.

⁶⁸³ Yargıtay 4.CD., 25/04/2013 tarih, 2012/28121, 2013/12330, E.K. sayılı kararında sağ olmayan kişi hakkında iddianame düzenlenmesi halinde iddianamenin iadesine karar verileceğini belirtmiştir. Yargıtay 11.CD., 05/06/2013 tarih, 2013/11679, 2013/9387, E.K. sayılı kararında 213 sayılı Yasanın 359.maddesinde yazılı suçun işlendiğini tespit eden vergi müfettişi raporunun 367.maddenin birinci fıkrasında gösterilen usule göre değerlendirme komisyonunun mütalaası alınmadan davaya dayanak yapıldığını belirterek iddianamenin iadesi kararını yerinde görmüştür.

⁶⁸⁴ Uğur, *Kamu Davasının Hazırlanması ve İddianame*, Gazi Üniversitesi SBE, 2014, s.111.

"İddianamenin iadesi nedenleri incelendiğinde mahkeme tarafından dört durumda iade kararı verilebileceği sonucuna ulaşılmaktadır."⁶⁸⁵

Bunlardan ilki, "iddianamenin CMK'nun 170/3. Maddesinde belirtilen hususlara uyulmadan düzenlenmesidir." "CMK'nun 170. Maddesine aykırı olarak düzenlenen iddianamenin Cumhuriyet Başsavcılığına iadesine karar verilir."⁶⁸⁶ Buna karşın, bu hususların bulunması zorunluluğu mevcut olanlar bakımından anlaşılmalıdır.⁶⁸⁷ Yani olayda bulunan hususların iddianamede gösterilmesi gerekir. Eğer somut olayda mağdurun vekili, şüphelinin müdafî yoksa veya olay şikâyet veya ihbar üzerine öğrenilmemişse doğaldır ki bu hususların iddianamede gösterilmesi mümkün değildir.⁶⁸⁸

Yargıtay 13. Ceza Dairesi, "Cumhuriyet savcısının bütün araştırma ve soruşturmaya rağmen mağdurun kimliğinin tespit edilememesini iddianamenin iadesi sebebi" olarak kabul etmemiş⁶⁸⁹; ancak "hırsızlık suçuna konu malın kime ait olduğunu araştırmadan nereden, ne şekilde alındığını belirlemeden iddianame düzenlenmesi halinde iddianamenin iade edilebileceğini"⁶⁹⁰ karara bağlamıştır. Yargıtay 6. Ceza Dairesi ise, "5271 sayılı Kanun'un 170/3. Maddesine aykırı olarak suçu oluşturan olayların anlatılmaması nedeniyle iddianame niteliği taşımayan belgeyle yetinilip yargılamaya devam olunmasını bozma nedeni yapmıştır."⁶⁹¹

Öğretide bir görüşe göre, CMK'nun 170/3. Maddesinde ihbarın yapıldığı tarihe yer verilmemiştir. Bu bir eksikliktir. Bu eksiklik giderilmelidir ve uygulamada gösterilmelidir. Yine CMK'nun 174. Maddesinde açıkça yer almasa da, iddianamedeki delillerin hukuka

⁶⁸⁵ CMK, md. 174/1.

⁶⁸⁶ CMK, md. 174/1-a.

⁶⁸⁷ Özbek, s.507; Parlar, Hatipoğlu, s.794; Çolak, Taşkın, s.856; Özbek, *İzmir Şerhi*, s. 730; Akkurt, s. 183; Baykal, s.156; Yargıtay 13.CD., 13/02/2013 tarih, 2012/27064, 2013/3267, E.K. sayılı kararında Tarsus 1.Asliye Ceza Mahkemesinin müştekinin iddianamede belirtilmemesi nedeniyle iddianamenin iadesine karar verdiği olayda Cumhuriyet Savcısının bisiklet sahibine ulaşarak ifadesinin alınması talimatı vermesi üzerine emniyet görevlilerinin suç tarihinde tuttıkları iki ayrı tutanakta şikayetçiye ulaşamadığını bildirmeleri karşısında, somut olayda Cumhuriyet Savcısının suça konu malın kime ait olduğunu araştırmadan iddianame düzenlemesi söz konusu olmadığını, iddianamede suç konusu eşyanın nereden ve ne zaman çalınmaya kalkışıldığı hususunun da belirttiğini belirterek iade kararına yapılan itirazın reddine karar verilmesini yerinde görmemiştir.

⁶⁸⁸ Uğur, *Kamu Davasının Hazırlanması ve İddianame*, Gazi Üniversitesi SBE, 2014, s.112.

⁶⁸⁹ 14. CD., 11/10/2011, 2011/14137-2011/626, E.K., (YKD, 38.Cilt, 5.Sayı, Mayıs, 2012); Yargıtay 3.CD., 19/06/2013 tarih, 2013/12971, 2013/25820, E.K., sayılı kararında yapılan bütün araştırma ve soruşturmaya rağmen mağdurun kimliğinin tespit edilememesinin şüpheli hakkında iddianame düzenlenmesine engel durum oluşturmayacağı, bu durumun suçun oluşumunu etkilemeyeceği, CMK 170/3-c'nin soruşturma sonucunda mağdurun kimliğinin elde edilmesi durumuna ilişkin olduğunu belirterek iade kararını yerinde görmemiştir.

⁶⁹⁰ 13.CD., 30/11/2011, 2011/17629-2011/6976, E.K., (YKD, 38.Cilt, 2.Sayı, Şubat, 2012).

⁶⁹¹ 6. CD., 05/02/2007, 14410-1406, (Erol, s. 1067).

aykırı yöntemler ile elde edildiği açıkça belirli ise, iddianame iade edilebilmelidir. Her ne kadar CMK'nda "hukuka aykırı şekilde elde edilen delilin reddedileceği"⁶⁹² ve "hukuka aykırı yöntemlerle elde edilen delillerin ayrıca ve açıkça gösterileceği"⁶⁹³ hususları düzenlenmiş ise de, en baştan önlem almak daha isabetli olacaktır. Bu iade, delillerin dosyadan çıkartılması amaçlı olmalıdır. Yine, Cumhuriyet Savcısı bu tür delilleri dosyadan çıkarmalıdır.⁶⁹⁴

"Cumhuriyet Savcısının yeterli şüphe oluşturacak delil elde ettiği zaman iddianame düzenleyeceği hüküm altına alınmıştır, buna göre iddianameyi değerlendiren mahkemenin toplanan delillerin yeterli şüphe oluşturmadığı gerekçesiyle iddianameyi iade edip edemeyeceği hususu"⁶⁹⁵ doktrinde tartışmalıdır.

Öğretide bir görüşe göre, CMK'nda iddianame düzenleyerek kamu davası açma tekeli Cumhuriyet Savcısına verildiği için, mahkemenin bu konuda takdir yetkisi bulunmamaktadır.⁶⁹⁶

Diğer bazı yazarlar ise, kanun değişikliğinden sonra CMK'nun 174. Maddesi bütünüyle CMK'nun 170. Maddesine yollama yaptığı için, mahkemenin yeterli şüphenin var olup olamayacağını takdir edebileceği görüşündedir.

"İddianame, görevli ve yetkili mahkemeye hitaben düzenlenmiş olmalıdır."⁶⁹⁷ Suçun işlendiği yerin iddianamede gösterilen mahkemenin yargı çevresi dışında bir mahkeme olması halinde, yetkisiz mahkemeye düzenlenen iddianame mahkeme tarafından iade nedeni yapılabilecektir.⁶⁹⁸

⁶⁹² CMK, md. 206/2-a.

⁶⁹³ CMK, md. 230/1-b.

⁶⁹⁴ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, AdaletYay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.1053.

⁶⁹⁵ CMK, md. 170/1.

⁶⁹⁶ Uğur, *Kamu Davasının Hazırlanması ve İddianame*, Gazi Üniversitesi SBE, 2014, s.113.

⁶⁹⁷ CMK, md. 170/3.

⁶⁹⁸ Çolak, Taşkın, s. 859; İnce, s. 200; Yargıtay 11.CD., 12/12/2012 tarih, 2012/8171, 2012/21534, E.K. sayılı kararında Pendik Vergi Dairesinin, Kartal ilçesi mülki hudutları içerisinde kurulu olmasının, yüklenen suçun yargılamaında bu yer mahkemelerinin yetkili olduğu sonucunu çıkarmaya elverişli bulunmaması ve Pendik Vergi Dairesinin 032014772 numaralı vergi mükellefi olan ve Fatih Mahallesi Gözdağı Caddesi Fırat Sokak No:17/B Pendik/İstanbul adresinde ticari faaliyette bulunan şüpheliye yüklenen defter ve belge gizlemek suçu yönünden davaya bakma yetkisinin Pendik Asliye Ceza Mahkemesine ait olması nedeniyle Kartal 3.Asliye Ceza Mahkemesinin 18/01/2012 gün ve 2012/7 iddianame değerlendirme sayılı kararına yönelik itirazın reddine dair mercii Kartal 3.Ağır Ceza Mahkemesinin 20/01/2012 gün ve 2012/60 değişik iş sayılı kararında bir isabetsizlik görülmemiştir.

"Görevli mahkemenin tayini cezanın miktarına veya suçun niteliğine göre; cezanın tayini de suçun niteliğine göre belirlenmektedir. İddianameye konu olaydaki eylem hangi suç tipine uygun ise ceza miktarı da kanunda o suç için öngörülen cezaya göre belirlenmektedir. Bu anlamda suç vasfının tayini gerekmektedir. Suçun hukuki nitelendirilmesi sebebiyle iddianame iade edilememektedir."⁶⁹⁹ Bu nedenle, "mahkeme suçun hukuki nitelendirmesinde hata olduğunu düşünüyorsa iddianameyi kabul edip kovuşturma evresinde görevsizlik kararı vererek dosyayı görevli olduğunu düşündüğü mahkemeye gönderebilecektir."⁷⁰⁰ Çünkü yanlış da olsa iddianamede görevli bir mahkeme gösterilmiştir. Ancak sevk maddeleriyle görevli mahkeme arasında açık bir aykırılık bulunması halinde iddianamenin iadesi söz konusu olabilecektir.⁷⁰¹

"Cumhuriyet Savcısı tarafından düzenlenen iddianamede mahkeme tarafından incelenmesi gereken diğer bir husus; iddianamede yüklenen suçu oluşturan olayların mevcut delillerle ilişkilendirilerek açıklanıp açıklanmadığıdır."⁷⁰² Delillerle olaylar ilişkilendirilerek iddianamede şüpheliye isnat edilen suçun somut olayda gerçekleşip gerçekleşmediğinin tartışılması istenmektedir.⁷⁰³ Böylece, soyut ve delilden yoksun iddialara dayanan iddianamelerle kamu davasının açılmasının önüne geçilecektir.

Yine "Cumhuriyet Savcısı tarafından düzenlenecek olan iddianamede, iddianameyi düzenleyen Cumhuriyet Savcısının adı, soyadı ve imzası ile Cumhuriyet Başsavcılığı mührünün bulunması, şüphelinin sadece aleyhine olan hususların değil, lehine olan hususların da ileri sürülmesi, işlenen suç dolayısıyla ilgili kanunda öngörülen ve hükmedilmesi gereken ceza ve güvenlik tedbirlerinin neler olduğunun belirtilmesi, suçun

⁶⁹⁹ CMK, md. 174/2.

⁷⁰⁰ Şahin, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.112; Çolak, Taşkın, s.859; Malkoç, Yüksektepe, s. 993; Taşdemir, Özkepir, s.724; 4. CD., 14/11/2007, 9641-9382 (Malkoç, Yüksektepe, s. 1004, 1005); Aydın, *İddianamenin Unsurları ve İadesi*, s.385 vd.

⁷⁰¹ Madde gerekçesi; Şahin, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.112; Çolak, Taşkın, s.859; Gültekin, s.141; Karakurt, s. 180; İnce, s.200; Malkoç, Yüksektepe, s.993; Taşdemir, Özkepir, s.724; 4.CD. 04/07/2007, 2007/4525, 2007/6385 (Yaşar, s. 2134, 2135)

⁷⁰² CMK, md. 170/4.

⁷⁰³ Turhan, s.329; 2.CD., 27/10/2011, 2009/57096, 2011/37787, E.K., (YKD, 37.Cilt, 11.Sayı, Kasım, 2011, s.2077); Yargıtay 10.CD., 14/01/2013 tarih, 2012/16902, 2013/365, E.K. sayılı kararında şüphelilerin iştirak halinde uyuşturucu madde ticareti yapma suçunun mevcut delillerle ilişkilendirilmediği belirtilerek iddianamenin iadesi kararını delillerin ilişkilendirilerek açıklandığı gerekçesiyle yerinde görmemiştir. ; Yargıtay 15.CD., 30/09/2013 tarih, 2013/14241, 2013/14291, E.K. sayılı kararında Eskişehir 2.Ağır Ceza Mahkemesince suçu oluşturan olayların mevcut delillerle ilişkilendirilerek açıklanmaması ve alınan kriminal uzmanlık raporu ile sanık arasında aidiyet belirtilmemesi gerekçeleriyle iddianamenin iadesini yerinde görmemiştir.

tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, ilgili tüzel kişi hakkında uygulanabilecek olan güvenlik tedbirinin açıkça belirtilmesi gerekmektedir."⁷⁰⁴

Şüphelinin lehine olan teşebbüs, haksız tahrik, yaş küçüklüğü, cezada indirim yapılmasını gerektiren şahsi sebepler gibi sanık hakkında ceza indirimi yapılmasını gerektiren bu durumların iddianamede belirtilerek iddianamede anlatılan olayla ilişkilendirilmesi gerekmektedir.⁷⁰⁵

Mahkeme, iddianamede şüphelinin lehine delillere yer verilip verilmediğine iddianame içeriği ile soruşturma evrakı kapsamında yararlanarak karar verecektir; yoksa kendisi yeni bir araştırma yapmayacaktır.⁷⁰⁶

Tüzel kişi hakkında uygulanabilecek olan güvenlik tedbirinin açıkça belirtilmemesi nedeniyle iddianamenin iade edilebilmesi için suçun kanunda tüzel kişi aleyhine güvenlik tedbirine hükmedilebileceği belirtilen suçlardan olması ve tüzel kişinin yararına ve onun faaliyeti çerçevesinde organ veya temsilcilerinin iştirakiyle işlendiği konusunda savcılık tarafından yeterli şüphenin ortaya konması gerekmektedir; aksi takdirde iddianame iade edilemez.⁷⁰⁷

İkincisi, "iddianamenin suçun sübutuna doğrudan etki edecek mevcut bir delil toplanmadan düzenlenmesidir."⁷⁰⁸ Suçun sübutuna doğrudan etki edecek mevcut bir delilin toplanmamış olması iddianamenin iadesi sebebi sayılmıştır.

Kanun metnindeki yeni düzenleme ile “suçun sübutuna etki edeceği mutlak sayılan” ifadesi kaldırılmış, yerine “doğrudan etki edecek”⁷⁰⁹ ifadesi eklenmiştir. Örneğin, CMK'nda soruşturma aşamasında, şüphelinin ifadesinin alınması veya şüphelinin sorguya çekilmesi zorunlu kılınmamıştır. Bu nedenle, Cumhuriyet Savcısı tarafından şüphelinin ifadesi alınmadan da eldeki delillere bakılarak, *Soruşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar* veya *Kovuşturmayaya Yer Olmadığına Dair Karar* verilebileceği gibi iddianame de düzenlenebilir. Ancak böyle bir durumda, mahkeme tarafından yapılan incelemede,

⁷⁰⁴ CMK, md. 170/1.

⁷⁰⁵ Gültekin, s.250; Aydın, *İddianamenin Unsurları ve İadesi*, s.388.

⁷⁰⁶ Karakurt, s.186.

⁷⁰⁷ Karakurt, s.187.

⁷⁰⁸ CMK, md. 174/1-b. (17/10/2019 tarih ve 7188 Sayılı Kanun'un 20. Maddesi ile değişik)

⁷⁰⁹ CMK, md. 174/1-b. (17/10/2019 tarih ve 7188 Sayılı Kanun'un 20. Maddesi ile değişik)

şüphelinin ifadesinin alınmamış olması, suçun sübutuna doğrudan etki edecek delil eksikliği kabul edilerek, iddianame iade edilebilecektir.

Bu değişiklik yerinde olmuştur. Çünkü, değişiklik gerekçesinde de ifade edildiği üzere, önceki düzenlemede “*mutlak sayılma*” ifadesi, “*mutlak sayılmamakla birlikte suçun sübutuna (ispatına) etki edebilecek*” delil toplanmadığı durumlarda iddianamenin iadesini zorlaştırmaktaydı. Yeni düzenleme ile somut olayın koşullarına göre ve mutlaka doyurucu gerekçe ile belirlenerek, suçun sübutuna doğrudan etki edecek delil toplanmamışsa, iddianame iade edilebilecektir.⁷¹⁰

CMK'nda soruşturma evresinde şüphelinin ifadesinin alınması zorunlu kılınmamıştır. CMK'nun 174/1-b Maddesindeki düzenleme ile yorum yoluyla soruşturma evresinde şüphelinin ifadesinin alınması zorunlu hale getirildiği sonucu çıkmaktadır. Aksi halde, şüphelinin ifadesinin alınmaması durumunda, iddianamenin düzenlenmesi mümkün gözükmemektedir.⁷¹¹

Bütün uğraşlara rağmen şüphelinin ifadesinin alınması mümkün olmamış ise, iddianame bu gerekçe ile iade edilmemelidir. Aksi halde, şüpheli hakkında dava açılmayacak, gaipilerin yargılanması mümkün olmayacaktır. Yine somut olayda bilirkişi değerlendirmesi, mutlak bir delil değeri taşıyacaksa, bilirkişiye gidilmesi gerekir. Aksi halde, iade nedeni sayılmalıdır.⁷¹²

Yargıtay, "şüphelinin bütün uğraşlara rağmen ifadesinin alınamamış olmasını iade nedeni saymamıştır."⁷¹³

Şüphelinin ifadesinin alınması, savunma hakkı bakımından oldukça önemlidir. Bu nedenle, hem yasal değişiklikle şüphelinin ifadesinin alınması zorunlu hale getirilmeli hem de iddianamenin iade nedeni sayılmalıdır.⁷¹⁴

Cumhuriyet Savcısı tarafından toplanabilecek bir delil toplanmamış ise iade edilmelidir. Kovuşturma aşamasında toplanabilecek bir delil için iade yapılmamalıdır.⁷¹⁵

⁷¹⁰ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.1053.

⁷¹¹ Kunter, Yenisey, Nuhoglu, s.1230.

⁷¹² Turhan, s.330.

⁷¹³ Özbek, Kanbur, Doğan, Bacaksız, Tepe, s.481,482.

⁷¹⁴ Öztürk, Tezcan, Erdem, Sırma, Saygılar, Alan, s.512.

⁷¹⁵ Yenidünya, İçer, s.263.

Cezaya etki eden suçun nitelikli halleri ile ilgili bir delilin toplanmaması, iade nedeni sayılmaz.⁷¹⁶

Şüpheli susma hakkını kullanmışsa, şüphelinin ifadesi alınmış sayılır. Çünkü, susma da bir ifade şeklidir. Ancak bir tanığın dinlenmemiş olması, iddianamenin iadesi nedeni sayılabilmelidir. Yargıtay, bir tanığın dinlenmemesini, sevk maddesine etki edebilecek ise, iade nedeni saymaktadır. Aslında, Yargıtay'ın bu ölçütüne gerek yoktur. Suçun sübutuna etki edebilme ölçütü yeterlidir. Bir tanığın dinlenmemiş olması, şüphelinin lekelenmeme hakkı ile ilgilidir. Çünkü belki, dinlenmeyen tanık dinlenmiş olsa, *Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar* verilecektir.⁷¹⁷

Üçüncüsü, "iddianamenin ön ödemeye veya uzlaştırmaya ya da seri muhakeme usulüne tabi olduğu soruşturma dosyasından açıkça anlaşılan işlerde ön ödeme veya uzlaştırma ya da seri muhakeme usulü uygulanmaksızın düzenlenmesidir. Ön ödemeye veya uzlaştırmaya ya da seri muhakeme usulüne tabi olduğu soruşturma dosyasından açıkça anlaşılan işlerde ön ödeme veya uzlaştırma ya da seri muhakeme usulü uygulanmaksızın düzenlenen iddianamenin Cumhuriyet Başsavcılığına iadesine karar verilir."⁷¹⁸ Bunun için soruşturma dosyasından suçun uzlaştırmaya veya ön ödemeye ya da seri muhakeme usulüne tabi olduğunun açıkça anlaşılıyor olması gerekmektedir.⁷¹⁹

Ön ödeme; yeterli şüpheyne ulaşılsa bile TCK'nun 75. Maddesinde belirtilen koşulların yerine getirilmesi halinde, *Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar* verilmesini gerektiren ve böylelikle kamu davasının açılmasını engelleyen bir kurumdur.

Uzlaştırma, CMK'nun 253. vd. Maddelerinde geniş şekilde düzenlenmiştir. Buna göre, uzlaştırma dosyanın taraflarının hür iradeleri ile yaptıkları bir anlaşmadır.

"Uzlaştırma iki türlü sonuç doğurur: Birincisi, soruşturma aşamasında taraflar uzlaşırlarsa, yeterli şüphe olsa bile *Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar* verilmesini gerektirir ve kamu davasının açılmasını engeller. İkincisi, uzlaştırma kovuşturma aşamasında gerçekleşirse, *Düşme* kararı verilir ve bu durumda ceza verilmez."⁷²⁰

⁷¹⁶ Özbek, Kanbur, Doğan, Bacaksız, Tepe, s.481.

⁷¹⁷ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019 ,s.1057.

⁷¹⁸ CMK, md. 174/1-c. (17/10/2019 tarih ve 7188 Sayılı Kanun'un 20. Maddesi ile değişik)

⁷¹⁹ Uğur, *Kamu Davasının Hazırlanması ve İddianame*, Gazi Üniversitesi SBE, 2014, s.119.

⁷²⁰ Özen,M., *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.1060.

Soruşturma evresinde, uzlaştırma yoluna başvurulmasından başlayarak, uzlaştırmanın sonuçlandırılmasına kadarki tüm işlemlerde Cumhuriyet Savcısı yetkili iken; kovuşturma evresinde tüm bu işlemlerde mahkeme yetkilidir.

17/10/2019 tarih ve 7188 Sayılı “*Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*”un 23. Maddesi ile değişik CMK'nun 250. Maddesinde hükme bağlanarak, ceza muhakemesi hukukumuzda ilk kez kazandırılan seri muhakeme usulü ile basit suçlarda, yargılama sürecinin kısaltılması, adalet sistemini zorlayan iş yükü baskısının hafifletilmesi ve bozulan kamu düzeninin hızlı ve etkili şekilde yeniden sağlanması amaçlanmıştır.

Kanunda hükme bağlanan katalog suçların işlenmesinden sonra ve kamu davası açılmadan önce soruşturmayı yürüten Cumhuriyet Savcısı, seri muhakeme usulünün avantajları (örneğin cezasından ½ oranında indirim yapılacağı) ve süreçleri ile ilgili olarak şüpheliyi bilgilendirdikten sonra, müdafinin hazır olduğu bir ortamda seri muhakeme usulünün uygulanmasına yönelik teklifte bulunulacaktır. Teklifi kabul eden şüpheli hakkında Cumhuriyet Savcısı tarafından tayin ve takdir edilen ceza ve güvenlik tedbirinin uygulanması amacıyla görevli ve yetkili asliye ceza mahkemesine sunulmak üzere düzenlenen talepnameye göre mahkemece şüphelinin savunmasının alınmasının ardından talebin kabulü ile birlikte hüküm oluşturulacak veya uygulama şartının bulunmadığı gerekçesi ile talebi reddetmek suretiyle yargılama sonuçlandırılacaktır.

Uzlaştırma veya ön ödeme ya da seri muhakeme usulünün kanunda belirtildiği şekilde uygulanması gerekmektedir sadece mağdurun uzlaştırmayı kabul etmediğine ilişkin beyanıyla uzlaştırma işlemleri tamamlanmış gibi iddianame düzenlenmemelidir, aksi takdirde bu bir iade nedenidir.⁷²¹

Cumhuriyet Savcısı tarafından, dosyaya konu olaydaki fiilin uzlaştırmaya ya da ön ödemeye veya seri muhakeme usulüne tabi bir suç oluşturmadığına kanaat getirilerek, bu usuller uygulanmaksızın iddianame düzenlenmesi halinde, mahkeme tarafından iddianamenin iade edilmemesi gerekmektedir. Çünkü CMK'nda, "iddianamede suç teşkil eden fiil hakkında Cumhuriyet Savcısının yaptığı hukuki nitelendirmeye mahkemenin

⁷²¹ Yaşar, s. 2116.

katılmaması halinde, sırf bu farklı hukuki nitelendirme nedeni ile iddianamenin iade edilemeyeceği"⁷²² hüküm altına alınmıştır.

Mahkeme Cumhuriyet Savcısının iddianamede gösterdiği fiil ile bağlıdır. Hukuki nitelendirme ile bağlı değildir. Ancak, hukuki nitelendirmede farklı görüşe sahip ise, sırf hukuki nitelendirme farklılığı nedeniyle iade edemez. Bu durumda, Cumhuriyet Savcısının iddianamede gösterdiği fiile ilişkin suç, ön ödeme veya uzlaştırma kapsamında olur ve fakat bu kurumlar uygulanmamış ise iade etmelidir. Ancak, Cumhuriyet Savcısının iddianamede gösterdiği fiile ilişkin suç, ön ödeme veya uzlaştırma kapsamında değil, hukuki nitelendirme ile bu kapsama dâhil edilmiş ise, iade edemez.⁷²³

Cumhuriyet Savcısı ön ödeme veya uzlaştırma işlemi yapmadan iddianame düzenler, mahkeme de bu hususu gözden geçirerek iddianameyi kabul eder veya 15 günlük süreyi sessiz geçirirse, ortaya çıkan hukuka aykırı duruma karşı kanunda ilgili tarafın başvurabileceği bir kanun yolu düzenlenmemiştir.⁷²⁴

Bu durumda mahkeme, ön ödeme veya uzlaştırma işlemi kendisi uygulayabilir. Ancak yazarlara göre, CMK'nda mahkemeye bu kurumları işletme zorunluluğu getirilmemiştir.⁷²⁵

Kanaatimizce, Cumhuriyet Savcısı tarafından ön ödeme veya uzlaştırma işlemleri uygulanmadan iddianame düzenlenmesi halinde, gerek iddianamenin iadesi için öngörülen 15 günlük hak düşürücü süre içinde mahkemenin iddianameyi iade etmemesi ve sürenin sona ermesi ile iddianamenin kabul edilmiş sayılması gerekse açıkça mahkemenin gözden kaçırma sonucu iddianameyi kabul etmesi durumunda, ön ödeme ve uzlaştırma işlemleri mahkemece işletilecektir.

Dördüncüsü, "soruşturma veya kovuşturma yapılması izne veya talebe bağlı olan suçlarda izin alınmaksızın veya talep olmaksızın iddianame düzenlenmesidir."

"Soruşturma ve kovuşturma yapılması izne veya talebe bağlı olan suçlarda izin alınmaksızın veya talep olmaksızın düzenlenen iddianamenin Cumhuriyet Başsavcılığına iadesine karar verilir."⁷²⁶

⁷²² CMK, md. 174/2.

⁷²³ Yenidünya, İçer, s.265.

⁷²⁴ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.1060.

⁷²⁵ Ünver, Hakeri, s.515, 516.

Ceza muhakemesi hukukumuzda ilk kez getirilen bu düzenleme ile soruşturma koşulu olan durumlar iade kapsamına alınmıştır.

İddianamenin iadesi nedenlerinin genişletilmesi gereklidir. Bu nedenle, kanunda yapılan düzenleme yerinde olmuştur. Ancak yeterli değildir, CMK'nun 174. Maddesine eklenen (d) bendinde belirtilen “*talebe bağlı olan suçlarda*” ifadesinde geçen “*talebe bağlı*” ifadesi geniş yorumlanmalıdır. Bu anlamda, Adalet Bakanı'nın talebi, bağımsız idari kurumlardan gelen başvuru, veri suçlarındaki mütalaa, yabancı devletin şikayeti, kısaca soruşturma koşulları bu kapsamda değerlendirilmelidir.⁷²⁷

4.2.6.4.3) İddianamenin iadesi yasağı

"Suçun hukuki nitelendirilmesi sebebiyle iddianame iade edilemez."⁷²⁸

Soruşturma evresinde, Cumhuriyet Savcısı tarafından icra olunan tahkikat kapsamında suç konu fiilin hukuki nitelendirmesi yapılarak görevli ve yetkili mahkemeye sunulmak üzere düzenlenen iddianame, mahkemece kabul edildikten sonra bu hukuki nitelendirme sonucu, davanın madde yönünden bir üst mahkemenin görevine girdiğinin görülmesi halinde mahkemece madde yönünden görevsizlik kararı verilerek, dosya madde yönünden görevli mahkemeye gönderilecektir.

Mahkeme suçun hukuki nitelendirmesini ancak iddianameyi kabul ettikten sonra yapabilecektir.⁷²⁹ Çünkü kovuşturma aşaması iddianamenin kabulü ile başlamaktadır.

Kovuşturma evresinde suçun niteliğinin değişmesi elbette mümkündür. Bu durumda mahkeme iddianamedeki suçun niteliğiyle bağlı olmayacak, kanundaki usuller çerçevesinde sorunu çözecektir. Örneğin, "sanığa ek savunma hakkı verebilir."⁷³⁰

Ayrıca "mahkeme, fiilin hukuki nitelendirilmesinde iddia ve savunmalarla bağlı değildir."⁷³¹

⁷²⁶ CMK'nun 174/1-d Maddesi. (17/10/2019 tarih ve 7188 Sayılı Kanun'un 20. Maddesi ile değişik)

⁷²⁷ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.1063.

⁷²⁸ CMK, md. 174/2.

⁷²⁹ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.1063.

⁷³⁰ Uğur, *Kamu Davasının Hazırlanması ve İddianame*, Gazi Üniversitesi SBE, 2014, s.125.

⁷³¹ CMK, md. 225/2.

Belirtmek gerekir ki; iddianamede suça konu eylemin hukuki nitelendirmesinin yapılmaması ile yanlış yapılması birbirinden farklıdır. Eylemin hukuki tasnifi yapılmamışsa, iddianamenin CMK'nun 170/3-h Maddesine aykırı düzenlendiği gerekçesi ile CMK'nun 174/1-a Maddesi gereği iadesi gerekecektir.

Bir diğer iddianamenin iadesi yasağı hali de, "ilk kararda belirtilmeyen sebeplere dayanılarak yeniden iddianamenin iadesi yoluna gidilememesidir."⁷³²

Mahkeme bu yasağa uymayarak yeni nedenler ile iddianameyi tekrar iade ederse, Cumhuriyet Savcısının iki farklı seçeneği bulunmaktadır; mahkemenin belirttiği yeni iade nedenlerini (eksiklikleri) tamamlayarak, iddianameyi yeniden mahkemeye sunar veya bu madde hükmüne dayanarak, önceki iddianameyi aynen mahkemeye sunar.⁷³³

Yargıtay kararları ışığında "iddianamenin iadesi sebebi sayılmayan haller" şu şekildedir:

- "Şüphelinin savunmasının alınmamış olması"⁷³⁴
- "Mağdurenin beden veya ruh sağlığının bozulup bozulmadığı hususunda Adli Tıp Kurumundan rapor alınmaması"⁷³⁵

⁷³² CMK, md. 174/4-son.

⁷³³ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.1063. verilemeyecektir.

⁷³⁴ Yargıtay 1. Ceza Dairesi'nin 16/11/2006 tarih ve 2006/6567 Esas , 2006/4952 Karar sayılı ilamına göre, kaçak sanığın ifadesinin alınmaması iddianamenin iadesi nedeni olamaz. Yargıtay 16. Ceza Dairesi'nin 26/01/2017 tarih ve 2016/5173 Esas, 2017/356 Karar sayılı ilamında; Yargıtay'ın yerleşik kararlarında "*Şüphelinin ifadesinin alınmaması iddianamenin iadesine neden olmaz*" yönündeki düşüncesini gerekçe göstererek bu hususun iddianamenin iadesi nedeni olamayacağını belirtmiştir. Yargıtay 15. Ceza Dairesi'nin 12/10/2015 tarih ve 2015/14023 Esas, 2015/29797 Karar sayılı ilamında; şüphelinin tüm aranalara rağmen bulunamadığı, iddianamenin iadesi sebepleri arasında şüphelinin ifadesinin alınmamış olmasının sayılmadığı, itirazın kabulü yerine, yazılı şekilde reddine karar verilmesinde isabet görülmediği görüşünü içerir tebliğname içeriği yerinde görülmüştür. Yargıtay 6. Ceza Dairesi'nin 13/10/2009 tarih ve 2007/20654 Esas, 2009/13207 Karar sayılı ilamında; şüphelinin bilinen adreslerinde araştırıldığı halde bulunamadığından ifadesinin alınmamış olması ve kamu davasının açılmasını gerektirir yeterlilikte kanıtlar olduğu dikkate alınarak itirazın reddine karar veren mahkeme kararını hukuka uygun görmemiştir. Yargıtay 3. Ceza Dairesi'nin 31/01/2007 tarih ve 2007/602 Esas, 2007/619 Karar sayılı ilamına göre; iddianamenin iadesi nedenleri, 5271 Sayılı CMK'nun 170. ve 174. Maddelerinde açıkça belirtilmiştir. Şüphelinin ifadesinin alınmaması bu nedenler arasında yer almamaktadır. Ayrıca 5271 Sayılı CMK'nun 247. Maddesinin 3. fıkrasında "kaçak sanık hakkında kovuşturma yapılabilir. Ancak daha önce sorgusu yapılmamış ise, mahkumiyet kararı verilemez." denilmektedir. Yasanın bu hükmünden de şüphelinin ifadesi alınmadan da diğer şartlar mevcutsa hakkında kamu davası açılabilceği öngörülmektedir.

⁷³⁵ Yargıtay 14. Ceza Dairesi'nin 24/09/2013 tarih ve 2013/8011, 2013/9603 E.K. sayılı kararında; cinsel saldırı suçunda ruh sağlığı raporunun Adli Tıp Kurumundan alınmadığı için verilen iddianamenin iadesi kararını, Balıkesir Cumhuriyet Başsavcılığınca Balıkesir Üniversitesi Sağlık Uygulama ve Araştırma Hastanesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalından sağlık kurulu raporu alındığını ve yargılama aşamasında da davaya bakacak mahkeme tarafından Adli Tıp Kurumundan görüş alınabileceğini belirterek itirazın kabulü yerine reddinde isabet görmemiştir. Yargıtay 5. Ceza Dairesi'nin 25/10/2007 tarih ve 2007/10294 Esas, 2007/7759 Karar sayılı ilamına göre, 5237 Sayılı TCK'nun 103/6. Maddesine göre

- "Kesin rapor alınmaması"⁷³⁶
- "Şüphelinin akıl hastası olup olmadığına ilişkin rapor aldırılmaması"⁷³⁷
- "Nüfus kayıt örneği veya sabıka kaydı temin edilmemesi"⁷³⁸
- "Usul hükümlerine uyulmaması"⁷³⁹
- "Şüpheli savunmasının müdafii huzurunda alınmaması"⁷⁴⁰
- "Keşif yapılmaması veya bilirkişi raporu alınmaması"⁷⁴¹

mağdurenin beden veya ruh sağlığında bozulma olup olmadığının tespiti için Adli Tıp Kurumundan rapor alınmaması nedeniyle iddianamenin iadesine karar vermiştir.

⁷³⁶ Yargıtay 3. Ceza Dairesi'nin 11/12/2013 tarih ve 2013/29445, 2013/45238, E.K. sayılı kararında; mağdurun kesin raporunun aldırılmamasının iade sebepleri arasında bulunmadığı, davayı gören mahkeme tarafından raporun yeterli bulunmaması veya geçici raporda belirtilen eksikliğin ikmal edilmesi halinde yetkili kurumdan tekrar rapor alınabileceği şeklinde ileri sürülen tebliğnamedeki düşünceyi yerinde görmüştür. Yargıtay 8. Ceza Dairesi'nin 10/12/2009 tarih ve 2009/16570 Esas, 2009/15582 Karar sayılı ilamında, 5271 Sayılı CMK'nun 170/3. Madde ve fıkrasında iddianamede hangi hususların gösterileceğinin sayıldığı ve aynı Yasanın 174/1. Madde ve fıkrasında ise hangi hallerde iddianamenin iadesine karar verileceğinin belirtildiği, "müştekinin kati raporunun alınmamasının" bu kapsamda değerlendirilemeyeceği ve bu nedenle de iddianamenin iadesi sebebi olamayacağı gözetilmeksizin iddianamenin kabulü yerine reddine karar verilmesi isabetsiz görülmüştür.

⁷³⁷ Yargıtay 14. Ceza Dairesi'nin 22/04/2013 tarih ve 2013/3888, 2013/4773 E.K. sayılı kararında 5271 sayılı CMK'nun 174/1. Maddesine dayanılarak şüphelinin akıl hastası olup olmadığı ve cezai ehliyetinin bulunup bulunmadığına ilişkin rapor alınmadığı gerekçesiyle iddianamenin iade edilemeyeceğini, kaldı ki mahkemesince bu hususta rapor alınmasının mümkün bulunduğunu belirterek itirazın kabulü yerine yazılı şekilde reddine karar verilmesini kanuna aykırı bulmuştur. Yargıtay 1. Ceza Dairesi'nin 09/12/2013 tarih ve 2013/5412, 2013/7595 E.K. sayılı kararında şüphelinin akıl hastalığına ilişkin raporun alınmamış olmasının suçun sübutuna etki edeceği mutlak sayılan mevcut delil niteliğinde bulunmadığından, iddianamenin iadesi nedeni olmayacağına karar vermiştir.

⁷³⁸ Yargıtay 10. Ceza Dairesi'nin 27/10/2014 tarih ve 2014/9983 Esas, 2014/11706 Karar sayılı ilamında, somut olayda suça konu uyuşturucu maddenin şüphelilerin şoförlüğünü yaptıkları otobüste ve şüphelilere ait valizlerin içerisinde ele geçirildiği de nazara alındığında dava açılması için yeterli şüphe oluşturacak delil bulunduğu gibi şüphelilerin adli sicil ve nüfus kayıtlarının bulunmamasının da iddianame iadesi sebebi olmayacağı bu itibarla, itirazın kabulü yerine, yazılı şekilde reddine karar verilmesinde isabet görülmediği hususunu içerir tebliğname içerği yerinde görülmüştür. Yargıtay 2. Ceza Dairesi'nin 04/02/2015 tarih ve 2014/38472 Esas, 2015/1736 Karar sayılı ilamında, nüfus kaydının temin edilmemesi CMK'nun 174. Maddesinin 1. fıkrasında düzenlenen iddianamenin iadesi sebepleri arasında yer almadığı gibi, bu kaydın aynı fıkranın (b) bendinde belirtilen, suçun sübutuna etki edecek delillerden de olmaması ve yargılama sırasında mahkemece temininin de olanaklı bulunması karşısında, iddianamenin iadesi kararına itirazın kabulü yerine yazılı şekilde reddine karar verilmesi nedeniyle kanun yararına bozma istemi yerinde görülmüştür.

⁷³⁹ Yargıtay 2. Ceza Dairesi'nin 29/06/2009 tarih ve 2009/31182 Esas, 2009/31107 Karar Sayılı ilamı ile 5271 Sayılı CMK'nun 174. Maddesinde iddianamenin iadesi sebepleri arasında mağdurun ifadesinin kayda alınmaması ve bu ifadenin tespiti sırasında uzman kişilerin hazır bulundurulmasına yer verilmediğinden itirazın kabulü yerine reddine karar verilmesi sebebiyle, kanun yararına bozma istemi yerinde görülmüştür. Yargıtay 5. Ceza Dairesi'nin 16/09/2009 tarih ve 2009/10956 Esas, 2009/10400 Karar sayılı ilamına göre; 5271 Sayılı CMK'nun 170/3. Maddesinde iddianamede nelerin gösterileceğinin sayıldığı ve aynı Yasanın 174/1. Maddesinin ise hangi hallerde iddianamenin iadesine karar verileceğinin belirtildiği; anılan maddelerde "nüfusta kaydı bulunmayan mağdurenin yaş tayinine esas teşkil edecek raporun aldırılmaması ve mağdurenin C. Savcılığında alınan ifadesi sırasında CMK'nun 236/2. Maddesine aykırı olarak psikoloji, psikiyatri, tıp veya eğitim alanında uzman kişinin bulundurulmamasına" yer verilmediği cihetle iddianamenin iadesi sebebi olamayacağı gözetilerek; itirazın kabulü yerine reddine karar verilmesinde isabet bulunmamaktadır.

⁷⁴⁰ Yargıtay 5. Ceza Dairesi'nin 27/09/2006 tarih ve 2006/9145, 2006/7291 E. Karar sayılı ilamında; şüpheli ifadesinin müdafii huzurunda alınmamasının iade nedeni olmadığı belirtilmiştir.

⁷⁴¹ Yargıtay 10. Ceza Dairesi'nin 25/03/2013 tarih ve 2013/4335 Esas, 2013/2765 Karar sayılı ilamında, kenevir ekme suçuna konu olan ve dikili durumda ele geçirilen bitkinin kenevir olup olmadığına ilişkin ziraat

- "Ses analizi yaptırılmaması"⁷⁴²
- "Sosyal inceleme raporu aldırılmaması"⁷⁴³
- "Mağdurun yaşı hususunda tereddüt bulunması"⁷⁴⁴
- "Usulsüz arama"⁷⁴⁵
- "Kusur durumu ile ilgili rapor alınmaması"⁷⁴⁶
- "5607 Sayılı Kanundaki etkin pişmanlık hükümlerinin hatırlatılmaması"⁷⁴⁷
- "Şüphelinin adres bilgilerinin gösterilmemesi"⁷⁴⁸
- "Diğer failin araştırılmaması"⁷⁴⁹

mühendisi veya ziraat teknisyeni tarafından verilen raporun geçerli ve yeterli olduğu ancak mahkeme böyle bir raporu yeterli görmediği takdirde bilirkişi incelemesi yaptırarak yeniden rapor alabileceği, bu nedenle iddianamenin iade edilemeyeceği belirtilmiştir.

⁷⁴² Yargıtay 7. Ceza Dairesi'nin 10/12/2014 tarih ve 2014/20565 Esas, 2014/20916 Karar sayılı ilamına göre; iddianamenin iadesi sebepleri arasında şüphelinin savunmasının alınmasının ve ses analizi yaptırmanın olmadığından bu nedenlerle iddianame iade edilemeyecektir.

⁷⁴³ Yargıtay 2. Ceza Dairesi'nin 25/02/2015 tarih ve 2015/2423 Esas, 2015/3710 Karar sayılı ilamına göre; şüphelinin, ceza sorumluluğunun bulunmadığının tıbben saptanması durumunda, hakkında güvenlik tedbiri uygulanması yönünden, atılı suçu işlemiş olduğunun yapılacak yargılama ile sabit görülmesi zorunluluğu nedeniyle kamu davası açılmasında isabetsizlik bulunmayıp, sosyal inceleme raporu aldırılmaması da CMK'nun 174. Maddesinin 1. fıkrasında düzenlenen iddianamenin iadesi sebepleri arasında yer almamaktadır. Bu nedenlerle iddianame iade edilemez.

⁷⁴⁴ Yargıtay 14. Ceza Dairesi'nin 27/04/2015 tarih ve 2015/1335 Esas, 2015/5802 Karar sayılı ilamına göre; suç tarihinde 15 yaşından küçük olduğu anlaşılan mağdurenin yaşı hususunda bir tereddüt oluşması halinde 5271 sayılı CMK'nun "ceza muhakamelerinin ek yetkisi" başlıklı 218. Maddesi uyarınca ceza mahkemesince de bu hususta araştırma yapılarak karar verilmesi mümkündür. Bu nedenle iddianame iade edilemez.

⁷⁴⁵ Yargıtay 8. Ceza Dairesi'nin 16/11/2015 tarih ve 2015/14338 Esas, 2015/24555 Karar sayılı ilamına göre; elde edilen delillerin, usulüne uygun bir arama kararı ile elde edilmediği hususu, CMK'nun 174. Maddesinde belirtilen iddianamenin iadesi sebeplerinden biri olmadığı gibi, bu delilin yüklenen suçu ispata yarayıp yaramayacağı CMK'nun 206/2-a ve 217. Maddeleri uyarınca yargılama aşamasında hakim tarafından değerlendirilecektir. Bu nedenle usulüne uygun bir arama kararının bulunmaması iddianamenin iadesi sebebi değildir.

⁷⁴⁶ Yargıtay 9. Ceza Dairesi'nin 24/6/2008 tarih ve 2008/9466 Esas, 2008/8201 Karar sayılı ilamında; 5237 Sayılı Türk Ceza Kanununun taksiri düzenleyen 22. Maddesinin gerekçesinde belirtildiği üzere, kusurluluğun takdirinin münhasıran mahkemeye ait olduğu, bilirkişinin, adli tıp kurumunun, Cumhuriyet Savcısının veya bir başkasının kusurluluk üzerine değerlendirme yapma yetkisinin bulunmadığı, mahkemenin iddianameye ve önüne gelen dosyada bulunan delillere göre kusurluluğu kendisinin takdir edeceği gözetilmeden itirazın kabulü yerine yazılı şekilde reddine karar verilmesinde isabet görülmediği hususlarını içerir tebliğname içeriği yerinde görülmüştür.

⁷⁴⁷ Yargıtay 7. Ceza Dairesi'nin 23/03/2016 tarih ve 2015/24882 Esas, 2016/4155 Karar sayılı ilamına göre; 5607 Sayılı Kanun'da Cumhuriyet Savcısının şüpheliye etkin pişmanlığı ihtar yoluyla bildirmesi, şüpheliyi lehe kanun maddelerinden yararlanmaya zorlaması ve tahrik etmesinin yasal olarak mümkün olmadığı, kanunun Cumhuriyet Savcısına böyle bir görev de vermediği, şüphelinin etkin pişmanlıktan yararlanmak için bizzat Cumhuriyet Başsavcılığına müracaatı gerektiği gibi, Cumhuriyet Savcısı tarafından etkin pişmanlık halinin hatırlatılmamasının iddianamenin iadesi nedenleri arasında yer almadığı gözetilmeden iade kararı verilmesi hukuka aykırıdır.

⁷⁴⁸ Yargıtay 11. Ceza Dairesi'nin 25/02/2016 tarih ve 2015/8463 Esas, 2016/1575 Karar sayılı ilamına göre; şüphelilerin adres bilgilerinin 5271 Sayılı Kanun'un 170. Maddesine göre iddianamede gösterilmesi zorunlu olmadığı gibi adres bilgilerinin gerçeği yansıtmaması hususu da iddianamenin iadesi sebebi olamayacaktır. Yargıtay 6. Ceza Dairesi'nin 20/03/2007 tarih ve 2006/17010 Esas, 2007/3398 Karar sayılı ilamında; sanığın ifdesinin alınmaması ve adresinin gösterilmemesi ile sanığın müştekilerle yüzleştirilmesi hususlarının iddianamenin iadesi sebepleri arasında gösterilmediği cihetle itirazın kabulü yerine yazılı şekilde reddine karar verilmesinde isabet görülmediği hususlarını içerir tebliğname içeriği hukuka uygun görülmüştür.

⁷⁴⁹ Yargıtay 10. Ceza Dairesi'nin 31/03/2014 tarih ve 2014/1379 Esas, 2014/2214 Karar sayılı ilamında; Yargıtay 5. Ceza Dairesi'nin 12/04/2007 tarihli, 2007/2827 sayılı ve Yargıtay 10. Ceza Dairesi'nin

- "Suça sürüklenen çocuklar için TCK'nun 31/2 Maddesi gereğince farik ve mümeyyizlik raporu aldırılmaması"⁷⁵⁰
- "Yakalama müzekkeresinin infazının makul bir süre beklenmemesi"⁷⁵¹
- "Dosyanın şüpheli hakkında yapılan diğer soruşturma evrakı ile birleştirilmemesi"⁷⁵²
- "Zamanaşımı süresinin dolması"⁷⁵³

07/04/2008 tarih ve 2008/5464 Esas, 2008/5603 Karar sayılı kararlarında belirtildiği üzere, şüphelinin ifadesinin alınmamasının ya da her zaman soruşturma konusu olabilecek diğer failinin araştırılmamasının gerekçe gösterilerek iade kararı verilemeyeceği belirtilmiştir.

⁷⁵⁰ Yargıtay 15. Ceza Dairesi'nin 02/12/2013 tarih ve 2013/29365 Esas, 2013/18792 Karar sayılı ilamında; mahkemece suça sürüklenen çocuklar hakkında işledikleri fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneklerinin gelişip gelişmediğine dair rapor alınabileceği gözetilmeden, itirazın kabulü yerine yazılı şekilde reddine karar verilmesinde isabet görülmediği hususunu içerir tebliğname içeriği yerinde görülmüştür. Yargıtay 9. Ceza Dairesi'nin 18/11/2009 tarih ve 2008/16092 Esas, 2009/11573 Karar sayılı ilamında; 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 31/2. Maddesine göre, fiili işlediği sırada 12 yaşını doldurmuş olup da 15 yaşını doldurmamış olanların işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamaması veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmemiş olması halinde ceza sorumluluğunun bulunmayacağı, bu tespitin de 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 35. Maddesine göre düzenlenecek sosyal inceleme raporunun mahkeme tarafından değerlendirilmesi sonucunda yapılacağı ve iddianamenin iade edilemeyeceği dikkate alınmaksızın itirazın kabulü yerine yazılı şekilde reddine karar verilmesinde isabet görülmediği hususlarını içerir tebliğname içeriği yerinde görülmüştür.

⁷⁵¹ Yargıtay 2. Ceza Dairesi'nin 01/05/2008 tarih ve 2008/10379 Esas, 2008/7918 Karar sayılı ilamında; Yargıtay 11. Ceza Dairesinin 08/03/2007 tarih ve 2007/1930Esas, 2007/1529 Karar sayılı ilamında da belirtildiği üzere; 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 170. Maddesinde iddianamenin hangi hallerde iadesine karar verileceğinin belirtildiği, iddianamenin iadesi sebepleri arasında şüpheli hakkındaki çıkartılan yakalama müzekkeresinin makul bir süre beklenmesi gerektiği hususunun gösterilmediği, somut olayda şüphelinin tüm aramalara rağmen bulunmadığı, şüphelinin savunması dışındaki tüm delillerin toplandığı ve toplanan delillerin dava açılması için yeterli olduğu, gözetilmeksizin itirazın kabulü yerine reddine karar verilmesinde isabet görülmediği hususlarını içerir tebliğname içeriği yerinde görülmüştür. Yargıtay 6. Ceza Dairesi'nin 13/10/2009 tarih ve 2007/18676 Esas, 2009/13194 Karar sayılı ilamına göre; şüphelinin savunması alınmadığından ve şüpheli hakkında çıkartılan yakalama müzekkeresinin makul süre beklenmesi gerektiğinden bahisle iddianamenin iadesine, keza aynı sebeplerle itirazın reddine karar verilmiş ise de; 5271 sayılı CMK'nun 170/3. ve 174/1. Maddelerinde iddianamede nelerin gösterileceği ve hangi hallerde iadesine karar verileceğinin belirtildiği, buna göre şüphelinin bilinen adreslerinde araştırıldığı halde bulunamadığından ifadesinin alınamamış olması ve kamu davasının açılmasını gerektirir yeterlilikte kanıtlar olduğu gözetilerek, Sincan 1. Ağır Ceza Mahkemesinin 06/04/2007 gün ve 2007/565 değişik iş sayılı kararının 5271 sayılı CMK'nun 309. Maddesi gereğince bozulmasına karar verilmiştir.

⁷⁵² Yargıtay 10. Ceza Dairesi'nin 25/06/2007 tarih ve 2007/4897 Esas, 2007/7794 Karar sayılı ilamında; 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 170/3. Maddesinde, iddianamede nelerin gösterileceği, 174/1. Maddesinde ise iddianamenin hangi hallerde iadesine karar verileceğinin belirtildiği, iddianamenin iadesi sebepleri arasında Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından şüpheli hakkında yapılan diğer soruşturma evrakı ile birleştirilmesi hususuna yer verilmediği gibi, 5271 sayılı Kanun hükümlerine göre soruşturma evresinde, soruşturma evrakının birleştirilmesinin de ihtiyari olması karşısında, itirazın kabulü yerine yazılı şekilde reddine karar verilmesinde isabet görülmediği hususlarını içerir tebliğname içeriği yerinde görülmüştür.

⁷⁵³ Yargıtay 11. Ceza Dairesi'nin 12/06/2009 tarih ve 2007/6532 Esas, 2009/7283 Karar sayılı ilamında; Yargıtay 6. Ceza Dairesinin 27/12/2005 tarih ve 2006/16219 Esas, 2006/12658 sayılı benzer bir ilamında da belirtildiği üzere, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 170/3. Maddesinde, iddianamede nelerin gösterileceği, aynı Kanun'un 174/1. Maddesinde ise iddianamenin hangi hallerde iadesine karar verileceğinin belirtildiği, iddianamenin iadesi sebepleri arasında zamanaşımı süresinin dolması hususunun yer almadığı, bu hususun yargılama aşamasında mahkemesince de değerlendirilebileceği gözetilmeksizin, itirazın kabulü yerine yazılı şekilde reddine karar verilmesinde isabet görülmediği hususlarını içerir tebliğname içeriği yerinde görülmüştür.

- "TCK'nun 191/2. Maddesi uyarınca kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararından sonra erteleme süresi zarfında tekrar uyuşturucu madde kullanan şüpheliye uyarı yapılmaması"⁷⁵⁴.

Yargıtay kararları ışığında "iddianamenin iadesi sebebi sayılan" haller şu şekildedir:

- "Şüphelinin savunmasının alınmamış olması"⁷⁵⁵
- "Trafik kazasında kusursuz olan şüpheliye iddianame düzenlenmesi"⁷⁵⁶
- "5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 168/5. Maddesi uyarınca katılan kurumun uğradığı zararın ödenmesine ilişkin bildirim yapılmaması"⁷⁵⁷

⁷⁵⁴ Yargıtay 10. Ceza Dairesi'nin 21/12/2017 tarih ve 2017/7577 Esas, 2017/7194 Karar sayılı ilamına göre; somut olayda şüphelinin TCK'nun 191/2. Maddesi uyarınca kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı ile birlikte tabi tutulduğu tedavi ve denetimli serbestlik tedbirinin infazı esnasında, İskenderun Devlet Hastanesinin 04/05/2017 tarihli raporu ile şüphelinin erteleme süresi zarfında uyuşturucu madde kullandığının tespit edildiği ve şüphelinin de 07/06/2017 tarihli Cumhuriyet Savcılığı ifadesinde tedavi sürecinde esrar kullandığını beyan ettiği anlaşıldığından, kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilen şüpheli hakkında dava açılma koşullarını düzenleyen TCK'nun 191. Maddesinin 4. fıkrasının (a) bendinde denetimli serbestlik ve gerekli görülmesi halinde tedavi tedbiri kapsamında kendisine yüklenen yükümlülöklere veya tedavinin gereklerini uygun davranmamakta ısrar şartı arandığı halde, (b) ve (c) bendlerinde düzenlenen tekrar kullanmak için uyuşturucu madde bulundurma veya uyuşturucu madde kullanma durumlarında ısrar şartı aranmadığından, erteleme süresi zarfında tekrar uyuşturucu madde kullanan şüpheliye uyarı yapılması gerekmediği ve bu hali ile yargılama şartının gerçekleştiği gözetilerek, iddianamenin iadesi kararına yönelik itirazın kabulü yerine reddine karar verilmesi yasaya aykırı olup, kanun yararına bozma talebi yerindedir.

⁷⁵⁵ Yargıtay 8. Ceza Dairesi'nin 30/05/2016 tarih ve 2016/5777 Esas, 2016/7012 Karar sayılı ilamına göre; şikayetçinin kredi kartından harcama yapılması ile ilgili olarak yapılan yazışmalar neticesinde harcamanın B...T...'ün yetkilisi olduğu firmadan gerçekleştirildiğinin anlaşılması üzerine Behibe Türk'ün şüpheli olarak ifadesine başvurulmaya çalışıldığı ancak ulaşılamaması nedeniyle ifadesinin alınamadığı, şüpheli hakkında yakalama emri çıkarılması isteminin ilgili mahkemece şüphelinin yurt dışında olsa bile adresinin belli olması nedeniyle reddedildiği anlaşılmış olup, dosyadaki deliller dikkate alındığında, şüphelinin savunması doğrultusunda işlemin kim tarafından yapıldığı, işlemi kendisinin yapıp yapmadığı, firmadaki görevinin ne olduğu gibi hususlarının aydınlığa kavuşturulması açısından, savunma suçun sübutuna etki edeceği muhakkak olan bir delil niteliğinde olduğundan, bu delil toplanmadan iddianame düzenlenmesi usul ve yasaya aykırı olup, bu gerekçeyle iddianamenin iadesi kararına karşı yapılan itirazın reddine karar verilmesinde isabetsizlik görülmemiştir.

⁷⁵⁶ Yargıtay 12. Ceza Dairesi'nin 20/01/2016 tarih ve 2015/15916 Esas, 2016/765 Karar sayılı ilamına göre; meydana gelen trafik kazasından dolayı şüpheli Suat'ın kusurunun bulunmamasına rağmen kusurluluğun takdirinin mahkemeye ait olduğundan bahisle düzenlenen iddianamenin iade edilmesine ilişkin karar yerindedir.

⁷⁵⁷ Yargıtay 4. Ceza Dairesi'nin 16/04/2015 tarih ve 2014/35158 Esas, 2015/27194 Karar sayılı ilamına göre; müştekinin alacağını tahsil amacıyla Kiev/Ukrayna'da bulunduğu sırada şüpheli tarafından suç örgütlerinin adı kullanılmak suretiyle ve birlikte tehdit edildiği iddiasıyla şikayetçi olması üzerine, şüpheli A...İsmailov'un değişik tarihlerde yurda giriş ve çıkış yaptığı, son olarak 03/07/2013 tarihinde Dalaman havalimanını kullanarak yurtdışına çıktığının belirlenmesi üzerine, savunması alınmadığı için hakkında yakalama kararı çıkarıldıktan sonra kamu davası açıldığı görölmektedir. Ancak TCK'nın 12/2. Maddesinde açıkça düzenlendiği üzere, 13üncü maddede yazılı suçlar dışında, Türk kanunlarına göre aşağı sınırı en az bir yıl hapis cezasını gerektiren bir suç yabancö ölkede, Türk vatandaşı aleyhine işleyen yabancı uyruklu şahsın yargılanabilmesi için, failin Türkiye'de bulunması ve bu suçtan dolayı yabancı ölkede hükümlü verilmemiş olması gerekmektedir. Bu hususlar kovuşturma şartı olduğundan bu şart gerçekleşmeden kamu davası açılmamalıdır. Öte yandan, yabancı ölkede işlenen suçlarda yetkiyi düzenleyen CMK'nın 14/1, göndermesiyle 13/1-2 maddesine göre yetkili mahkemenin sanığın yakalandığı yer, yakalanmamışsa yerleşim yeri, bu şekilde yerleşim yeri yoksa en son adresinin bulunduğu yer olduğu belirtilmiş, yetkinin

- "Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararının kaldırılarak kamu davası açılabilmesi için şüpheliye en az iki kez ihtar yapılmamış olması"⁷⁵⁸
- "Yabancı uyruklu şüpheli hakkında düzenlenen iddianamenin kovuşturma şartlarının gerçekleşmediği ve yetkisizlik gerekçesiyle iade edilebilmesi"⁷⁵⁹
- "İmza incelemesi yaptırılmaması"⁷⁶⁰
- "Belge üzerinde sahtecilik olup olmadığı hususunda rapor alınmaması"⁷⁶¹

belirlenememesi halinde ise, CMK'nın 14/3. maddesi uyarınca yetkili mahkemenin Yargıtay tarafından belirleneceği düzenlenmiştir. Somut olayda iddianamede şüphelinin adresinin Kiev/Ukrayna olarak gösterildiği, Türkiye'de adresinin olup olmadığının araştırılmadığı görülmektedir. Sonuç olarak, yurtdışında suç işleyen şüphelinin dava açıldığı dönem itibarıyla Türkiye'de olmadığı, hakkında bu suçtan dolayı yabancı ülkede hüküm verilip verilmediğinin araştırılmadığı ve yetki konusunda CMK'nın 14. maddesinin değerlendirilmediği belirlendiğinden, iddianamenin kovuşturma şartının oluşmadığı gerekçesiyle iadesi kararının hukuka uygun olması karşısında, kanun yararına bozma isteminin reddine karar verilmiştir.

⁷⁵⁸ Yargıtay 10. Ceza Dairesi'nin 06/06/2016 tarih ve 2015/3986 Esas, 2016/1761 Karar sayılı ilamına göre; TCK'nın 191. Maddesinin 4. fıkrasının (a) bendinde, "kişinin, erteleme süresi zarfında; kendisine yüklenen yükümlülükler veya uygulanan tedavinin gereklerine uygun davranmamakta ısrar etmesi halinde, hakkında kamu davası açılır" hükmüne yer verilmiştir. Sanığın kendisine yüklenen yükümlülükler veya tedavinin gereklerine uygun davranmamakta "ısrar" ettiğinin kabul edilebilmesi için; sanığa tedavi ve denetimli serbestlik tedbirinin infazı için tebligat yapılması, uymaması halinde "önceki tebligat gereğince başvuruda bulunmadığı, bu tebligat üzerine öngörülen süre içinde de başvurmaması halinde yükümlülükler ve tedavinin gereklerine uymamakta ısrar etmiş sayılacağı" uyarısı ile yeniden tebligat yapılması, bu tebligata rağmen de başvuruda bulunmadığı takdirde sanık hakkında dava açılması gerekir. Somut olayda, "ısrar koşulu" gerçekleşmemiştir. Bu durum CMK'nın 174. Maddesinin 1. fıkrasının (c) bendinin kıyasen uygulanması sonucu bir "kovuşturma şartı" olduğundan, iddianamenin iadesi ve bu karara yönelik itirazın reddi kararı doğrudur.

⁷⁵⁹ Yargıtay 4. Ceza Dairesi'nin 16/04/2015 tarih ve 2014/35158 Esas, 2015/27194 Karar sayılı ilamına göre; müştekinin alacağını tahsil amacıyla Kiev/Ukrayna'da bulunduğu sırada şüpheli tarafından suç örgütlerinin adı kullanılmak suretiyle ve birlikte tehdit edildiği iddiasıyla şikayetçi olması üzerine, şüpheli A...İsmailov'un değişik tarihlerde yurda girişi ve çıkışı yaptığı, son olarak 03/07/2013 tarihinde Dalaman havalimanını kullanarak yurtdışına çıktığının belirlenmesi üzerine, savunması alınmadığı için hakkında yakalama kararı çıkarıldıktan sonra kamu davası açıldığı görülmektedir. Ancak TCK'nın 12/2. Maddesinde açıkça düzenlendiği üzere, 13'üncü maddede yazılı suçlar dışında, Türk kanunlarına göre aşağı sınırı en az bir yıl hapis cezasını gerektiren bir suçu yabancı ülkede, Türk vatandaşı aleyhine işleyen yabancı uyruklu şahsın yargılanabilmesi için, failin Türkiye'de bulunması ve bu suçtan dolayı yabancı ülkede hüküm verilmemiş olması gerekmektedir. Bu hususlar kovuşturma şartı olduğundan bu şart gerçekleşmeden kamu davası açılmamalıdır. Öte yandan, yabancı ülkede işlenen suçlarda yetkiyi düzenleyen CMK'nın 14/1, göndermesiyle 13/1-2 maddesine göre yetkili mahkemenin sanığın yakalandığı yer, yakalanmamışsa yerleşim yeri, bu şekilde yerleşim yeri yoksa en son adresinin bulunduğu yer olduğu belirtilmiş, yetkinin belirlenememesi halinde ise, CMK'nın 14/3. maddesi uyarınca yetkili mahkemenin Yargıtay tarafından belirleneceği düzenlenmiştir. Somut olayda iddianamede şüphelinin adresinin Kiev/Ukrayna olarak gösterildiği, Türkiye'de adresinin olup olmadığının araştırılmadığı görülmektedir. Sonuç olarak, yurtdışında suç işleyen şüphelinin dava açıldığı dönem itibarıyla Türkiye'de olmadığı, hakkında bu suçtan dolayı yabancı ülkede hüküm verilip verilmediğinin araştırılmadığı ve yetki konusunda CMK'nın 14. maddesinin değerlendirilmediği belirlendiğinden, iddianamenin kovuşturma şartının oluşmadığı gerekçesiyle iadesi kararının hukuka uygun olması karşısında, kanun yararına bozma isteminin reddine karar verilmiştir.

⁷⁶⁰ Yargıtay 10. Ceza Dairesi'nin 01/03/2010 tarih, 2009/20304 Esas ve 2010/4501 Karar sayılı ilamına göre; muhatap banka şubesinden gönderilen, şüphelinin imza sirkülerinde imza örnekleri ve şikâyet konu çeklerdeki imzalar arasında farklılık bulunması; aynı soruşturma kapsamında şüpheli olarak ifadesi alınan H...N...D...nun, çeklerdeki yazı ve imzaların kendisine ait olduğunu belirtmesi ve ifade tutanağındaki imzası ile çeklerdeki imzaların benzerlik göstermesi karşısında; çeklerdeki imzaların şüpheli S...D...nun eli ürünü olduğunun belirlenmesi durumunda, hakkında yüklenen suçtan kamu davası açılmasının olanaklı olmaması; böylelikle, bu konuya ilişkin toplanması gereken kanıtların arasında yer alıp, gerekirse yapılacak bilirkişi incelemesinin; "suçun sübutuna etki edeceği mutlak sayılan mevcut bir kanıt niteliğinde olmaları" nedeniyle, iddianamenin iadesi kararına yönelik itirazın reddine ilişkin Konya 3. Ağır Ceza Mahkemesi'nin sözü edilen kararı yasaya uygundur.

- "Şüphelinin avukat olması nedeniyle hakkında 1136 Sayılı Avukatlık Kanunu gereğince soruşturma izni alınmaması"⁷⁶²
- "2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 53. Maddesi gereğince yapılacak ilk soruşturma sonrası, yetkili kurul tarafından şüpheli hakkında son soruşturmanın açılması kararı alınmaması"⁷⁶³.

4.2.6.4.4) İddianamenin iade edilmesi üzerine cumhuriyet savcısının yapacağı işlem

"Cumhuriyet Savcısı, iddianamenin iadesi üzerine, kararda gösterilen eksiklikleri tamamladıktan ve hatalı noktaları düzelttikten sonra *Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar* verilmesini gerektiren bir durumun bulunmaması halinde, yeniden iddianame düzenleyerek dosyayı mahkemeye gönderir. İlk kararda belirtilmeyen sebeplere dayanılarak yeniden iddianamenin iadesi yoluna gidilemez."⁷⁶⁴

Madde metninden anlaşılabacağı üzere, Cumhuriyet Savcısı tarafından düzenlenerek mahkemeye sunulan iddianamede, CMK'nun 174. Maddesinin a,b,c,d bentlerinde hüküm altına alınmış bulunan hususlarda bir eksiklik görülmesi halinde, mahkemece iddianamenin iadesi mümkündür.

Öğretide bir görüşe göre, Cumhuriyet Savcısı, mahkemenin belirtmiş olduğu eksiklikleri tamamlamak zorundadır. Cumhuriyet Savcısı, mahkemenin belirtmiş olduğu eksiklikleri tamamladıktan sonra, yeterli şüpheyi ulaşılamadığı gerekçesiyle *Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar* verebilecektir. Çünkü, Cumhuriyet Savcısı,

⁷⁶¹ Yargıtay 11. Ceza Dairesi'nin 05/06/2009 tarih ve 2008/13067 Esas, 2009/6959 Karar sayılı ilamına göre; 5271 sayılı CMK'nun 174. Maddesinin 1. fıkrasının (b) bendinde öngörülen ve suçun sübutuna etki edeceği mutlak olarak değerlendirilen; suça konu sahte olduğu iddia olunan belgeler ile çekler getirtilip, üzerlerinde tahrifat olup olmadığı yönünde uzman bilirkişi aracılığıyla inceleme yaptırılmadan kamu davası açıldığı anlaşıldığından, anılan maddenin birinci fıkrası uyarınca iddianamenin Cumhuriyet Başsavcılığına iadesine, itiraz mercii tarafından da bu karara yönelik itirazın reddine karar verilmesinde bir isabetsizlik görülmemiştir.

⁷⁶² Yargıtay 5. Ceza Dairesi'nin 01/10/2014 tarih ve 2014/5745 Esas, 2014/9392 Karar sayılı ilamına göre; şüpheli avukat hakkında 1136 sayılı Avukatlık Kanununun 58/1. Maddesi uyarınca soruşturma izni verilip verilmeyeceğinin takdiri için dosya Adalet Bakanlığına gönderilmeden iddianame düzenlenmiş ise iddianame iade edilebilir.

⁷⁶³ Yargıtay 4. Ceza Dairesi'nin 01/10/2014 tarih ve 2013/24044 Esas, 2014/28113 Karar sayılı ilamına göre; öğretimin görevlisi olan sanığın görevi sırasında işlediği kişisel suç niteliğindeki eyleminde, 2547 sayılı Kanunun 53. Maddesi uyarınca son soruşturmanın açılması kararı alınması gereklidir, alınmıyorsa iddianame iade edilebilir.

⁷⁶⁴ CMK, md. 174/4.

iddianame iade edildiği takdirde yeniden soruşturma işlemi yapacaktır. Hatta şüphelileri bile değişebilecektir.⁷⁶⁵

Bir başka görüşe göre, kanun koyucu mahkemenin iddianameyi bir kerede tüm yönleriyle inceleyerek, ilk seferde eksik ve hatalı yönleri görmesini isteyerek, bu yolla daha fazla zaman kaybını önlemek istemiştir.⁷⁶⁶

Diğer bir görüşe göre, Cumhuriyet Savcısı, mahkemenin belirttiği iade nedenlerine uymazsa, uyuncaya kadar birden çok defa iddianame iade edilebilir.⁷⁶⁷

Belirtmek gerekir ki, ilk iade sebeplerinde gösterilen hatalı veya noksan hususlar, yeni düzenlenen iddianame ile giderilmemişse, mahkeme yeniden iddianamenin iadesine karar verebilir.⁷⁶⁸ "Kısmi iade mümkün değildir."⁷⁶⁹

Birden çok mahkemenin bulunduğu büyük adliyelerde, iddianamenin iadesine karar verildikten sonra yeniden iddianame düzenlendiğinde bu iddianamenin iade kararı veren mahkemeye tevzi edilmesi gerekir; çünkü diğer durumda yeni iddianameyi inceleyecek olan mahkeme başka bir sebebe dayanarak iade kararı verebilir.⁷⁷⁰

İddianamenin iadesi kararının taraflara tebliği CMK'nda açıkça düzenlenmemiştir. Sadece, Cumhuriyet Savcılığına iade suretiyle tebliğ edilmiş olunacaktır. Olması gereken, iddianamenin iadesi kararının taraflara tebliğ edilmesi ve tarafların bu iade kararına karşı itiraz hakkına sahip olmasıdır.⁷⁷¹

3.2.6.4.5) İddianamenin iade edilmesi kararına karşı itiraz kanun yolu

"İddianamenin iadesi kararına karşı Cumhuriyet Savcısı itiraz edebilir."⁷⁷²

⁷⁶⁵ Yurtcan, s.387.

⁷⁶⁶ Soyaslan, s.368; Feyzioğlu, CMK'a göre *İddianamenin Hazırlanması ve Kabulüne İlişkin Bazı Düşünceler*, s.37; Karakurt, s.194.

⁷⁶⁷ Ünver, Hakeri, s.527.

⁷⁶⁸ Uğur, *Kamu Davasının Hazırlanması ve İddianame*, Gazi Üniversitesi SBE, 2014, s.126.

⁷⁶⁹ Gültekin, s.361; İnce, s.231.

⁷⁷⁰ Polat, M., *Kamu Davasının Açılması ve İddianamenin İadesi*, Hukuk Devletinde Suç Yaratılmasının ve Suçun Aydınlatılmasının Sınırları Sempozyumu, Editör: Bahri Öztürk, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2009, s.522; Malkoç, Yüksektepe, s.997; Gültekin, s.329; aksi görüş için bkz: Yurtcan, CMK Şerhi, s.694; yazar iade kararı veren mahkemenin iade kararıyla bir anlamda tarafını belli ettiğini bu nedenle iade sonrası düzenlenecek iddianamenin tevzide başka mahkemeye gönderilmesini önermektedir.

⁷⁷¹ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.1066.

⁷⁷² CMK, md. 174/5.

Ceza Muhakemesi Kanunumuzda, "itiraz kanun yolu, kural olarak hakimlik kararlarına karşı, istisna olarak da kanunda açık hüküm bulunması halinde mahkeme kararlarına karşı kabul edilmiştir."⁷⁷³ "Mahkemenin iddianamenin iadesi kararına karşı Cumhuriyet Savcısına itiraz hakkı tanınmış olması"⁷⁷⁴ itiraz kanun yolu bakımından, CMK'nda kabul edilen istisnalardan biridir.

Suçtan zarar görenin veya mağdur vekilinin itiraz hakkı yoktur.⁷⁷⁵ Nitekim şüphelinin de yararı bulunmadığı için itiraz hakkı bulunmamaktadır.⁷⁷⁶ Ancak bu kişiler bir şekilde iddianamenin iade edildiğinden haberdar olmuşlarsa Başsavcılığı delil ileri sürerek veya hukuksal açıklamalarda bulunarak iade kararına karşı itiraz etmeye zorlayabilirler.⁷⁷⁷

Suçun mağduru veya suçtan zarar gören, bu kişilerin kanuni temsilcisi, varsa vekili, eşi için itiraz hakkı düzenlenmelidir. Ancak madde metninde açıkça ve sınırlayıcı bir ifade kullanıldığı için bu kişiler itiraz kanun yoluna gidemeyecektir. Yine, iddianamede şüpheli olarak yer alan kişinin ve onun varsa müdafinin yoksa kanuni temsilcisinin, eşinin de iade kararına karşı itiraz etme hakkı olmalıdır. Bu hak, kişinin aklanma hakkının bir parçasıdır.⁷⁷⁸

İtiraz usulü ve süresi için CMK 267 vd. Maddelerde yer alan kanun maddeleri uygulama alanı bulacaktır.

Cumhuriyet Savcısı tarafından itiraz, iddianamenin iadesi kararını veren mahkemeye yapılacaktır. Mahkeme itirazı yerinde görür ise, önceki verdiği iade kararını kaldırarak ve iddianameyi kabul edecektir. Kanımızca, mahkemenin vermiş olduğu iade kararının kaldırılması kararına karşı da CMK 267 vd. Maddeleri gereği itiraz yolu açıktır. Mahkeme itirazı yerinde görmez ise, iddianameyi, itirazı inceleyecek ilgili mahkemeye gönderecektir.

⁷⁷³ CMK, md. 267.

⁷⁷⁴ CMK, md. 174/5.

⁷⁷⁵ Özbek, s.510; Karakurt, s.197.

⁷⁷⁶ İnce, s.230; Centel, *Adil Yargılanma Hakkı ile Silahların Eşitliği Bağlamında Savcılık ve Savunma*, s.202; yazara göre bu durum çelişmeli muhakeme ilkesine uymamaktadır.; Gültekin, s.298; yazar şüpheliye de itiraz hakkı tanımak gerektiğini savunmaktadır; Karakurt, s.196; yazara göre de bu durum silahların eşitliği ilkesine aykırıdır. ; aynı doğrultuda görüşler için bkz: Tanrıkulu, s.73; Özen, *Kamu Davası Konusunda Benimsenen İlkeler*, s.27.

⁷⁷⁷ Ünver, Hakeri, s.559 vd.

⁷⁷⁸ Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yay., 3. Baskı, Ankara, 2019, s.1067, 1068.

İtiraz üzerine ilgili mahkeme, itirazı yerinde görürse, yani, kabul ederse, bu durumda, yargılama, itiraz üzerine iddianameyi kabul eden mahkemede değil, iddianameyi iade eden mahkemede görülmelidir. Ancak ilgili mahkeme itirazı reddederse, Cumhuriyet Savcısı, iade nedeninde belirtilen eksiklikleri tamamlamak zorundadır.

Cumhuriyet Savcısınca eksiklikler tamamlandıktan sonra tekemmül eden dosyaya göre ya *Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar* verilecektir ya da tekrar iddianame düzenlenerek mahkemeye sunulacaktır.

SONUÇ

Toplumda işlenen her suç kamu düzenini bozmakta ve toplumda huzursuzluk yaratarak kişilerin güvenliğini tehlikeye düşürmektedir. Kamusalılık ilkesi gereği devlet, bireylerin huzurunu ve güvenliğini sağlamak durumundadır. Bu nedenle yargılama yetkisini tekeline alan devlet, bu yetkisini Cumhuriyet Savcıları ve hakimler eliyle kullanmaktadır.

Suçun işlendiğini şikâyet, ihbar veya başka türlü yollarla ya da re'sen öğrenen Cumhuriyet Savcısı, kendiliğinden veya kolluk kuvveti marifetiyle şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayacaktır. Bu kapsamda, gerekli olması halinde ilgili kurum ve kuruluşlardan bilgi talep edebilecektir. Kolluk kuvveti ise tahkikat kapsamında uyguladıkları tedbirleri Cumhuriyet Savcısına derhal bildirecektir.

Cumhuriyet Savcısının, somut olaya göre müsnet suçun unsurlarının gerçekleşip gerçekleşmediğini araştırdıktan sonra, kesin olarak suçun unsurlarının gerçekleşmediği veya muhakeme şartındaki eksikliğin giderilemeyeceği ya da takdir yetkisine ilişkin hükümlerin uygulanabileceği kanaatine varması halinde *Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar* vermesi gerekmektedir.

Ceza Muhakemesi Kanunumuzda, Cumhuriyet Savcısına takdir yetkisi tanınarak, yeterli şüphe oluşturacak delil elde etse dahi kamu davası açmayabileceği istisnai bazı haller düzenlenmiştir. Buna göre, CMK'nun 171. Maddesinde düzenlenen “*cezayı kaldıran şahsî sebep olarak etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasını gerektiren koşulların*” ya da “*şahsî cezasızlık sebebinin*” varlığı halinde, Cumhuriyet Savcısı *Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar* verebilecektir. Kanun koyucu ceza muhakemesi hukukumuzda hakim olan mecburilik ilkesinin istisnası olarak maslahata uygunluk ilkesinin uygulaması olan bu iki düzenleme ile hem mahkemelerin gereksiz iş yükünü azaltmayı hem de bireylerin lekelenmeme hakkını korumayı hedeflemiştir.

Bunun yanı sıra, 7188 sayılı Kanunla değişik CMK'nun 171/2. Maddesine 5560 Sayılı Kanun ile eklenen kamu davasının açılmasının ertelenmesi kurumu ile belirli

şartların varlığı halinde Cumhuriyet Savcısına kamu davasının açılmasını beş yıl süreyle erteleme yetkisi de tanınmıştır.

17/10/2019 tarih ve 7188 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 23. Maddesi ile değişik CMK'nun 250. Maddesi kapsamında sisteme dâhil edilen seri muhakeme usulü; şüphelinin daha az bir yaptırım beklentisi ile bu usulün uygulanmasını kabul etmesi üzerine başlamaktadır. Bu usul, bir tarafta şüpheli diğer tarafta savcılık ile hüküm ve denetim makamı olarak mahkemenin bulunduğu bir sistemi ifade etmektedir. Madde metninde sınırlı sayıda belirlenmiş olan suçlar bakımından muhakeme sürecinin formalitelerden arındırılmasını ve kısaltılmasını, işlenen suçlara kısa süre içinde etkili ve orantılı bir karşılık verilerek bozulan kamu düzeninin yeniden sağlanmasını amaçlamaktadır.

Cumhuriyet Savcısının, toplanan deliller ışığında soruşturma evrakını birlikte değerlendirmesi sonucunda şüpheli hakkında isnat edilen suçun işlendiğine dair yeterli şüphe oluşturacak delil elde edildiği ve müsnet suçun unsurlarının tam olarak gerçekleştiği kanaatine varması halinde veya suçun unsurlarının gerçekleşmediği hususunda tereddüt hasıl olması halinde iddianame düzenleyerek kamu davası açması gerekmektedir.

CMK'nun 225/1. Maddesi gereği, mahkeme kararını ancak Cumhuriyet Savcısı tarafından düzenlenen kamu davasını açan belge olan iddianamede yer alması gereken şekli ve maddi unsurları eksiksiz olarak belirtilen suça ilişkin fiil ve suçun faili hakkında verebilir. Bu sebeple, kararı verecek olan mahkeme açısından kamu davasını açan belge olarak kabul edilen iddianame önemli bir belge niteliğine haizdir.

Bunun yanı sıra, Cumhuriyet Savcısı tarafından düzenlenen iddianame ve eklerinde, şüpheli ve yakınlarının soruşturma konusu ile ilgisi olmayan özel hayata ilişkin bilgilerine yer verilmeyerek, kişi hak ve hürriyetleri korunmalıdır.

Cumhuriyet Savcısı tarafından görevli ve yetkili mahkemeye hitaben düzenlenen iddianamenin, mahkemece kabul edilmesi ile kamu davası açılmış olmaktadır. Hakim tarafından iddianamenin kabulü kararı verilmemiş ise kamu davasının açılmış olduğundan söz edilemez. Burada hakim iddianamenin esasına girmeksizin, sadece şekli ve maddi unsurlarının var olup olmadığını kontrol etmektedir.

Mahkemenin iddianameyi kabul etmesi ile açılan kamu davası soruşturma aşamasını sona erdirmektedir ve kovuşturma aşamasına geçilmektedir. Soruşturma aşamasında “şüpheli” sıfatına sahip olan kişi, kovuşturma aşamasına geçilmesiyle birlikte “sanık” sıfatını almaktadır.

Yargılama aşamasında mahkemenin hüküm kurarken Cumhuriyet Savcısı tarafından düzenlenen iddianamede işlendiği iddia edilen suç ya da suçlarla bağlı olması esastır. Yani, mahkeme iddianamede yer almayan bir suçla ilgili hüküm kuramamaktadır ancak iddianamede belirtilen suç ya da suçların yanında başka bir suçun daha işlendiği kanaatine varması halinde Cumhuriyet Savcılığına suç ihbarında bulunmaktadır. CMK'nun 170/1. Maddesinde düzenlenen “*kamu davasını açma görevi, Cumhuriyet Savcısı tarafından yerine getirilir*” hükmü gereği, Cumhuriyet Savcıları tarafından kamunun hakları şüpheli veya sanıklara karşı korunmaktadır. Böylece iddia ve yargılama makamları birbirinden ayrılmış olmaktadır.

1412 Sayılı CMUK döneminde bulunmayıp, 5271 sayılı CMK ile birlikte ceza muhakemesi hukukumuzda girmiş yeni bir kurum niteliğine sahip olan iddianamenin iadesi ile yeterli araştırma yapılmadan iddianame hazırlanmasının ve belli şekli şartlara sahip olmadan düzenlenen iddianameler ile soruşturma aşamasında toplanmayan delillerin kovuşturma aşamasında mahkeme tarafından zorunlu olarak toplanması gerekliliği sebebiyle mahkemelerin delil toplamaktan karar vermeye imkân bulamama sorununun önüne geçilmesi hedeflenmiştir. İddianamenin iadesi kurumu ile soruşturma safhasında tüm delillerin toplanması, kovuşturma safhasında ise toplanan delillerin mahkemece tartışılarak, karar verilmesi amaçlanmıştır.

CMK'nun 174/1. Maddesinde belirtilen hallerde, mahkeme Cumhuriyet Savcısı tarafından düzenlenerek, mahkemeye sunulmuş olan iddianameyi iade edebilecektir. Buna göre, 7188 sayılı Kanunla değişik CMK'nun 170. Maddesinde düzenlenen şekli şartlardaki eksiklik veya suçun sübutuna doğrudan etki edecek mevcut bir delil toplanmadan düzenlenen veya ön ödeme, uzlaştırma ya da seri muhakeme usulüne tabi olduğu soruşturma dosyasından açıkça anlaşılan işlerde, ön ödeme, uzlaştırma ya da seri muhakeme usulü uygulanmaksızın düzenlenen veya soruşturma ya da kovuşturma yapılması izne veya talebe bağlı olan suçlarda izin alınmaksızın veya talep olmaksızın düzenlenen iddianame mahkeme tarafından iade edilebilecektir.

Ancak iddianamenin iadesi yasağını düzenleyen CMK'nun 174/2. Maddesi gereği, mahkemeler Cumhuriyet Savcısının hukuki nitelendirmesi gerekçesiyle iddianameyi iade edemeyecektir. Bu surette, usul ekonomisi de göz önüne alınarak kovuşturma aşamasının mümkün olduğunca kısa sürede sonuçlanması ve hak kayıplarının önüne geçilmesi sağlanmış olacaktır. Bu kurum ile Cumhuriyet Savcısının gözünden kaçabilecek eksikliğin ya da yanlışlığın hakim denetiminde tespit edilebilmesi sağlanarak, bireyler açısından da bir güvence getirilmiştir.

Sonuç olarak, Cumhuriyet Savcısı önüne gelen uyuşmazlıkta somut olaya göre mûsnet suçun unsurlarının gerçekleşip gerçekleşmediğini araştırmak durumundadır. Buna göre, eğer suçun unsurlarının tam olarak gerçekleştiği kanaatine varırsa iddianame düzenlemelidir. Eğer suçun unsurlarının gerçekleşmediği hususunda tereddüttü varsa yine iddianame düzenlemelidir ve durumun takdirini mahkemeye bırakmalıdır. Ancak kesin olarak suçun unsurlarının gerçekleşmediği veya muhakeme şartındaki eksikliğin giderilemeyeceği ya da takdir yetkisine ilişkin hükümlerin uygulanabileceği kanaatine varırsa *Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar* verebilmektedir.

KAYNAKÇA

1. AĞAR, S., *Sahte veya Muhteviyatı İtibariyle Yanıltıcı Belge Düzenleme veya Kullanma Suçları*, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2005, s.58.
2. AKYÜREK, G., *Ceza Yargılamasında Hukuka Aykırı Delillerin Değerlendirilmesi Sorunu*, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2012, s.101.
3. ALDEMİR, H., *Ceza Yargılamasında Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri*, 2019, Ankara, Adalet Yayınevi.
4. ARSLAN, S., *Soruşturma Evresi*, 2007, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
5. ARTUK, M. E./GÖKCEN, A./ALŞAHİN. M. E./ÇAKIR K., *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2017, C.11, Ankara, Adalet Yayınevi.
6. ARTUK, M.E./ALŞAHİN M. E., *Objektif Cezalandırılabilirlik Şartı ve Zamanaşımı*, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 2013, S.1, s.19-21.
7. AYDIN, D., *Ceza Muhakemesi Kanunu'nda İtiraz*, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2006, s.65.
8. AYDIN, M., *İddianamenin Unsurları ve İadesi*, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2006, S.10, s.1-2.
9. AYDIN, M., *Kamu Davasının Açılması ve İddianame*, 2003, C.1, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
10. AYHAN, H. T., *Ceza Muhakemesi Kanunu 171/1.Maddesi Kapsamında Cumhuriyet Savcısının Kamu Davası Açmada Takdir Yetkisi*, 2013, S.1, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
11. BALO, Y. S./ÇETİNTÜRK, E., *Amerika Birleşik Devletleri Ceza Hukuku Uygulamasında Savcı-Sanık Pazarlığı ve Türkiye'de Uygulanabilirliği*, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2013, S.17, s.1-2.
12. BAYINDIR, S., *Sermaye Piyasası Kanunu'nun 49.maddesinde Yer Alan "Yazılı Başvuru Şartı"nın Hukuki Mahiyetine ve Sonuçlarına İlişkin Bir Değerlendirme*, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2011, s.93.

13. BAYRAKTAR, B., *Muhakemelerde Delillerin Önemi*, Balıkesir Üniversitesi, Bandırma Meslek Yüksekokulu Sosyal Bilimler Dergisi, 2011, S.25, s.35.
14. BAYRAKTAR, K., *Bir Adli Organ Olarak Savcılık*, Türkiye Barolar Birliği, 2006, Ankara, Şen Matbaa.
15. BIÇAK, V., *Suç Muhakemesi Hukuku*, 2013, C.3, Ankara, Polis Akademisi Yayınları.
16. BİRTEK, F., *Cumhuriyet Savcısı'nın Delilleri ve Fiili Takdir Yetkisi*, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 2013, S.19, s.2.
17. BOYACI, A., *Ceza Muhakemesinde Katılma*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 2013, S.71, s.1.
18. CENGİZ, S./DEMİRAGÇ, F./ERGÜL, T./MCBRİDE, J./TEZCAN, D., *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Ceza Yargılaması Kurum ve Kavramları*, 2008, Ankara, Türkiye Barolar Birliği.
19. CENTEL, N., *Adil Yargılanma Hakkı ile Silahların Eşitliği Bağlamında Savcılık ve Savunma*, Bir Adli Organ Olarak Savcılık, 2006, Ankara, Türkiye Barolar Birliği.
20. CENTEL, N./ZAFER, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2019, C.16, İstanbul, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
21. CİHAN, E./YENİSEY, F., *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 1997, C.2, İstanbul, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
22. ÇAKIR, M., *Türk Ceza Hukukunda Zamanaşımı*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Y:2013, S.1(71), s.1.
23. ÇAKMUT, Ö. Y., *Ceza Muhakemesi Hukukunda Esas Mahkemesinin Verdiği Hüküm*, Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, 2007, S.11, s.3-4.
24. ÇETİNKAYA, M., *Ceza Mahkemelerinde Yargılanabilecek Vergi Suç ve Cezaları*, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 1991, s.2.
25. ÇOLAK, H./TAŞKIN, M., *Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi*, 2007, C.2, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
26. ÇOLAK, H., *Yeni Türk Ceza Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanunu'nda Cezai Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolu Olarak Uzlaşma (Mediation)*, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2006, S.1, s.63-67.
27. DEMİRBAŞ, T., *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2016, C.11, Ankara, Seçkin Yayıncılık.

28. DOĞRU, O./NALBANT, A., *İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi Açıklama ve Önemli Kararlar (İHAS 2, 3, 4, 5, 6 ve 7.maddeler)*, 2012, C.1, Ankara, Şen Matbaa.
29. DONAY, S., *Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi*, 2009, C.1, İstanbul, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
30. DONAY, S., *Ceza Yargılama Hukuku*, 2010, C.1, İstanbul, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
31. DÖNMEZER, S./ERMAN, S., 2016, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku*, C.14, İstanbul, Der Yayınevi.
32. DURSUN, S., *Sermaye Piyasasında Gerçeğe Aykırılıktan Doğan Suçlar*, 2010, C.1, İstanbul, OnikiLevha Yayınları.
33. EROL, H., *5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu En Yeni 4700 İçtihat*, Ankara, Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi.
34. ERYILMAZ, M. B., *Ceza Muhakemesi Kanunu ve Kolluk: Adli Kolluk Amirleri, Sorumluları ve Görevlilerinin Belirlenmesi*, Ankara Barosu Dergisi, 2007, S.65, s.110-119.
35. ERYILMAZ, M. B., B. ÖZTÜRK, (Ed.), *Yeni Ceza Muhakemesi Kanununun Savcı Modeli ve Bu Modelin Diğer Avrupa Konseyi Üyesi Ülkelerle Karşılaştırılması, Hukuk Devletinde Suç Yaratılmasının ve Suçun Aydınlatılmasının Sınırları Sempozyumu*, 2009, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
36. FEYZİOĞLU, M., *5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Hakkında Bazı Tespit ve Değerlendirmeler*, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2006.
37. FEYZİOĞLU, M., *Ceza Muhakemesi Kanunu' na Göre İddianamenin Hazırlanması ve Kabulüne İlişkin Bazı Düşünceler*, Ceza Hukuku Dergisi, 2006, S.1 , s.1
38. GÖKCAN, H. T., *Cumhuriyet Savcısının Delilleri Değerlendirme Yetkisi ve Yargıtay Uygulaması*, Ankara Barosu Dergisi, 2012, S.1.
39. GÖKCAN, H. T./ARTUÇ, M., *Ceza Hukukunda Kamu Görevlisi ve Özel Soruşturma Usulleri (Memur Yargılaması)*, 2016, S.4, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
40. GÜLTEKİN, Ö., *İddianamenin Yerine Geçen Belgeler İddianamenin İadesine Konu Olabilir mi?*, 2010, S.37, Adalet Dergisi, Kalkan Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
41. GÜLTEKİN, Ö., *Öğretide ve Uygulamada İddianame ve İddianamenin İadesi*, 2011, S.1, Ankara, Seçkin Yayıncılık.

42. GÜLTEKİN, Ö., *İddianamenin İadesi*, Terazi Hukuk Dergisi, 2006, S.1, s.3.
43. GÜNGÖR, D., *5237 ve 5271 Sayılı Kanunlar Işığında Şikayet Kurumu*, 2009, S.1 Ankara, Yetkin Yayınları.
44. HACIOĞLU, B.C., *1999 Tarihli CMUK Tasarısında Muhakemenin Yürüyüşüne İlişkin Düzenlenen Ara Soruşturma Devresi(Orta Aşama) Üzerine Bir İnceleme*, Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, 2002, S.VI, s. 1-4.
45. İÇEL, K./SOKULLU AKINCI, F./ÖZGENÇ, İ./SÖZÜER, A./MAHMUTOĞLU,F. S./ÜNVER, Y. A.Ş./ÇAKIR, K., *5237 sayılı Türk Ceza Kanunu' nda Gizliliğin İhlali Suçu ve Ceza Muhakemesi Hukuku ile İlişkisi*, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 2012, S.18, s.1.
46. İNCE, H., *İddianamenin İadesi*, Ceza Muhakemesi Kanununun 3 Yılı Teori ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar, 2009, S.11, İstanbul, Türk Ceza Hukuku Derneği Yayınları.
47. İPEKÇİOĞLU, P. A., *Yakalama ve Gözaltına Alma Koruma Tedbirleri*, Dokuz Eylül Hukuk Fakültesi Dergisi, 2007, S.9 (Özel Sayı).
48. KAFES, V., *Ceza Hukukunda Mağdurun Zararının Giderilmesi*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2011, S.60, s.1.
49. KANGAL, Z. T., *Cezalandırılabilirliğin Objektif Koşulları*, İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası, 2010, S.68, s.1-2.
50. KARAGÜLMEZ, A., *Yer Gösterme İşlemi ve 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu' nun 85.maddesinin İncelenmesi*, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2005, s.57.
51. KARAKEHYA, H., *Ceza Muhakemesinin Amacı*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 2007, S.LXV, s.2.
52. KARAKURT, A., *Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda İddianamenin İadesi*, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2009, s.82.
53. KAYNAK, A. O., *Hazırlık Soruşturmasında Cumhuriyet Savcısının Taktir Yetkisi*, Ankara Barosu Dergisi, 1998, S.2, s.55.
54. KESKİN KİZİROĞLU, S., *5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda Basit Arama(Adli Arama)*, Ankara Hukuk Fakültesi Dergisi, 2009, S.1, s.58-59.
55. KOCA, M./ÜZÜLMEZ, İ., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2019, S.12, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
56. KOCA, M./ÜZÜLMEZ, İ., *Hukuka Uygunluk Nedenlerinde Sınırın Aşılması (TCK. m. 27)*, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2007, S.XI, s.1-2.

57. KUNTER, N./FERİDUN, Y./NUHOĞLU, A., *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2008, S.16, İstanbul, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
58. MAHMUTOĞLU, F. S., *Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi ve Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması*, Ceza Muhakemesi Kanununun 3 Yılı Teori ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar, 2009, İstanbul.
59. MALKOÇ, İ./YÜKSEKTEPE, M., *Açıklamalar ve Yorumlarla 5271 sayılı Yeni Ceza Muhakemesi Kanunu*, Y:2008, Ankara: Malkoç Kitapevi.
60. MERAKLI, S., *Cumhuriyet Savcısının Kamu Davasını Açmada Takdir Yetkisi*, 2014, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
61. NOYAN, E., *Ceza Davası*, 2007, Ankara, Adalet Yayınevi.
62. ÖZBEK, M., *Ceza Muhakemesi Kanununda Uzlaştırma*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2005, S.54, s.3.
63. ÖZBEK, V. Ö./DOĞAN, K./BACAKSIZ, P., *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2019, S.12, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
64. ÖZBEK, V. Ö., *CMK İzmir Şerhi Yeni Ceza Muhakemesi Kanunun Anlamı*, 2005, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
65. ÖZBEK, V. Ö./DOĞAN, K./BACAKSIZ, P./MERAKLI, S./BAŞBÜYÜK, İ., *Açıklamalı- Şematik- Pratik Çalışma Kitabı- II- Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2019, C.14, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
66. ÖZBEK, V./DOĞAN, K., *Zorunluluk Halinin(TCK m.25/2) Hukuki Niteliği*, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2007, S.9, s.2-4.
67. ÖZEN, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2019, C..3, Ankara, Adalet Yayınevi.
68. ÖZEN, *Cumhuriyet savcısının Takdir Yetkisi*, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2009, S.XIII, s.3-4.
69. ÖZEN, *Kamu Davası Açma Konusunda Benimsenen İlkeler, Cumhuriyet Savcısının Takdir Yetkisi ve İddianamenin İadesi*, Ankara Barosu Dergisi, 2009, S.3.
70. ÖZGENÇ, İ., *Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi (Genel Hükümler)*, 2005, C.1, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
71. ÖZGENÇ, İ., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2014, S.10, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
72. ÖZTÜRK, B., *Yeni Yargıtay Kararları Işığında Delil Yasakları (Hukuka Aykırı Elde Edilen Deliller, Yasak Kanıtlar)*, 1995, Ankara, AÜ. SBF. İnsan Hakları Merkezi Yayınları, s.14.

73. ÖZTÜRK, B./ERDEM, M. R., *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2008, C.12, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
74. ÖZTÜRK, B., *Bir Adli Organ Olarak Savcılık*, Türkiye Barolar Birliği, 2006, Ankara, Şen Matbaa.
75. ÖZTÜRK, B./ERDEM, M. R., *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 2019, C.19, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
76. ÖZTÜRK, B./TEZCAN, D./ERDEM, M. R./SIRMA, Ö./SAYGILAR KIRIT, Y. F./ÖZAYDIN, Ö./ALAN AKCAN, E./ERDEN TÜTÜNCÜ,E., *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2019, C.13, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
77. PARLAR, A./HATİPOĞLU, M., *5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Yorumu ve İlgili Mevzuat*, 2008, S.2, Ankara, Yayın Matbacılık ve Ticaret İşletmesi.
78. POLAT, M., ÖZTÜRK, B. (Ed.), *Kamu Davasının Açılması ve İddianamenin İadesi*, Hukuk Devletinde Suç Yaratılmasının ve Suçun Aydınlatılmasının Sınırları Sempozyumu, 2009, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
79. SOYASLAN, D., *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2018, S.7, Ankara, Yetkin Yayınları.
80. SÖZÜER, A., *Ön Söz Yerine Türk Ceza Hukuku Reformu*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 2013, S.1, s.71.
81. ŞAFAK, A./BIÇAK, V., *Ceza Muhakemesi Hukuku ve Polis*, 2005, S.6, Ankara, Roma Yayınları.
82. ŞAHİN, C., *Sanığın Kolluk Tarafından Sorgulanması*,1994, Ankara, Yetkin Yayınları.
83. ŞAHİN, C., *Ceza Muhakemesi Kanunu Gazi Şerhi*, 2005, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
84. ŞAHİN, C., *Telekomünikasyon Yoluyla İletişimin Denetlenmesi- Yargıtay Kararları Çerçevesinde Bir Değerlendirme*, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2007, S.XI, s.1-2.
85. ŞAHİN, C., *Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararına İtirazda İncelemenin Kapsamı*, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 2013, S.19, s.2.
86. ŞAHİN, C., *Dava Zamanaşımı Sanığın Aklanmasına Engel Olabilir mi?-Beraat Kararı İle Zamanaşımı Dolayısıyla Verilen Düşme Kararı Arasındaki Öncelik İlişkisi*, Adalet Dergisi, 2013, s.45.
87. ŞAHİN, C., *Ceza Muhakemesi Hukuku-II-*, 2019, C.9, Ankara, Seçkin Yayıncılık.

88. ŞAHİN, C./ÖZGENÇ, İ., *CMUK Tasarısı (2002) Üzerine Düşünceler*. Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1999, S.III, s.1-2.
89. ŞEN, E., *Telefon Dinleme Yoluyla Elde Edilen Delillerin İspat Gücü ve Bu Delillerdeki Hukuka Aykırılıkların Sonuçları ile Uygulamadaki Hatalar*, İstanbul Barosu Dergisi, 2012, S.86, s.29.
90. ŞEN,E., *Türk Ceza Yargılaması Hukuku' nda Hukuka Aykırı Deliller Sorunu*, 1998, İstanbul, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
91. ŞEN, E., *Ceza Yargılama Süreci*, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2011, s. 97.
92. TANER, T., *Ceza Davalarının Uzaması Sebepleri, Alınması Gereken Tedbirler*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 1946, S.12, s.4.
93. TANRIKULU, M.S., *Adil Yargılanma Hakkı ve İddianamenin Kabulü-İadesi-Tebliği*, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2006, s.64.
94. TAŞDEMİR, K./ÖZKEPİR, R., *Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi*, 2010, C.4, Ankara, Turhan Kitabevi Yayınları.
95. TAŞKIN, M., *Türk Hukukunda Adli ve Önleme Amaçlı İletişimin Denetlenmesi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi(TAAD), 2010, s.1-2.
96. TAŞTAN, M., *Vergi Kaçakçılığı Suçlarından Defter, Kayıt ve Belgeleri Gizlemek Suçu (VUK 359/a-2.madde)*, Adalet Dergisi, 2013, s.45.
97. TEZCAN, D./ERDEM, M., R./ÖNOK, M., R., *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*, 2019, C.17, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
98. TOROSLU, N./FEYZİOĞLU, M., *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2019, Ankara, Savaş Yayınları.
99. TÖNGÜR, A. R., *Ceza Hukukunda Yeni Boyutlarıyla Erteleme*, 2009, Ankara, Adalet Yayınevi.
100. TÖREN,YÜCEL, M., *Yeni Ceza Muhakemesi Kanunu (YCMK) Karşısında Ceza Adaleti Sisteminin –de facto- Görünümü ve Sosyolojik Çıkmazlar*, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2005, S.18, s.57-59.
101. TURAL, U., *“Soruşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar”*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019, İstanbul.
102. TURHAN, F., *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2006, Ankara: Asil Yayın Dağıtım Ltd. Şti.

103. UĞUR, A. B., *Kamu Davasının Hazırlanması ve İddianame*, 2014, Ankara, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
104. UĞUR, A. B., *İddianame ve İddianamenin İadesi*, 2018, C.1, Ankara, Adalet Yayınevi.
105. UĞUR, H., *Ceza Muhakemesinde Kovuşturma Mecburiyeti İlkesinden Maslahata Uygunluk İlkesine*, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2007, s.73.
106. ÜNVER, Y., *Ceza Hukukunda Objektif Sorumluluk*, Ceza Hukuku Günleri, 70. Yılında Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler(26- 27 Mart 1997- İstanbul) İÜHF Ceza ve Ceza Usul Hukuku Anabilim Dalı, 1998, İstanbul, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
107. ÜNVER, Y., *Türkiye'de Ceza Hukukunda Avrupa Hukukuna Uyum Çalışmaları Bağlamında Üçüncü Yargı Paketinin Genel Değerlendirilmesi*, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 2013, S.2, s.19.
108. ÜNVER, Y., *Ceza Muhakemesinde İspat, CMK ve Uygulamamız*, Ceza Hukuku Dergisi, 2006, s.1-2.
109. ÜNVER, Y./HAKERİ, H., *Sorularla Ceza Muhakemesi Hukuku*, Türkiye Barolar Birliği, Y:2006, Ankara, Şen Matbaa.
110. ÜNVER, Y./HAKERİ, H., *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Eylül, C.14, Ankara, Adalet Yayınevi.
111. VATAN, Z., *Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbiri olarak İletişimin Denetlenmesi*, 2009, İstanbul, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
112. YAŞAR, O., *Yeni İçtihatlarla Uygulamalı ve Yorumlu Ceza Muhakemesi Kanunu*, 2020, C.9, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
113. YAZICIOĞLU, Y., *5271 sayılı Yeni CMK Uyarınca Soruşturma ve Soruşturma İşlemleri*, Legal Hukuk Dergisi, 2005, S.3, s.32.
114. YENİSEY, F., *CMK'nın Genel Değerlendirilmesi*, Ceza Hukuku Dergisi, 2006, S.1, s.1.
115. YENİSEY, F., *Kamu Davasının Açılması ve İddianamenin İadesi*, Ceza Muhakemesi Kanununun 3 Yılı Teori ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar, 2009, İstanbul, Ceza Hukuku Derneği Yayınları.
116. YENİSEY, F., *Ceza Muhakemesi Süjelerinin İradelerinin Ceza Muhakemesinin Yürüyyüşüne Etkisi Sorunu*, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 2013, S.19, s.2-4.

117. YILDIZ, A. K., *Ceza Muhakemesi Hukukunda Yakalama ve Gözaltı*, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2006, S.14, s.1-4.
118. YILMAZ, Z., *560 sayılı Kanun Değişiklikleriyle Ceza Muhakemesi Kanununun Getirdiği Yenilikler ve Yargılama Sistemi*, 2007, C.2, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
119. YILMAZ, Z., *Ceza Hukukumuzda Şikayet*, 2010, C.1, Ankara, Adalet Yayınevi.
120. YURTCAN, E., *Ceza Yargılaması Hukuku*, 2007, C.12, İstanbul, Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş.
121. YURTCAN, E., *Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi*, 2013, C.6, Ankara, Adalet Yayınevi.
122. ZAFER, H., *4483 sayı ve 02.12.1999 tarihli Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun'un Değerlendirilmesi*, İstanbul Barosu Dergisi, 2000, s. 4-5.

İNTERNET ATIFLARI

<http://www.sinerjimevzuat.com.tr/index.jsf#>, 10 Ocak 2020.

http://www.yargitay.gov.tr/aihm/upload/75836_01.pdf, 15 Ocak 2020.

<http://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/2112018153707Ceza%20Muhakemesinde%20Uzla%C5%9Ft%C4%B1rma.pdf>, 20 Mayıs 2020.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı : **Seçil YARGICI**

Uyruğu : T.C.

Doğum Tarihi ve Yeri : 26/06/1985, Ankara, Çankaya

Medeni Hali : Bekar

Telefon : 0(531) 520 91 43

E-Posta : secilyargici@hotmail.com

Eğitim Bilgileri

- Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi (2013-2016)
- Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi, Adalet Akademisi (2011-2013)
- Başkent Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü (2002-2006)
- TED Ankara Koleji Vakfı Özel Lisesi (1999-2002)

İş Deneyimi

- TOKAT/Artova Cumhuriyet Savcısı (2019-Devam)
- TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Kariyer Planlama Müdür V. (2013-2018)
- TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Genel Sekreter Asistanı (2007-2013)

Yabancı Dil

- İngilizce (İyi Seviyede)
- Almanca (Orta Seviyede)

Hobiler

- Tiyatro
- Fotoğrafçılık